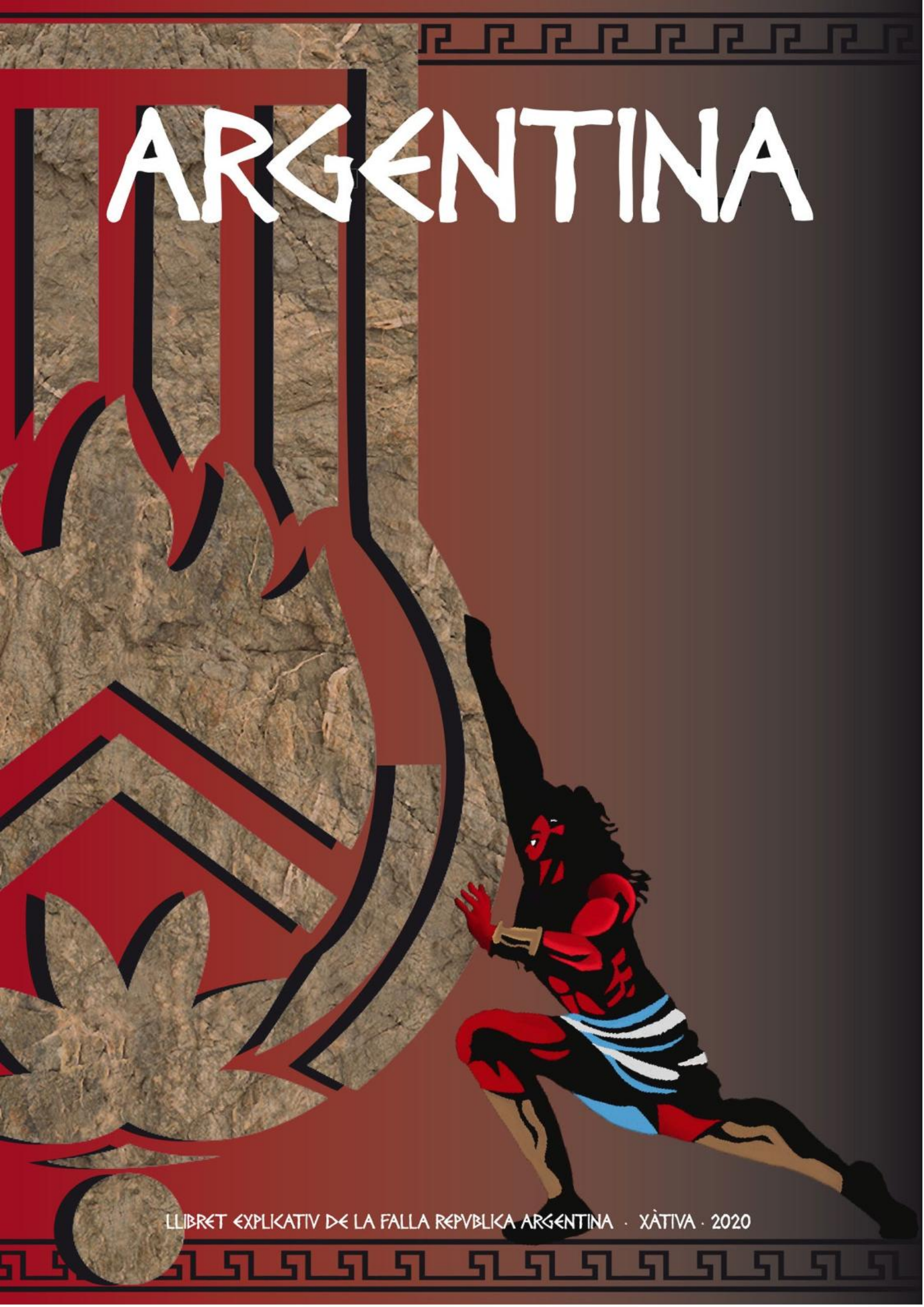

ARGENTINA

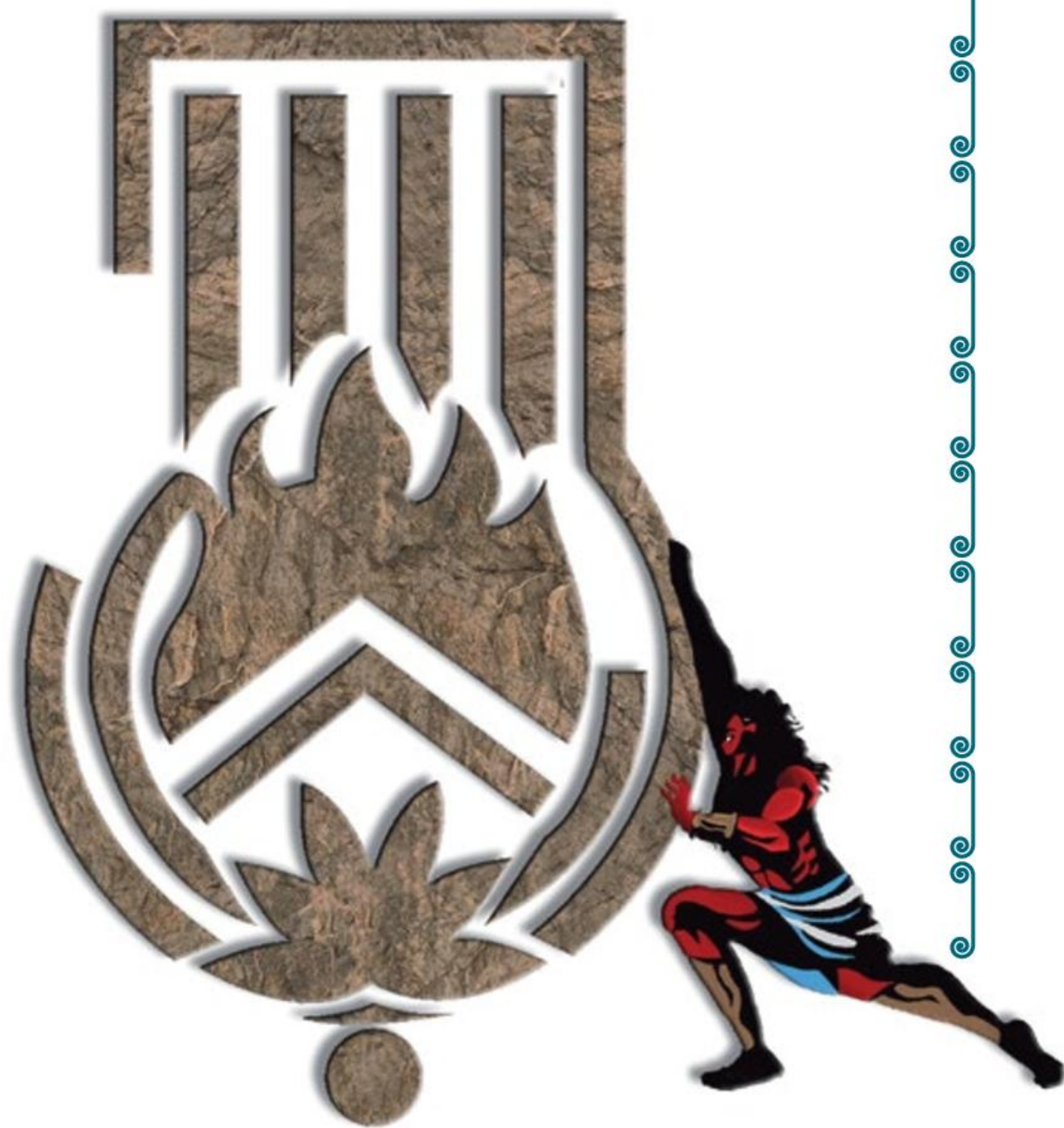

LLIBRET EXPLICATIU DE LA FALLA REPÚBLICA ARGENTINA · XÀTIVA · 2020

XÀTIVA · FALLES 2020

LLIBRE EXPLICATIU
FALLA REPÚBLICA ARGENTINA
2020. XÀTIVA

INDEX

Llibre editat per la Falla República Argentina de Xàtiva

Equip de redacció:

Sandra Faura, Begonya Martínez, Emili Navalón Ramon, Irene Palop, Vicent Tormo i Imma Vercher.

Equip de publicitat:

José Ramón Amorós, Ximo Banyuls Enguix, Josep Barberà, José Ramón Gozalbes, Adelino Pardillos i Sandra Perucho.

Esbossos fallers:

Venancio Cimas

Explicació monument:

José Ramon Cerdà

Explicació monument infantil:

Emili Navalón Ramon

Col·laboradors i col·laboradores:

Teresa Balodis, Antonio Bolinches, Neus Cabrera, Mari Carmen Calvo, José Ramón Cerdà, Ximo Cerdà, Juan Antonio Cloquell, Ximo Corts, Lluís Cuenca, Maria Josep Escrivà, Antoni Espí, Eliseo Gallego, Agustí Garzó, José Luis Lagardera, Antoni Martínez, Ofèlia Mira, David Muñoz, Adelino Pardillos, Moisés Pérez, Àngel José Sánchez, Paco Sánchez Roca, Jesús Fèlix Soler, Rafa Tortosa, Ricard Vila.

Col·laboradores i col·laboradors infantils:

Alicia Ballester Martínez, Allende Cabezón Cuenca, Guillem Casesnoves Andrés, Toni Peris García, Nieves María Pla Pardillos, Xavi Roca Calvo, Gala Soler Sánchez, Clara Tormo Pallàs, Martina Valor Gozálbes,

Supervisió lingüística:

Emili Navalón Ramon

Fotografies:

Sonia Baldoví, Teresa Balodis, Pepe Castells, Sergio Estarlich, Sandra Faura, Fotografia i Imatge Federico, Marta Gallego, Marinye García, Antoni Marzal, Emili Navalón Ramon, Carmen Pallàs, José Pallàs, Adelino Pardillos, Gabriel Pla, Roberto Rejón, Alex Soler, Helena Soler, José A. Soler, Vicent Tormo i Imma Vercher.

Coberta:

David Torregrosa

Coberta infantil:

Cèlia Colomer

Separates, maquetació i disseny gràfic:

Vicent Tormo

Impressió:

Gràfiques Tormo, S.L. - Xàtiva.

Dipòsit legal:

V-1038-2011. / ISSN: 2255-3770.

Algunes de les definicions, fotografies i altres imatges han sigut utilitzades a partir de publicacions en diversos recursos en línia.

- La Falla República Argentina no s'identifica, necessàriament, amb el contingut dels articles dels seus col·laboradors i col·laboradores.
- El llibre ha participat en la convocatòria dels premis de la Generalitat per a la promoció de l'ús del valencià.
- Este llibret participa en els Premis de les Lletres Falleres.
- Les falles de Xàtiva han sigut declarades Bé d'Interés Cultural Immaterial, Festa d'Interés Turístic Autònom i Patrimoni Immaterial de la Humanitat.

SUMARI

Salutació	7
Història d'un any 2018-2019	
Per Emili Navalón Ramon.....	9

FALLERES I FALLERS

<i>Sílvia Amorós Rubio</i>	
Fallera major.....	22
La comissió	24
Premis, guardons i recompenses.....	26
Programa d'actes	28

Mitologia socarrada

Esbós de la falla	31
<i>L'explicació de la falla</i>	
Per José Ramon Cerdà.....	33

LLIBRE INFANTIL

Salutació infantil	
Il·lustració per Martina Valor Gozalbes	41
<i>Alicia Ballester Martínez</i>	
Fallera major infantil	43

OZ 2.0

Esbós de la falla infantil.....	45
<i>Explicació de la falla infantil</i>	
Per Emili Navalón Ramon	46
Comissió infantil.....	48

Literatura infantil

<i>La falla maragda</i>	
Per Toni Peris Garcia	50
<i>L'àvia enlluernada amb el màgic d'Oz</i>	
Per Nieves Maria Pla Pardillos	52
<i>Camí d'Oz</i>	
Per Xavi Roca Calvo	53
<i>El màgic d'Oz i les falles</i>	
Per Clara Tormo Pallàs	54
<i>El somni de ser fallera</i>	
Per Allende Cabezón Cuenca	55
<i>Nostra fallera major, Dorothy</i>	
Per Guillem Casesnoves Andrés	56
<i>El màgic d'Oz</i>	
Per Gala Soler Sánchez.....	58
<i>Alicia</i>	
Per Alicia Ballester Martínez	60
Passatemps infantils.....	62

MITOLOGIA SOCARRADA

ÀMBITS I PENSAMENTS

DEÏTATS. Cadafal mitològic	
Per Antonio Bolinches	69
POLÍTICA. Falles: despolititzar una festa política?	
Per Moisés Pérez	73
POLÍTICA. De la falla a la política local	
Per José Luis Lagardera.....	80
DEMOCRÀCIA. Democràcia fallera, un sistema que s'adapta per a segons quina ocasió	
Per Begonya Martínez.....	83
IDENTITAT. L'Ajoblanco que s'indigestà a les falles de València	
Per Jesús Fèlix Soler.....	88
CREENCES. Libacions, foc i barbacoes	
Per Ximo Corts	95
SOCIETAT. Ningú no és innocent: retorn a l'Odissea	
Per David Muñoz	100
ECONOMIA. Viure una il·lusió coste el que coste	
Per Lluís Cuenca	103
EDUCACIÓ. Comparant...	
Per Mari Carmen Calvo.....	107

ART I CULTURA

POESIA. «En carn viva ninots de falla». La poesia en els llibrets al s. XXI.	
Per Maria Josep Escrivà	113
TEATRE. La comèdia grega, camí de les falles	
Per Antoni Martínez	119
DANSA. El foc de Prometeu i les danses de les Mènades	
Per Neus Cabrera.....	125
MÚSICA. La música que s'escolta en temps de falles.	
Per Paco Sánchez Roca	129
ESPORT. Les Falles també són esport.	
Per Juan Antonio Cloquell Cuñat	133
ESCULTURA. La petjada d'Antoni Grau Cros en R. Argentina	
Per Agustí Garzó	137
SÀTIRA. De sàtira, mitologia grega i cadafals fallers.	
Per Rafa Tortosa	141
DIVERSIÓ. El ral·li humorístic faller, origen i evolució.	
Per Àngel José Sánchez	155
PIROTÈCNIA. Somnis de foc i tro	
Per Adelino Pardillos.....	161

MITES I LLEGENDES

EPOPEIA: Ulisses i el cavall de Troia. L'art del foc	
Per Eliseo Gallego	167
CONTE. Som i serem	
Per Ofèlia Mira Fuentes	171
ESCRITURA: Projecte Un-Twist	
Per Ximo Cerdà.....	175
NARRATIVA: Oruixo	
Per Antoni Espí	179
ART I DÉUS: Mites, falles i mentides anacròniques	
Per Ricardo Vila	183
MICRORRELAT. Nit de cremà. Somnis de foc	
Per Vicent Tormo	187
VIVÈNCIES. A falles des d'Austràlia	
Per Teresa Balodis Serra.....	189
NOSTÀLGIA. Diuen que...	
Per José Ramon Cerdà	193
GAUTXO	197
Comiat	202
Guia comercial publicitària	

HERETATS

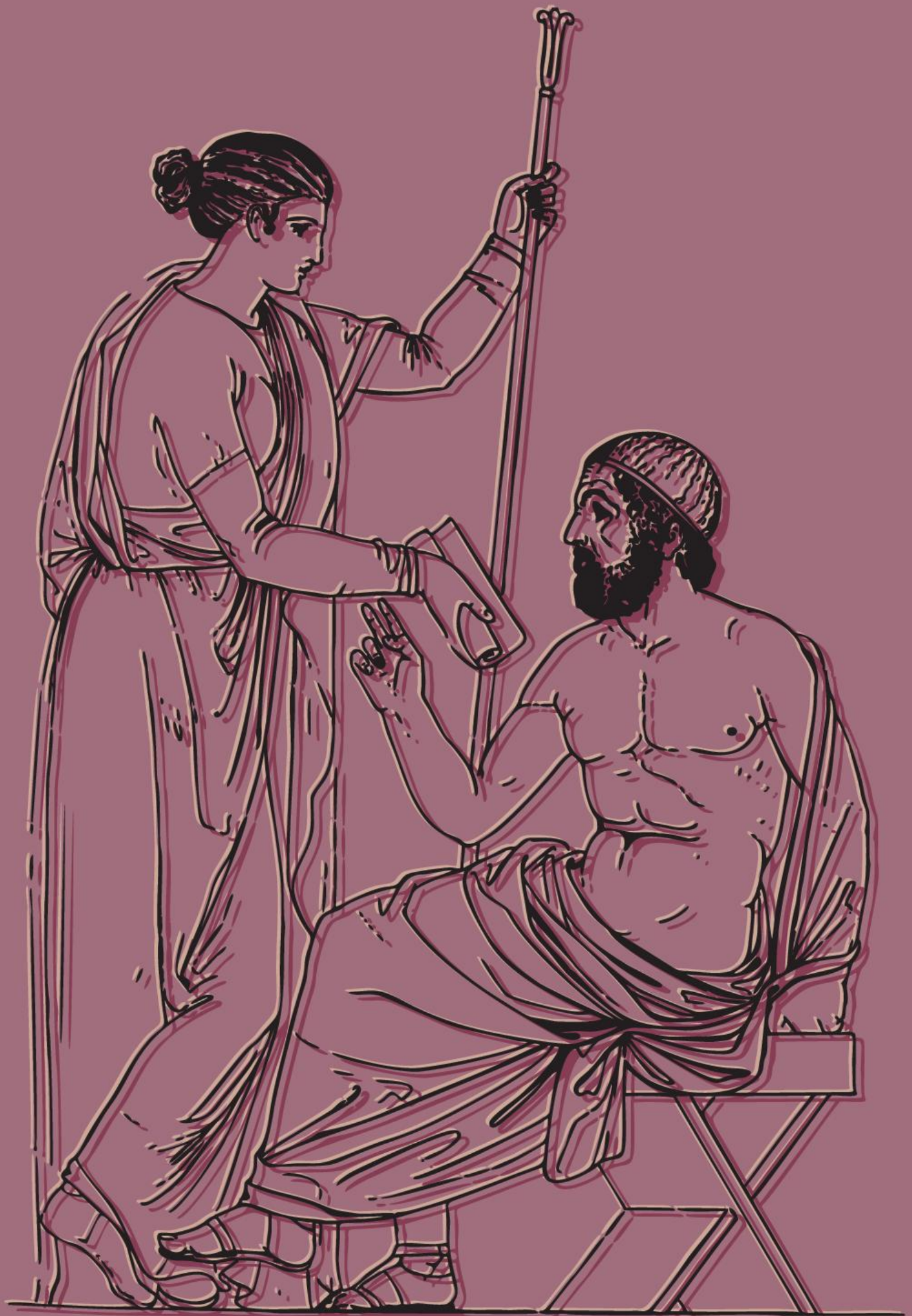
Es ben cert que la civilització occidental conforme avui la coneixem no es pot entendre sense la presència de la tradició cultural de les antigues civilitzacions. Les seues empremtes estan presents per tot arreu i de vegades, no en som conscients.

L'antiga Grècia va ser un període molt fructuós en totes les arts i disciplines científiques que es podem imaginar. En aquesta època van sorgir un bon grapat de pensadors en distintes ciències que van generar avanços culturals res menyspreables, i encara que fa més de 3000 anys de la seua existència, la civilització grega mai no ha desaparegut del tot, a mesura que la conquerien nous pobles, es mesclava i s'enriquia la seua pròpia cultura. Per això avui podem trobar elements provinents dels grecs clàssics en els nostres costums o tradicions; en la nostra societat o fins i tot en el llenguatge. Són molts els coneixements que hem heretat de l'antiga Grècia i és molt important la seua contribució a la civilització occidental en quasi tots els àmbits: literari, artístic, cultural, científic... I si estan presents en la cultura en general, sense cap dubte, també ho estaran en el món faller.

El llibre d'enguany analitza com entre els costums i tradicions que envolten la festa fallera descobrim diferents aspectes dels grecs clàssics. Apreciarem a través de tres apartats anomenats *Àmbits i pensaments*, *Art i cultura* i *Mites i llegendes* com en les falles trobem molts vestigis dels grecs antics. Observarem com qualitats que caracteritzaven el món grec es poden apreciar en manifestacions culturals, socials o econòmiques del món faller. Veurem com algunes d'aquestes restes estan directament heretades, d'altres les trobem de forma indirecta perquè han sigut modificades pels humans d'altres temps, i també aquelles en què hi ha evidents diferències per l'absorció d'altres tradicions i de la pròpia evolució històrica. No obstant açò, l'herència de la cultura clàssica està tan present en la nostra societat actual i per tant, en el món faller, que detectarem la seua empremta en quasi totes les disciplines. D'una manera o d'una altra sempre hi són presents.

En la lectura dels articles que conformen el llibre, passarem per diferents àmbits de la societat observant la influència de l'antiga Grècia en les falles. Comprovarem com la democràcia o la política són presents en el sistema i l'organització del món faller. Veurem disciplines dels grecs clàssics com la música, la dansa, el teatre, la poesia o l'escultura que estan totalment arrelades en la festa fallera. Hem heretat hàbits que hem fet nostres, els hem convertit en els nostres costums i ara són els que ens mantenen vius com a poble, perquè avui moltes d'aquestes tradicions heretades són les nostres arrels i formen part de la nostra identitat

HISTÒRIA D'UN ANY

Crònica 2018-2019

← En l'assemblea de tancament de l'exercici, celebrada el 13 d'abril, José Ramón Gozalbes posava fi a quatre anys com a president i era elegit per al càrrec Ximo Banyuls, amb el 81.43% dels vots. En una altra assemblea dues setmanes després, presentava la seua Junta Directiva i els pressupost de l'exercici. L'1 de juny eren presentades a la comissió les que serien les falleres majors, Raquel Ventura Paredes i Allende Cabezón Cuenca, així com el president infantil, Andreu Casesnoves Andrés. Aquest mateix mes, quan es va donar a conèixer la composició de la Junta Executiva de la Junta Local Fallera, es va saber que, després de molts anys, hi teníem un representant, Álvaro Gil.

El 17 de juliol es van jugar les finals dels campionats de jocs de saló, en què Tomàs Mateu i Carles Climent es van proclamar campions de truc dels XXXIX Jocs de Saló Fallers. Val a dir que de l'equip victoriós de truc també formava part Lluís Cuenca, qui, per exemple, va haver de substituir Tomàs tant en quarts de final com en la semifinal. Feia sis anys que no aconseguíem cap primer premi en els jocs de saló. Llavors va ser també en l'especialitat de truc. Ja era hora!

Durant l'estiu també van ocórrer algunes coses de què ens hem de fer ressò, com ara que en juliol es coneguera l'enquadrament en seccions dels monuments: la falla gran aniria a la secció especial i la petita, a primera. O també que el 2019 teníem representació entre els acompanyants de les dames de la fallera major infantil de Xàtiva: Guillem Casesnoves Andrés, bessó del nostre president infantil. Com cada any, durant la cursa de motos de la Fira vam muntar el nostre quiosquet al casal. I el 14 de setembre, també al casal, va ser el nomenament de les falleres majors, Raquel Ventura Paredes i Allende Cabezón Cuenca. El dia següent, a l'Albereda, es va celebrar el Mig Any Faller Infantil, i el dia 22 de setembre, a l'Estació d'Autobusos, el Mig Any Faller.

El 14 d'octubre, de matí, va tenir lloc la Cavalcada del Ninot Infantil. Va ser presentada, com és tradició, pels màxims representats de la falla infantil de l'any anterior, Gala Soler i Víctor Fitó i el lema de la comparsa era *Argentina decideix*, lema amb el qual es va fer una samarreta que lluïen molts dels parti-

La Cavalcada del Ninot estava prevista per al dissabte 20 d'octubre, però el dimecres anterior es va prendre la decisió d'ajornar-la, car s'hi preveia pluja. Tanmateix, no va ploure. S'havia posposat per al 27 d'octubre i totes les previsions deien que plouria. I així va ser. Tot i això, la mateixa vesprada, després d'un fort aiguat, es va decidir de fer-la quan s'acabara la pluja. I es va fer a les 21.00 h. En definitiva, l'acte va ser un fracàs i, si ja habitualment no hi ha gaire públic, en aquesta ocasió, per la pluja i el vent, encara n'hi havia menys. Al pas de la nostra comissió, llevant fallers d'Argentina i familiars, vaig comptar onze persones. La nostra comparsa, presentada per Vicent Tormo, que compareixia caracteritzat com a Caront, duia com a lema *Rogèrcules*, perquè amb aquest nom, que era una amalgama dels noms del nostre alcalde i del semidéu de la mitologia romana que va haver de superar els dotze treballs, caracteritzàvem com l'actual batlle havia superat el treball d'enderrocar —democràticament— Alfonso Rus. Ara, però, se li presentaven nous treballs i el primer era el de desfer-se dels unionistes i els compromissaris de cara a la contesa electoral que s'acostava la primavera següent. En la primera escena, 'Arbres, nimfes i sàtirs', presentàvem un dels treballs a què havia de fer front l'alcalde-heroi, el de preservar l'arbratge de l'Albereda de tantes malalties com l'afectaven. 'Sirenes' era el segon quadre i en ell es mostrava com Rogèrcules havia d'enfrontar-se als qui reclamaven una piscina coberta per a la ciutat. En el tercer grup escènic, 'Hidra', es mostrava el monstre de tres caps que palesava que cadascun dels partits membres del triumvirat que ostentava el poder a la ciutat anava a la seua. Darrere venia l'escena 'Hades', que evidenciava un altre

dels treballs que havia d'acarar el batlle-heroi: solucionar l'herència rebuda del consistori anterior. En la cinquena escena, 'Partenó', fèiem palés el gol per tot l'escaire que —segons els seus companys de triumvirat— havia rebut l'alcalde amb la cessió del teatre per a les presentacions falleres. En el darrer dels quadres escènics, 'Mont Olimp', es criticava la gestió del turisme municipal. Tancava la comparsa la carrossa sobre la qual desfilava la nostra fallera major, Raquel Ventura Paredes. El diari *Levante-EMV* del 30 d'octubre de 2018 destacava la nostra comparsa així: "República Argentina, en cambio, caricaturizó al alcalde como «Rogércules», el «héroe» que derrotó al «rey Rus», pero que necesita librarse de sus aliados «compromisarios y unionistas» para volver a ser elegido por sus propios medios."

El 24 de novembre va tenir lloc la proclamació de les falleres majors, Raquel Ventura Paredes i Allende Cabezón Cuenca, així com del president infantil Andreu Casesnoves Andrés. L'acte, a més a més, servia de comiat de les falleres majors de l'any anterior, Cristina Duet Franco i Gala Soler Sánchez, i del president infantil de 2018, Víctor Fitó Tormo. Es va celebrar al Casino Setabense i després va haver un vi d'honor i festa al casal.

El 12 de desembre es va encetar el campionat faller de futbol sala. Van debutar els nostres dos equips amb sorts diferents. Mentre l'equip masculí guanyava 4-9 a la falla de Gregori Molina, l'equip femení perdia 1-12, això sí, amb un bonic gol de Mar Molina. Tanmateix, en la segona jornada, les nostres jugadores aconseguien la victòria front a la Falla d'Abú Massaïfa per 3-2, amb dos gols de la nostra fallera major Raquel Ventura i un d'Esther Pardillos.

En la loteria de Nadal no es va correspondre cap premi. El 29 de desembre, Carles Clement i Tomàs Mateu, com a guanyadors del campionat de truc faller de Xàtiva, es van desplaçar a Carlet per a participar en la *champions* de truc, és a dir, en el campionat que se celebra entre tots els camps fallers de cada ciutat del País Valencià. Després de per-

dre la primera partida contra la Vall d'Uixó per només una pedra, van passar a la fase de consolació, la qual tenia un pernil com a premi. Van guanyar front a Alberic i Alaquàs, i la final pel pernil la van perdre contra Algemesí.

L'11 de gener de 2019, al Gran Teatre, va ser la presentació de les nostres falleres majors. Una *performance* en què alguns joves de República Argentina explicaven els seus problemes en relació amb el fet d'ocupar càrrecs de representació en la falla introduïa l'acte protocol·lari de presentació de les falleres majors, Raquel Ventura Paredes i Allende Cabezón Cuenca. El presentador de l'acte va ser Alberto Marín Alandes i com a mantenidores van col·laborar les germanes de les falleres, Sara Ventura i Olivia Cabezón.

Durant el mes de febrer es van succeir diversos actes. El dia 2 va ser la berena infantil, en què Allende i Andreu van proposar com a temàtica de les disfresses la mateixa de la falla infantil, la mitologia grega. El 9 de febrer, amb l'assistència de 70 fallers i falleres de República, es van celebrar les tradicionals paelles de l'avinguda de la Murta. El 10 de febrer, els més menuts de la comissió van participar en el festival de playback infantil, representant l'espectacle *Living on my own*. El diumenge següent, 17 de febrer, va tenir lloc el ral·li infantil.

El 18 de febrer Lletres Falleres anunciava que l'article "Les cendres del 'búnquer-barraqueta' faller", de Moisés Pérez Pascual, publicat al nostre llibre, era finalista del Premi Mocador dels Premis de les Lletres Falleres. La nostra delegada de Llibre, Sandra Faura, va rebre un diploma acreditatiu al Centre Cultural Mario Monreal de Sagunt. A aquest premi es van presentat un total de 57 assajos de poblacions com ara Borriana, Xàtiva, Sagunt, Gandia, Carcaixent, Paterna, Cullera, València, Algemesí, Alzira, Silla o Torrent de l'Horta. Tanmateix, no va aconseguir el premi final.

Els presidents i les falleres majors van anar el 22 de febrer al convent de la Consolació a lliurar a les monges un xec per valor de 280 euros, la recaptació dels donatius que ana-

ven aparellats amb l'entrada de la nostra presentació. Aquella mateixa nit es va celebrar el partit pel tercer i quart lloc del campionat faller de futbol sala (havíem perdut la semifinal contra la Falla Gregori Molina). Vam aconseguir el tercer lloc després de derrotar Abú Massaïfa per 2-0.

L'Exposició del Ninot es va inaugurar el 23 de febrer. En el mateix acte se'n donen a conèixer els premis. El nostre ninot gran, *El cicle faller*, va quedar segon de la Secció Especial, mentre que l'infantil, *Μορφεύς* (*Morfeu, déu del son*), va aconseguir el quart premi de la Secció Primera. Després de molts anys, la falla infantil va presentar una maqueta al concurs, feta per la fallera major infantil, Allende. Duia per lema *Nit del foc* i va quedar en sisè lloc.

En una jornada matinal, el 2 de març, a la Ciutat de l'Esport, es va celebrar el Campionat Faller de Pàdel. Tenia un format amb tres grups de tres equips cadascun que jugaven una competició triangular. El campió de cada grup es classificava per a un altre torneig triangular final d'on eixia el campió. En la primera fase Lluís Cuenca i Ricardo Duet van guanyar al Carme (7-1) i a Ferroviària (6-3). En la competició final es van proclamar campions en derrotar Sant Jaume per 6-3 i Gregori Molina per 7-4. Aquella mateixa vesprada, a l'església del Carme hi va haver una missa en sufragi dels difunts de la falla.

Pel que fa al llibre, el 6 de març es van fer públics els premis de la Generalitat: ens va correspondre el 64é premi, dotat amb 350 euros. El dia següent, al casal, vam fer la presentació del llibre. L'acte va anar a càrrec del guionista de falles i coordinador del llibre de la Falla Reis Catòlics de Silla, Tomàs Palomares. A partir d'aquestes dates, els actes i les activitats falleres se succeeixen sense descans i així, el dissabte 9 de març, va ser el dia que, des de fa alguns anys, el jovent de la falla aprofita per a desplaçar-se en massa a València, omplint alguns vagons del tren i gaudeixen de la *masclètà* de la plaça de l'Ajuntament i d'un dia de falles al cap i casal, tot això acompanyats de la nostra xaranga. El diumenge 10 de març va

tenir lloc un acte que s'estrenava enguany. Consistia en la pujada de la imatge de sant Josep a la seua ermita, atés que el dia 19 n'és la baixada. Es va anomenar romeria de sant Josep. Va ser un èxit i sembla que tindrà continuïtat els pròxims anys.

La setmana prèvia a falles, els nostres màxims representants viatjaven a València per partida doble. El dia 11 per arreplegar el premi de la Generalitat al llibre i el dia 12 per assistir a la recepció a la Diputació. El dia següent tenia lloc el tradicional esmorzar i visita a la falla de la comunitat escolar del Col·legi Pla de la Mesquita. Aquest mateix dia, de vesprada, vam començar a traure peces de la falla al carrer. El muntatge amb la grua es va completar el dia següent i ja s'endevinava que teníem una gran falla per a competir pel màxim guardó. Aquest presagi esdevenia seguretat el dia 15, quan en la *plantà* s'enllestia el monument. Just abans de la *plantà*, els més menuts de la falla van xalar amb una *mas-cletà* infantil que els va organitzar Adelino.

El 16 de març, a l'Ajuntament, es lliuraven els premis. En una altra pàgina d'aquest llibre teniu la relació dels que hi vam aconseguir —tot i que algú es va oblidar dels banderins al llibret, que es van lliurar després de falles, en l'acte dels premis Cadafal—, però el més important de tots era el primer premi de la Secció Especial de la falla i el premi a la millor falla de Xàtiva. Quan tornàvem cap al nostre barri amb els banderins, la falla del Raval —que disputava amb nosaltres el primer premi i al capdavant va quedar segona— ens va fer un corredor per a felicitar-nos, cosa que jo mai havia vist. Això palesa l'enorme categoria d'aquesta comissió.

Sobre la crítica local, Sergio Gómez va escriure a la pàgina 30 de l'edició comarcal de Levante-EMV, en un article titulat 'Los líos de la izquierda marcan la crítica local': «En República Argentina, segunda en la clasificación de la crítica, una lápida certifica la baja de las tres ediles no adscritas por un *«batibull reflex del nostre país»* [...] La falla de Repú-

blica Argentina bucea en el nerviosismo electoral que por estas fechas invade a los partidos. «El batle de Xàtiva, Roger, i els seus del PSOE, acollonats per si es revoltien els aliats i se'n van en un bac al carrer». La polémica por el «endurecimiento de la ORA» que «espanta al comprador» o la disputa entre cazadores y animalistas por la plaga de jabalís protagonizan otras escenas. El mismo monumento denuncia el estado «caduco, decrepito y viejo» y la falta de personal del hospital de Xàtiva y se hace eco de los avisos sobre su pérdida de peso frente a otros centros más nuevos. La situación límite que atraviesa el Olímpic por la deuda y los impagos a los jugadores es también un tema recurrente este año. En República aparecen los «buitres» responsables de saquear el club y los socios «cansados de vendedores de humo» y de una «gestión demencial».

Com a novetats, cal destacar que la publicitat dels nostres col·laboradors comercials es feia a una pantalla que els amics de l'Òptica Mèdica de Xàtiva ens van deixar instal·lar a la seua escaparata. I també els espectaculars vídeos de la falla que va enregistrar l'amic Juan Ballester amb el seu dron.

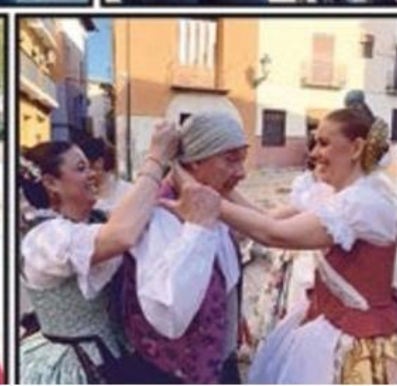
El 17 de març va ser la tradicional visita a les falles i el dia següent vam rebre la visita de l'alcalde i d'alguns regidors de la Corporació municipal, junt amb el president de la Diputació, el faurer Toni Gaspar. En acabant, ens vam desplaçar al parc de bombers per a obsequiar-los amb un dinar de cassoles, com fem cada any. A l'ofrena, celebrada de vesprada hi van assistir 184 fallers i falleres de República Argentina.

El dia de Sant Josep, de matí, en la processó que comença a la seua ermita i que va fins l'Albereda, van participar 153 membres de la nostra comissió. La falla del Raval ens va fer un altre corredor en acabar-se la desfilada. De vesprada es va celebrar una berena infantil amb xocolata i la falla petita va ser encesa per Allende a les 20.49. Després del sopar de torrada de carn i embotit, Raquel li va calar foc a la falla gran a la 1.49 del ja dia 20 de març.

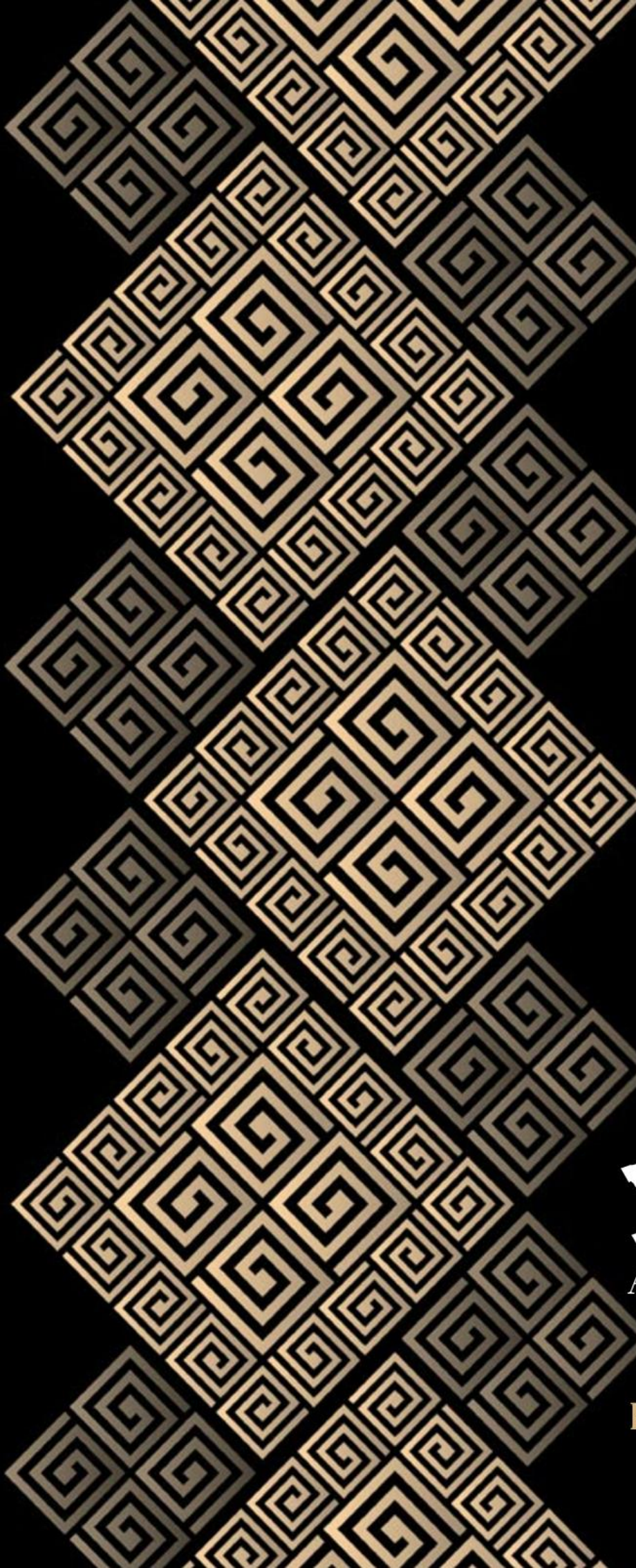

DEESSA DE L'ART

Les belles sensacions d'un art miraculós,
la devoció a la dona, el culte a la bellesa,
congreguen els creients al temple de la deessa
i s'ompli d'un silenci profund i religiós.

Una expressió de pena, un signe de bondat,
l'esclat d'una somrisa, un gest, una mirada;
el ritme d'una frase subtil i delicada,
l'encant indefinible d'una ingenuïtat.

Pertorba la solemne quietud d'encantament;
esclata un formidable murmull d'aprovació
i sona per la sala un llarg aplaudiment...

La multitud desfulla les flors d'admiració;
i ungida de modèstia i plena d'emoció,
l'artista inclina el cos reverenciosament.

Miquel Duran de València
Cordes vibrants, 1910

SILVIA
AMORÓS RUBIO

Fallera major 2020

JUNTA DIRECTIVA

President

Ximo Banyuls Enguix.

Vicepresidents

Claudia Vidal Vinaches

Adelino Pardillos Parra

José Ramón Gozalbes Moracho

Julio Javier García Gómez.

Secretari

Emili Navalón Ramon.

Sotssecretària

Pilar Camacho Gosálvez.

Tresorera

Cristina Franco Esteve.

Comptador

Ricardo Duet Aliques.

Delegats d'Infantils

Juan Ballester Castells

Sergio Estarlich Sanz.

Delegades de Cavalcada

Marta Borredà Cuenca

Patricia Martínez Casanova.

Delegades de Carrossa

Adela Baldrés Grau

Desirée Fuentes Bono

Xelo Cuenca Vecina

M. Carmen Fuster Monfort

M. Lluïsa García Bataller

Caridad Rubio Hervás

Adela Vinaches Casesnoves.

Delegada de Llibre

Sandra Faura Calabuig.

Delegat de Loteries

Salvador Lluca Iborra.

Delegades de Protocol

Elena Calvo García

M. Carmen Calvo García.

Delegat de Presentació

Ximo Mateu Vinaches.

Delegat de Jocs

Tomàs Mateu Vinaches.

Delegada de Xarxes Socials

Patricia Martínez Casanova.

Delegat de Casal

José Ramón Amorós Marzal.

Delegats de Festejos

Ximo Banyuls Enguix

Adelino Pardillos Parra.

Delegada de Publicitat

Sandra Perucho Beneito.

Decoració de Monument

Juan Ballester Castells.

COMISSIÓ

VOCALS

José Agustí Sempere
 Brian Albiol Tortajada
 Monserrat Alventosa Tormo
 Remedios Alventosa Tormo
 Maria Amorós Rubio
 Silvia Amorós Rubio
 Pablo Andrés Álvarez
 Marta Andrés López
 Teresa Antón Gandia
 José Ramón Arques Egea
 Carlos Arriaga Perucho
 Sonia Baldoví Pons
 Carmen Ballester Martínez
 Marta Ballester Mompó
 Teresa Balodis Serra
 Edurne Banyuls Sanz
 Ximo Banyuls Sanz
 Ana Barberà Beltrán
 Maria Barberà Beltrán
 Sergio Barberà Garcia
 José Barberà Gozálbez
 Mónica Beltrán Esteban
 M. Teresa Beltrán Herrero
 M. Ángeles Benavent Burguera
 Adrián Benito Sánchez
 Alberto Bernabeu Santamargarita
 María Magdalena Bizarro Cuenca
 Sara Blesa Martí
 Alba María Borràs Pla
 Xavier Borredà Mejías
 Esther Borredà Sánchez
 Carla Calatayud Fuster
 Antonio José Calvo Diego
 Marcos Camacho Climent
 Josefa Casanova Terol
 Fernando Casesnoves Andrés
 Elisa Casesnoves Chirivella
 Manuel Casesnoves Chirivella
 Sergi Castellote Millet
 Nuria Cerdà Moreno
 Ramón Chulià Vera
 Malena Clemente Ballester
 Eva Climent Martínez
 Carles Climent Valor
 Augusto Colomer Ballester
 Marina Colomer Ballester
 Vicent Colomer Beltrán
 Celia Colomer Fuentes
 Paula Colomer Fuentes
 Lluís Cuenca Cordobés
 Maria De la Merced Alberola
 Neus De los Santos Molina
 Macarena Díez Tormo
 Francesc Duet Aliques
 Cristina Duet Franco
 Ricardo Duet Franco
 Anna Duet Garcia
 Guillem Duet Garcia
 Almudena Escribà Pérez
 Ana Isabel Esplugues Serra

Olga Faura Calabuig
 Teresa Ferrando Català
 Enrique Ferrer Burgos
 Lucía Ferrer Esplugues
 Marta Ferrer Esplugues
 Josep Lluís Fitó Roselló
 Eduardo Francés Fuster
 Eduardo Francés Sanchis
 Paula Fuster Vizcaíno
 Eliseo Gallego Boluda
 Gladys Gallego González
 Marta Gallego Torregrosa
 Mónica Gallego Torregrosa
 Patricia Garcia Beltrán
 Carlos Garcia Herrera
 Marinye Garcia Llàcer
 Jorge Garcia Martínez
 Álvaro Gil Medrano
 Carlos Gómez Borredà
 Marta Gómez Del Soto
 Gabriel González Martínez
 Eva Gozalbes Julià
 Cristina Gozalbes Tormo
 Sara Grau Gandia
 Susana Auria Guillem Sanchis
 Raquel Hernández Ferrando
 Alexandre Vicent Hervás Andrés
 Adrián Iborra Casanova
 Óscar Iborra Mollà
 Clotilde Julià Llopis
 Gabriel Lloret Herrero
 Borja Llueca De la Merced
 Alberto Marín Alandes
 Ignacio Martín Garcia
 Begonya Martínez Casanova
 Zoa Martínez Estornell
 Carmen Martínez Folch
 Neus Martínez Tortosa
 Joaquim Mateu Pla
 Alejandro Megías Chàfer
 Mario Merino Martín
 Guillermo Molina Almiñana
 Mar Molina Carabella
 Carla Morant Epifanio
 Tatiana Moreno Martínez
 Judit Moya Sáez
 Santiago Moya Sáez
 Antonio Naval Escribano
 Mar Naval Merino
 Emili Navalón Ferrando
 Guillermo Navalón Ramon
 Clara Àngela Navalón Real
 Lidia Navarro Camuñas
 Héctor Navarro Simón
 Blanca Oltra Almiñana
 Amelia Ortega Martí
 Ángeles Pallàs Benavent
 José Manuel Pallàs Benavent
 Carmen M. Pallàs Ortega
 Francisco Pallàs Sanchis

José Teodoro Pallàs Sanchis
 Rafael Javier Palop Calatayud
 Irene Palop Sanz
 Esther Pardillos Baldrés
 Nieves María Pardillos Briet
 Lluís Pellicer Juan
 Ricardo Pérez Borredà
 Maria Pérez Del Pino
 Marta Peris Mateu
 Álvaro Pino Sabater
 Núria Pla Galán
 Gabriel Pla Grau
 Carmen Pla Martínez
 Lidia Pla Roselló
 M. Isabel Pla Vercher
 Julián Ramírez Palop
 M. Carmen Real Tortosa
 Roberto Rejón Asenjo
 Clara Ridaura Galdón
 Montiel Ruiz Valls
 Abril Salinas Bolinches
 Carmina Sánchez Almiñana
 Rosario Sánchez Bolinches
 Raquel Sánchez Toledo
 Vicenta Sanchis Galea
 Ana Sanhipólito Diego
 Andrea Sanjurjo Bañuls
 Patricia Sanjurjo Bañuls
 Maria Segura Alcocel
 Àlex Soler Casesnoves
 Helena Soler Casesnoves
 José Antonio Soler Navarro
 Maria Soler Pla
 David Soler Sánchez
 Jesús Fèlix Soler Valls
 José Salvador Talens Gozalbes
 Isabel Talens Vidal
 Núria Tejero Álvarez
 Vicent Tormo Aldeguer
 Pilar Tormo Esteve
 Joaquín Tormo Lorente
 José Torregrosa Arnau
 David Torregrosa Díez
 Pablo Tortosa Vila
 Esther Tudela Gomar
 Javier Uribe Albiñana
 Claudia Uribe Gallego
 José Valor Alcaraz
 Clàudia Valor Gozalbes
 Raquel Ventura Paredes
 Raquel Vera Calvo
 Immaculada Vercher Bou
 Isabel Vidal Bernabeu
 Norma Vidal Escalante
 José Ramón Vidal Martínez
 Manuel Vinaches Ballester
 Pilar Vinaches Ballester
 Tomás Vinaches Ballester
 Marc Vivancos Vivancos

PREMIIS 2019

- 1r** Premi de la Secció Especial de Falles.
Premi Generalitat Valenciana a la Millor Falla de Xàtiva.
Premi a la Millor Falla de Xàtiva de la Junta Central Fallera.
Premi al Millor Monument de Xàtiva de la Junta Local Fallera.
- 1r** Premi del Campionat de Truc dels XXXIX Jocs de Saló Fallers.
- 1r** Premi del Campionat de Pàdel Masculí.
- 2n** Premi a la Crítica Local
- 2n** Premi al Millor Ninot de la Secció Especial.
- 3r** Premi al Llibret de Falles.
- 3r** Premi del Campionat de Futbol Sala Masculí.
- 3r** Premi del Campionat de Futbol Sala Femení.
- 64è** Premi a la Promoció de l'Ús del Valencià de la Generalitat Valenciana.
- 3r** Premi de la Secció Primera de Falles Infantils.

GUARDONS I RECOMPENSES 2020

RECOMPENSA DE LA JUNTA LOCAL FALLERA

Sergio Estarlich Sanz

BUNYOL D'OR I BRILLANTS AMB FULLES DE LLORER

Cristina Gozalbes Tormo
Sandra Perucho Beneito
Isabel Vidal Bernabeu

BUNYOL D'OR AMB FULLES DE LLORER

Sergio Barberà Garcia
Eduardo Francés Sanchis
M. Carmen Fuster Monfort
Patricia Garcia Beltrán
Tomàs Mateu Vinaches
Guillermo Molina Almiñana
María Pérez del Pino
Raquel Sánchez Toledo

BUNYOL D'OR

Sergi Castellote Millet
Celia Colomer Fuentes
Mónica Gallego Torregrosa
Ignacio Martín Garcia
Andrea Sanjurjo Bañuls
Isabel Talens Vidal
Nuria Tejero Álvarez

BUNYOL D'ARGENT

Gladys Gallego González
Raquel Hernández Ferrando
Tatiana Moreno Martínez
Lidia Navarro Camuñas
Patricia Sanjurjo Bañuls
Javier Uribe Albiñana
José Ramón Vidal Martínez
Pilar Vinaches Ballester

SOCARRAT DE BRILLANTS

Remedios Alventosa Tormo
Pepita Casanova Terol
Carmen Pla Martínez
Montiel Ruiz Valls
Rosario Sánchez Bolinches

SOCARRAT D'OR

Anna Duet Garcia
Mar Naval Merino
Carmen M. Pallàs Ortega

SOCARRAT D'ARGENT

Pilar Camacho Gosálvez
Blanca Oltra Almiñana
Vicenta Sanchis Galea

SOCARRAT DE COURE

Adrián Benito Sánchez
Alberto Bernabeu Santamargarita
Elisa Casesnoves Chirivella
Manuel Casesnoves Chirivella
Augusto Colomer Ballester
Jorge Garcia Martínez
Eva Gozalbes Julià
Susana Auria Guillem Sanchis
Alexandre Vicent Hervás Andrés
Santiago Moya Sáez
M. Isabel Pla Vercher
Norma Vidal Escalante

• INFANTILS •

SOCARRADET D'OR

Alicia Ballester Martínez
Allende Cabezón Cuenca
Andreu Casesnoves Andrés
Guillem Casesnoves Andrés
Quique Ferrer Esplugues

SOCARRADET D'ARGENT

Amada Ballester Sanhipólito
Pep Ballester Sanhipólito
Cesc Duet Moreno
Maria Lloret Herrero
Nieves María Pla Pardillos
Victòria Serra Barberà
Anna Torregrosa Perucho
Javier Vidal Blesa

SOCARRADET DE COURE

Ana Gallego Agustí
Manuela Gasó de Sousa
Martina Pallàs Beltrán
Adriana Rizo Bonora
Paula Sanz Vidal

DISTINTIU D'OR

Pasqual Ballester Sanhipólito
Carlos Chornet Pallàs
Toni Peris Garcia
Martina Pitarch Sánchez
Paco Serra Barberà
Martina Valor Gozalbes

DISTINTIU D'ARGENT

Berta Ventura Esplugues

PROGRAMA

DAKTES

FALLES 2020

DIUMENGE 15 DE MARÇ

A les 21.00 hores, *plantà* oficial de la nostra falla infantil.

A les 20.30 hores, II *masclètà* manual infantil davant del casal.

A les 22.00 hores, al nostre casal, tradicional sopar de la *plantà*.

A les 24.00 hores, *plantà* oficial de la nostra falla.

DILLUNS 16 DE MARÇ

A les 8.00 hores, despertada pels carrers del nostre barri.

A les 10.00 hores, esmorzar al casal.

A les 14.30 hores, dinar al casal per a tots els fallers i les falleres.

A les 19.00 hores, lliurament del premis a la porta de l'Ajuntament.

A les 22.00 hores, sopar al casal i ball fins a la matinada.

DIMARTS 17 DE MARÇ

A les 10.00 hores, esmorzar al casal.

A les 12.30 hores, cercavila pel nostre barri.

A les 14.30 hores, dinar al casal per a tots els fallers i les falleres.

A les 17.30 hores, Visita Oficial a les Falles de Xàtiva.

A les 22.30 hores, sopar al casal, amb l'entrepà.

A les 23.30 hores, festa de disfresses amb ball.

DIMECRES 18 DE MARÇ

A les 10.00 hores, esmorzar al casal.

A les 12.30 hores, cercavila pel nostre barri.

A les 14.00 hores, al Parc Comarcal de Bombers, acte d'homenatge per part dels bombers a les nostres falleres majors.

A les 14.30 hores, dinar al casal per a tots els fallers i les falleres.

A les 18.00 hores, tradicional Ofrena de Flors a la Mare de Déu de la Seu.

A les 22.30 hores, sopar de pa i porta i després, ball al casal.

DIJOUS 19 DE MARÇ

A les 8.00 hores, espectacular despertada.

A les 11.00 hores, pujada en romeria fins l'ermita de Sant Josep.

A les 12.00 hores, Missa en honor al nostre patró sant Josep i després processó a sant Josep fins a l'Albereda.

A les 21.00 hores, *cremà* de la falla infantil.

A les 22.00 hores, sopar de la *cremà*.

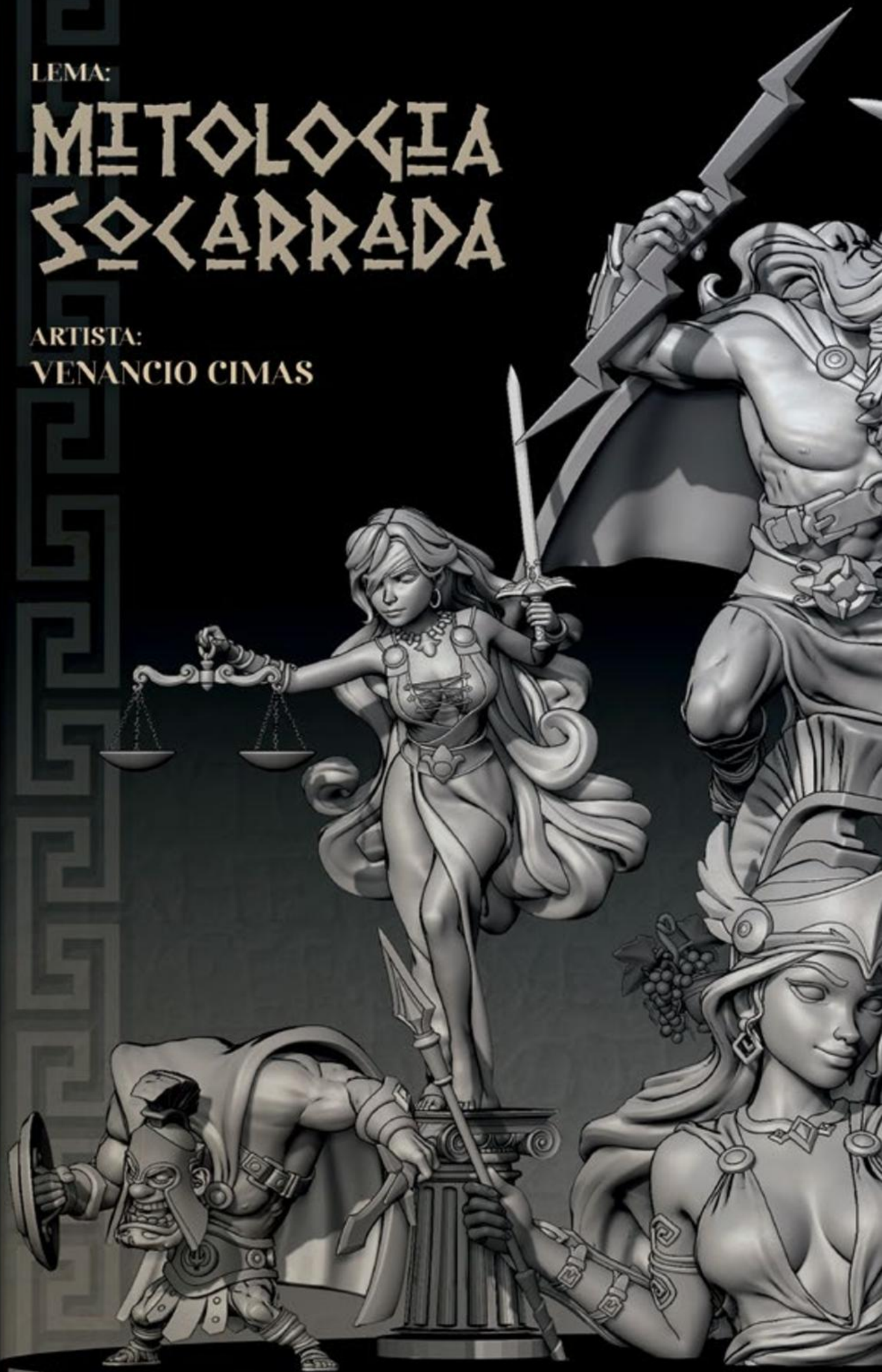
A les 24.00 hores, *cremà* de la falla amb espectacular pirotècnia aèria i terrestre.

LEMA:

MITOLOGIA SOKARRADA

ARTISTA:

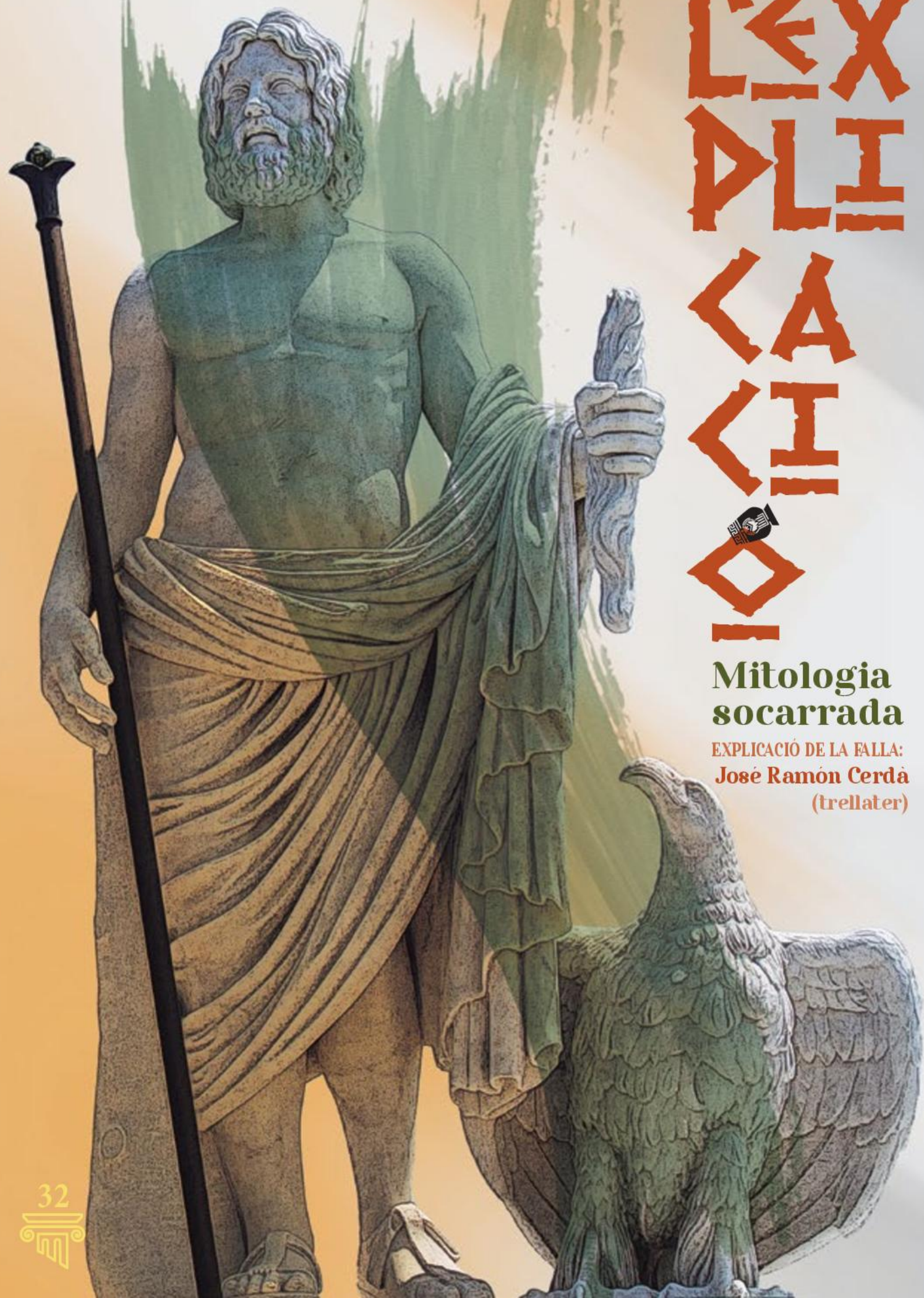
VENANCIO CIMAS

FALLA
REPÚBLICA ARGENTINA
XÀTIVA-2020

L'EX
PLI
CA
CI
O

Mitologia socarrada

EXPLICACIÓ DE LA FALLA:
José Ramón Cerdà
(trellater)

L'EXPLICACIÓ

Una traducció de l'*Odissea*,
personal i molt particular...
Diu que **Ulisses**, de camí a Ítaca,
per Saetabis va passar...

Entrà pel Xúquer cap amunt,
buscant un poc de tranquil·litat.
Després d'uns dies moribund,
perdut de la realitat.

En el Cànyoles va acabar el creuer,
a les portes de la ciutat.
Per un recorregut com un verger,
que el va deixar... més que encantat.

Les nimfes de l'Hort de Móra
el van acabar de relaxar.
Amb un bany, de més d'una hora,
i música... per a somiar.

I ací comença la història,
quasi verídica, de *missa*,
que va ocórrer en època grega,
als peus de la serra Vernissa.

Saetabis era la metròpolis,
que tots volien conquerir.
Espavilats i *panolis*,
tots els déus la volien governar.

Arquimedes Natxòrum va recordar
que la gent havia de votar
per, entre tots, triar
a quin déu... adorar.

Calia fer una consulta
entre tota la població,
per a evitar una disputa
que complicara la situació.

Solució: «Eleccions municipals»,
una baralla de déus,
on els polítics són actors principals
i la resta, els seus trofeus.

I **Ulisses** va ser testimoni
d'una campanya despietada,
on va acudir fins al dimoni
amb cara... desencaixada.

Hi havia bona varietat
de déus i deesses, mesclat.
I entre tanta quantitat,
Zeus Rogerlius va ser el triat.

Era un déu molt expert,
rei de déus i l'Univers...
Dominava cel, terra, Bixquert,
el Cànyoles, l'Albaida i el món divers...

Tenia diversos contrincants
que volien la vara de comandament...
Però a ell, van voler els votants,
per al *silló* de l'Ajuntament...

Hi havia un **Minotaure**,
més cabut que un bou,
que res li semblava bé
i deia que s'abaixaria el sou.

L'EXPLICACIÓ

Poc li va durar la promesa,
quan no va eixir triat.
A València se'n va anar amb pressa,
però el sou... no s'ha abaixat.

Va prometre ascensors
on no li'ls havien demanat,
creant angoixes i temors
a molts veïns de la ciutat.

Aclamant-se a tots els déus,
els veïns volien parar la construcció.
I algú va dir: «Si no el votem,
s'arregla la situació.»

I el **Minotaure** no s'ho explicava,
com li ha votat menys gent.
I als déus amb força suplicava
que li donaren l'Ajuntament.

—Serà en una altra ocasió,
perquè ara no pot ser.
—Castigat a l'oposició,
per criticar tant... a Roger.

Estava **Atena Penadés**,
deessa de la guerra,
que a Compromís va posar del revés,
i a ella, els votants, els peus a terra.

Àrtemis **Lena**,
protectora de les dones,
deessa, de bellesa plena,
agressiva com les lleones.

Temis Pepelius, deessa de l'ordre diví,
les lleis i els costums,
a qui el poble xativí
li va abaixar els fums...

Ja havia governat
com un *pardal* diví,
Deixant al poble endeutat,
agonitzant... i en la *uvi*.

Com un **soldat espartà**,
en campanya, va aparéixer Minguet.
Però un vídeo casolà,
es va carregar... al *xiquet*.

Feia vergonya aliena
veure al candidat suplicant.
Bambant, donant pena,
i el vot mendicant.

Encara no s'ha emancipat
i volia governar una ciutat.
Els veïns no l'han votat
I, entre llàgrimes, a casa ha tornat.

De tres *Compromís* refinats,
representants del millor *oli*,
a ser de l'Ajuntament rebutjats,
per presentar... un *panoli*.

Dionís Ciutadanòpulus,
a qui tots donaven per acabat,
ha reviscut, com el *Mus musculus*,
i unes regidories s'ha guanyat.

L'EXPLICACIÓ

No va rebutjar l'oferta,
com van fer altres *espectres*,
de donar-li a la ciutat una espenta
i de no col·locar-li... traves.

Com una guerra de titans,
es van presentar les eleccions,
on **Zeus Rogerlius** i els seus encants,
van guanyar sense discussions.

La tensió acumulada
va explotar als quatre anys.
La discrepància dissimulada
no va admetre més enganys.

Déus que es comporten com Caín i Abel
en una lluita grecoromana,
que es miren a contrapèl
tots els dies de la setmana.

A l'infern de l'oposició
han anat a parar.
El **Pepelius**, per mala administració,
i **Xàtiva Unida**, per difamar.

El ca **Cèrber** està actiu,
i guarda una de les portes de l'infern.
Situada prop de Sant Feliu,
l'obri a l'estiu i a l'hivern.

Quan fa una *ponentà* de collons,
és que la porta s'ha obert.
Algú, per ella, entra a redolons
i sembla que estem... al desert.

L'arquitecte **Ictí** està pensant:
«Què farem amb tanta pedra per restaurar?»
El cervell li està unflant
i comença a bullir... sense parar.

Tenim tant de *patrimoni d'equipatge*,
com la Grècia més antiga.
Abandonat, donant testimoniatge,
esperant que caiga... de fatiga.

Pedres que agonitzen lentament,
esperant una solució.
I que per part de l'Ajuntament
s'aplique... la restauració.

L'estació vella, Sant Antoni,
el molí de Sarrampedra i d'altres.
Un passat heretat de patrimoni
que hem de guardar nosaltres.

Un cartell molt gran anuncia
on van els nous jutjats,
i amb molt bona presència,
informa dels costos aproximats.

Ho anuncien com a imminent,
per a aquesta legislatura.
Si la pasta pertinent
li dona bona cobertura.

Esperem que no hagen dilatacions
ni sobre costos exagerats.
Que els problemes tinguin solucions
i prompte tinguem nous jutjats.

Que no passe com en la plaça de bous,
ni com tantes obres sobrepagades.
Que ja estem fins als ous
de pagar milions per *caguerades*.

Deia **Arquimedes**:
«Doneu-me un punt de suport i mouré el món.»
Però a l'Olímpic li falten *pessetes*
i un president com **Samsó**.

Samsó tenia en la cabellera
la seua força descomunal...
I l'Olímpic necessita una *cartera*
amb un bon *arsenal*.

El Club Esportiu Olímpic
és un vaixell entristit,
a la vista del poc públic
que manté el camp sempre buit.

Les merdes de gos
decoren tota la ciutat.
Com si fora un *tapís viscós*,
elegant... i perfumat.

Un càstig diví
és el gos de tres caps,
que caga pel florí
com si tinguera tres forats.

Com un cavall de Troia
va arribar el centre comercial.
I a tots se'ns va anar l'olla,
abandonant el comerç local.

La gent se'n va de la ciutat
amb el cotxe i la família,
buscant la comoditat
i deixant la ciutat buida.

Després ens queixem
que els comerços van tancant,
mentre tots junts ens anem
a la gran superfície... cantant.

En època grega, la gent d'edat
era font de coneixement.
Ara són refugi d'adversitat,
i dels néts, entreteniment.

Els avis estan cabrejats
amb els fills i la societat.
Se senten explotats,
mal pagats i amb ansietat.

Tiren raigs i pestes
cap a un i altre costat,
però les seues protestes
cauen en sac trencat.

Han cuidat dels avantpassats,
dels fills i dels néts ara.
I quan estan rebentats,
només l'asil els empara.

Carregats de productes típics,
cap a Fitur han marxat,
per a seduir als grups turístics
i portar-los a la ciutat.

L'EXPLICACIÓ

A Fitur s'ho passen com *artistes*,
polítics i periodistes locals.
Entre reunions i entrevistes,
passen els dies els *pardals*.

En Compromís, com *verduleres*,
van acabar els germans:
barallant-se uns amb altres,
com autèntics *grecs i troians*.

Ulisses després de veure el *ball*,
amb cara d'estupefacció...
Va dir: «Això és tot un guirigall.»
I se'n va anar, riu avall, amb el galió.

Fins ací la narració
d'aquesta curiosa historieta,
quan **Ulisses** i el seu galió
ens van fer... una visiteta.

Tan sols un sàtir desvergonyat
podia escriure aquesta rondalla.
Si algú s'ha sentit al·ludit,
espere... la meua medalla.

És la *Mitologia socarrada*,
antiga com el pixar,
per molta gent ignorada,
que amb gust... us acabe de contar.

No la busqueu en llibres d'Història.
No la busqueu en enciclopèdies.
És cultura popular d'oratòria,
que corre de boca en boca... tots els dies.

LLIBRE INFANTIL

*Revivim
Qz*

Salutació *infantil*

Havia arribat el moment, després d'un llarg camí per fi havíem aplegat. No sabíem massa bé el que ens trobaríem a l'altra banda d'aquella immensa porta. Abans de cridar, ens vam preparar per a presentar-nos davant del Gran Màgic. Vaig comprovar que els meus cabells continuaven ben pentinats i vaig traure la pols del camí de les meues precioses sabates roges. Llavors vaig mirar als ulls del meu nou amic i li vaig dir:

—Tranquil, no tingues por ni vergonya, tot anirà bé —i després, els quatre ens vam agafar fortament de la mà.

Un segon abans d'escoltar com girava el pom d'aquella majestuosa porta, l'home de llauna ens va mirar i amb la seua peculiar veu metàl·lica, ens va dir:

—No patiu, passe el que passe jo sempre vos defensaré.

La porta va començar a obrir-se lentament. De sobte unes llums enlluernadores van sortir d'entre la foscor, enmig d'un silenci absolut. Sols féiem que parpellejar ràpidament, intentant que els nostres ulls s'acostumaren a la intensitat de les llums. No ens movíem ni un pèl, aquell dens silenci quasi ens parava el cor. Estàvem nerviosos, tremolosos, acovardits... Amb què ens trobaríem? Quina era la força tan poderosa que seria capaç de donar-nos valor, seny, cor i ensenyar-nos el camí? Què passaria amb nosaltres?

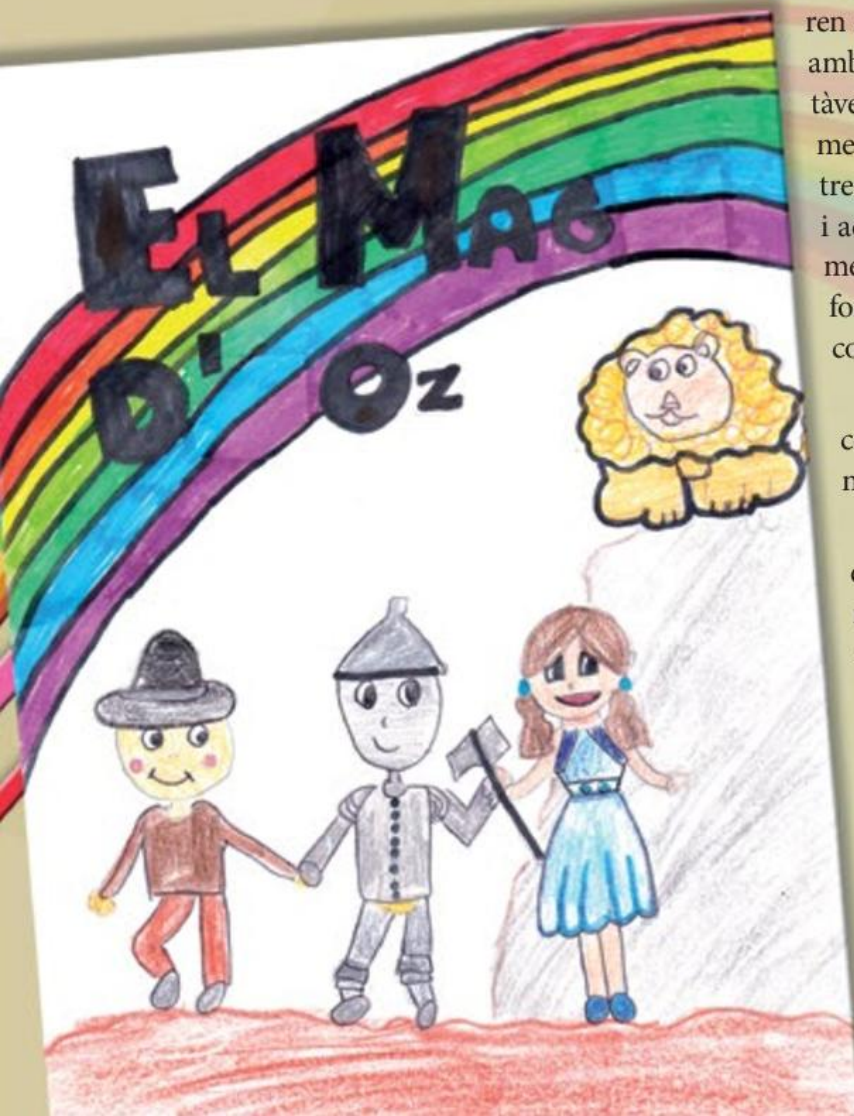
El meu cor va començar a bategar amb tanta força que semblava que anava a eixir-se'n del meu pit i quan creia que anava a desmaiar-me, vaig escoltar un gran esclat que em va traure dels meus pensaments. Les meues pupil·les començaven a acostumar-se a aquelles llums malgrat que no entenia massa bé el que estava veient. Potser m'enganyaven els meus propis ulls, però allí no hi havia cap gran màgic, ni tan sols una única persona. Allò estava ple de gent, de moltíssima gent. Aleshores, on estàvem? Qui anava a fer realitat els nostres desitjos?

De sobte, totes aquelles persones començaren a aplaudir amb força, mentre ens miraven amb els ulls lluents i plens d'orgull. Allí estàvem els quatre, agafats fortament de la mà mentre rebíem l'ovació més gran de les nostres vides. I allí, il·luminats per aquelles llums i acompanyats per tota aquella gent, vam començar a sentir com tota aquella por es transformava, quasi com per art de màgia, en coratge, en orgull, en felicitat.

Tots quatre ens miràvem somrients. Vam comprendre que havíem trobat just el que necessitàvem. Mentre, una potent veu deia:

—Senyores i senyors, amb tots vostés, els màxims representants de la nostra comissió, un fort aplaudiment per a les falleres majors i els presidents de la nostra comissió.

Aleshores vaig adonar-me que sempre havia estat en casa, en la meua falla, en República Argentina.

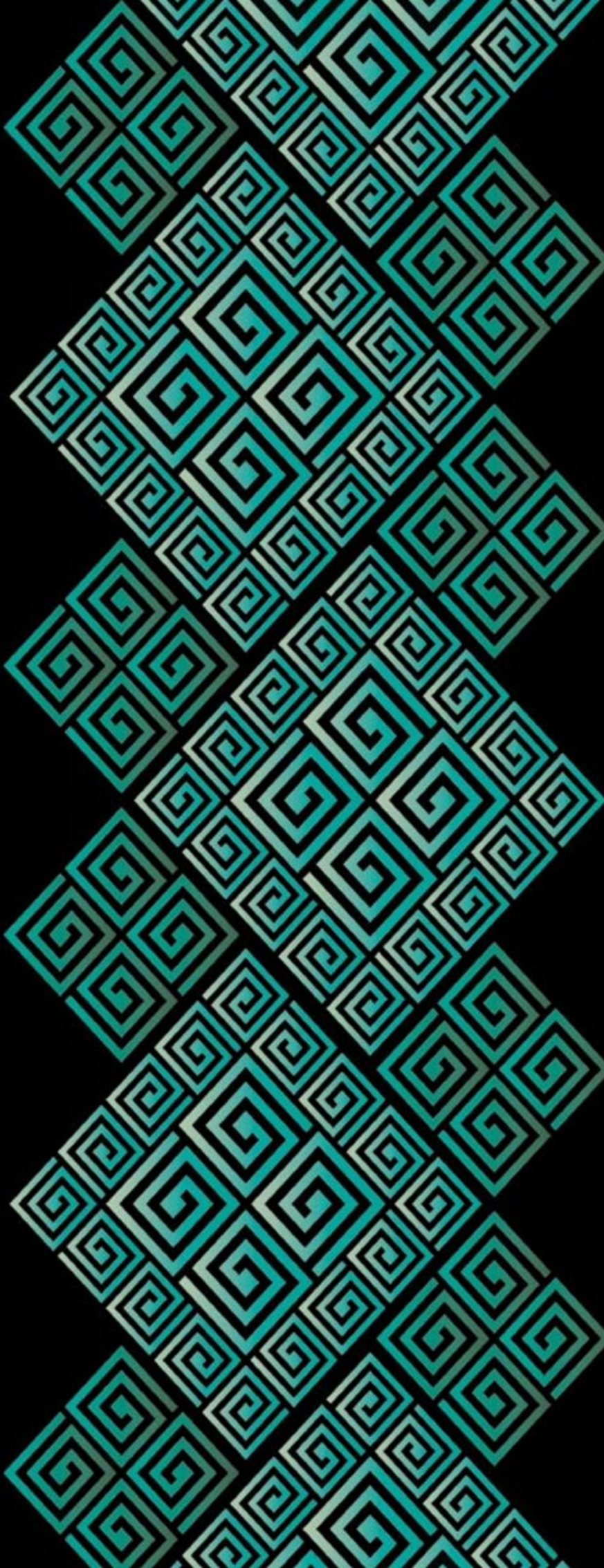

Dibuix:

MARTINA VALOR GOZALBES

10 anys

OFERIMENT

He pogut atrapar un somni
abans que el sol no el fongués,
l'empresono amb paraules
per quedar-me'l sempre més.
No pesa ni fa cap nosa,
però és tan gran per a mi,
que, si vols... si tu volguessis,
el podríem compartir.

Joana Raspall

Concert de poesia, 2004

Alicia

BALLESTER MARTÍNEZ

Fallera major infantil
2020

Falla

infantil 2020

Lema:

Oz 2.0

Artista:

Venancio Cimas

l'Explicació

infantil

Oz 2.0

La nostra falla es basa en *El màgic d'Oz*, on elements d'aquest film meravellós són interpretats d'una forma actual i s'integren en plena era digital.

Cada personatge ací representat toca un tema de gran actualitat: coses didàctiques per a la canalla que s'acosta a visitar la nostra falla.

Reproduïm ací l'Home de Llanda i la missió d'aquest personatge és aprofitar per fer propaganda de la necessitat del reciclatge.

Açò ho hauríeu d'aprendre tots, amics: al contenidor blau, paper i cartró; la brossa orgànica ha d'anar al marró; el vidre va al verd i al groc tirem els brics.

Aquest ninot-gamer és l'Espantaocells. En el film sempre va a la cerca de cervells, perquè és el videojoc un divertiment que utilitzarem amb molt de coneixement.

El temps l'hem de saber repartir: per estudiar i per gaudir. Temps que dedicarem a l'esplai per a poder jugar al *Fortnite*.

El Lleó, símbol de valentia, per a no deixar-nos intimidar i oposar-nos amb energia contra l'assetjament escolar.

A cavall del Lleó va una xica, Dorothy, que imita Rosalia, la qual per Instagram ens explica què li passa en el seu dia a dia.

La Bruixa de l'Est i el Màgic d'Oz, ací podem trobar-los tots dos, embolicats en una baralla per tal de destacar a la falla.

El Màgic d'Oz, molt diligent, grava vídeos constantment per a penjar-los al Youtube, on ja n'ha pujat per un tub.

La Bruixa de l'Est, ben desvergonyida, molt activa a les xarxes socials, on explica tota la seua vida als *followers* incondicionals.

De la Ciutat Maragda, els soldats, i un esbart de micos voladors estan alamont d'escarotats, car no volen perdre seguidors.

Emili Navalón Ramon

República Argentina 2019-2020

Comissió *infantil*

Toni Peris i García
President

Vicepresident 1r

Andreu Casesnoves Andrés

Vicepresident 2n

Víctor Fitó Tormo

Secretària

Gala Soler Sánchez

Tresorer

Quique Ferrer Esplugues

Comptadora

Nieves María Pla Pardillos

Delegada

Mar Iborra Naval

Delegada

Alicia Ballester Martínez

Vocals

Berta Arriaga Duet
Júlia Arriaga Duet
Blanca Ballester Martínez
Carme Ballester Sánchez
Amada Ballester Sanhipólito
Pasqual Ballester Sanhipólito
Pep Ballester Sanhipólito
Elies Barberà Montiel
Allende Cabezón Cuenca
Chloe Camacho Sanchis
Carmen Carbonell Ballester
Javier Carbonell Ballester
Mario Carbonell Ballester
Guillem Casesnoves Andrés
Carlos Chornet Pallàs
Francisco Chornet Pallàs
Cesc Duet Moreno
Ona Duet Moreno
Carmen Estarlich San Cristóbal
Andrea Fos Karoubi
Marta Franco Reig
Ana Gallego Agustí
Claudia Gasó de Sousa
Manuela Gasó de Sousa
Enrique González Palop
Gabriel González Palop

Inés Iborra Naval
Jordan Jordà Martínez
Alma Llin López
Olivia Llin Sanjurjo
Maria Lloret Herrero
Emma López Cerdà
Carlota Martín Tudela
Marcelo Martín Tudela
Álvaro Martínez Moral
Sofia Martínez Moral
Sergi Megías Fuster
Blanca Molina Martínez
Jorge Nadal Pérez
Alejandra Pallàs Beltrán
Martina Pallàs Beltrán
Lucas Pérez Navarro
Carlos Pitarch Sánchez
Martina Pitarch Sánchez
Juliana Ramírez Vera
Judith Rejón Tejero
Olivia Rejón Tejero
Adriana Rizo Bonora
Xavier Roca Calvo

Paula Sanz Vidal
Paco Serra Barberà
Victòria Serra Barberà
Martín Soler Pla
Maria Solves Badia
Clara Tormo Pallàs
Ximo Tormo Pallàs
Anna Torregrosa Perucho
Marta Torregrosa Perucho
Alejandro Uribe Gallego
Martina Valor Gozalbes
Berta Ventura Esplugues
Julia Ventura Esplugues
Bruno Vidal Blesa
Javier Vidal Blesa
Aina Vidal Vercher

La falla maragda

TONI PERIS GARCIA

10 anys

Per fi, és 15 de març! Enguany és especial: Alicia i jo, Toni, representem la comissió infantil de la nostra falla. Ella és la fallera major infantil i jo sóc el president infantil. Volem que enguany siga especial!

Estem esperant l'arribada de la nostra falleta infantil! Quines ganes tenim que la porten i veure-la per fi lluir en el nostre barri. De moment, ens entretenim amb els nostres amics i amigues de la falla; com no, tirant una gran quantitat de petards. M'encanta cremar pólvora petardera!

De sobte, se sent un so estrany, no sé d'on ve, l'aire comença a ser més fort. Un gran vendaval, un núvol negre, aquest comença a girar i girar i es converteix en un fort tornado i sent que alguna força m'arrossega cap a aquest.

Obriu els ulls, em pregunte què ha passat, on estic, on està la falla, i on els meus amics i amigues. Veig una cosa roja que no distingisc que és al meu costat. Ai mare, sembla Alicia! Sí, sí que és Alicia. Ella està desperta mirant estranyada. Tampoc sap on estem. Estem en un bosc, fa un dia meravellós i just al nostre costat, hi ha un camí de rajoles grogues. És un camí brillant i meravellós que et convida a anar cap a ell.

D'una banda del camí s'escolten unes veus. En la llunyania s'aprecien tres figures. No sabem qui són però hem de preguntar-los on ens trobem i demanar-los que ens indiquen el camí per a tornar a la nostra falla.

Les figures cada vegada s'acosten més, no semblen persones. Ai, que estrany, sembla un espantaocells, un home de color platejat, que sembla fet de llanda. I un lleó. Quina combinació més exòtica! De totes maneres, hem de tornar a la nostra falla.

—Perdoneu, sabeu dir-nos on estem? Estàvem en la Falla República Argentina de Xàtiva amb els nostres amics i amigues i un tornado ens ha arrossegat fins aquí. Per favor, hem de tornar. Hem de veure com porten i planten la nostra falleta —dic una mica espantat.

Els tres es miren estranyats, i el que sembla un home de plata contesta:

—No sabem què és la Falla Rep...? Falles? Falleta? Nosaltres ens dirigim a la Ciutat Maragda, on es diu que hi ha algú anomenat màgic d'Oz que pot ajudar a concedir el que desitges. Veniu amb nosaltres, potser ell us diga com podeu tornar.

I així, Alicia i jo ens dirigim cap a la Ciutat Maragda, acompanyats de tres estranys, personatges.

—I vosaltres, què és el que desitgeu? —pregunta Alicia, ja que sent curiositat per saber-ho.

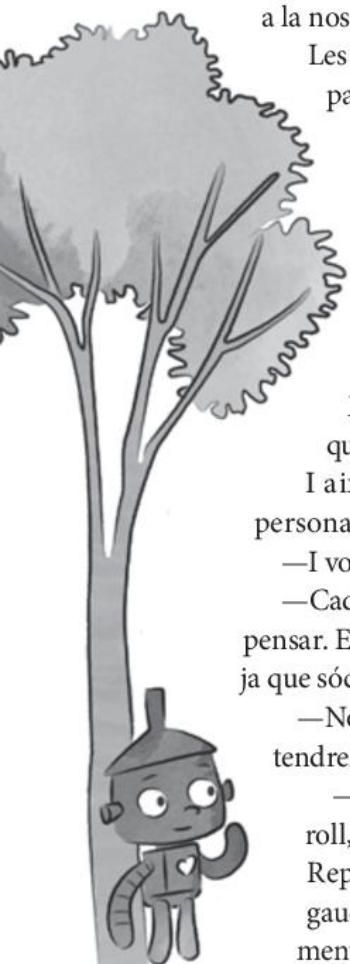
—Cadascun tenim un desig diferent. El meu amic l'espantaocells vol un cervell, no sap ni pot pensar. El meu amic l'home de llanda vol un cor, per a tornar a enamorar-se, i jo vull ser valent, ja que sóc un lleó una mica covard.

—No entenc això de la falla i que us portaran la vostra falleta. Expliqueu-nos què és, així entendrem millor el vostre desig —va dir l'home de llanda, perquè també era molt curiós.

—Les falles són la nostra festa, fan que la nostra ciutat es transforme. Hi ha molt de soroll, color, música, pólvora, flors i monuments fallers. Nosaltres formem part de la Falla República Argentina i enguany som els seus representants infantils. Els xiquets i xiquetes gaudim molt de les falles, ens encanten! I volem tornar per a quan arribe el nostre monument infantil! —dic emocionat.

—Monument infantil? I això què és? —volien saber els tres alhora.

—Els monuments infantils són obres d'art que es planten als carrers durant uns dies, són una

meravella, molta gent els visita, els admira i es fan fotos en ells. Conté unes figures anomenades ninots, que són molt graciosos. Tenen un lema i abans es feien amb cartó però ara s'utilitzen altres materials. Jo crec que vosaltres seríeu perfectes per a estar com a ninots en la nostra falla, m'encanta el vostre aspecte. Això sí, quan arriba el dia de Sant Josep es cremen —diu Alicia més emocionada encara.

—Es cremen? Com és possible? Una obra d'art no es pot cremar!

—Així és la nostra festa, és com un cicle, es crema un i l'any següent es planta un de nou i diferent i es crema, i així any rere any —conteste.

—Oh! Quina meravella, m'encanten les falles. Vull ser un ninot en la vostra falla! —va dir l'espantaocells.

—Jo també vull ser un ninot de la vostra falla, però només si no em cremen. Quina por al foc! —va dir el lleó tot atemorit.

—L'única manera de ser un ninot de falla i que no et cremen és que et trien el ninot indultat.

De sobte, un centelleig ens il·lumina i apareix una dona, també amb una aparença molt estranya. «Que sorprenent és tot en aquest lloc», pense.

—Sóc la bruixa de l'Est, no vull que arribeu a la Ciutat Maragda. No vull que el màgic d'Oz complisca els vostres desitjos. Vull que vingueu amb mi i us faré els meus esclaus i esclava.

Els cinc ens mirem espantats, però sense més ni més recorde que porte penjada la caixa dels meus petards. L'òbric acuradament sense que la bruixa se n'adone i agafe tres fonts, he, he... Les encenc i les tire cap a la bruixa. Va ser tal el centelleig i l'explosió que la bruixa va eixir corrents. I així, ens deslliurarem d'aquella malvada.

—Mireu allà! Hem arribat! —xiscla Alicia tota contenta.

Per fi, allà estava una ciutat tota de color verd, la Ciutat Maragda.

En arribar-hi, tothom sabia que ens havíem desfet de la bruixa de l'Est, i ens van portar directament al palau del màgic d'Oz.

Ens hi esperava un vellet calb i arrugat.

—Heu deslliurat la Ciutat Maragda de l'assetjament de la bruixa de l'Est. Us concediré els vostres desitjos.

A l'espantaocells li va donar el cervell que tant desitjava perquè poguera pensar; a l'home de llanda li va donar un cor ben gran perquè estimara; i al Lleó li va donar el valor que necessitava. Faltava per complir el desig d'Alicia i Toni.

—Alicia, Toni, vosaltres heu de colpejar les vostres espardenyes roges entre sí tres vegades i tancar molt fort els ulls.

Era el moment d'anar-se'n, estaven contents perquè tornaven a la seua falla però a la vegada molt tristos perquè havien fet grans amics. Se'n van acomiadar amb el desig de tornar a veure'ls i van fer el que el màgic d'Oz els havia dit.

Van obrir els ulls. Estaven en la seua falla, tot era normal, era com si no haguera ocorregut res. Un camió s'acostava lentament, la seua falla infantil ja era ací.

Començaren a traure uns ninots que ens eren molt familiars i conforme els anaven col·locant, anàvem posant-nos nerviosos... Allà estaven l'espantaocells, l'home de llanda i el lleó. Quan van acabar de plantar la falla, teníem davant la meravellosa Ciutat Maragda amb el màgic d'Oz i els nostres amics transformats en ninots.

En el moment en què Alicia i Toni van desaparèixer de la Ciutat Maragda els tres van demanar un altre desig al màgic d'Oz. Volien gaudir com a ninots de les falles juntament amb Alicia i Toni en el seu any especial, això sí, com a ninots indultats. Açò va despertar la curiositat del màgic que també va voler estar en la falla, així que els va complir el desig i van aparèixer tots en una fabulosa falleta que va deixar a tothom bocabadat. Menuts i adults miraven el monument amb molta satisfacció i un gran somriure va il·luminar la cara d'Alicia i Toni.

Làvia enlluernada amb el màgic d'Oz

NIEVES MARÍA PLA PARDILLOS

12 anys

Una vesprada molt plujosa, estaven la meua iaia, el meu germanet i jo junt al foc, menjant roses i la iaia, per distraure'ns, va començar a contar contes. De sobte, vam sentir una música i un gran soroll de coets i vam veure que era la comissió de la Falla República Argentina que anava a la presentació de la seua fallera.

La meua iaia, que estava contant-nos el conte d'*El màgic d'Oz*, va continuar dient-nos: la xiqueta que serà fallera major cal que tinga els valors que buscaven Dorothy i els seus amics, que eren un cor, per sentir com el home de llauna i estimar la nostra tradició, les falles, i fer-la aplegar a tothom.

Coratge com el lleó, valentia per defensar la seua falla.

Cervell com el espantaocells per saber estar i parlar en tots el actes que tindrà, gaudint amb gran il·lusió i entusiasme en la seua presentació.

Aleshores vam preguntar el meu germanet i jo si alguna vegada podrem ser president i fallera major infantil. La meua iaia respongué: «Sí! Li ho demanarem al màgic d'Oz.

Camí d'Oz

XAVI ROCA CALVO

10 anys

Quinze de març de 2020...

Tots expectants per tal que els nostres artistes porten la falla infantil al nostre carrer.

Són les 21 hores de la nit.

El carrer està ple de gent, però sobretot de xiquets.

Els nostres artistes no hi arriben.

Ja són les 22 hores: anem a sopar!

Les 23 hores: comencem a tindre son i els artistes no han arribat encara, però tenim eixe cuquet al cos que no ens deixa anar-nos-en a casa: volem veure la falla infantil!

Arriba una moto amb un home gran al damunt: és el nostre artista!

La seua cara ho diu tot! Què ha passat? (té la cara desengaixada).

La nostra falla infantil, per art de màgia, ha desaparegut!

Han estat buscant i rebuscant! Ni rastre!

De sobte Martina té una idea: anar-nos-en camí d'Oz per tal de buscar-la.

Tots aplaudim i Quique pregunta per on és (el camí, clar!).

No teníem ni idea per on començar.

I en aquell moment vaig recordar allò dels «taulells grocs» i que la nostra Albereda n'estava tota plena.

Martina es va ficar les seues esportives roges per anar més ràpid. Quique un barret de palla que es va trobar pel casal, perquè tenia fred. Eva va agafar Yacky, que és el seu gos i és rastrejador. Toni, com que també tenia fred, va trobar un abric pelut de color marró d'alguna mare i se'l va ficar i jo l'únic que hi vaig trobar va ser un embut que em vaig ficar al cap perquè no se'm gelaren les orelles.

Vam començar el camí, sols xafant els taulells grocs de tota l'Albereda que ens portaren fins la plaça de bous.

I allí no sabíem cap a on anar... Per on haviem de continuar?

Aleshores, va aparèixer Alicia amb Jorge, que volien acompanyar-nos i s'havien encantat. Alicia s'havia trobat un barret ple de lluentons daurats!

I de sobte, una gran llum va reflectir al seu barret, com si portara una llanterna i com si ens indicara cap on haviem d'anar.

En aquell moment tots vam pensar el mateix: eixe és el camí!

Tots junts vam decidir anar cap on la llum ens indicava i caminant caminant vam arribar a la Lois.

I tots vam tornar a pensar el mateix: està aquí!

Ens vam dividir i després de saltar aquella gran porta, vam anar cadascun a buscar en cadascuna de les naus que allà hi ha.

De sobte vam escoltar Toni cridar:

—Vingueu, vingueu!

Allà estava! La nostra falla infantil amb tots els personatges del conte *El màgic d'Oz*.

Quina alegria teníem! Però, qui l'havia deixada allà?

Haviem d'avisar els majors perquè vingueren per ella i no buscaren més.

Aleshores vam tornar al casal.

Quina alegria es van emportar tots!

A dia d'avui encara no sabem com va aparèixer allí... Deu ser cosa de màgia?... Del màgic d'Oz?

Però el més important va ser que la vam trobar i vam viure una gran aventura i a més a més vam conèixer el significat de l'amistat: units som millors!

El màgic d'Oz i les falles

CLARA TORMO PALLÀS

10 anys

Dorothy estava molt nerviosa, ja que per fi anava a tornar a la ciutat de Kansas amb els seus oncles. Va colpejar les seues sabates de color roig i de sobte es trobà a una ciutat nova per a ella. Dorothy no sabia on estava i sols veia xiquets amb roba de color roig i unes figures molt grans al carrer. Es va torbar amb dos xiquets, que encara li pareixien mes estranys i els digué:

—Hola, sóc Dorothy. Vinc de la Ciutat Maragda i volia arribar a Kansas, però crec que m'he perdut. Podeu ajudar-me?.

—Hola, nosaltres som Alicia i Toni.

—Per què aneu vestits així?

—Mira Dorothy, nosaltres anem així vestits perquè estem en falles i nosaltres som els representants dels xiquets de la nostra comissió. Anem vestits de valencians, vine amb nosaltres i t'ho explicarem tot.

Alicia i Toni van acompanyar Dorothy a la seua falla. Li explicaren què suposava per a ells el meravellós món de les falles, la música, què eren els monuments i per què es plantaven el dia 15 de març i es cremen el dia 19, la qual cosa ella no va entendre massa bé; i el més divertit de tot, tirar petards sense parar.

Davant aquells gegantins monuments, Dorothy no podia deixar de mirar meravellada aquelles figures i va decidir quedar-se a passar les Falles amb Toni i Alicia per a poder gaudir de tot el que ells li havien explicat.

El somni de ser fallera

ALLENDE CABEZÓN CUENCA

13 anys

En un poble no molt lluny de València, vivia una xiqueta que li deien Alícia. Aquesta vivia al camp amb els seus oncles. Un dia estava berenant i veient la pel·lícula *El màgic d'Oz* i va escoltar molt de soroll al carrer, era com el tornado que estava en aquell moment passant en la pel·lícula que ella estava veient.

Hi havia molta gent, tots molt contents; hi havia música i la gent cridava «Visca la fallera major». Davant hi havia una xica molt contenta anomenada Sílvia i tota la gent parlava i reia amb ella. Tots eren molt feliços.

Aquesta nit Alícia se'n va anar a dormir prompte i va començar a tenir un somni molt profund. En el seu somni, viatjava a un país molt estrany. Hi havia un castell molt gran en la part alta i abans d'arribar al castell hi havia un monument molt gran enmig d'una plaça. Era preciós. Tenia un lleó gegant, un home de llau-na, un espantaocells, molts micos al voltant, també hi havia una bruixa i fins i tot un gos que es deia *Toto*.

Ella va continuar caminant i llavors es va adonar com anava vestida: portava un vestit preciós, les seues sabates eren brillants i el seu cabell estava recollit. Quan va arribar a la porta del castell, va veure unes escales grogues que baixaven a un escenari. Hi havia molta gent i tots aplaudien. Va continuar pels esglaons grocs que la portaven directament a l'escenari i allà estava esperant la fallera major que havia vist el dia anterior. Tots li cridaven: «Visca la fallera major infantil de la Falla República Argentina!». Llavors ella es va adonar: era la fallera major infantil d'aquesta falla. Era un somni increïble. Mai no ho oblidaria.

Nostra Fallera major, Dorothy

GUILLEM CASESNOVES ANDRÉS

13 anys

S'està millor a la falla que en cap lloc, s'està millor que en cap lloc... I de sobte...

Quan Dorothy Gale i els seus amics van arribar al camp de les flors es trobaren amb un artista faller, era el senyor Pep qui mentre esculpia la falla va arribar al món d'Oz.

—Qui ets? —digué Dorothy.

—Sóc un artista faller que no sé com he arribat aquí, jo l'únic que vull és acabar la meua falla per intentar guanyar algun premi.

—Què és una falla?

—Una falla és un conjunt de figures anomenats ninots, fets abans en fusta, paper i cartó, però que ara es fan de suro blanc, que el dia 15 de març es planten i que el dia de Sant Josep, 19 del mateix mes, es cremen. Així mateix formen part de la meravellosa festa de les falles

—Doncs vine amb nosaltres, i demana-li al màgic d'Oz que et porte a... «València es la terra de la flores, de la luz y del amor.»

Després de fondre la bruixa de l'oest, i agafar la seva vareta màgica, van anar a veure el màgic d'Oz, i quan li va donar un diploma a l'espantaocells, un cor a l'home de llauna i una medalla al lleó va portar l'artista faller a València, però també portà a València Dorothy.

Quan es despertaren els dos al taller de Pep, Dorothy es va espantar, no sabia on estava. L'artista faller li va explicar on estaven. I després d'ensenyar-li la seua falla la portà a veure València: li va ensenyar la catedral, l'Ajuntament, la *masclètà*... Finalment arribaren una altra vegada al taller. I per sorpresa de l'artista faller, Dorothy li digué:

—Vull ser fallera major infantil.

—Però tu saps la responsabilitat que té la fallera major infantil? És com si fores reina per tot un any.

—És igual, crec que no hi ha res millor que això.

—Doncs parlaré amb els presidents de tot el territori i els ho comentaré. Mentrestant pots dormir a ma casa fins que em diguen alguna cosa.

Després d'alguns dies...

—Dorothy, Dorothy! M'han cridat del poble on treballe i de la meua falla. Pots ser la fallera major infantil de la meua comissió.

—Quina il·lusió! I ara què fem?

—Ràpidament ens hem d'anar per un vestit de fallera, que la presentació és la setmana que ve.

Passaren els dies i els actes i van començar les falles. Tot el dia Dorothy cantant, ballant, desfilant, menjant bunyols... I en un tres i no res, com és natural, va arribar el dia de la cremà, una nit molt intensa plena d'emocions i, de sobte...

★ S'està millor a la falla que en cap lloc, s'està millor a la falla que en cap lloc... Dorothy es va despertar. A sa casa, envoltada pels seus oncles.

★ —On has estat? Has estat dormint tres mesos —digué la seua tia.

★ —No, he estat a les falles, i he sigut la màxima representant infantil de la meua comissió, representant-la en tot moment.

★ —No digues bajanades, en cinc minuts baixa a sopar.

★ I mentre baixava les escales escoltà en la ràdio «Valencia es la tierra de las flores, de la luz y del amor.» ★

El màgic d'Oz

GALA SOLER SÁNCHEZ

13 anys

Ja fa uns mesos, una mica abans de Nadal, vaig llegir un conte meravellós, *El màgic d'Oz*. Em va agradar tant que després també vaig veure la pel·lícula. Aquella mateixa nit, després de veure la pel·lícula vaig tenir un somni, un somni en el qual jo em convertia en Dorothy Gale i estava en un món igual que el del llibre, però al mateix temps diferent, ja que era una falla. Pot semblar estrany, però si ho analitzeu, no ho és tant. Al fi i al cap el meu nom coincideix amb el cognom de Dorothy ja que em dic Gala, així que per què no podria jo endinsar-me en el món meravellós de la meua falla de la mà dels personatges del món d'Oz?

Quan em va ocórrer açò que vos conte tenia només 12 anys (ara ja en tinc 13).

Jo anava vestida amb roba de l'època de les meues àvies, o millor dit, besàvies, i Oz era una gran falla plena de personatges burlers, una mica rars que em costava entendre. El món dels grans es sempre bastant estrany, però de totes maneres em vaig relaxar i em vaig posar a cantar una xaranga fallera mentre m'endinsava en aquest nou món recorrent una carretera de maó groc.

Ai que caic! La carretera era realment de cartró pedra i era molt fàcil enfonsar-se en ella. Mentre recorria l'estrany camí, Totó, el meu gosset anava davant... Bé, la veritat és que en el meu somni no era Totó, era Pancho, el meu dàlmata, que no és tan petit i, com que m'acompanyava em feia sentir segura.

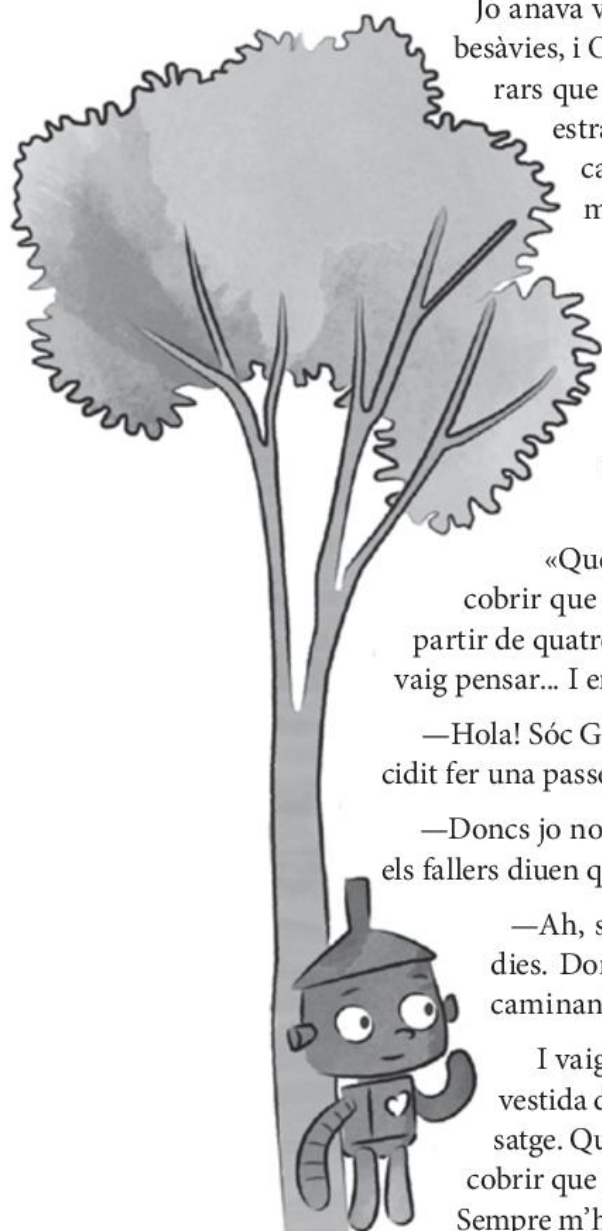
De moment vaig veure alguna cosa o algú a la llunyania. «Què és això?», vaig pensar. Quan m'hi vaig acostar, vaig descobrir que era un gran espantaocells que els fallers estaven muntant a partir de quatre pals... «Ha de ser divertit parlar amb un ninot estrafolari», vaig pensar... I em vaig acostar a ell disposada a entaular conversa.

—Hola! Sóc Gala, estava cansada de tantes activitats extraescolars i he decidit fer una passejada per ací —li vaig dir.

—Doncs jo no puc dir-te molt, no tinc cervell —em va respondre—. Però els fallers diuen que pel calendari s'arriba a les falles...

—Ah, sí? Que bé, —li vaig dir—, així no hi haurà escola aquests dies. Doncs, moltes gràcies, espantaocells sense cervell, continuaré caminant...

I vaig continuar caminant. I, de sobte, en el meu somni ja anava vestida de fallera i la veritat és que no desentonava massa amb el paisatge. Que feliç em vaig sentir quan em vaig mirar els peus i vaig descobrir que portava unes precioses sabates platejades. Em van encantar! Sempre m'ha agradat la brillantor.

Vaig prosseguir el meu camí i, de sobte, vaig exclamar: «Guau! Si ací hi ha un home pintat de llauna. Que graciós, em recorda a algú de la meua ciutat, Xàtiva.» El ninot metàl·lic em va cridar i em va demanar que li engreixara les articulacions. Mentre ho feia, em va confessar que ell realment no volia ser un ninot, que ell el que volia era tenir un cor de veritat per a estimar.

Me'n vaig acomiadar i vaig continuar caminant abstreta pensant en les meues coses. I de sobte, quan més distreta estava, em vaig emportar un gran ensurt que gairebé em va despertar llançant a perdre el somni. Va aparèixer en el camí un lleó que per un moment vaig pensar que m'anava a atacar, però vaig mantenir la calma el temps suficient per adonar-me que el pobre era més covard que un gatet.

Vam parlar una estona, tot i que el lleó tenia por de tot. Després em vaig acomiadar del lleó i mentre continuava caminant vaig pensar que, si en algun moment em deixaven triar un ninot per salvar-lo de la cremà, sens dubte em quedaria amb aquest lleonet tan amorós.

Vaig continuar avançant i aviat vaig arribar a la ciutat Maragda. Era un gran taller faller, on un màgic creava tots els ninots de fantasia. El pobre havia de treballar molt ràpid, perquè entre la bruixa de l'Est i la bruixa de l'Oest, no paraven de destruir la seva feina, l'una amb el vent i l'altra amb la pluja.

Això em va entristir molt perquè em vaig adonar que així no seria possible que la falla estigués acabada a temps, però llavors la bona bruixa del Nord va aparèixer i li va prometre al màgic que encara que fera fred i vent, la falla estaria a temps i es cremaria la nit del 19 de març. Amb l'ajuda de la bona bruixa, els artistes fallers van continuar fent ninots que em somreien i semblaven tenir vida pròpia.

Això em feia tan feliç i em tenia tan entretinguda, que no em vaig adonar que feia molt de temps que Pancho havia desaparegut. Em vaig quedar desolada i em vaig posar a plorar. Sense ell no podria tornar mai ni a la realitat, ni a la meua casa, ni al meu llit.

Em vaig posar a cridar el seu nom mentre la meua veu era ofegada pel fort vent. Per poder córrer millor, em vaig treure les meues precioses sabatetes platejades que m'estrenyien una mica i quan em disposava a recórrer el camí de tornada per veure en quin lloc havia extraviat Pancho, una de les fades de la falla em va dir alguna cosa:

—Gala, Gala, posa't les sabates. Sense elles, què seria d'una fallera?

—Ah! Però tu saps que sóc fallera? —li vaig respondre.

—És clar, de República Argentina, com ja ho va ser la teua mare quan era com tu.

—Què seria de la falla sense nenes somiadores com tu? Posa't les sabates i segueix somiant, Gala!

Em vaig posar les meues precioses sabates de fallera i de sobte va aparèixer Pancho, que va començar a llepar-me la cara i les mans sense parar. I llavors em vaig despertar, calenteta al meu llit, amb Pancho sobre mi roncant. Vaig mirar el meu mòbil i vaig comprovar que encara estàvem en novembre, que encara quedava temps per a les falles i que encara podia seguir dormint.

I vaig decidir fer-li cas a la fada i seguir somiant. Cantant baixet *Somewhere over the rainbow* em vaig disposar a dormir de nou, mentre pensava que sempre hi haurà un món meravellós on els ninots de llauna tenen cor, els espantaocells poden pensar, els lleons són valents i nobles i la bruixa bona ajuda que tot estiga bé. I aquest no és altre que el món de les falles, on els nens poden somiar per un moment en un món millor.

Alicia

Alicia Ballester Martínez
11 anys

«Alicia, segueix el camí de rajoles grogues, no ho dubtes, confia en mi, segueix el camí de rajols grogues, no et lleves per res del món les teues sabates roig passió, aquest color sempre et portarà sort, tu segueix sempre el camí de rajoles grogues», em deia contenta i emocionada la fada de les falles. Sí, en les falles també hi ha una fada màgica que fa realitat els somnis fallers i jo, com a una xiqueta creguda que sóc, confie en les persones i vaig seguir el camí amb les meues sabates roig passió, les sabates més boniques que mai he tingut.

I vaig començar a caminar, però no estava sola: al lluny vaig veure Toni, pel mateix camí màgic que jo.

—Toni, Toni! Què fas ací?

—Hola, Alicia, quina alegria. Mira, ací estic seguint aquest camí. M'han dit que al final m'espera un món ple de música, petards i amics.

—Doncs el recorrerem junts, tots dos trobarem això tan fantàstic que t'han dit.

—Alicia, m'han donat una pista —va dir Toni—. Comença per R.

—Per R? Ni idea, Toni.

—Continuarem caminant. Fa bon dia, un sol agradable i no fa molt de fred.

—Pense com tu, gaudim del dia.

—Alicia! Les teues sabates? Que boniques són!

—Toni, són roges, el color que m'han dit que em donarà molta sort, que no me les lleve fins al 19 de març, que és el meu color.

I van continuar caminant pel camí de les rajoles grogues.

—Para, Alicia. Sílvia, Sílvia! Ets tu?

—Hola, xiquets! Com esteu? Toni, pel que sembla, a tu també t'han donat una pista. Portes una R a la mà. Deu haver-te-la donat la fada de les falles. Confiem en ella. A mi m'ha donat una A.

—Doncs a mi m'ha dit que no em lleve les sabates —va dir Alicia.

—Una R, una A. I unes sabates roges. No sé, no sé.

—Mireu allà lluny, alcen els braços, ens criden, hi ha molta gent.

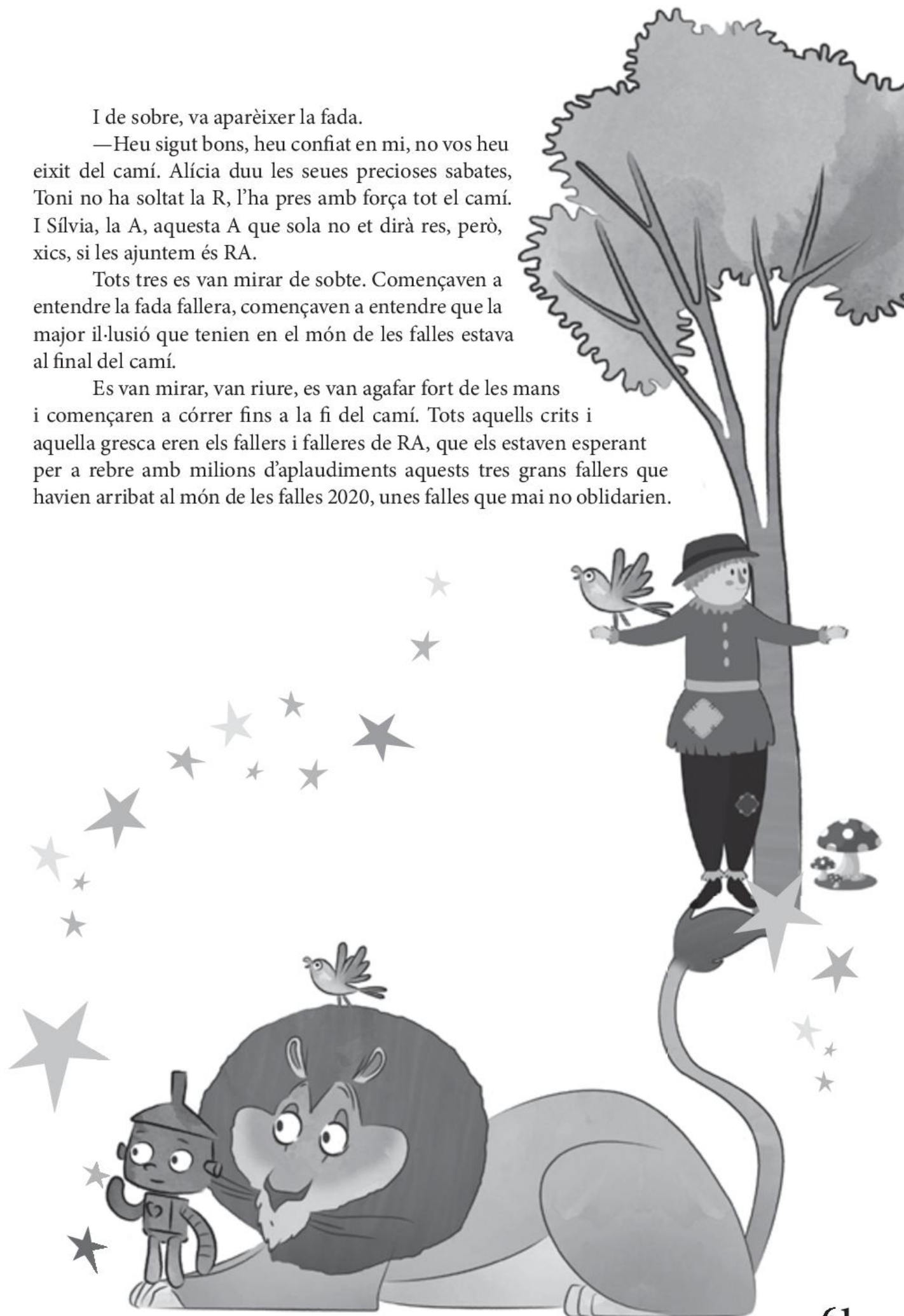

I de sobre, va aparèixer la fada.

—Heu sigut bons, heu confiat en mi, no vos heu eixit del camí. Àlícia duu les seues precioses sabates, Toni no ha soltat la R, l'ha pres amb força tot el camí. I Sílvia, la A, aquesta A que sola no et dirà res, però, xics, si les ajuntem és RA.

Tots tres es van mirar de sobte. Començaven a entendre la fada fallera, començaven a entendre que la major il·lusió que tenien en el món de les falles estava al final del camí.

Es van mirar, van riure, es van agafar fort de les mans i començaren a córrer fins a la fi del camí. Tots aquells crits i aquella gresca eren els fallers i falleres de RA, que els estaven esperant per a rebre amb milions d'aplaudiments aquests tres grans fallers que havien arribat al món de les falles 2020, unes falles que mai no oblidarien.

Passatemps

EL MERAVELLÓS MÀGIC D'OZ

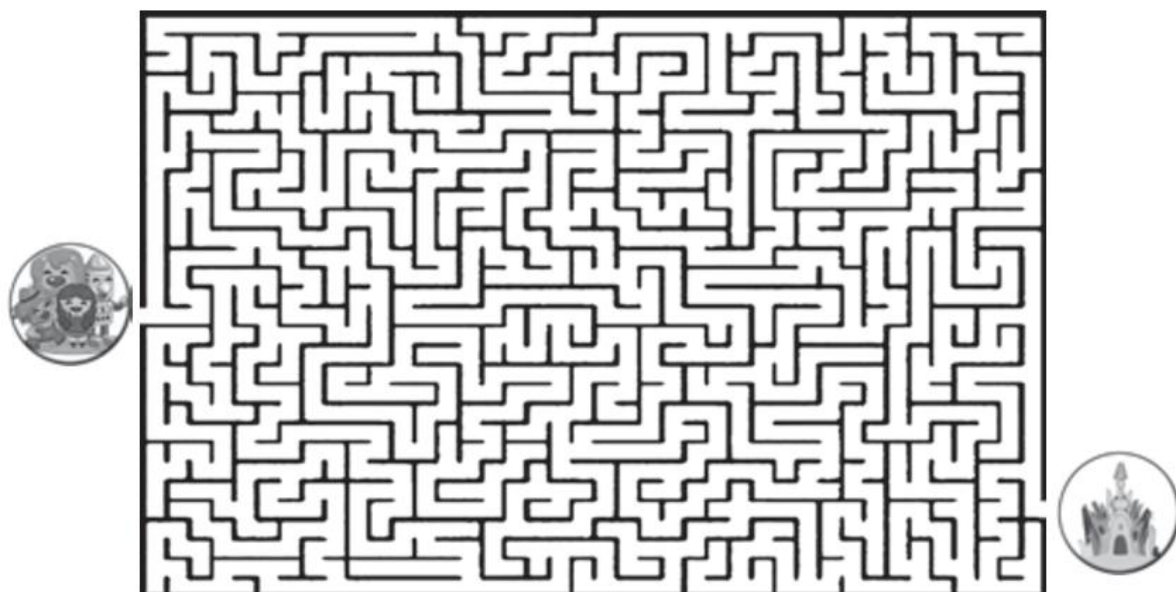
La nostra falleta es basa en la història d'*El màgic d'Oz*, un llibre de literatura infantil meravellós. De segur que molts de vosaltres l'heu llegit o heu vist alguna de les pel·lícules que se n'han fet, però el que probablement no sabeu és qui el va escriure, quan o on. Per això, vos explicarem una mica millor d'on vénen i qui són els protagonistes de la falla infantil d'enguany.

El meravellós màgic d'Oz va ser escrit per un home nord-americà de nom Lyman Frank Baum a sa casa de Chicago allà per l'any 1900. Al text l'acompanyaven dibuixos fets per W. W. Denslow.

Ja fa 120 anys que existeix! I de llavors fins a hui, és un dels llibres que més vegades s'ha publicat arreu del món. És una de les històries més conegudes, traduïda a molts idiomes i adaptada en nombroses ocasions tant al cinema com al teatre. Una de les versions cinematogràfiques més conegudes és el musical de 1939. En 1998 naix un nou musical però aquesta vegada infantil titulat *El món del màgic d'Oz*.

El llibre narra les aventures d'una xiqueta de nom Dorothy al país d'Oz. Dorothy, junt al seu gos Totó, es veu transportada per un tornado a un món màgic anomenat Oz i intenta tornar a sa casa. Per poder aconseguir-ho, compta amb l'ajuda d'uns personatges que es troba pel camí: un lleó covard que volia ser valent; un home de llauna que anhelava tindre un cor per poder sentir; i un espantaocells que necessitava un cervell per poder pensar. Junts segueixen el camí groc que els portarà a la ciutat Maragda, on viu el màgic que els pot ajudar, atès que podia accomplir els desitjos i donar-los el que volia cadascú, no sense haver de lluitar amb bruixes que intenten impedir que ho aconseguisquen.

Ara que ja en sabeu alguna cosa més, ajudeu Dorothy i els seus amics a arribar a la ciutat Maragda.

Juga buscant paraules del Màgic d'Oz a la sopa de lletres i a l'encreuat.

SOPA DE LLETRES

DOROTHY

TOTO

MAGDOZ

ESPANTAOCELLS

LLEO

HOMEDELLAUNA

BRUIXA

CAMIGROC

CIUTATMARAGDA

TORNADO

C	Z	H	E	J	N	M	P	G	U	L	X	S
A	I	F	D	P	G	A	D	W	F	C	V	P
M	L	U	S	Q	V	G	S	T	V	Q	N	S
I	O	C	T	X	E	D	O	R	O	T	H	Y
G	S	D	L	A	K	O	Y	H	D	O	J	L
R	F	P	A	R	T	Z	H	J	H	T	I	K
O	E	L	L	N	H	M	Q	D	U	O	T	Ç
C	J	E	A	V	R	B	A	F	N	C	E	L
B	R	U	I	X	A	O	J	R	L	M	Y	B
S	L	L	E	C	O	A	T	N	A	P	S	E
E	F	S	H	P	H	L	G	Q	E	G	H	C
Y	G	T	O	F	E	W	S	B	K	L	D	V
T	H	O	M	E	D	E	L	L	A	U	N	A

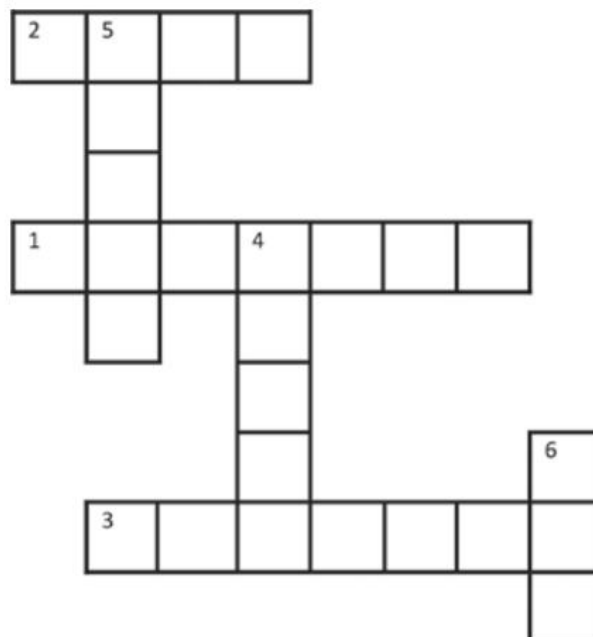
ENCREUAT

HORITZONTALS

- Part del cos que volia l'espantaocells.
- Color del camí que duia a la ciutat Maragda,
- Fenomen atmosfèric que se'ls emporta de casa.

VERTICALS

- Qualitat que li faltava al lleó.
- Color de les sabatilles de Dorothy.
- Òrgan que li falta a l'home de llauna.

The background is a solid teal color. In the center, there is a faint, high-relief stone carving of a mythical creature, possibly a Qilin or a dragon, with a long, flowing mane and a horned head. The creature is facing right. At the top and bottom of the image, there are decorative borders. Each border consists of a repeating pattern of stylized, circular motifs with a sunburst or floral design inside, connected by a continuous line.

MITOLOGIA SOKARRADA

- Àmbits i pensaments
- Art i cultura
- Mites i llegendes

MITOLOGIA

SOLARADA

Els antics grecs intentaven explicar les coses a través de la raó humana i l'observació, motiu que els va ajudar a tenir un fort desenvolupament de la filosofia i les ciències. Primer es va desenvolupar la filosofia, i filòsofs com Sòcrates, Plató o Aristòtil, entre d'altres, van tractar de determinar de què estaven fetes les coses. Feien una recerca i reflexió sobre els grans problemes que apassionen la vida dels éssers humans, com l'origen de l'home, dels cosmos o del coneixement; el sentit de la vida, la moral, la llibertat, o de tot el que era sagrat.

Els grecs van ser també els precursors de la investigació científica utilitzant la raó, l'observació i l'experimentació per cercar explicacions als interrogants que es qüestionaven. En la ciència destacaven disciplines com l'àlgebra, la geometria, la física, la medicina, l'astronomia, la geografia, la història o la literatura.

En els monuments fallers es retraten aspectes que preocupen la societat caracteritzats en forma de burla. A més a més, les falles i la ciència tenen molt en comú. La construcció dels cadafals a banda d'un bon procés creatiu també en necessita d'un tècnic i tecnològic, aplicant així coneixements científics.

Àmbits i pensaments

Els déus grecs s'assemblaven molt als humans, atés que tenien forma humana, actuaven d'un mode similar i posseïen sentiments com els dels humans, encara que no tenien la mateixa naturalesa. Tot i aquestes semblances hi ha una cosa que separava totalment els déus dels humans: la immortalitat.

DEÏTATS

Cadafal mitològic

Antonio Bolinches Vidal

Professor de Grec de l'IES Josep de Ribera de Xàtiva

Allà pels primers dies del mes de desembre, en un dels nostres tradicionals dinars a Novetlè, el benvolgut amic Emili Navalón em va comentar que aquest any la Falla República Argentina estava dedicada al món grec antic i, coneixedor del meu interès cap a la cultura clàssica, em va oferir col·laborar en el llibret. I ací em trobe aquests dies de Nadal, entre dinars i sopars, entre torrons i massapans, escrivint el meu primer article per a la Falla República Argentina. En un primer moment, el tema de l'article era un altre però, vista la gran quantitat de personatges mitològics que apareixen al cadafal de la falla, vam decidir escriure un article amb finalitat didàctica al voltant de tots ells.

Al punt més àlgid de la falla i sobre el cap de la deessa Atena trobem **Zeus**, el Júpiter romà, el déu més gran del panteó hel·lènic, el déu que dóna nom al quart dia de la setmana, el dijous (*dies iovis* per als romans). Zeus és el déu suprem de l'Olimp i els seus atributs són el llamp, l'àliga i el ceptre. Se'l sol representar o bé dempeus amb el llamp a la mà dreta alçada o bé assegut en un posat majestàtic.

Dues són les històries que m'agradaria contar de Zeus, la seua arribada al poder i les nombroses relacions extramatrimonials que va tindre.

Zeus és fill del tità Cronos (Saturn per als romans) i Rea. Cronos va ser advertit per un oracle que un dels seus fills el destronaria, tal com ell havia destronat el seu pare, i va tractar d'impedir la realització d'aquesta amenaça empassant-se'ls. Així ho va fer amb Hèstia, Demèter, Hera, Hades i Posidó. Però quan va nàixer Zeus, Rea va voler salvar-lo. Va parir de nit en secret i de matí li va donar a Cronos una pedra envoltada en bolquers, la qual Cronos es va empassar sense desconfiar-ne. D'ara endavant res podria impedir que es complira l'oracle.

Quan Zeus va arribar a l'edat viril, va voler fer-se amb el poder i va demanar consell a Temis, la prudència, qui li va donar una droga gràcies a la qual Cronos va vomitar els xiquets que havia devorat. Amb el recolzament de tots els germans, dels hecatònquirs (els monstres

Àrtemis

és curiosa. Urà i Gea van advertir Zeus que si Metis tenia una filla, després tindria un fill que el destronaria i, quan Zeus es va adonar que la seua dona estava embarassada, se la va empassar. Arribat el moment del part, Zeus va patir un terrible mal de cap, tan fort que va ordenar a Hefest que li obrira el cap d'una destrallada. I així va nàixer Atena, ja adulta i armada.

Atena

de la bellesa masculina, de la música, de la poesia i del sol. Algunes tradicions presenten Àrtemis com una deessa salvatge que fa vida entre les feres. Hom la representa amb túnica

de cent mans) i dels ciclops, Zeus va atacar Cronos i els titans en una batalla, la titanomàquia, que va durar al voltant de deu anys. Finalment Zeus va guanyar i els titans van ser expulsats del cel i empresonats al Tàrtar. Després de la batalla amb els titans, Zeus es va repartir el món amb els seus germans més xicotets: Zeus aconseguí el cel i l'aire, Posidó, les aigües i Hades, l'inframón, el regne dels morts.

Zeus va casar-se amb la seua germana Hera (Juno per als romans), però va tindre diferents embolics i fills amb altres dones, divines o mortals, i amb algun xic, Ganimedes, a qui va convertir en coper dels déus. Algunes de les seues conquestes femenines són Alcmena, Leda, Dànae, Europa, Sèmele, Io, etc. Per tal d'aconseguir els seus desitjos, era capaç de transformar-se en qualsevol animal, en bou, en cigne o fins i tot en pluja d'or o en una altra figura humana.

Seguint amb el cadafal, sota el cap de l'omnipotent Zeus trobem **Atena**, la Minerva romana. És la deessa de la saviesa, de l'artesanía i de l'estratègia guerrera. Els seus atributs són la llança, el casc i l'ègida. El seu animal favorit és el mussol i l'olivera, el seu arbre.

Atena és filla de Zeus i Metis. La història del seu naixement

D'altra banda, en una disputa amb Posidó, el déu de les aigües, Atena va ser considerada la deessa protectora d'Atenes, d'ací el nom de la ciutat. Per decidir quin dels dos s'hi imposaria, tots dos van fer un regal. Posidó, amb un colp de trident, va fer brollar un llac salat a l'acròpoli d'Atenes, però Atena va fer que allí nasquera una olivera. Els dotze déus, triats com a àrbitres, van preferir l'olivera i li van donar a Atena la sobirania sobre Atenes.

A la dreta de Zeus, trobem **Temis**, la deessa de la justícia. Pertany a la generació dels titans i és filla d'Urà i Gea. Temis figura entre les esposes divines de Zeus, la segona després de Metis. Amb ell, Temis va engendrar les Moires (Cloto, Làquesis i Àtropos, deesses del destí de cada persona que trenen el fil de les nostres vides) i les Hores (deesses que controlaven el cicle de les estacions, el clima i la vida) entre d'altres. Temis, la del «bon consell», és l'encarnació de l'ordre diví, les lleis i els costums. Quan no se li fa cas, Nèmesi porta el just i colèric càstig. Era la consellera de Zeus.

A l'esquerra de Zeus, contemplem **Àrtemis**, la Diana romana. És la deessa de la caça, dels boscos, de les muntanyes i de la Lluna. És filla de Zeus i Leto i germana bessona d'Apol·lo, déu

llarga i cabellera solta o amb túnica curta amb arc, fletxes, un cérvol o gossos. Deessa de la castedat, restà verge i eternament jove. Se la representa sempre amb un arc que utilitza per a caçar i matar. És venjativa i va causar moltes víctimes com Orió, Acteó o Melèagre.

A l'esquena d'Àrtemis, veiem el **Minotaure**, monstre amb cos d'home i cap de bou. En realitat, es deia Asteriò i era fill de Pasífae, la dona de Minos, el rei de Creta, i d'un bou enviat pel mateix Posidó perquè Minos el sacrificara. Minos, avergonyit en nàixer aquest monstre, va manar a l'artista Dèdal que construïra un immens laberint on va tancar el minotaure i, cada nou anys, Atenes, com a tribut, havia d'enviar set xics i set xiques per a ser menjats pel minotaure. L'heroi atenes Teseu es va oferir voluntari per a ser inclòs entre les víctimes i, un cop a Creta, va conèixer Ariadna, filla de Minos, de qui es va enamorar i va decidir ajudar-lo, donant-li un cabdell de fil. Així després de matar el minotaure, Teseu va poder trobar el camí d'eixida del laberint. Aquesta història simbolitza el triomf de la civilització (Grècia) sobre la barbàrie representada pel minotaure.

Finalment, a la part de darrere del cadafal trobem **Dionís**, el Bacus romà. Dionís és el déu del vi i de la vinya, del teatre, de la rauxa i de les festes, banquets i orgies, representat pel raïm o per una gran pantera negra.

Dionís és fill de Zeus i Sèmele i, com a fet curiós, va tindre dos naixements, un als sis mesos de gestació quan sa mare va morir i l'altre, als nou mesos, ja que quan va morir Sèmele, sabent Zeus que estava embarassada, li agafà el nadó que portava al ventre i se'l va cosir a la cuixa. A l'hora del part, el va traure viu i perfectament format.

Acompanyat dels sàtirs i les mènades, va decidir viatjar a Egipte, Etiòpia, l'Índia i Grècia on només dos reis es van oposar al seu culte, Penteu i Licurg, els quals van patir una mort brutal. Segons Heròdot, el pare de la historiografia, açò explica que aquest déu era de procedència estrangera i fou adaptat pels antics grecs igual com havien fet amb altres divinitats asiàtiques, per exemple, Cíbele, la deessa de la naturalesa.

Segons Aristòtil, el gran filòsof grec, la tragèdia grega naix a partir del ditirambe, l'himne coral que es cantava a Dionís en les tumultuoses processons on se li retia culte. De fet, les Grans Dionísies, principal festa atenesa instituïda en honor de Dionís en l'arribada de la primavera durant sis dies, eren el moment de l'any en què les representacions teatrals assolien el seu màxim apogeu.

Per a finalitzar, m'agradaria que aquest article servira, per una banda, per a acostar als lectors l'apassionant mitologia clàssica i, per una altra banda, per a retre un homenatge a la cultura clàssica, la qual, malauradament, no està de moda en els actuals plans d'estudi i provoca que, com molt bé diu la meua companya Neus Cabrera en un altre article d'aquest llibret, els amants de les humanitats hàgem d'anar sempre contra corrent. Com diu Raimon, «qui perd els orígens perd identitat»

Dionís

Zeus

Durant l'antiga Grècia es va modelar la manera d'entendre la política i també la figura del polític. Tot i que el polític no es vist avui com una figura fonamental per la societat d'aquesta època, sense ells, moviments polítics i socials com la democràcia no hagueren estat possibles.

La política, tant nacional com local, sol ser el tema protagonista dels cadafals fallers any rere d'any.

ΠΟΛΙΤΙΚΑ

Falles: despolititzar una festa política?

Moisés Pérez

La discussió pública sobre els afers que ens afecten com a individus socials integrats dintre d'una mateixa comunitat va tenir l'antiga Grècia com al seu precedent més gloriós. Al llarg dels segles i segles en els quals va perviure la denominada antiga Grècia, s'hi van donar diferents maneres de tractar els assumptes que tenien a veure amb l'esfera pública.

En aquella prolongada etapa de la història que abasta des del 1.200 aC fins al 120 aC, quan s'hi va produir la invasió dòrica, va haver-hi una monarquia, així com un govern d'aristòcrates, és a dir, de persones amb un prestigi social elevat a causa del seu llinatge familiar o per acumular grans fortunes. Aquesta forma de decidir el destí d'una determinada comunitat era la preferida per filòsofs clàssics com ara Plató i Aristòtil, malgrat que en la versió defensada pels pensadors hel·lens les persones que ostenten el poder ressalten més per la seua virtut i la seua intel·ligència que no pas per la seua riquesa material.

L'antiga Grècia, però, va destacar per albergar des de l'any 508 aC fins al 322 aC la primera experiència democràtica coneguda arreu de la història de la humanitat. Malgrat les seues nombroses imperfeccions i d'una concepció, evidentment, força allunyada dels paràmetres moderns, va suposar un exercici de debat respecte dels afers com afectaven la societat. O dit d'una altra manera: la implicació dels governats en les accions que prenen els governants, en tant que tenen conseqüències materials sobre les seues vides i les condicions de les seues biografies vitals.

Una etapa daurada que no s'hi recuperaria en termes més igualitaris en les societats occidentals fins al segle XIX, especialment arran de la Revolució Francesa. La democràcia atenesa, no debades, fou un raig de llum dintre de la foscor de segles amb règims antidemocràtics a cada indret del planeta terra. Aquesta particularitat, de fet, atorga més mèrit a un intent igualitari que va tardar més de dos mil·lennis a replicar-se en altres estats, tot i que amb els criteris de contexts radicalment diferents.

Falla del carrer Maldonado. 1889

La petjada d'aquella època memorable i insigne pel llegat intel·lectual que va deixar per a les generacions posteriors durant segles, segles i segles és evident en la política. No debades, la mateixa paraula té com a origen el vocable grec polis, el qual feia al·lusió a les ciutats-estat que van proliferar per tot el territori hel·lè durant l'existència de la denominada antiga Grècia. Si la polis era el nom que rebia la comunitat en la qual s'organitzava una societat d'acord amb uns límits geogràfics concrets, la política era l'activitat que versava sobre la manera d'estructurar aquesta societat. És a dir, sobre com havia de governar-se, sobre quines mesures eren les adequades per respondre a les problemàtiques concretes de cada moment, sobre com organitzar la vida i les condicions dels habitants de la polis.

Com activitat social dintre del conjunt d'una comunitat determinada, en aquest cas arreu de les comarques del País Valencià, les Falles també contenen una essència política. Encara més, el seu naixement com a festivitat popular i arrelada a les classes socials més baixes està íntimament lligada a un comportament de protesta social, d'alliberament crític, mordaç i corrosiu contra el poder. Les falles plantades a València durant el segle XIX, no debades, eren una expressió de manifestació contra el poder, de desfogament d'una classe baixa per les penúries

que patien mentre els poderosos acumulaven poder, privilegis i riquesa.

Tal com apunta el catedràtic de sociologia de la Universitat de València, Antonio Ariño, a l'assaig *La festa de les falles. Una litúrgia civil del valencianisme temperamental*, la celebració «va sorgir a mitjan segle XVIII amb una matriu carnavalesca, és a dir, en el marc de la cultura popular de la burla i la sàtira. En un primer moment, no debades, va funcionar com un ritual sancionador de comportaments veïnals i com a protesta sociopolítica». «Entre les Falles de tema crític hi havia un clar predomini de la sàtira política, de manera que podia parlar-se d'una autèntica eclosió, la qual era indicativa de la creixent politització de les classes populars», complementa el mateix expert a l'obra *La ciudad ritual. La fiesta de las Fallas*.

Entre 1871 i 1900, de fet, la crítica política en les Falles adquireix el seu punt més àlgid. «Un total de 161 falles poden incloure's sense cap dubte en aquesta categoria. Representen el 47,7% del total i, si sumàrem algunes més amb temes que bordegen la qüestió política i aquelles altres que a través de la metàfora reconduïxen la sàtira cap aquest terreny, podria afirmar-se que al voltant del 50% tractaren assumptes polítics», exposa Ariño en el llibre. Amb tot, introdueix un matís: «Aquesta mena de falles no va tenir una distribució regular en tot el període. En la darrera dècada del segle, s'hi concentren 98 falles polítiques, que suposen un 61% del total del decenni. La politització de la festa fallera a finals de segle no podia ser més evident».

Els destinataris d'aquelles crítiques eren tant les institucions locals i provincials, com ara l'Ajuntament, el Govern Civil i la Diputació. També s'hi tractaven qüestions de caràcter estatal i internacional. «Sense dubte, hi abundava la crítica nacional, seguida a distància per la crítica local», indica el sociòleg. La reforma urbana, l'eixample, les infraestructures i els serveis urbans com ara la llum i l'aigua canalitzaven la majoria de les queixes reflectides en les falles del veïnat popular. «Ara bé, la preocupació per temes com ara la guerra francoprussiana, la construcció

del canal de Panamà o el conflicte dels Bòers mostren com s'havia adquirit consciència de globalitat i d'universalitat. Als fallers, els interessava de manera apassionada els problemes més significatius i angoixants de cada moment», complementa.

Segons recull l'expert i actual vice-rector de Convergència Europea i Qualitat de la Universitat de València, poc menys de 97 falles s'ocuparen de la crítica d'afers estatals. D'aquesta manera, les falles van erigir-se en una mena de crònica popular de l'època, en la qual s'inclouen la censura del sistema polític de la Restauració monàrquica, la situació caòtica del país arran dels conflictes de Cuba, les Filipines i el Marroc, el dolor de les mares que perdien els seus fills en la guerra o la pobresa existent.

«No es desconfiava de tota política. S'atacava el sistema de la Restauració, especialment per la concepció de la democràcia com a procediment formal per instaurar en la pràctica el torn, és a dir, l'alternança pacífica dels partits conservador i liberal sobre la base del caciquisme i de les tretes electorals», incideix. I apunta: «Sent els fallers tan crítics amb la restauració de la monarquia, pràcticament no s'aprecia cap atac contra els republicans, i cap contra la República».

Aquest esperit reivindicatiu seria combatut pel consistori de la capital del País Valencià. Amb la intenció de tallar-ho de soca-rel, l'any 1851 l'Ajuntament de València va decretar la prohibició de les Falles. La repressió contra la festa responia a la concepció de les elits respecte de la celebració, la qual consideraven massa crítica contra l'ordre moral de l'època. Tot i la instrucció municipal, els veïns van revoltar-se contra la decisió: les Falles van aixecar-se. Les restriccions tornarien en 1883, quan el consistori va instaurar un gravamen de 30 pessetes per a les comissions. En aquesta ocasió, la mesura fou més efectiva, ja que només quatre comissions van plantar la seua falla. La situació s'hi va repetir en 1884.

El poder municipal va aconseguir, fins i tot, que l'any 1885 s'aixecara solament la falla del carrer Cervantes, a tocar de la plaça Espanya. El consistori havia apujat l'impost a 60 pessetes després que un regidor expressara que les falles «eren impròpies d'una capital seria i de primer ordre». «En 1886, la repressió va tenir el seu punt àlgid en impossibilitar-se, per mitjà d'elevats impostos, la *plantà* de falles. En aquells temps les falles representaven l'opinió de les capes populars, excloses del sistema polític i del control dels mecanismes econòmics. Per això, les falles de crítica social, i sobretot política, es van revelar com una forma de protesta i violència simbòlica justiciera, com bé es va posar de manifest entre 1871 i 1890», apunta el sociòleg expert en Falles Gil-Manuel Hernández en l'article *Les falles de València, una festa gran*.

La creixent politització de les Falles, segons exposa Ariño en la seua obra, va ser un motiu de preocupació més enllà de les comarques ubicades a tocar de València o de les fronteres del País Valencià. «En els anys 90, no només intervingué l'alcalde i el governador, fins i tot ho va fer el Ministeri de Governació. Així va ocórrer en els anys 1894-1896», destaca en l'obra *La ciudad ritual. La fiesta de las Fallas*. L'exemple paradigmàtic de l'actitud repressora del poder polític sobre les Falles tindria lloc en 1894 arran de la sospita que figures del general Arsenio Martínez

Tren faller. 1927

Campos podrien ser cremades. «En aquest context, els municipals van recórrer els carrers suprimint figures, afaitant barbes i eliminant simbolismes transparents», narra. En 1895, s'hi repetiria l'escena, fins i tot amb falles d'estil anticlerical.

«Com també les falles que feien crítica dels veïns podien traspassar els límits rituals de la violència simbòlica i desencadenar una resposta violenta al carrer, també algunes falles polítiques començaven a fregar amb la manifestació política», s'hi ressalta al llibre. De fet, en la falla del carrer de Pellicers una persona va empenyar a tallar els caps de les figures representades abans de cremar el cadafal, un fet al qual se va accedir. Els manifestants concentrats al voltant de la falla obligaren a la banda de música que els acompanyava a tocar *La marsellesa* i l'Himne de Riego. L'escena era prou identificativa del nivell de politització que van aconseguir les Falles de València en els darrers anys del segle XIX.

Amb l'objectiu de domesticar les Falles, la burgesia valenciana va passar de menystenir la festa popular a endinsar-s'hi. L'objectiu era mesclar-se amb les classes populars i realitzar la mateixa activitat per mostrar que tothom pertanyia a una única comunitat. De rerefons, el propòsit era neutralitzar el conflicte de classes. «Ara bé, els mateixos paradors que s'empraven per a aquelles celebracions estivals de les elits valencianes van acollir després les activitats falleres de les comissions més lligades a la burgesia autòctona. L'exemple paradigmàtic és el paradors de So Nelo, recinte en el qual la comissió Convent Jerusalem ha organitzat esdeveniments especials», apuntava Jesús Peris, president de l'Associació d'Estudis Fallers en un reportatge del setmanari *El Temps*.

«Des de la crítica i la contestació, les Falles van evolucionar gradualment cap a la afirmació de la identitat col·lectiva. No volem dir amb això que en les falles es deixés de fer crítica, sàtira i protesta, sinó que aquestes van ocupar un lloc cada vegada més secundari i retòric en el marc d'una expansió del ritual que es desplegava, abans de res, com una litúrgia civil del valencianisme. Aquest procés es va intensificar des de principis de segle amb l'aparició de les falles apologetiques i va culminar entre 1927-36, quan els trens fallers i l'expansió de la celebració pels pobles la van convertir en la festa major de la ciutat i la més típica festa valenciana», s'exposa a l'assaig *La festa de les falles. Una litúrgia civil del valencianisme temperamental*. «L'inici del procés de metamorfosi pot rastrejar-se ja cap a mitjan segle XIX, però només serà efectiu a la fi d'aquest, quan la política repressora cap a les manifestacions populars, practicada per la burgesia il·lustrada, done pas a l'estratègia reformista dels premis», s'afegeix al citat escrit.

Desproveïdes del seu component més popular i adaptades a les convencions imposades per la burgesia valenciana i els poders locals de València, les Falles perdien la seua essència més combativa. Encara més, aquesta festa contestatària passaria a ser un instrument de legitimació del règim franquista durant la dictadura sanguinària. «El discurs del supraclasse i l'harmonia social, la recerca de la deferència i l'obediència de les bases falleres mitjançant el sistema de premi i de càstig foren els eixos sobre els quals va articular-se la instrumentalització plasma-da en la conformació de certa ideologia regionalista de caràcter conservador, estretament vinculada al món faller, que tingué eclosió durant l'etapa de transició a la democràcia», apunta el sociòleg Gil-Manuel Hernández en l'obra *La festa reinventada: calendari, política i ideologia a la València franquista*, respecte de com la utilització de les falles pel franquisme va adobar el camp per convertir l'àmbit faller en un dels ariets del blaverisme durant la transició valenciana.

Un dels episodis més exemplificadors de com les falles van ser instrumentalitzades per la dreta que havia abraçat el blaverisme va produir-se en 1982. La negativa del Congrés dels Diputats a denominar el nostre territori com a Regne de València va provocar una revolta fallera, la qual estaria encapçalada per la Falla Regne de València-Duc de Calàbria. Del bracet amb l'aleshores líder d'Unió Valenciana, Vicente González Lizondo, quasi 100 comissions va cremar els seus cadafals a les tres de la matinada. Amb aquesta acció, havien modificat de manera unilateral l'horari de la cremà.

Més recentment, però, s'han utilitzat les Falles pels sectors més reaccionaris i retrògrads (hereus del blaverisme irredempt dels primers compassos de la restauració democràtica valenciana) de la festa per atacar Compromís. De fet, no s'ha atacat el regidor de Cultura Festiva, el valencianista Pere Fuset, per les reformes impulsades en el món faller. S'ha combatut la seua gestió per ser membre de la coalició ecosocialista. Així ho explicava en un reportatge a *El Temps* el sociòleg Gil-Manuel Hernández: «La dreta ha cregut que les Falles eren el seu territori. Els tentacles del PP, per exemple, estan presents en col·lectius fallers i presidents de Falles. També hi ha gent de

l'òrbita del blaverisme, generalment lligada als xicotets partits d'aquest espectre polític. Aquests grups veuen com una amenaça al seu poder que l'esquerra gestione les Falles sense que passe res greu. No poden vendre el discurs que l'esquerra busca carregar-se la festa. I això fa que la reacció siga molt virulenta».

Un dels màxims conflictes als quals va enfrontar-se Fuset durant la passada legislatura va produir-se arran de la seua proposta de celebrar un congrés faller, en el qual les diferents comissions haurien de decidir qui havia de presidir la Junta Central Fallera (un càrrec ocupat pel regidor de festes de torn) i la seua relació amb el consistori. La proposta va interpretar-se com un intent de despolititzar la festa, lligant la seua dependència a l'Ajuntament de València amb el contingut polític d'aquesta. Una visió que, a parer nostre, és totalment inexacta. Es tractava, en tot cas, d'eliminar la seua vinculació directa amb el consistori. No debades, és quasi impossible despolititzar una festa que té en el seu ADN la política. Una altra cosa diferent, però, és suprimir la utilització partidista de la celebració per la dreta i la ultradreta antivalencianista a través dels seus tentacles en les comissions i els cassals.

La política, de fet, està íntimament incrustada en el món faller. No escollir temàtiques corrosives de l'actualitat i que qüestionen els privilegis dels poderosos, siga a través de metàfores, referències històriques i jocs artístics, és apostar per aquelles opcions sociopolítiques que no observen amb preocupació els grans problemes que assoten la humanitat. Llevat d'excepcions i d'una considerable tornada als orígens de sàtira social en les falles de caràcter experimental, les falles de la ciutat de València continuen mostrant una crítica blanca, legitimista del poder i poc donada a qüestionar i ridiculitzar els poderosos, tal com feien les comissions veïnals dos segles ençà.

«Si una creació no desperta les ganes de censurar-la d'un polític, no has fet bé el teu treball. Els polítics no haurien de fer-se fotos a les falles. Al contrari, haurien de tenir vergonya. La dinàmica actual, però, és plantar falles al servei del poder i que practiquen una crítica blanca», reflexionava en les pàgines digitals del setmanari *El Temps* l'artista faller Miguel Arraiz. La qüestió, per tant, no hauria de ser despolititzar falles. Els monuments haurien de recuperar l'esperit de crítica social contra el poder que la festa va tenir, especialment, durant la segona meitat del segle XIX. És el gran repte de les falles de València i de moltes poblacions del País Valencià. Un primer pas és reivindicar la primera experiència democràtica, tot i les seues notables imperfeccions, d'arreu del món: la democràcia atenesa

L'antiga Grècia va ser bressol de la democràcia però també de la figura del polític actual, persona escollida pels ciutadans i que té el deure de representar el poble. Així van aparèixer els primers representants de la població grega, però també els primers polítics de la història.

En el món faller, la política té un paper molt important i la majoria de les vegades són els polítics els ninots que acaben devorats per les flames.

ΠΟΛΙΤΙΚΑ

De la falla a la política

José Luis Lagardera

Periodista i faller

Grècia va arribar a ser l'epicentre del món. El punt neuràlgic en què van confluïr alguns dels corrents filosòfics més importants al llarg de la història, però que també va ser enormement influent en altres aspectes socials com ara la llengua, l'educació, les arts, la ciència... i la política. Perquè Atenes, una de les ciutats més importants de la península Balcànica, va implementar una sèrie de sistemes de govern, amb la creació d'una sèrie d'institucions, que van suposar els antecedents del sistema democràtic que coneixem actualment.

La societat grega va inaugurar aquest tipus de govern participatiu que considerava la discussió i l'intercanvi d'idees com a fonaments per a les relacions polítiques i socials. I per això va crear òrgans com ara l'Assemblea Popular (o Ekklesia), en què podien exercir el dret a vot els ciutadans grecs majors de 18 anys, malgrat que les dones, els estrangers i els esclaus no podien formar-ne part.

Així doncs, Grècia va suposar la llavor del que hui coneixem de la política, i va donar l'oportunitat de participar i de prendre decisions als seus propis ciutadans. Aquesta forma de govern ha evolucionat fins als nostres dies, en què es pot exercir el vot sense discriminacions, i sobretot qualsevol persona que ho desitge pot formar part de la vida política. I les falles, en aquest sentit, no queden exemptes d'aquesta possibilitat.

A Xàtiva, el col·lectiu social més nombrós que hi ha és el de les falles. Per això no és difícil entendre que falles i política estan relacionades. Però ja no sols a nivell institucional i de regidories, amb un regidor o regidora que fa d'intermediari entre l'Ajuntament i la Junta Local Fallera; parlem d'una relació directa, amb gent que forma part de les llistes electorals dels partits polítics, que treballa activament, que arriba a ser regidor o regidora, i fins i tot que forma part del govern municipal.

De fet l'actual i l'anterior legislatura són aquelles en què un major nombre de fallers o exfallers han format part del consistori amb un total de sis representants. Centrem-nos primer en els 21 representants escollits en aquesta legislatura que va començar el passat any 2019. Tres dels regidors són fallers en actiu: Ricardo Martínez (PSOE) de Sant Feliu, Maria Beltrán (Ciutadans) de Sant Jaume i Pilar García Morell (PP) d'Espanyolet; mentre que altres com la portaveu del Partit Popular Maria José Pla, la regidora de Joventut i Educació Lena Baraza i el l'exregidor

de Falles i actual regidor d'Esports i Festes Pedro Aldavero van formar part de forma activa de les falles fins no fa molts anys. Fins i tot podríem comptar el portaveu de Xàtiva Unida Miquel Lorente, qui també va ser faller de Selgas Tovar, la falla del seu barri, quan era menut. El mateix nombre de representants polítics-fallers trobem a la darrera legislatura, la de 2015, la que va suposar un canvi de signe polític a Xàtiva. Ja ho eren aleshores Pedro Aldavero, Lena Baraza, Maria José Pla i Pilar García Morell, però a ells cal sumar-los altres dos representants del Partit Popular: Jorge Herrero i Kico Domínguez.

Però recapitem, perquè fallers-regidors hi ha hagut des de les primeres eleccions democràtiques post-dictadura de l'any 1979. En aquells inicis va ser regidor Ramiro Pla Pérez (PSOE), mentre que en les següents, les de 1983, dos per Aliança Popular van eixir representats: Jaime Langa Cantavella i Agustín Perales Agustí. En 1987 els representants públics vinculats a les falles van ser José Luis Borredà Mejías (PSOE), i José Luis González Giner i Ismael Martí Gironés (Centre Democràtic i Social). Després de les eleccions de 1991 van ser escollits regidors Ramiro Pla de nou i Salvador Verger pel Partit Socialista (els quals repetirien també en les següents de 1995), i Francisco Soler Portalés per l'Agrupació Independent de Xàtiva. En 1995, a més de Pla i Verger, també van ser escollits pel Partit Popular Marina De la Orden Rodríguez i Miguel Ángel Gozalbes Moracho. Les eleccions del passat segle van concloure amb un únic faller-regidor en 1999: Ximo Sánchez Pérez (PSOE), qui a més havia estat president de la Junta Local Fallera de Xàtiva.

Les primeres eleccions del segle XXI van començar sense regidors vinculats al món faller, mentre que en 2007 ja formarien part del consistori, per part del Partit Popular, Jorge Herrero (qui es mantindria tres legislatures), Maria José Pla (encara continua, de manera ininterrompuda) i Enrique Perigüell (que va formar part també del govern en les següents eleccions de 2011). Després de la cita electoral de 2011 va entrar també com a regidor Pedro Aldavero, qui continua des d'aleshores, formant part de l'equip de govern des de 2015.

En xifres completes, el PSOE ha tingut set regidors municipals vinculats a les falles; mentre que el PP ha gaudit d'altres set representants municipals d'aquest caire. D'altra banda, Aliança Popular (AP) ha comptat amb dos representants, Centre Democràtic-Social i Agrupació Independent de Xàtiva amb un, i el cas més recent és el de Ciutadans amb una altra nova representant política i fallera, curiosament l'actual regidora de Falles, Maria Beltrán.

El cas de Ciutadans en les darreres eleccions és paradigmàtic, pel gran nombre de fallers i persones vinculades a les falles que formaven part de la llista electoral. La mateixa Maria Beltrán figurava com a número 2 i va eixir escollida, però just després anava l'expresident de la Junta Local Fallera Javier García Paños, seguit per l'expresidenta de la Falla Joan Ramon Jiménez —i actual membre de Junta Local Fallera— Yolanda Pérez (de número 5) o per les germanes Isabel i Amparo Navas (7 i 10 respectivament), històricament vinculades a la falla Selgas Tovar.

Com passa en aquest cas que acabem d'esmentar, seria injust cenyir-nos solament a aquells que van entrar a l'Ajuntament de Xàtiva amb càrrec de regidor o regidora, perquè són molts els fallers i les falleres que han format part d'una llista electoral malgrat que el resultat a les urnes no es va correspondre amb una elecció com a representant municipal.

Per Unió de Centre Democràtic es van presentar a les eleccions de 1979 Enrique Barberà, Juan Tormo, Ricardo Richart i Enrique Argente, mentre que representant al Partit Liberal, aquell mateix any, es van presentar Rafael Balaguer i José Luis Tormo. Pel que fa a Aliança Popular, llevat d'aquells que van eixir regidors, van formar part d'una llista José Luis González Giner en 1983 (en les següents eleccions seria regidor per un altre partit) i Rafael Ortega l'any 1987. Per Unió Valenciana es presentaren en 1987 Rafael i Glòria Ballester i Ricardo Marí, mentre que Francisco Javier Aragonés ho va fer el 1991 i José Huerta en 1995. Maria José Pla Beltrán va optar al lloc l'any 1987 pel Centre Democràtic Social i tornà a formar part d'una llista en 2015, en aquest cas amb Xactiva.

Amb Unitat del Poble Valencià es presentaren en 1991 Mario Morata i Francesc Josep Vila, mentre que per Esquerra Unida del País Valencià ho feren Francesc Barberà i José Manuel Chàfer. El cas d'aquest últim també és curiós perquè el Gallo, faller en actiu de la falla Sant Feliu, va tornar a formar part de llistes electorals molts anys després i a dos partits diferents: en 2015 amb Compromís (número 17) i en les darreres eleccions de 2019 amb la plataforma Per Xàtiva —escissió de Compromís després de disputes internes— com a número 4. En 1991 es presentaren també per l'Agrupació Independent de Xàtiva Maria Roselló i Andrés Guerola; i Marta Fuentes Bono ho va fer per Xactiva l'any 2015.

Els dos grans partits també han deixat en les seues llistes una gran empremta fallera. En el Partit Popular es van presentar Carlos Pascual (de 1995 a 2015), Ramon Olivares (1995), Emilio José Mira (2007 i 2011; presentant-se en 2015 amb Xactiva), Guillermo Delegido i Jorge Roca (2015); i per part del PSOE Vicente Soler (1987), Concepción Soler (1991), Sònia Monfort (1999 i 2011), Irene Palop (2003), Laia i Jordi Baraza (2007 i 2011) i Jesús Terol (2015).

Per últim, destacarem que l'any 2015 va ser la cita electoral en què més falleres o persones que han estat vinculades a les falles es van presentar a les diferents llistes electorals, amb un total de 15, si bé és just destacar que és la vegada que més partits es van presentar a les eleccions amb un total de 9 (PSOE, EUPV, PP, Compromís, Ciutadans, Xactiva, Força i Llum, Somval i UPyD). La segona que més en va reunir va ser la cita de 1991 amb un total de 14 persones (amb 7 partits presentats) i en 1987 van haver un total de 12. En 1995, en 2011 i en les darreres eleccions de 2019 van ser un total d'11 les persones falleres que van tractar de formar part de la política local. Per contra, les cites amb les urnes que menys persones del nostre col·lectiu van aportar van ser les de 1983, 1999 i 2003 amb tan sols 3 representants en cadascuna d'elles. En 1979 en van ser 7, i en 2007 se'n presentaren 9. En total, la mitjana de gent del món faller a les diferents cites electorals al llarg de les onze convocatòries que s'han celebrat ha sigut de nou persones.

Com podem comprovar, el món de les falles i de la política han estat molt units des que es van instaurar els ajuntaments democràtics. Un fet que és lògic si tenim en compte que és un col·lectiu ben nombrós, representat a més per diferents sensibilitats polítiques. I l'equilibri d'eixe binomi, d'altra banda, esdevé necessari per aconseguir un enteniment entre l'Ajuntament (que és qui posa els duros) i comissions falleres (que són la base sobre què se sustenta tot), passant per la Junta Local Fallera com a nexa d'unió i d'organització. De fet, cal destacar que dos dels darrers regidors de Falles han estat Pedro Aldavero —qui va ser president de la falla Selgas Tovar i membre de Junta Local Fallera—, i que va ser substituït a meitat legislatura per la també exfallera Lena Baraza; i Maria Beltrán en l'actualitat —fallera de Sant Jaume que també ha format part d'una junta gestora. I així ha de ser si pretenem que aquesta festa continue avançant, millorant i reinventant-se, amb persones que entenen els nostres problemes, les nostres demandes i les nostres aspiracions.

El nom de democràcia està format pels mots *démos* 'poble' i *krátos* 'poder', i designava un sistema polític en què la sobirania estava en mans del poble, a través d'una assemblea formada per tots els ciutadans.

El món faller s'organitza dins d'un sistema democràtic.

Als casals la democràcia està present a l'hora d'escollir les persones que ens governaran i que tenen la missió de portar endavant de manera correcta el futur de la falla.

DEMOCRÀCIA

Democràcia fallera, un sistema que s'adapta per a segons quina ocasió

Begonya Martínez i Casanova

Tant ara com abans, la democràcia constitueix un règim polític que implica no sols una forma de govern i una estructura econòmica social, sinó també valors, principis, actituds i conductes democràtiques.

Els valors guien l'ideal democràtic i són font d'inspiració de les lleis fonamentals. El principi bàsic és la llibertat (que proporciona als ciutadans el dret a decidir i la responsabilitat de determinar les seues pròpies trajectòries i dirigir els seus propis assumptes), la igualtat davant la llei, el sufragi universal i l'educació.

Com a sistema polític, la democràcia constitueix un règim que es fonamenta en els principis de respecte, promoció i garantia dels drets humans, i en l'autodeterminació del poble. Es caracteritza a més per l'existència de regles del joc o procediments que complementen els principis abans assenyalats, possibilitant la seua implantació. Amb govern de les majories i respecte a les minories. On s'aposta pel camí del diàleg per a l'assoliment del benestar general. Amb eleccions periòdiques, lliures i informades on els ciutadans trien els seus mandataris, exerceixen el dret de manifestar la seua opinió per mitjà dels seus representants, i a través de les eleccions aproven o rebutgen la gestió d'aquests.

dels càrrecs públics era ràpida i a més, aquests eren designats per sorteig. En la democràcia actual la rotació dels càrrecs públics és cada cert temps i no són designats per sorteig, sinó que per eleccions periòdiques mitjançant sufragi universal, en les quals els ciutadans (majoria) trien un home que els representa.

En la democràcia atenesa els únics que podien participar en la vida política eren els homes lliures (únics considerats ciutadans), és a dir, una minoria, ja que aquesta democràcia exclouïa les dones, esclaus, menors d'edat i estrangers. És a dir, ells no passaven a ser ciutadans, per la qual cosa no tenien drets polítics. La democràcia actual en canvi, consisteix en la participació política de tots, amb l'únic requisit de ser major d'edat.

La democràcia actual ha arrossegat diverses característiques de la democràcia atenesa com per exemple no considerar com a ciutadans els menors d'edat i estrangers, per la qual cosa no tenen drets polítics. Si un estranger es nacionalitza, passa a formar part de la ciutadania.

La democràcia atenesa i també l'actual assigna als ciutadans drets i deures els quals havien de ser complerts.

La democràcia atenesa era una democràcia directa, és a dir, el poble participava directament en les decisions polítiques per mitjà d'aclamació. Això era possible perquè les polis gregues eren menudes i tenien pocs habitants. La democràcia actual, tanmateix, és un sistema representatiu i indirecte de participació política. Avui dia és impossible adoptar un tipus de democràcia directa, ja que aquesta es concep com un sistema de limitació i control del govern, pel fet que les societats polítiques contemporànies cobreixen territoris molt més extensos i comprenen poblacions més nombroses que en l'antiguitat.

En la democràcia atenesa la rotació

Els pensadors i líders atenesos importants consideraven la democràcia com una forma equivocada de govern; en l'actualitat, per contra, la democràcia és considerada àmpliament com una forma acceptada de govern.

A Atenes, les opinions i judicis dels ciutadans eren escoltades en l'*Ekklesia* o assemblea popular, on discutien temes de comerç, guerra i política interna. En l'actualitat hi ha homes i dones que ens representen, ells són qui expressen les seues opinions i judicis en el parlament. Aquí es discuteixen tots els temes del *quefer nacional* com per exemple: comerç, política, habitatge, etc.

En la democràcia atenesa i l'actual, el govern és autònom i capaç d'actuar de manera independent sense restriccions externes. Les decisions es prenen basant-se en les necessitats de la majoria.

En la democràcia atenesa i en l'actual els polítics són triats pels ciutadans. A Atenes eren triats per l'aclamació més gran i en l'actualitat són elegits per majoria de vots.

En la democràcia atenesa i l'actual, l'administració serveix els interessos de la majoria i no els de la minoria.

En la democràcia atenesa i en l'actual tots tenen drets i són considerats com a iguals (en l'àmbit polític), cadascú va aconseguir el que té d'acord amb el seu esforç i mèrit.

A Atenes i en l'actualitat, la democràcia és vista com un sistema polític i a més com un model de vida dels ciutadans centrat en la llibertat, la igualtat de tots abans de res i la justícia.

Pel que fa a les falles, el model de democràcia que s'aplica varia en funció dels casos. En les comissions de Xàtiva, es practica la democràcia directa. I cada faller té dret a veu i a vot. Per a l'elecció de presidents qualsevol faller adult que complisca els requisits imposats en els estatuts interns de la mateixa associació es pot presentar a l'elecció. A la seua tria tenen dret a vot tots els fallers censats i de ple dret, i l'elecció es faria per aclamació o vot secret segons casos. Una volta triat el president, aquest és qui escull la seua junta directiva que ha de ratificar-la en assemblea general. Tots els acords, decisions, aprovació de presupostos, ratificació de junta directiva... es prenen també de la mateixa manera.

Hi ha per contra falles grans, sobretot a la ciutat de València, on es fa ús de la democràcia representativa mitjançant de la delegació de vot. En aquests casos existeix la figura dels compromissaris, persones en qui en faller diposita el dret a vot, tot confiant en el seu criteri i bon saber. Sols els compromissaris participen en les votacions, al mes pur estil de la Boulé (el consell dels 500 de l'antiga Grècia), com passa en assemblees de grans clubs de futbol o de partits polítics.

Igual que en les comissions falleres, el cas de la tria de presidents de juntes locals falleres o federacions, el sistema varia segons llocs. En la Junta Central Fallera de València, la presidència estaria supeditada a l'elecció de l'alcalde de la ciutat, ja que és ell mateix el president nat de l'organització. Habitualment delega l'exercici de les seues atribucions en el regidor de Festes. El secretari general, els vicepresidents i la resta dels membres són designats pel president de la JCF. Per tant, l'elecció en el cas de la ciutat de València seria per democràcia

representativa però d'una manera indirecta, en la qual no sols influeixen els vots dels fallers, ja que en les eleccions municipals vota tot l'electorat de la ciutat. Se sap de bestreta qui podria ser el regidor de Festes si en la candidatura s'anticipa, de la mateixa manera que se sabia quines mesures o línia de treball o inversions és pretén dur a terme en cas de ser triat, ja que anirà inclòs en el seu programa electoral.

El cas de Gandia té altres característiques. I és que en el seu últim congrés faller decidiren que l'elecció de president de la federació es fera per elecció directa, sufragi universal en el qual tots els fallers de la ciutat majors d'edat poden votar per triar així al seu candidat favorit entre els que han presentat candidatura i l'han defensada en campanya electoral.

A la ciutat d'Alacant no hi ha falles, però tenen fogueres i encara que la seua tradició festera és més recent, tenen el seu propi sistema electoral desenvolupat. Cada candidat que vulga optar a l'elecció ha de presentar la seua llista amb el que serà la junta directora de la Federació de Fogueres formada. Haurà d'adjuntar en la seua llista un mínim de quinze avals de comissions de fogueres o barraques, que en cap cas podran repetir-se en més d'una candidatura, ja que quedaria anul·lat. A més, els estatuts obliguen a presentar un certificat de pertinença de més de tres anys de tots els membres de la candidatura a una foguera o barraca. Una volta clares les candidatures i després d'una extensa campanya electoral es tria el president en una votació en què cada foguera té dos vots, fent ús d'una democràcia representativa.

En el cas de Xàtiva, el model d'elecció canvià ja fa uns anys. Després d'una llarguíssima etapa on el president es designava des de l'Ajuntament, seguint el model de València arreplegat en el Reglament Faller, les coses evolucionaren cap a una elecció més democràtica. El president nat continua sent l'alcalde de la ciutat, però encara que hi haja regidor de Festes o de Falles, i que tinga la potestat de poder delegar la presidència executiva en ell no acostumen a fer-ho.

Una volta finalitzat el període del mandat d'un president, en l'última assemblea general que ha de celebrar-se en la segona quinzena del més d'abril, el president i la resta de components de la Junta Executiva, llevat del secretari, presenten la seua dimissió. Tot seguit s'obri un termini de quinze dies per a la presentació de candidatures. En acabar aquest termini, el president nat ha de convocar una assemblea general extraordinària en la qual, el secretari en funcions, davant dels presents, obri els sobres amb les candidatures presentades per tal de procedir a la votació i elecció de president. Hi tenen dret a vot els presidents de les diferents comissions, i és una votació lliure, secreta i directa. De tota manera, els presidents voten en representació de les seues comissions.

En la primera votació es requereix majoria absoluta i en cas de no obtenir-la cap candidat, en segona votació és elegit el candidat que més vots obtinga. Sols si no es presentara cap candidat, l'assemblea general proposaria noms de fallers que puguen ser vàlids com a presidents i es procediria a fer una votació entre els proposats per oferir el càrrec a les persones votades seguint l'ordre del nombre de vots rebuts. Cas de presentar-s'hi només una candidatura, aquesta es presentarà a l'assemblea general extraordinària en la qual se sotmetrà a votació.

S'exigeix als candidats que es presenten que siguen majors d'edat i, en el moment de la presentació de la seua candidatura, acreditar una activitat fallera a Xàtiva d'almenys tres anys dins dels últims cinc i haurà d'estar censat el darrer any abans de la presentació de la seua candidatura.

En la corresponent candidatura s'ha de fer constar el nom de l'interessat, la comissió a què pertany i un breu esbós del seu programa. Però en el cas de la nostra ciutat no es presenta una junta preestablerta ni es fa campanya entre els fallers.

Posteriorment, el president electe proposa a l'assemblea general conformada pels presidents de falla, per a la seua aprovació, els membres que compondran la seua junta executiva.

És clar que s'ha avançat en el sistema electoral, que possibilita a una gran majoria de fallers poder ser candidats, en cas de desitjar-ho, a la presidència de la nostra Junta Local.

Però a parer meu ens hauríem de proposar imitar altres models existents per saber amb qui es va a contar per als dos anys de legislatura i que és el que el candidat duu en la ment fer en aquest període. A més de sospesar la idea d'una votació directa on el vot de cada faller tinga el mateix valor 🇪🇸

Ajoblanco va ser una de las revistes més importants durant la transició que va descobrir a tota una generació la llibertat incipient en els darrers anys del franquisme i després de la caiguda d'aquest. També va servir com a punt d'encontre per a joves que cercaven una altra forma de viure i potenciar una gran quantitat de projectes culturals, cooperatives, etc. La publicació va ser molt ben rebuda i va arribar a vendre més de 100.000 exemplars.

IDENTITAT

L'Ajoblanco que s'indigestà a les falles de València

Jesús Fèlix Soler

← El concepte de democràcia com a sistema d'organització política és un dels majors llegats que la civilització occidental ha rebut dels antics grecs. I encara que la següent afirmació potser siga discutible en segons quines ocasions, les falles formen part de la civilització occidental. Fins ací tothom d'acord. O no? Doncs resulta ser que el món faller en general, i el del Cap i Casal en particular, saludaren l'arribada de l'actual període democràtic amb una brega que encara avui dia es recorda amb alguns indicis de vergonya aliena. Per a variar.

Allà pel mes d'octubre de l'any 1974, quan la dictadura de Franco s'escorria pel desaigüe de la Història, va veure la llum una publicació que, al dir dels seus creadors, foren «pioners en la contracultura, l'ecologia, el decreixement, la reivindicació de l'art al carrer i la recuperació de les festes populars sense cotilles». *Ajoblanco* va nàixer com una revista «independent i llibertària», impulsada per Pepe Ribas. En la seua primera etapa, va reunir el talent de noms com ara Toni Puig, Cesc Serrat, Pep Rigol, Quim Monzó, Albert Abril, Fernando Mir, Ana Castellar, Luis Racionero o America Sanchez, entre d'altres.

Per aquella època, s'esperava que el règim franquista fóra substituït per una monarquia parlamentària basada en una constitució democràtica. Molts dels jerarques del règim agonitzant, temorosos de perdre influència i estatus, buscaren acomodament en noves i fugaces formacions polítiques, així com en altres organitzacions que els permeteren un minso manteniment dels privilegis.

Pepe Ribas

ller va atacar durament els intents de l'esquerra d'aproximar les falles al seu origen popular i crític amb el poder, assentant les bases de l'anticatalanisme que encara impera al Cap i Casal. Altres autors, però, situen la cristallització de l'anticatalanisme en la Batalla de València, impulsada per la UCD com a estratègia electoral després de les eleccions de 1977.

En una entrevista a Radio Klara, l'historiador i sociòleg Gil-Manuel Hernández, autor de l'assaig *Falles i franquisme a València*, explicava que «en la II República les falles i els artistes fallers eren progressistes. Fins i tot quan es produeix el cop d'estat i esclata el procés revolucionari el 1936, les falles —artistes i comissions— es posen al servei de la República i la revolució. Després, el franquisme va fer una purga brutal, el que ajuda a explicar moltes coses. En el cens de 1943 només quedaven el 10% dels fallers que havia apuntats a les comissions en el cens de 1936-37. El 90% restant va desaparèixer, va ser represaliat, es va exiliar o no els van deixar apuntar-se en una comissió. A més, en els inicis de la Batalla de València, l'esquerra —sobretot la nacionalista i “fusteriana”— fa la lectura següent: com les falles estan absolutament ocupades i pervertides pel franquisme i el postfranquisme, no té sentit introduir-s'hi. És una batalla

perduda, es pensa. Es fa una crítica demolidora de les falles, sense entendre que dins d'aquest món hi havia nombrosos focus de resistència. La gent d'esquerres (o fins i tot amb una orientació nacionalista) que es trobaven dins d'aquest món es va sentir desamparada. Després, amb el “búnquer” conservador ja instal·lat, va resultar impossible influir».

Molt s'ha parlat de l'aprofitament propagandístic de les falles per part de les classes dirigents. El franquisme no en va ser cap excepció. Durant l'època de la transició, l'oficialisme fa-

Fernando Mir, Toni Puig i Pepe Ribas. Redacció d'*Ajoblanco*, 1977

Aquesta extensa introducció resulta necessària per a entendre els fets que són el motiu d'aquest article. L'any 1976 la revista *Ajoblanco*, que s'editava a Barcelona amb una tirada limitada, va publicar un especial dedicat a les falles, coordinat per José Luis Prieto i Javier Valenzuela.

En aquell dossier, un grup de joves periodistes i intel·lectuals vernacles tractava les falles i els seus tòpics seguint la línia editorial i el programa fundacional de la revista *Ajoblanco*, que traspuava contracultura i provocació d'origen dadaïsta. Els articles anaven signats amb pseudònims. Però el contingut, malauradament, fou massa difícil d'entendre per a la societat valenciana del moment, aïllada durant dècades del coneixement de les avantguardes artístiques.

El diari *El País*, en un reportatge sobre la presentació a València del llibre *Los 70 a desta-*

jo. *Ajo Blanco y libertad*, va incloure unes declaracions de Pepe Ribas, autor d'aquest llibre autobiogràfic i director de la revista, en les quals manifesta que el dossier «Fallas» reivindicava els orígens pagans de la festa popular i presentava la figura de la fallera «com a un símbol de la feminitat que cada primavera havia de ser desvirgada. Com un símbol de la deessa Demèter». També diu Ribas, no sense certa ingenuïtat, que el dossier no tractava de ser polèmic. El cas és que aquell dossier «Fallas» de 1976 publicat a *Ajoblanco* contenia diversos articles que reivindicaven el retorn de les falles als seus orígens populars, però també continguts amb referències sexuals i corrosives opinions sobre distints aspectes de la festa que assentaren com un tir als prebosts tardofranquistes. I és va *liar parda*.

L'opinió generalitzada dels cronistes que han revisat aquells fets al llarg del temps és que el principal detonant de l'escàndol fou un article d'Amadeu Fabregat que tancava el dossier. L'article duia per títol «Arte fallero: la fallera mecànica». Amadeu Fabregat és un reconegut periodista i escriptor, autor de la premiada novel·la *Aproximació a falles folles fetes foc* i primer director de la televisió pública valenciana.

D'altra banda, *La fallera mecànica* és un curtmetratge eròtic dirigit per Lluís Fernández, un cineasta independent, escriptor i activista cultural molt volgut en ambients de l'avantguarda cultural i estètica valenciana dels 70, qui anys més tard seria director de la Mostra de Cinema de València. Roberto Arnau Roselló defineix aquest film així: «un experiment pornogràfico-subversiu, que tracta de ridiculitzar les Falles i el regionalisme conservador a través de la transgressió ètico-estètica d'alguns dels seus símbols de referència ideològica. Argumentalment pot descriure's com la història d'un transvestit que es disfressa de fallera i és nomenat fallera major de València. Mentre manté relacions sexuals amb l'arlot en una habitació i arriba a l'orgasme, els petards exploten per sobre del llit i un grup de falleres canta amb guitarres al so de la *mascletà* al dormitori. Com ha d'acudir al nomenament i a la recepció oficial amb l'alcalde, la fallera usa una motocicleta Mobylette per recórrer la ciutat, rebent durant tot el trajecte mostres d'un profund respecte i admiració popular». Una delícia al més pur estil de les primeres pel·lícules de John Waters, vaja.

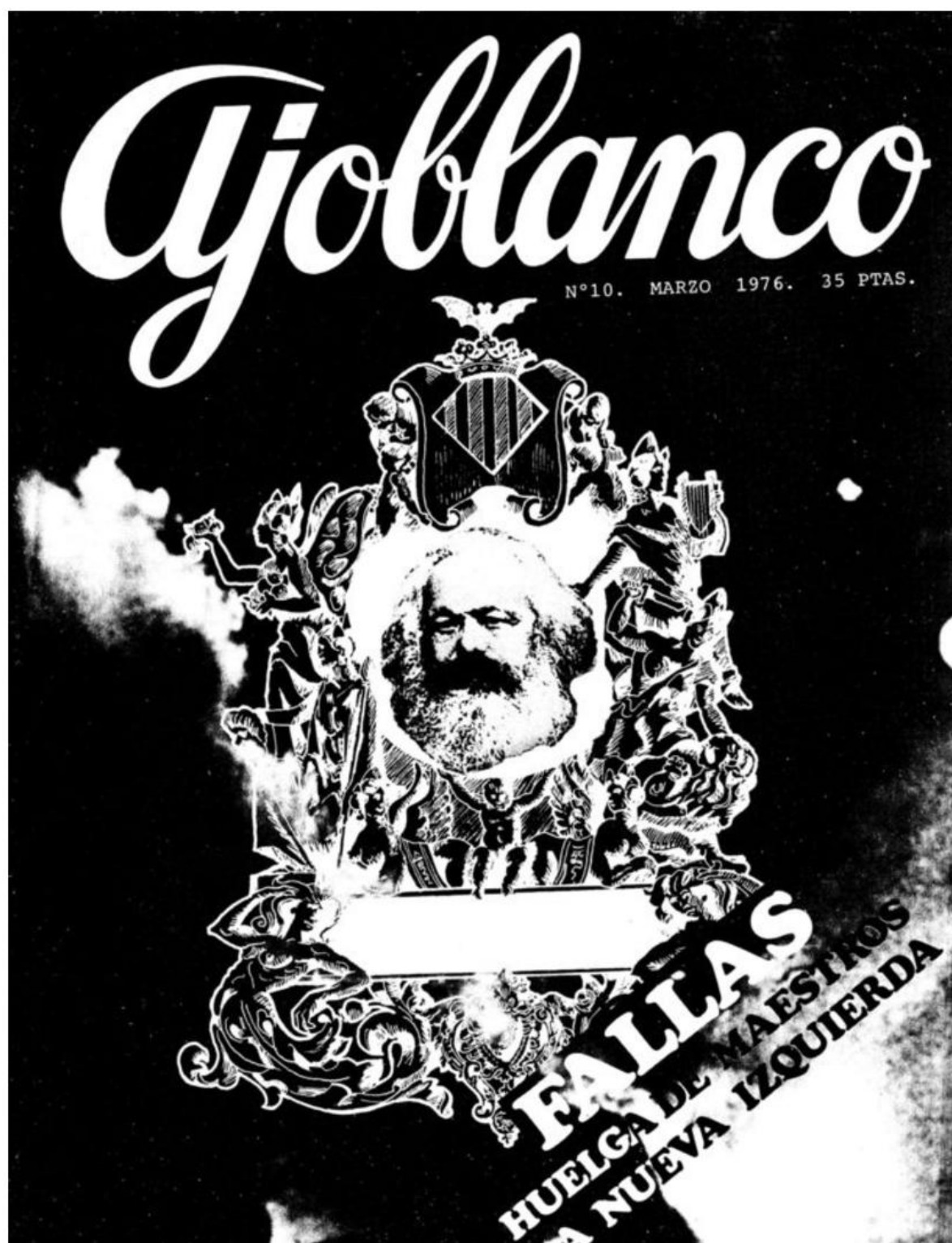
Les airades reaccions no es feren esperar. La revista va provocar una autèntica indigestió en una València carca que es movia en taxis Seat 1500 negres decorats amb una franja groga. Però sembla ser que l'ocurrència tampoc va fer gens de gràcia en sectors de l'esquerra moderada. Rivas diu textualment en el seu llibre que «pel que es veu, Ernest Lluch estava horroritzat pel desvergonyiment del nostre dossier». En canvi, la dreta, més que horroritzada, estava encesa en flames. Els atacs furibunds es materialitzaren en cartes de protesta remeses a la redacció d'*Ajoblanco* a Barcelona, amenaces de bomba i diverses agressions verbals.

Amadeu Fabregat en 1973

Lluís Fernández, director de *La fallera mecànica*.

Portada Ajoblanco 1976

Sobre aquest episodi, Antoni Ariño recorda que «un valencià resident a Barcelona, Felipe Villarroya Mateo, havia remès al tinent d'alcalde i president de la Junta Central Fallera, Ramón Pascual Lainosa, un exemplar d'*Ajoblanco* (LP, 4 abril, 1976). Aquest va fer gestions davant el fiscal de l'Audiència de Barcelona perquè posés la revista en mans de Tribunal d'Ordre Públic i va enviar una carta a totes les comissions falleres informant de les gestions que s'estaven realitzant. Ací es troba l'arrel de la veritable publicitat de la revista. A partir d'aquest moment es va produir una explosió d'indignació en què van participar institucions i món faller en general».

Per la seua banda, Pepe Ribas recorda un article de l'advocat valencià Vicente Giner Boira a *Las Provincias* on qualificava l'especial d'*Ajoblanco* dedicat a les falles com «una infàmia abocada en un paperot que s'edita a Barcelona. Per què tant d'odi als valencians des de les Rambles? Només de Barcelona vénen insults tan infames contra València [...] que de València no es porte ni un cèntim aquesta revista catalana [...] I amb els seus noms no hi ha cap dubte de la regió a què pertanyen, perquè es diuen Sanpons, Jordi, Brusi, Folguera, Barnils, etc., que ens estan dient ben clar a quina raça pertanyen [...] Tot això s'ha d'escriure perquè València ho sàpiga i també perquè s'aixeque d'indignació i com a valencians complim amb el nostre deure».

Ribas continua recordant altres atacs dels sectors conservadors a través dels mitjans de comunicació: «el major disbarat el va cometre el diari *Levante*, que anava de progrés, en la seua edició del 3 d'abril, en un escrit d'Alberto Jaraba Paya, procurador en Corts per designació del difunt Franco, on a més d'anunciar que s'havia posat en contacte amb el Govern de la nació, donava el domicili d'*Ajoblanco* a Barcelona». Ribas retrau que ni els intel·lectuals, ni la premsa progressista, ni la premsa catalana del moment eixiren en defensa dels joves transgressors d'*Ajoblanco*, excepció feta dels redactors i treballadors del *Diario de Barcelona* (entre els quals figuraven Enric Sopena, Margarita Rivièrre i Iván Tubau) els quals signaren una carta de recolzament.

Al remat, l'escàndol es va saldar amb el càstig demandat per la *carcúndia*. Segons conta Ribas, a Amadeu Fabregat li va eixir cara la broma en perdre el seu treball com a empleat del diari *Levante*. El Consell de Ministres va suspendre l'edició de la revista *Ajoblanco* durant quatre mesos. La publicació també va ser castigada amb una multa de 250.000 pessetes d'una època on el salari mínim interprofessional tot just superava les 10.000 pessetes, o siga, els 60 euros actuals. Tanmateix, tota aquella polèmica va suposar publicitat per a *Ajoblanco*, que va passar de vendre 10.000 exemplars en 1976 a 120.000 un any després. I a més a més, l'escàndol va deixar retratats aquells trabucaires de naftalina *por los siglos de los siglos*. Amén

BIBLIOGRAFIA:

- ARIÑO VILLARROYA, Antonio. La fiesta de las Fallas. Una liturgia civil del valencianismo temperamental. *Revista de antropología social*. 1992;1:29-60.
- ARNAU ROSELLÓ, Roberto. La fallera mecánica. *Diccionario del Audiovisual Valenciano*. 2017. 164-5.
- ASOCIACIÓN CULTURAL AJOBLANCO. Primera época (Octubre 1974 | Mayo 1980). *Ajoblanco*. Barcelona, 2019. Recuperat de www.ajoblanco.org
- BELDA, Ferran. Medio siglo después de un hito. *Las Provincias*. València, 13-6-2019. Recuperat de www.lasprovincias.es
- BORRÁS, Daniel. Cuando las Fallas de Valencia consiguieron cerrar Ajoblanco. *El Mundo*. València, 28-5-2014. Recuperat de www.elmundo.es
- HERNÁNDEZ I MARTÍ, Gil-Manuel. *Falles i franquisme a València*. València: Editorial Afers, 1996.
- LLOPIS, Enric. "El rechazo de las fallas y de la cultura popular fue un error grave de la izquierda". Entrevista al sociólogo Gil-Manuel Hernández. *Ràdio Klara*. València, 2015. Recuperat de www.radioklara.org
- PONS, Marc. "Quan el mal ve d'Almansa, a tots alcança". El largo camino del blaverismo. *El Nacional.cat*. Tarragona, 2017. Recuperat de www.elnacional.cat
- RIBAS SANPONS, Pepe. *Los 70 a destajo. Ajoblanco y libertad*. Barcelona: Ediciones Destino, 2007.
- ZAFRA, Ignacio. Ribas rescata las Fallas en las que 'Ajoblanco' desató la ira 'blavera'. *El País Comunidad Valenciana*. València, 24-7-2007. Recuperat de www.elpais.com

La religió de la Grècia antiga ens proporciona una col·lecció de creences i rituals.

El llegat d'aquesta mitologia continua exercint una profunda influència. Eren politeistes i honraven els déus i els herois que tenien poders sobrenaturals.

En les falles, l'origen de la festa gira al voltant d'un sant, tradició que ve dels fusters per cremar davant dels tallers els trastos vells la vespra de la festa del seu patró sant Josep.

A més a més, un dels actes més importants, l'Ofrena a la Mare de Déu, és religiós.

CREENCES

Libacions, foc i barbacoes

Ximo Corts

← En les falles no se sacrifica res, almenys materialment, però el clímax de la festa fallera està farcit de signes, per a qui vulga interpretar-los, que remetent a creences i rituals molt antics —els grecs, posem per cas. Entre els hel·lens, la forma més habitual de culte als déus era el sacrifici. I un bon sacrifici exigia una bona foguera. En açò dels rituals als déus hi havia categories, com en les falles —no és igual un monument de la secció especial que un de la tercera. Si els habitants de qualsevol polis —Atenes, Esparta, Siracusa, Efes— gaudien de molta puixança econòmica, podien organitzar una *ἐκατόμβη*, una hecatombe, un sacrifici de cent bous. Bé, s'immolaven molts, però no tants. ¡Exageracions! Els fallers també són prou exagerats per a les seues coses. ¿Us podeu imaginar les dimensions de la foguera en què s'havien de cremar tants animals? Jo no necessite imaginar res. En un viatge a Sicília, vaig visitar la zona arqueològica de Siracusa en què es conserven les restes dels altars per a les hecatombes. Tenen dimensions descomunals. ¡De secció especial! El pla *sacrificial* era semblant al de qualsevol comissió fallera actual.

Es començava amb una processó. Tot açò ho sabem gràcies a la *Iliada* i l'*Odissea* d'Homer. Els ciutadans organitzaven un seguici que, acompanyat de músics, es dirigia cap al lloc del ritual. Durant el trajecte, els participants cantaven i ballaven. En Atenes tenia moltíssima tradició una festa, la Panatenea, l'acte principal de la qual era una processó per a fer ofrenes a Atena. Avui, a la Mare de Déu també se li fa una ofrena. Per als grecs, que eren supersticiosos, el present a una divinitat era un gest apotropaic (que porta bona sort). Altres actes importants de la Panatenea eren el sacrifici, el banquet i la festa nocturna. ¡Home! Abans del sacrifici, s'havien de fer les libacions. (En matèria de libacions, ¿què vaig a explicar jo als fallers?) Després del vi, ja s'havia d'encendre la foguera. De fet, el nom grec de sacrifici era *θυσία*, *thisia*, derivat del verb *thiein*, amb significat relacionat amb el fum. Segons Homer, «cremar per als déus». Els déus oloraven el fum de la foguera i sabien que els humans reclamaven la seua atenció. La matança s'atenia a certs requisits. Després de degollat, l'animal havia de ser escorxat. Això tenia tot el sentit.

Calia llevar-li la pell, perquè aquesta, que anava destinada als déus, s'havia de cremar. La resta de l'animal podia ser consumida pels humans. El foc era un element essencial, perquè els

déus s'alimentaven del fum sacrificial que ascendia fins a l'Olimp. Aristòfanes en faria broma amb la comèdia *Les aus*. Aquest és l'argument: uns pardals s'alien i impedeixen l'ascens del fum perquè els habitants de l'Olimp passen gana. ¡Ha! Aquest Aristòfanes degué ser un ateu. En fi, al ritual sempre seguïen una torrada i un banquet. O, dit en altres paraules, s'organitzava una barbacoa. Però això no és tot; en Atenes, a partir de Clístenes, la festa acabava en una funció de teatre. Imagine que el meu amic Elies Barberà ho sap. I aquesta referència al teatre grec em fa recordar les funcions de teatre representades per membres de la vostra comissió —Elies entre d'altres. Però tor-

nem als hel·lens. El banquet col·lectiu rebia el nom de συμπόσιον, simposi. Abans, els sacerdots havien distribuït la part dels déus, la pell, el greix i els ossos de les cuixes, i la part dels humans, la carn i les entranyes. Hi ha una explicació per a una distribució tan estranya.

El gran responsable d'aquest ritual és Prometeu, el tità que enganyà Zeus. Sacrificà un bou que dividí en dues parts. En una, amuntó greix i ossos tapats amb la pell de l'animal. En l'altra, col·locà la carn tapada amb les vísceres abdominals del bou. Deixà que Zeus elegís la part que menjarien els Déus. Zeus s'inclinà per la part tapada amb pell i s'omplí de còlera

quan comprovà que havia escollit un munt d'ossos. Indignat per l'engany, el déu furtà el foc als humans. Però Prometeu, compadit, decidí de recuperar-lo. Pujà a l'Olimp, agarrà la flama que cremava en una tija de canyaferla, la posà en el Carro d'Hèlios (en realitat, una representació antropomòrfica del Sol) i tornà el foc a la humanitat. Així, aquesta pogué cuinar de nou, escalfar-se, fer sacrificis i cremar falles. ¡Uei! Zeus, enfurit, encarregà a Hefest, déu del foc, que modelés una dona d'argila, Pandora. Les diferents divinitats l'embelliren i la dotaren de diversos atributs: Atena li regalà el seu cinyell i l'engalanà, les Gràcies li penjaren els esplèndids collars de la persua-

asió, les Hores li posaren una corona de flors i Hermes inoculà al seu pit la mentida, la paraula seductora i un caràcter voluble. ¡Ja està clar d'on treuen la inspiració molts artistes fallers!

Alguns ninots femenins que apareixen a les falles semblen reencarnacions de Pandora. ¿O no? Seguirem. Prometeu aconsellà al seu germà Epimeteu que no acceptés cap regal dels déus, però aquest, badoc, no l'escoltà i acceptà Pandora, enamorant-se d'ella i prenent-la com

esposa. Fins aleshores, la humanitat vivia una existència totalment harmoniosa i tranquil·la, però Pandora, moguda per la taffereria, obrí l'àmfora en què Prometeu havia tancat tots els mals (l'expressió *caixa de Pandora*, per comptes de gerro o àmfora, és una deformació renaixentista), alliberant totes les desgràcies humanes: la vel·lesa, la malaltia, la fatiga, la bogeria, els vicis, les passions, les plagues, les tristors, la pobresa, el crim... Pandora tancà el gerro just abans que sortís l'esperança i va córrer cap als homes a dir-los que no estava tot perdut, que encara els quedava l'esperança. Altres versions del mite afirmen que la caixa contenia tots els béns divins, que tor-

naren al cel, deixant la terra totalment desamparada (només s'hauria conservat l'esperança). Etimològicament, el possible significat del mot *Pandora* presenta distints matisos.

Alguns l'han interpretat com *regal de tots*. Robert Graves, en canvi, s'inclina per altre sentit: *la qui ho dona tot*. Segons Graves, estariem davant de la precursora grega de l'Eva bíblica, la primera dona mortal, responsable del pecat original. El mite atribueix a la dona la culpa de tots els mals de la humanitat. Seríem, per tant, davant d'un mite patriarcal, imposat a una possible societat matriarcal anterior. Després de venjar-se dels humans, Zeus volgué castigar també Prometeu. Ordenà que portaren el tità al Caucas, on fou encadenat a una roca per Hefest. Zeus envià un àguila perquè mengés el fetge de Prometeu. Tanmateix, com aquest era immortal, el seu fetge creixia cada nit i la rapaç tornava a menjar-se'l cada matí. El castic havia de ser etern, però Heracles, que es dirigia cap al Jardí de les Hespèrides, passà per l'indret on estava captiu Prometeu. Compadit, travessà l'àguila amb una fletxa i alliberà el presoner. Aquest, a canvi, indicà a Heracles la manera més ràpida d'arribar al jardí on podria obtenir les pomes daurades.

Zeus no s'immutà gens. Al cap i a la fi, l'alliberament era un acte de compassió que enaltia el mite d'Heracles, fill del déu. Això sí, el tità alliberat hagué de dur en un dels dits el recordatori del castic: un anell fabricat amb el ferro de les cadenes unit a un petit fragment de la roca a la qual havia estat encadenat. (¡Idea per a fabricants de bijuteria artesanal!) La petita imposició de Zeus, el cap de tots els déus, li permetia complir la seua paraula; Prometeu seguiria eternament lligat a una roca caucàsica. Potser, també era una mesura cautelar —avui, li haurien posat una polsera electrònica—, per a prevenir una tercera reincidència. No sabem com s'ho va prendre el tità. Actualment, les cadenes i certes peces de quincalla solen indicar pertinença a determinats grups o tribus. I per anar acabant, direm que Prometeu fou, segons alguns relats mitològics, el creador dels humans; els modelà amb argila, activitat pareguda a la de Paco Roca, posem per cas. Podríem seguir. Queden per aïllar altres incògnites. No sabem qui fou el veritable creador del foc; Prometeu només el transportà. És possible que binventés Hefest, perquè el necessitava per a la seua farga. Però això seria matèria d'altre text. Per ara, ja ho teniu bé, amics. Veges...

A Grècia, les primeres preses de consciència de les realitats socials tenen lloc en els segles vi i vaC. Les civilitzacions orientals anteriors a la grega no coneixien encara una reflexió social crítica. La festa de les falles és una manifestació artística que té en la crítica social el seu major exponent. Cada cadafal planteja una reflexió crítica referent al tema que es desenvolupa en el monument i cada visitant en farà la seua pròpia.

LA FIESTA DE LAS FALLAS

Ningú no és innocent: retorn a l'Odissea

David Muñoz

Sociòleg (Universitat de València)

Tancats a la cova del ciclop Polifem, els aqueus veuen impotents com cada nit i cada matí el brutal gegant es menja dos dels desgraciats tripulants. Han arribat acompanyant Odisseu, fill de Laertes, a aquella maleïda illa, provinents de la terra dels lotòfags. Primer els trenca el cap contra terra; una vegada morts, esguella els seus membres i se'ls guisa per a sopar o esmorzar. Odisseu, amenaçat pel gegant, li ofereix a beure el vi que li havia regalat Maró, fill d'Evants i sacerdot d'Apol·lo. El ciclop beu i li demana pel seu nom:

—Ningú em diuen sempre ma mare, el meu pare i els meus camarades.

—Doncs —va respondre Polifem—, a Ningú el mataré l'últim.

Quan els aqueus aconsegueixen cegar l'únic ull de Polifem, aquest crida, fent riure tots els qui l'escolten:

—Ningú tracta de matar-me!

—Doncs si ningú t'ataca i tu et trobes sol, no és possible de cap manera evitar una malaltia que envia el gran Zeus. Així que suplica al teu pare, el sobirà Posidó —li responen els altres ciclops veïns, que s'han acostat, encuriosits, per bacinejar el que estava passant a la cova de Polifem.

Polifem vivia tranquil a l'illa dels ciclops. Era un ciclop més, del muntó, potser un poc malcarat (vaja, un poc més del que ja ho és un ciclop), però gens extraordinari. Pasturava cabres i corders, com els altres ciclops, i vivia sol a una cova, talment com la resta de ciclops. Va tenir la mala fortuna de topar-se amb Ningú: Ningú el va cegar d'un ull i ell va passar a la posteritat (per a vergonya de la resta de ciclops, clar).

Aquesta història de Polifem pertany a l'*Odissea*, el relat amb forma de poema èpic atribuït a Homer. Es tracta d'una obra que ha estat font d'inspiració de multitud d'obres literàries posteriors, des de James Joyce fins a Toni Cucarella (qui va escriure *Ulisses i el fantasma foraster*,

una més que digna novel·la adreçada al públic juvenil). L'Odissea també ha estat interpretada de moltes maneres. El simbolisme del relat és potent i ha donat joc per a relectures de tota mena, bona part vinculades amb la idea de viatge, de retorn, com ara el conegut poema del grec Kavafis. Fins i tot, com es diria des del *coaching* modern (tan nociu com omnipresent), podem interpretar Ulisses com el primer *pardillo* que va eixir de la seua zona de confort.

Personalment sempre m'ha semblat molt poderós aquest passatge sobre Polifem. Es tracta d'una de les parts més conegudes del poema d'Homer. Ulisses aconseguix amb notable enginy treure vius la meitat dels seus acompanyants,

ahora que infligeix un allixonador escarni al gegant carnívor, el qual crida còmicament que *Ningú* li ha fet mal. Més enllà del viril relat d'Ulisses (en la boca del qual Homer posa en diverses ocasions paraules autocomplaents), hi ha un aspecte d'aquest cant IX de l'Odissea que podria ser una de les primeres metàfores sobre la justificació de la passivitat. M'explique. O com dirien ara: òbric fil.

Dario Fo, el bufó i dramaturg italià, en arrebregar el Premi Nobel de Literatura, va explicar la història de Caldè, un poble situat dalt d'una muntanya, la qual lliscava lentament en direcció a un llac que hi havia al fons del vessant. Tot i els repetits avisos de les persones que vivien al fons de la vall i a l'altre vessant de la muntanya, les quals tenien perspectiva per apreciar la catàstrofe que s'aproximava, els habitants de Caldè van mantenir sempre una mirada escèptica, sovint fins i tot malfiada:

—Us creieu molt espavilats tractant d'espantar-nos perquè isquem corrent de les nostres cases i de la nostra terra, i fer-vos amb elles. Però no som tan imbècils.

Quan l'aigua del llac els arribava als turmells, li van llevar ferro, pensant que seria alguna fugida sense importància; en arribar-los l'aigua fins al nas deien que hi havia potser un poc d'humitat, però res preocupant. Actualment, diuen que encara és possible, quan l'aigua no està tèrbola i la llum ho permet, veure els habitants de Caldè fer la seua vida entre peixos:

—No hi ha res de què preocupar-se. No és més que algun tipus estrany de peix que ha après a nadar en l'aire... Però, d'altra banda, tot va bé.

El que resulta fascinant de la història de Caldè és que Ningú no fa cas, Ningú no reacciona i el que és encara més inquietant, Ningú no sent la responsabilitat de fer alguna cosa per evitar que el poble acabe submergit al llac del fons de la muntanya. Ja sabem que ens costa acceptar informacions que ens resulten contradictòries amb allò que pensem, però el conte de Fo el que assenyala va més enllà: tenim molta facilitat per a legitimar-nos en la inacció. No tinc la més remota idea del que pensava Homer quan va escriure el cant IX de l'Odissea, però almenys a mi em fa pensar en aquesta qüestió: tenim una inusual rapidesa per acceptar que Ningú mai no té la responsabilitat d'actuar.

El cas de Kitty Genovese va alimentar un debat sobre allò que estic comentant. Kitty Genovese va ser violada i assassinada a ganivetades, una matinada, quan tornava sola a casa després de finalitzar el seu torn al bar on treballava.

—Oh my God, he stabbed me! Help me! —cridava desesperadament enmig de la nit, trencant el silenci i despertant alguns veïns i veïnes.

«M'apunyalen, ajudeu-me!» Un reporter del *New York Times* va publicar un reportatge sobre el cas, en el qual afirmava que fins a trenta-huit persones van sentir els crits i Ningú no va fer res: totes afirmaren que pensaren que una altra persona ja hauria cridat la policia. «Ajudeu-me!» cridava Genovese.

Més endavant es coneixeria que l'article del *New York Times* tenia inexactituds: la xifra de testimonis no està clara, tampoc no està clar que tots els testimonis presenciaren la violació

i l'assassinat i, per tant, no podien ser conscients de la gravetat del succés. Però, al marge de l'exactitud en el relat, l'assassinat de Genovese i la inacció del veïnat donaren peu a algunes psicòlogues i psicòlegs socials a parlar de la síndrome *Genovese*, la qual ve a explicar que les persones, quan estem en grup, ens comportem amb més probabilitat de forma indiferent cap a fets que reclamen alguna resposta o actuació. La síndrome Genovese també és coneguda com l'*efecte espectador*: quan Ningú està actuant, tots i totes esdevinguem espectadors. Una nota per a *frikis* del còmic: l'assassinat de Kitty Genovese és un dels successos que porten a Walter Joseph Kovacs a convertir-se en *vigilant* en *Watchmen*.

Aquesta passivitat, legitimada per eixa idea que «altres ja ho deuen estar fent» alimenta, al seu torn, la idea de la dissolució de la responsabilitat individual en la col·lectivitat. Tots i totes ens amaguem sovint darrere de Ningú: Ningú no té la responsabilitat, perquè Algú ja deu estar fent alguna cosa (o, si més no, Algú hauria de fer-ho). Estava temptat d'allargar aquest text explicant un parell d'exemples, com ara el món de les falles i el seu aparent distanciament dels barris i de les comunitats on s'ubiquen les diferents comissions (tema, per cert, que va ser tractat en aquest llibre l'any passat). Però segur que tots i totes tingueu en el cap un bon grapat de situacions en les quals Ningú no és responsable. Llavors, caldrà començar a pensar a desemascarar Ningú, acceptar que Ningú som totes i tots i, en conseqüència, enllà on ens trobem (poseu ací el que vulgueu: falles, comunitats de veïns i veïnes, municipis, etc.) assumir la necessitat d'actuar. Viure, en definitiva, en primera persona.

El relat d'Homer ens mostrava un Polifem cridant que Ningú li havia fet mal. Els darrers mesos l'activisme contra el canvi climàtic (hauríem de parlar d'alteració del clima, ja que no *canvia* per si sol, sinó per l'acció humana), personificat en Greta Thunberg, ens ha descobert que una part de la joventut, especialment les i els joves d'ensenyament secundari, no és tan passiva com ens pensàvem. Més enllà de l'activista noruega, milers d'adolescents han eixit al carrer en diverses ocasions. Són conscients que no és Ningú qui està alterant el clima, sinó que totes i tots en som part d'aquesta crisi (si bé les empreses i governs ho són en major mesura). Són un bon desmentit a l'efecte espectador: s'han assabentat que anem de cap al llac, han alçat la veu i s'han posat en marxa. Si més no potser un bon començament per passar de Ningú a un Nosaltres 🐸

L'impacte econòmic de les falles és, sense cap dubte, el més gran dels esdeveniments que celebrem els valencians, almenys pel volum de visitants i la despesa que genera. Les falles mouen molts diners, per part de les comissions falleres per construir els monuments, pirotècnia, indumentària, perruqueria, flors, etc., passant pel desemborsament que fan els turistes durant la setmana fallera. Són molts els qui ens visiten i també molts els diners que ens deixen.

ECONOMIA

Viure una il·lusió coste el que coste

Lluís Cuenca

A dos mesos estem perquè tot esclate i Xàtiva es torne un aldarull, els carrers tots tallats, els colors dels mocadors que diuen a la falla que pertany, que l'olor a pólvora siga l'essència al carrer, que per tot arreu hi haja un so de xaranga embriagador que pose els pèls de punta, que els més xicotets ens entonen un càntic ja mític «castillo de mierda, somos muchos niños», el dinar, les retrobades al casal amb amics. Companys que fa una llarga estona que no hi veus... I enguany se'm presenta una vesant nova dins del món de les falles. Escriure un article per al llibre de la meua falla. *Argentina*.

Potser que la culpa fou de les teranyines del meu cervell, potser la por, potser el que diran, poden ser tantes coses que vaig deixar de pensar amb el potser, i des del primer moment que m'ho encomanaren vaig dir, caram, quina il·lusió! I quina gran responsabilitat, escriure al llibre de la meua comissió. Des d'aquell instant al Barco, lloc de reunió i cervesetes amigues, que Vicent em digué «Xe! I per què no et llances a escriure, que ja va sent hora?», com vaig a dir-li que no al meu bon alumne de pàdel, si jo vaig ser el teu *sensei* al pàdel, per què no pot ser ell el meu mestre literat?

Només faig que pegar-li voltes al tema que em va assignar, relacionar l'economia de l'antiga Grècia amb les falles, recollons! No hi havia quelcom més facilet per començar?

És un tema un tant controvertit, és com barrejar la gimnàstica amb la magnèsia, però bé, finalment crec que una de les millors relacions que guarden tots dos és molt atractiva, se'ns dubte que sí que hi guarden relació.

No sé si coneixeu o heu sentit parlar que en l'antiga Grècia existia un lloc on es reunien els veïns per tractar tota mena de qüestions, s'anomenava l'àgora, avui seria comparable amb la plaça major del poble.

Hem de tenir en compte que allò era una democràcia directa i no representativa com a hores d'ara i, per cert, no està de més dir que aquesta forma de govern (*demo* [poble] *cratia* [poder]), també la devem als antics grecs.

En aquell indret es reunien els filòsofs, economistes, professors i polítics per a tractar tots els temes que s'escaigueren, tant a curt termini com a llarg termini, importants per al poble, llavors la polis o ciutat-estat. Es feien reunions, debats polítics, eleccions, celebracions religioses, activitats mercantils, actuacions de teatre o competicions esportives. Per això pense que el casal és al faller com l'àgora al filòsof.

Mireu, ara us explicaré les semblances que hi tenim als dos llocs. Primerament, tots dos estan construïts per a gaudiment i, tanmateix, per a mi, el nostre casal és un centre de govern. Dic centre de govern perquè allà és on es forja tot, exactament igual que l'àgora a

l'antiga Grècia, que albergava totes les qüestions, de la més minúscula i sense cap importància fins a les més rellevants, com al nostre casal puga ser decidir els nostres estatuts, pressupostos anuals, artistes fallers, activitats a desenvolupar; en definitiva, decidir el futur més immediat de la nostra comissió, el qual comença el quinze de cada març i acaba... quan acaba.

És cada divendres quan el nostre president, el nostre Sòcrates, ploga, neve o faça vent, que les temperatures estiguen per sota zero, és igual, micròfon a la mà i amb la seua veu característica, fruit de voler semblar la veu rascada del Sergio Dalma, que se li ha quedat des-

prés d'entonar per activa i passiva el seu volgut *Sono l'italiano*, comença a explicar-nos totes aquestes novetats i ens aporta tota la informació que rep tant de l'avorrida Junta Local Fallera com del nostre benvolgut escrivà.

El millor s'esdevé quan obri el torn de paraula i comença el gran circ. Pareix l'hemicicle de la cambra de govern on cadascú aporta la seua opinió i no se'n trau quasi res de bon profit. Malgrat tot, crec que la qüestió més rellevant que tractem són les despeses corresponents cada partida de la comissió, i en especial com va sent des que en sóc faller, és la quantitat de diners que s'ha d'invertir en el monument faller. Per cert faré un xicotet incís: Patres és una

població grega que en carnestoltes també fa grans escultures (monuments) satíriques al fil de l'actualitat política, i el dia set de març posa punt i final amb la crema d'aquestes escultures, una tradició amb menys anys que les nostres falles i amb menys despeses per escultura. Ara bé, de veritat, hem d'anar-hi de viatge a Patres per a poder gaudir de carnestoltes, i d'aquell gran dia que és l'enterro de la Sardina. Sent gran enyorança per ell!

Reprenent el tema que ens ha dut ací, com la base de la nostra festa és el monument, és normal que siga la despesa més important de la comissió, i una bonica circumstància que està ocorrent els darrers anys és la conscienciació per tenir un bon monument. Algunes falles han incrementat aquesta despesa, deixant un poc més de costat altres partides pressupostàries no per això menys importants, atés que no s'ha d'oblidar que parlem d'unes jornades d'esbargiment i de gaudir del treball d'un llarg any. Cavalcades, presentació, subministrament de casal i altres activitats que també necessiten d'unes partides pressupostàries, les quals depenen, en gran mesura, de les aportacions econòmiques del fallers i de la iniciatives que es fan per tal de recaptar més diners.

Intentant fer una relació entre la Grècia d'abans i les falles d'ara, també quan es feien les celebracions d'aquella època es necessitaria d'ajuda econòmica per a realitzar-les, igual es pot dir de les sorprenents escultures de marbre esculpides amb tanta perfecció, tal com fan els artistes fallers. Qui subvencionava aquelles despeses? Cert serà si pensem que hi hauria qui aniria visitant la gent que podia aportar-hi suport econòmic, no és tan diferent a les empreses que s'anuncien en el nostre llibre, qui organitza sopars i dinars al casal perquè hi acudisca la gent o inventa alguna raó, la que siga, per a aconseguir algun euro més.

Enguany el nostre monument faller va dirigit a l'antiga Grècia i a qui millor fer-li una bona sàтира que als *grexs xativins*? Ells ens deixaren paraules amb molt de sentit faller, com ara *crematística*. Què vol dir, vos preguntareu. Del grec *khrema* i, inesperadament, no té res a veure amb cremar, ni guarda cap relació directa amb les falles, però siga dit, i no estareu en desacord que podria guardar-hi molta relació.

Aquesta paraula té un significat molt distint a l'esmentat, guarda una relació directa amb la riquesa i la possessió. La vertadera riquesa és la gent dins d'una mateixa falla, venim de molts llocs, i som persones molt heterogènies però tots ens semblen en el mateix, la nostra comissió.

Quina magnífica possessió la nostra que durant tot un any és va forjant, i que la veiem créixer i transformar-se tot l'any. I com si no hagués desaparegut dels nostres ulls torna a estar plantada al nostre carrer perquè el dia quinze torne a renàixer de les cendres durant cinc dies. On la llum del sol que entra cap a les dotze del migdia, la faça lluir amb alegria humil a les cares i l'emoció que ens transmet a cadascun dels fallers que formen aquesta gran família que és la Falla República Argentina, per desaparèixer el dia dinou de març amb el foc i la bona música de fons de Raimon 🎸

L'educació era primordial per a la societat de l'antiga Grècia i és un dels pilars fonamentals de la nostra societat. L'educació grega estava dedicada a l'ensenyament per a la intel·ligència, la cultura i la formació professional. Aristòtil defensava que l'educació ha de preparar no sols per al treball sinó també per a l'oci, a més deia que els educats els diferenciaven dels no educats tant com els vius dels morts.

EDUCACIÓ

Comparant...

M. Carmen Calvo García

Podem definir l'educació com el desenvolupament integral de l'ésser humà en totes les seues vessants: físiques, mentals i intel·lectuals al llarg de la seua vida. La seua finalitat és orientar-se cap a la perfecció, cap a una millora de l'individu. Aquest principi ha sigut comú en tots els llocs i totes les èpoques en què existeix i ha existit l'educació.

Tot i que el concepte ha canviat al llarg de la història, de les èpoques o dels continents, sempre hi podem trobar semblances i coincidències que ens porten a la conclusió que l'educació ha tingut, tindrà i té una vital importància per al desenvolupament integral de l'ésser humà i de la societat.

L'educació en l'antiga Grècia va ser una de les més influents de la humanitat. Per aquesta raó podem fer comparar-la amb altres èpoques i fins i tot amb l'actualitat. Fins als set anys, era la família qui es feia càrrec de l'educació dels fills. En l'educació familiar —que era com l'anomenaven— s'ensenyaven càntics als alumnes, poesies per infondre'ls bons sentiments i s'aprofitava la seua afició als contes i faules per inculcar-los principis morals. El culte domèstic i l'assistència a les cerimònies públiques fomentava en ells la reverència a les divinitats.

En el nostre sistema educatiu es podria comparar amb l'etapa d'educació infantil, dels zero als sis anys, que avui dia continua sense ser obligatòria.

A partir dels set anys, els infants de l'antiga Grècia començaven l'educació primària, que abastava fins als setze anys. L'ensenyament primari consistia en gramàtica (òbviament la grega, ja que les altres llengües no mereixien llur estudi), l'àritmètica i l'escriptura. També estudiaven de memòria passatges de poetes grecs.

Podem comparar-la amb l'educació primària actual, la qual consta de sis cursos de primària (de primer fins a sisé) més la suma de l'Educació Secundària Obligatòria (ESO), que consta de quatre cursos fins als setze anys.

La Comunitat Valenciana hi ha un currículum farcit de decrets en què s'organitzen tots els continguts i objectius que s'han de treballar en els diferents cicles i nivells educatius. En ell s'organitza tota la tasca tant docent com no docent en les escoles a partir d'unes competències que cal assolir. Per clarificar-ho més i posar un exemple que relaciona l'educació valenciana amb la nostra festa, «treballar les festes i tradicions culturals» a la nostra comu-

nitat és un dels objectius marcats pel currículum. Per tant, les falles, com a festa i tradició del nostre territori, hi són incloses.

Si ens parem a observar els ensenyaments en l'educació primària de l'antiga Grècia, podem adonar-nos que tant les llengües i les matemàtiques n'eren els pilars fonamentals, de la mateixa manera que en el nostre sistema educatiu.

El mestre era anomenat (*grammatistés*), car era el professor de *grammatiké*, és a dir de gramàtica. I a diferència del nostre sistema, no se'ls imposaven normes fixes que els obligaren a seguir determinats mètodes. Tanmateix, en el nostre sistema educatiu sí que ens obliguen a seguir mètodes i normes. Per posar un exemple senzill, a la nostra Comuni-

tat és un dels objectius marcats pel currículum. Per tant, les falles, com a festa i tradició del nostre territori, hi són incloses.

Dintre de la PGA (Programació General Anual) de cada escola, es marquen les diferents activitats a treballar i depenent del trimestre i població es fixen de diferent manera. En alguns centres i dintre del segon trimestre, que abasta de gener fins a abril més o menys, s'inclouen en març les falles i en cada PGA les diferents activitats que es realitzaran per tal de treballar-les.

Potser s'incloga la història de les falles, visitar tallers fallers, cançons populars, menjars típics, realització

de cercaviles i fins i tot la creació d'una falla per a l'escola fent servir materials com ara paper i cola per modelar, cartró, pintures, etc...

En canvi, en l'època de l'antiga Grècia, potser també existien currículums, però no quedaven inclosos en cap decret. Per tant, el mestre, era lliure per treballar tot allò que volia.

Als setze anys i fins als divuit, en l'antiga Grècia, començava el gimnàs o educació secundària. S'anomenava *mousiké*, és a dir, instrucció general de les disciplines presidides

per les muses, i comprenia els estudis literaris així com la música. La lira era l'instrument preferit i les poesies líriques tenien la seua música amb un repertori molt divers per a poder practicar. A aquests estudis teòrics els acompanyaven els exercicis físics que constituïen el tercer grup de l'educació juvenil. Practicaven exercicis gimnàstics i atlètics. D'aquesta manera quedaven ben preparats per a desenvolupar la seua obligació de ciutadans i soldats.

Aquesta etapa la podem comparar amb el nostre actual batxiller, que consta de dos cursos, dels setze als divuit anys, i que prepara els joves per tal de bastir un futur en la societat, bé siga de tipus universitari, bé en el camp laboral o professional.

L'educació grega també va passar per diferents períodes educatius:

El període arcaic, heroic o llegendari, que correspon als segles x al vi aC, el contingut del qual coneixem a través dels poemes d'Homer.

Els començaments de la *paideia*, és a dir, el començament dels grans ideals educatius caracteritzats en les principals ciutats gregues, Esparta i Atenes.

El període de les grans innovacions pedagògiques, provocades en el segle v aC pels sofistes i per Sòcrates.

Finalment, el període hel·lenístic d'expansió de l'educació i dels ideals formatius grecs per tot el món hel·lè.

D'igual manera, en la història més recent, també trobem diferents períodes i èpoques que han marcat l'educació: començant per l'Edat Mitjana, l'Edat Moderna, l'educació durant la Guerra de la Independència, passant per la segona meitat del segle XIX, els decrets de Romanones, la II República, el franquisme i fins a la restauració democràtica amb les diferents lleis orgàniques (LOECE-1980, LODE-1985, LOGSE-1990, LOCE-2002 i LOM- QE-2013). Tots aquests períodes han transformat, com en l'antiga Grècia, l'educació als nostres territoris.

En definitiva, totes les grans civilitzacions, tant antigues com actuals, al llarg de la història han tingut el mateix objectiu educatiu: formar l'individu completament, en cos i ànima, sensibilitat, raonament, caràcter i esperit.

Com deia Aristòtil en un dels seus raonaments filosòfics, «l'objectiu de l'educació és viure la vida amb felicitat i amb bellesa, i la filosofia, la moral i l'art són els mitjans per a aconseguir-ho». Aquest raonament filosòfic també podríem comparar-lo amb la filosofia dels fallers i de la nostra festa, ja que de les falles i amb elles també podem aprendre molt i ser feliços formant part d'aquest col·lectiu creant art i bellesa.

Per aquesta raó, «no deixem d'aprendre i de ser feliços fent-ho» 🏰

MITOLOGIA

SOCLARADA

L'art permet expressar idees, emocions, percepcions i sensacions. És un concepte que engloba totes les creacions realitzades pels humans per poder expressar mitjançant recursos plàstics, lingüístics o sonors, una visió sobre el món.

Les diferents manifestacions en què s'expressa la vida tradicional d'un poble amb els seus costums i modes de vida, els seus coneixements i el seu grau de desenvolupament artístic, científic o industrial en una època i un grup social determinat ho anomenem cultura.

La cultura desenvolupada pels antics grecs estableix els fonaments de la cultura occidental. D'aquesta, van sorgir els conceptes i principis de l'art, la filosofia i el saber posterior.

La classificació utilitzada en la Grècia antiga incloïa dins de l'art sis disciplines: l'arquitectura, la dansa, l'escultura, la música, la pintura i la poesia. Totes elles les trobem dins de la festa fallera.

L'art i la cultura van de la mà i les falles són cultura i són art. Un art efímer, atès que el foc no deixa que els monuments fallers perduren en el temps a diferència dels monuments grecs. Però les falles no són sols els cadafals. Són música, són dansa, són poesia, són teatre; en definitiva, són cultura i són art.

Art i cultura

A la Grècia antiga, part de la poesia estava destinada a ser cantada per un cor en festivals i concursos, com els versos de **Píndar**, que lloava els vencedors dels Jocs Olímpics. En les falles, la poesia sempre ha estat present, en la crítica que envolta el monument o en els poemes a les falleres majors. De forma satírica o lírica, però sempre hi és.

POESIA

En carn viva ninots de falla

La poesia en els llibrets al segle XXI.

Maria Josep Escrivà

Dos poetes vertaders

Fa molts, molts anys, quan encara mil milions de persones a tot el món vivien tranquil·les sense whatsapp, quan les comunicacions eren humanes i assossegades i quan els xiquets i les xiquetes miraven, algunes vegades, la televisió, i unes altres jugaven, fins i tot, a pegar patades a una pilota... Fa molts anys, per tant, d'allò. O potser no en fa tants...? Tornem a començar.

Fa uns quants anys, quinze, poc dalt o baix, quan a penes havia començat a córrer el marcador del mil·lenni III dC, en una ciutat de la Safor va tenir lloc un fet extraordinari. Extraordinari, si més no, per a qui escriu aquestes línies. Entre les funcions que em corresponia assumir com a responsable de la secció literària del CEIC Alfons el Vell, hi havia la de formar part d'un jurat que hauria de valorar la qualitat literària global dels llibrets de falla que optaven al premi que aquell centre d'estudis comarcals concedia. I amb més sentit de la responsabilitat que ganes, ho confesse, em vaig trobar cara a cara amb uns quants llibres fallers que de seguida van desmentir els estereotips catastròfics que jo tenia gravats en la memòria, tot s'ha de dir, no sense motius. Què havia passat durant els anys en què els havia perdut el rastre, als llibrets de falla de Gandia? Per començar, ja quasi tots estaven escrits sense faltes d'ortografia, en un valencià normatiu i normal; els dissenys eren moderns i fugien del tòpic folklòric i, oh meravella!, els textos poètics eren plenament actuals i alguns, fins i tot, denotaven un domini tècnic i, encara més..., hi havia explicacions de falla —escrites en vers, és clar!— que em van sorprendre, de tan originals. Tan perplexa estava davant d'aquella revolució mampresa per alguns llibrets fallers, que hi ha una anècdota graciosa, derivada de la meua experiència com a membre del jurat, difícil d'oblidar.

Aquell any, el poeta Tomàs Llopis, conegut i admirat per mi, signava els poemes dedicats a les falleres del llibret Sagrada Família Corea de Gandia: uns poemes preciosos que defugien els tòpics estereotipats a què la *tradicional* poesia fallera ens tenia acostumats. I l'explicació de falla d'aquell mateix llibre, la signava un autor de nom completament desconegut per mi fins aleshores: Salvador Bolufer. Un poeta sorneguer, amb un domini tan rar de la mètrica i de les rimes consonants que se'm feia molt difícil creure que no hi hagués al darrere un nom experimentat en l'ofici poètic, i per tant, conegut en el gremi, i per tant, conegut per mi..., com era el cas, ja ho he dit, de Tomàs Llopis. I llavors vaig arribar a la conclusió que només podia tractar-se de la mateixa persona. Sens dubte, l'escriptor Tomàs Llopis, intel·ligent i juganer, havia fet servir un pseudònim per escriure també l'explicació de falla. No podia ser que, de sobte, dos poetes virtuoses, hàbils, potents, hagueren coincidit escrivint en un mateix llibret de falla! Per això, només hi havia una possibilitat: que Llopis-Bolufè no foren dos individus, sinó un. Però no. Em vaig equivocar de totes totes. Al cap de poc de temps els vaig veure junts i aleshores vaig saber que Tomàs Llopis i Salvador Bolufè eren dos poetes vertaders en dues persones distintes: l'un, de Beniarbeig, pulcrament líric; l'altre, de Pego, enginyosament satíric.

El poeta Joan Climent en el camí de la renovació poètica de les falles

Feia pocs anys que a Gandia s'havia creat, precisament per impulsar la poesia publicada als llibrets de falla, un premi que duia —i duu encara— el nom d'un poeta i escriptor, natural de Montitxelvo, la Vall d'Albaida, que es va posar entre

cella i cella dignificar les lletres falleres i, especialment, la poesia: Joan Climent. El seu propòsit era restituir els ponts entre el món faller que tradicionalment ha tingut la seua expressió literària en els llibrets, i el món de la cultura lletrada i artística en general, durant massa temps escindits, senzillament, perquè l'evolució mental i les realitzacions artístiques d'uns i d'altres havien seguit direccions i ritmes molt distints. Fins que algunes ments preclares, sense prejudicis i plenes de treball, com ara la de Climent, un jove que comptava més de vuitanta anys, van insistir a fer veure que aquest desfasament entre manifestacions culturals era absurd i no gens favorable per a ningú. I com a gest de reconeixement a aquesta sana pensada, l'Associació Cultural Iaraní i les Falles de Gandia van impulsar el Premi de Poesia Joan Climent, al qual, l'any 2004, va voler el destí *jugarri* que hi optaren un poema de Salvador Bolufè («Conta la història que un dia, / no recorde bé la data, / una donzella sorgia / als peus de la col·legiata...») i un de meu, que es va titular «Paisatges de ciutat en primavera» i que va resultar guanyador, jo sé del cert que no per ser

millor que el ja mític «La Delicà de Gandia» de Bolufè, sinó perquè, segurament, els meus versos estaven amerats d'un lirisme més subtil i més pròxim —vull pensar— al que caracteritza l'obra de Climent. Aquells «Paisatges» estaven dividits en cinc estrofetes titulades

amb algun motiu urbà. “La Seu” (la mateixa seu, o “col·legiata”, d’on es va desprendre la flor de pedra marbre que va esclafar a la pobra *delicà*) diu així:

Campanars de diumenge.
El mes de març
engalana la plaça
amb llum distinta.

El compromís amb temes d'actualitat

Des d'aquell 2004, i de manera molt diversa, he constatat que la millora qualitativa i la renovació de les literatures falleres en general, i de la poesia en particular, és imparable i cada vegada més general. Com a mostra i sense anar més lluny, l'interès pel tema que demostreu des de la Falla República Argentina de Xàtiva i que, personalment, celebre i agraiïsc. Però n'hi ha moltes més, de mostres.

De jove creació és el Premi Portal de Valldigna a la millor poesia lírica, que convoca la falla del mateix nom del municipi de Tavernes de la Valldigna. En vaig formar part del jurat en la primera convocatòria, l'any 2018, i allà ens vam tornar a reafirmar en la certesa que els temps havien canviat per a bé en la poesia publicada als llibrets. Esperem que aquest premi siga un estímul perquè els i les poetes exploren maneres de superar la tòpica bellesa estereotipada de la dona fallera, blanc cap al qual era habitual que apuntaren els versos, normalment despersonalitzats i farcits de llocs comuns, que han reflectit, al llarg de dècades, les maneres pròpies d'una ideologia conservadora pel que fa al paper passiu i *ornamental* que s'ha atribuït a les dones en la festa, i que s'havia fossilitzat al llarg dels anys en uns motles poètics que, afortunadament, vistos des d'ara, provoquen un somriure per desfasats i per inversemblants, tant si ens fixem en l'encotillada intenció laudatòria com en la forma d'expressar poèticament aquestes lloances. Aquell any, a Tavernes, vam tenir ocasió de llegir, per exemple, els versos d'un jove finalista, de nom Vicent Lloret, que poetitzava de molt bella manera el record, des de l'edat madura, d'una relació entre dues persones. El poema “La cadència d'aquell lledoner” es va publicar al llibret de la Falla Sant Nicolau Mosquit del Grau de Gandia. Uns versos com a mostra:

Recorde quan érem a la flor de la vida,
quan l'estima era una escorça que tots dos despullàrem,
quan aquella nit, dessota núvols de níquel i estels de silenci,
ballàrem un vals al casal i recorde, també,
que on morí la nostra falla vaig plantar un lledoner

Aquesta *revolució* poètica no deixa tampoc de banda temes d'actualitat, d'aquells que haurien de requerir complicitat conscient i implicació per part de la societat. I les falles són

una plataforma poderosíssima per crear aquesta consciència necessària. Per exemple, l'any 2015 vaig coordinar un treball molt bonic per al llibret AC Falla Barri Sant Francesc d'Oliva, titulat *Dones com jo*, igual que el monument faller on vaig tenir l'oportunitat de compondre uns versos dedicats a uns personatges de fama sinistra, les bruixes, injustament i perversament lligades a la marginació practicada ancestralment contra les dones. Ja que m'hi posava, havia d'intentar restituir l'honor malmès de totes les dones transgressores —bruixes, si voleu, però en el sentit positiu— condemnades a l'infern per la mentalitat dominant, retrògrada, repressora, inquisidora, intoler-

rant, que les ha perseguides al llarg dels segles. Com que les contradiccions també juguen, algunes vegades, al nostre favor, resulta que aquella bruixa de la Falla Barri Sant Francesc va burlar el seu destí nefast i es va salvar de morir consumida per les flames. Hi ha indults que són irrevocablement justos. Aquest és el poema:

BRUIXA INDULTADA

És llegenda que les bruixes
són més males que un dolor.
La granera entre les cuixes,
viva imatge del terror.

Pecadores, o bé heretges?
Per mi, llestes i rebels.
Sempre lliures i, si lletges,
què? Volen prop dels estels.

De l'escombra, n'han fet ales
i a les ordres diuen "no!".
Són les bruixes ben humanes:
al final, dones com jo.

Però, segurament, si el binomi poesia i falles té una expressió insòlita en el meu cas, aquesta va ser l'escriptura d'un poema que tracta un tema ben poc faller: les dones obligades a prostituir-se en les cunetes de les carreteres. Així com sona. Hi havia una imatge poderosa que em va servir com a revulsiu per a escriure'l: aquells cossos bells i castigats exhibits de cara al trànsit d'automòbils eren per a mi com ninots de falla en carn viva. L'amic que em va sol·licitar aquesta col·laboració em va garantir que hi podia escriure sobre qualsevol temàtica, sempre que hi hagués algun motiu que fera referència al món faller: foc, música,

pólvora, ninots... Ninots, vet ací! El poema es va publicar al llibret de la Falla Sagrada Família Corea de Gandia l'any 2010, amb el títol "Natges de niló", que amb el temps es va transformar en "Dones a les cunetes". Mai hauré agraït prou a la comissió coreana del llibret que em consentiren aquest atreviment. L'últim fragment del poema diu així:

DONES A LES CUNETES, 3
Clavades dia i nit a les rotondes,
xiprers, fanals. En carn
viva ninots de falla.

Canícules, hiverns,
els fars dels automòbils: centelleig
en natges de niló.

Roda i roda la mola...

Rossins novells de cos
i vells de càstig.

En resum...

No hi hauria d'haver creació artística que fora asèptica. Més encara quan s'ha gestat en un àmbit de natura provocativa com és el faller. Per tant, benvinguda siga la revolució poètica dels llibrets. I enhorabona a la gent que hi treballa, contra vent i marea, superant tòpics resclosits, creant debat, donant forma literària a idees noves. I dignificant, al cap i a la fi, la llengua, les lletres, la poesia fallera, és a dir, la poesia en general. Acostant, des de la correcció i el rigor, les formes populars i les més cultes, i tractant-les com allò que les lletres falleres haurien de ser sempre: l'expressió escrita, acurada i alhora desimbolta, enginyosa i incisiva, del patrimoni cultural que són les falles. Tot això, amb la mateixa fermesa amb què, qualsevol persona que s'estime la festa honestament, reivindicaria 🍷

El teatre estava a l'antiga Grècia vinculat a la celebració de festivals i rituals religiosos.

Es representaven a l'aire lliure, i comptava amb un cor que cantava i dansava.

Hi havia dos tipus d'obres; la tragèdia, obra dramàtica de final desgraciat; i la comèdia satírica, que criticava humorísticament polítics i el que aquests feien.

Aquesta darrera podria ser una descripció perfecta del sentit de les falles.

A més, també trobem mostres teatrals de tot tipus i són moltes les comissions que tenen un grup de teatre entre els seus membres.

TEATRE

La comèdia grega, camí de les falles

Antoni Martínez

Les falles són un concurs de teatre que se celebra cada any i que hauria de guanyar, no la més espectacular, perquè diners són espectacle, sinó aquella que complira més amb l'esperit del teatre, amb allò que el caracteritza essencialment, per damunt de les diverses expressions que ha tingut com a gènere, al llarg de la història de la literatura: expressió cultural d'un poble; representació de la seua idiosincràsia, en relació als valors morals, socials, i polítics; i proposta crítica per a enaltir-los o per a denunciar la seua transgressió, amb la conseqüent acció catàrtica que això generarà en el públic receptor.

Tal com l'entenem a hores d'ara, el teatre —tragèdia i comèdia— va nèixer a l'antiga Grècia i és l'autovia per la qual la comèdia ha arribat als nostres dies transformada en falles. A aquesta autovia s'hi han incorporat diverses carreteres, que també donaran cap a l'espectacle teatral que, mitjançant metamorfosis, suposen les falles. Per raons d'espai no parlarem de la tragèdia, encara que alguna senderola se n'ha passat de la mitjana i ha fet arribar a les falles algun que altre component tràgic.

La comèdia grega, representada especialment per Aristòfanes, mostrava un gran amor per la paròdia, perquè es distanciava d'un teatre allunyat de la realitat ordinària, al temps que s'apropava a una vida quotidiana, i amb el mateix llenguatge de déus, herois i personatges mítics, ara posat en boca del poble, aconseguia una font inesgotable d'efectes còmics, tot i que era necessària, com en les falles, una coneixença dels personatges, les paraules i els esdeveniments parodiats.

La comèdia naix en els encontres dionisiacs, quan les borratxeres, els cants eròtics i festius, propis de les festes rurals, s'incorporen a les celebracions urbanes i donen peu, especialment amb la *paràbasi*, desfilada processional del cor, a l'amotament del públic i que amb tota llibertat insulte, faça burla i blasme contra els personatges coneguts o representats, actors amb vestits fàl·lics, membres del cor disfressats amb màscares d'animals, etc. Era la síntesi perfecta de la fantasia grotesca i el realisme vigorós.

A mesura que creix el sentit de la *polis*, la comèdia s'anima amb una crítica de la vida, amb un exercici de la censura, perquè és necessària una prevenció contra la paraula i l'acció de qui ostenta el poder, atenent que la repercussió social és major. De fet, s'arribava a posar en solfa les persones de més alta posició en la jerarquia de l'estat.

Més endavant, la comèdia s'impregna d'una clara consciència sobre la seua alta capacitat i necessària missió educadora. Hi ha qui pensa que la comèdia no s'ha de plantejar millorar moralment ningú, que l'aspiració didàctica hauria de ser-li aliena i que en res s'ha d'ocupar que afecte la moralitat. S'equivoquen, perquè ni l'actuació sense paraules d'un paller que ens faça riure pot estar lliure

d'un missatge que no amague, ni que siga implícitament, una moralitat.

Podem entendre que els antics valoraren la comèdia com l'espill de la vida en l'eterna naturalesa humana i en les seues debilitats, i que la consideraren la més completa pintura històrica del seu temps. Hi ha aspectes eterns del ser humà que s'escapen de tot art i tota literatura i tanmateix tenen cabuda en la comèdia, perquè en el seu origen i desenvolupament alena un impuls irrefrenable, una tendència popular, realista, observadora i crítica, que enfoca amb predilecció la imitació i rebuig d'allò reprovable i indigne. Cal afegir que, segons alguns filòsofs, l'home és l'únic animal que pensa, parla... i riu.

Cal fer esment de com la baixada al món subterrani, al món d'ultratomba o als inferns, acaba sent un tema predilecte per a la comèdia. Això permet valorar el premi o càstig corresponent a la *fama* arrossegada en vida i l'anonimat quan es generalitza en vicis i pecats. En *Les granotes*, Aristòfanes conjura les ombres de Sòfocles i Eurípides i és el mateix Dionís qui baixa en persona per pujar-los. En un altre cas, són reclamats a l'Hades homes d'estat i estratèges per tal que ajuden l'estat que està mal aconsellat. I en aquesta característica és el moment de recordar que el primer llibre de falles, *La creu del matrimoni*, escrit i publicat a Xàtiva per Blai Bellver, l'any 1866, ens conta el viatge imaginari que uns ciutadans fan a l'infern per fer-nos veure els suplicis que pateixen els condemnats en relació al vicis i pecats practicats i comesos en vida.

Una de les carreteres que s'incorporaren, al llarg dels segles, a l'autovia de la comèdia va ser la del foc. El caràcter purificador del foc amb els antecedents de la crema de bruixes i dels autos de fe, inspirats per la Inquisició, no necessita llarga explicació. Tanmateix, des

del seu descobriment, ha estat ensems font de vida i de renovació i precisament a les falles, lligat al curs de l'any, al naixement de la primavera, ha actuat sempre en els dos sentits: és purificador però el seu esperit creador el fa renàixer de les cendres. Ja en la mitologia grega és Prometeu qui furta el foc als déus per lliurar-lo als homes i en el fet porta el càstig i la glòria: Zeus el va lligar a una roca i un àguila li menjava el fetge, el qual creixia de nit en la mateixa quantitat que l'au rapinyaire havia menjat de dia, fins que va ser alliberat per Hèracles; la glòria és el foc, mare de totes les arts.

L'altra carretera és més complexa, perquè és social, té arrels antropològiques i canalitza temors, odis i violències. Són molts els pobles arreu del món que celebren la destrossa d'un ninot natural o sobrenatural que representa simbòlicament qual-sevol forma de poder exercit injustament. En aquestes celebracions es palpa en l'ambient la violència que s'allibera col·lectivament. Actualment, lluny d'aquesta violència, en la falla serà el ninot central qui represente, també simbòlicament, el tema general que es tracta, el qual per altra banda sol ser lleument crític, i de vegades solament vistós perquè haurà d'embellir l'apoteosi del cadafal.

La comèdia s'escenifica en la falla, no debades es parla d'escenes, on els ninots esdevenen protagonistes de cada una d'elles, als peus del motiu o ninot principal, tot seguint el text explicatiu del llibret. Al marge de la casuística que ho contradiga, hauria de ser el llibre, d'autor personal o col·lectiu, l'inici d'allò que volem representar en la falla, la seua seqüenciació en quatre actes, almenys un per cada cara, els personatges amb el text corresponent, el qual condensadament s'escriurà i mostrarà després junt al seu ninot per a la lectura i divertiment del públic assistent.

Clar que d'aquells embalums cremats en la neteja anual dels tallers, simulant amb quatre fustes un estaquirot vestit amb la roba vella que també cremarà, als ninots de museu actuals hi ha un llarg camí que sols els artistes fallers han pogut recórrer. Ells, seguint el paral·lelisme que ens ocupa, han estat els directors, els encarregats de l'*atrezzo*, el vestuari, el maquillatge, l'escenografia... I tota la festa que acompanya a la falla, la mateixa d'aquells primitius encontres dionisiacs, serà cosa de la junta i dels fallers i falleres. Entre desfilades, presentacions i a propòsits seria un manera genial de tancar el cercle que el grup de *teatre* de cada falla representara el llibre corresponent de cada any.

Són aquests llibres de falla, des de Blai Bellver fins a l'actualitat, els que han conformat una literatura fallera amb els paràmetres de la comèdia i molt propera al subgènere saine-tesc. Respecte de la nostra llengua ha complit, sense proposar-s'ho, tres objectius: ampliar el caràcter popular del seu ús, convertir-se quasi en exclusiva, durant molts anys, en vehicle de la pròpia llengua, i mantenir el to satíric i de denúncia que la caracteritza. Es tracta de la literatura que va venir a substituir la tradicional transmissió oral i escrita dels romanços, fulls solts, etc., i que ha mantingut els mencionats objectius, en major o menor mesura.

FALLA
EN LA PLASA DE LA TRINITAT.

Us cuente afionado a la pasta de tabúes volent obsequiar degudament al Patriarca San Cúmp.
han 'construit una falla plena de amor y de borumballes que representa

LA PEIXCA DEL ALADROCH.

Com esta falla simboliza les primeres picoretas de amor que senten els chivens de primera volá, tot en ella es facha, aprent y exagerat com son casi totes les coses del dia, y en particular los q' están baix del domini del amor. Sin embargo; no porque son pechos els que en esta falla figuran y debuen la seua posició actual a la palla dels pecheros han de deixar pasar desapercebida la novetat de este espectáculo.

Els millors guisats serien brodis desablits si no fora per les sales que els agreguen. Anem, pues, a explicar les qüestions que li han posat al nostre guisat.

DESCRIPCIÓN DE LA FALLA Y DEL TOT DE LA FUSIÓN.

Representa esta falla una laguna de aguardent y de tabúes, per la que sacra un tabúch de flores en forma de ginebra, ocupat per chiques d' estos del pitó dels que peixquen en esta a una bandada de pollos (pero que en esta falla sola dona el nom de aladroch), que van flotant per l' aigua com perals en l' aladroch.

A la vora de la laguna y a la dreta del espectador s' encuentra una choveneta modesta y tímida d' eixes que pareix que may han trocat un plat, pero que amagada entre la espesor de les rames de un tabúch fa també el seu agost sament algun aladroch. En el costat opost yá una chica llecha y jameca que porta un rall ó morrell en la ma, pero que no pot fer us d' ell porque no se li acosta ni una gambela ni un caragüet; formant el tot un grupo de 13 figures vestides en tota elegancia segons el espíritu de la última moda.

Un cupido viurá a donar loch a tot este promotori. Despues de cremat y sobre les cendres dels martirs que per amor han perit en esta falla, es desparará un magnífic castellet de focs artificials que costa la friolera de 600 milloes, construit per un cuñeter del infern, que donará fi a la festa.

Durant la fusión, que será de huit a deu de esta nit, se repartiran uns versets alusius a dita peixca, y la música nova tocará peses tristes. Esta música no la paga ningú, porque se ha ofert a tocar gratis el pro Deu, en obsequi al sant per qui es fa la festa: en estos mateixos condicions sonará el tabalet y la dousaina, que es maniqueta que chri molt el apetit a divertirse. Y per últim dicem, que la plasa estará il·luminada per farós y haches de vent.

Els autors de este pensamiento esperen que la concurrencia será numerosa, porque la diversió no pot ser mas económica de lo q' es.

Y si yá algun melindrés
Q' encara no está content,
Li oferin.... llevarli el bós
Pera que bega aguardent
Y es menche un tabúch a dos.

JATIVA. 1881.—Imprenta de B. Belver.

Caldrà fer constar que en alguns casos s'ha evolucionat molt positivament cap a llibres que han atés acuradament el tractament formal i temàtic i han resultat llibres que sobrepassen l'horitzó del text per a la comèdia. En altres casos, en lloc d'evolucionar s'ha degenerat cap a uns fullets, que pateixen una falta d'atenció en la seua realització, en l'ús del llenguatge i en el manteniment d'una crítica intel·ligent.

Com tota literatura, document social de la seua època, aquesta ens ofereix una visió de la societat i la seua evolució durant segle i mig, de manera que, resseguint els llibrets

de falla trobaríem el material escaient per a confegir una vertadera història sociològica de la ciutat i del País.

Aquest recorregut ens informaria també de la difícil trajectòria de la nostra llengua, de la postració en què es trobava la variant valenciana, que s'ha mantingut en la parla popular, però que, primer, sense escola i sense conreu, perseguida institucionalment des del Decret de Nova Planta i assetjada per la presència creixent del castellà, quasi va desaparèixer en el seu ús de comunicació escrita, i després, amb escola i democràcia, per una manca generalitzada d'autoestima, s'ha allunyat del concepte i el referent de la llengua, fins a posar en perill la seua supervivència o la seua unitat, que serien una mateixa cosa.

Encara que no es pot parlar de llibret, *La Peixca de l'Aladroch*, 1865, va anar precedida d'un parell de texts, dels quals només un ha perdurat. A la manera dels fulls solts a l'ús, en valencià i en prosa, proclama en què consistirà la celebració festiva en honor de Sant Josep: justifica l'origen veïnal d'aquesta primera falla; explica el seu simbolisme, on el peix, *l'aladroch*, són els joves que es troben sota el domini de l'amor, del fals amor, i les xiques són les pescadores d'aquests innocents peixets; descriu com haurà de ser el monument que albergarà tretze figures; i anuncia els festejos que se celebraran: focs artificials, música... tot amb el to irònic i intencionat que caracteritza el gènere. El text el tanca la següent estrofa.

I si yá algún melindrós
q'encara no està content,
li oferim... llevar-li el bós
pera que vega aguardent
i és menche un buñol u dos.

En el mateix text afirma que «durant la funció, que serà de huit a deu d'esta nit, es repartiran uns versos al·lusius a la dita pesca», versos de què no ha arribat a l'actualitat ni un exemplar i que Ribelles Comín cita com a foli imprès a dues columnes, datat el 1865, amb el títol de *Versos alusius a la Peixca de l'Aladroch*.

En efecte, Blai Bellver va ser el promotor i va escriure, almenys, els llibres explicatius

per a les falles de Sant Josep, que havien de ser alçades i cremades en la plaça de la Trinitat, en els anys 1865, 66 i 67.

Al març de 1865 es va plantar a Xàtiva la primera falla per a celebrar la festivitat de Sant Josep, de la mateixa manera que es venia celebrant a València, ciutat amb què el contacte era molt més freqüent, des de la dècada anterior, amb la millora substancial de comunicació que va suposar el tren.

Blai Bellver és així qui introdueix en Xàtiva els elements definitius que marcaran la festivitat que se celebra en honor de Sant Josep. Ell importa el concepte faller que, superposat a les fogueres i crema de trastos vells que realitzaven els fusters, determinarà una cultura específica al voltant de la celebració. Aquest concepte faller se sustenta: en la falla, mòdul central, amb escenes i personatges; la crítica als problemes, autoritats, idees, situacions, etc. que la majoria comparteix i han estat motiu de discussió i conversa de veïns; i el *llibret*, que teòricament explica la significació de la falla i abunda en la crítica exposada a través de les *il·lustracions* plàstiques que la gent contempla.

Entre les diverses raons que van moure Blai Bellver a prendre la iniciativa en la imitació de les falles valencianes a Xàtiva, estan totes les que avalen positivament el fenomen social d'aquesta celebració, totes elles lligades a la seua condició d'escriptor satíric, d'impressor i d'amic de la festa i la cultura popular.

En els concursos teatrals que se celebraven en l'antiga Grècia, cada autor, ací cada comissió fallera, tenia el seu públic, els seus *fans*, que celebraven el triomf dels seus o, en cas contrari, esperaven pacientment la contesa de l'any vinent per rescabalar-se de la derrota.

Diuen les cròniques que, alguns anys, segons l'autor de comèdia que guanyara, els seguidors dels autors perdedors mogueren pols i remolí, i que gairebé arribaren a les mans, fins al punt que hagué d'intervenir el mateix Plató per a recordar-nos que tots saben guanyar, però que la dignitat està en saber perdre, i això val per a tot tipus de competició 🏆

Els grecs coneixien la dansa des dels seus inicis, sent el primer lloc on
va ser considerada un art, on hi tenia fins i tot una musa dedicada.
Pensaven que havia sigut inventada pels déus i que aquests van oferir
aquest regal només a uns mortals escollits,
els qui van ensenyar a ballar a la resta.
Nosaltres també tenim un bon grapat de balls que
s'han transmés de generació en generació,
d'estils molt variats com ara jotes, malaguenyes,
seguidilles, fandangos...
i que en falles també fem servir.

DANSA

El foc de Prometeu, i les danses de les Mènades

Neus Cabrera Tomàs

Professora de Llengües Clàssiques a l'IES Josep de Ribera
i membre de l'Escola de Danses de Xàtiva

Anar sempre contra corrent resulta, en veritat, esgotador. Malauradament eixe paper ens ha tocat als amants de les humanitats, als de les tradicions i a algun altre col·lectiu més.

Els nous temps i les noves modes arribades de més enllà de l'Atlàntic o, fins i tot, de l'Extrem Orient ens han fet oblidar els propis orígens, de manera que hem quasi substituït Tots Sants per Halloween, els Reis d'Orient pel Pare Noel.

Però si obríem els ulls i observàrem atentament el nostre entorn, ens meravellàriem de tot el que podríem arribar a descobrir sobre la nostra naturalesa com a poble. Tristament, només uns pocs, al meu parer privilegiats, senten la curiositat o tenen la formació necessària per entreveure, darrere de cada detall rutinari per quotidià, les petjades d'uns costums ancestrals que ens uneixen a tots com a mediterranis.

La Mediterrània ha sigut bressol de cultures, focus d'atracció de pobles tan distints com els fenicis, els grecs, els romans i així continua pràcticament igual en l'actualitat, després de tant de segle transcorregut. Grècia tan allunyada en la distància, tan a prop quant als costums. Els grecs arribaren a Hespèria on fundaren ciutats com Empúries, Rodes, Eivissa o Dénia, l'antiga Heme-roscopeion, molt abans de l'arribada dels romans. Però això tan sols ho saben uns pocs. Però si, per cas, a algú dels lectors li picara la curiositat, al Museu de Prehistòria de València podrà trobar una xicoteta sala on es recullen les escasses petjades dels grecs a les nostres terres.

A mi personalment m'agrada escarbar entre les paraules, en els noms de persones, Irene, Sofia, Helena, Andreu, Teo, Jordi o Artemi; en el món de la publicitat com Oikos, Ajax, Euphoria, Chloe, Duralex, Festina, Omega; en les marques dels cotxes, on trobem l'Audi, el Volvo, el Ford Focus, el Seat Exeo, el Renault Modus; en els noms d'equips de futbol com el de l'Olimpíic de Xàtiva o de Marsella, de l'Hèrcules d'Alacant, de l'Ajax d'Amsterdam o l'Sparta de Praga, entre

altres, i solament per posar algun exemple. Amb una curiositat, no sé si malaltissa, fantasiege en desvetllar pertot arreu una cultura completament distinta a aquella que ens imposen, com si res, als *mass media* i així ho intente compartir en tantes ocasions com se'm presenten. Aquesta dèria personal, però, em resulta cada volta un poc més difícil, perquè la realitat és que tot poble dominador intenta, per totes, eliminar cada mostra de la civilització anterior. Tot i això, afortunadament, mai ho aconsegueix del tot.

Aturem-nos, per tant, una estoneta, perquè prompte comprovarem com els seus rituals i els nostres no són tan distints. Al cap

i a la fi, som tots humans i sentim les mateixes necessitats fisiològiques, però també lúdiques i espirituals. Tots som mediterranis. Tots compartim un clima, una agricultura, un alfabet. Tots hem sigut nòmades, abans de seure en un territori, de posar-li fronteres després d'haver-lo arrabassat segurament a la força a un altre poble.

L'origen de la festa de les Falles és pagà en el sentit que prové del costum llatí de fer fogueres per a donar la benvinguda a la primavera. No obstant això, a la ciutat de València, esta tradició mil·lenària va derivar en cremar trastos vells al final de l'hivern.

Si escarbem en el món de la mitologia, ens podríem aventurar a afirmar que al primer a qui hem d'agrair l'existència de la festa de les Falles és a Prometeu, fill del tità Jàpet. Ironies de la vida, en el conte de l'italià Collodi el pare de Pinotxo, de nom Jàpet, era fuster, com sant Josep. Continuant amb el nostre relat, Prometeu fou el primer benefactor dels homes en furta el foc als déus. El foc ens ha donat el progrés, però també ens ha ajudat a expressar la nostra espiritualitat i la necessitat de sentir-nos vius i de celebrar la vida.

Els déus antics, encara que resulte increïble, envejaven els mortals, perquè pensaven que vivíem intensament, com si fóra l'últim dia d'una mort anunciada, només nàixer. Ells, en canvi, tenien una vida frívola i capritxosa, assegurada per a tota l'eternitat, que els llevava tot l'interés i l'encant per viure-la.

Contràriament, l'ésser humà, mogut per un instint de supervivència, sent la necessitat de creure's immortal, de perpetuar-se amb els fills, de ser recordat per les generacions futures per haver escrit un llibre, per crear una obra d'art, per haver fet alguna cosa extraordinària que l'ajude a aconseguir la fama que atorga la immortalitat.

Això mateix pretenien els nostres avantpassats, en reunir-se davant del foc, per escalfar-se, per menjar, per transmetre oralment unes històries que havien après dels seus majors. Com una cadena, aquest fet anava lligant la vida d'un individu amb el seu descendent i desafiava la mortalitat humana. Mor l'individu, l'espècie perdura.

No tots aconseguim destacar. En efecte, als mediocres, a la gent correnta, condemnada a l'anonimat, ens resta una vida plena de problemes, de malalties, de decepcions i de frustracions. Ací tenen el seu paper curatiu o d'evasió les festes, deixar arrere els problemes, plantar cara a la rutina, encara que tan sols siga per uns pocs dies o fins i tot hores.

Al foc també li assignem, per tant, un poder depuratiu, tot ho desinfecta, tot ho renova. Cada cremà de Falles, ens dona la possibilitat de tornar a començar, de deixar enrere els errors comesos i de millorar. Les llàgrimes de les falleres, en culminar la celebració amb la pira, serveixen

de catarsi col·lectiva que com en la tragèdia grega renovava els esperits de força i els il·lusionava per començar novament.

En aquestes reunions ja públiques o privades sempre té un lloc reservat a més del foc, el ball. Homer ens conta que els déus van ensenyar la dansa als mortals per primera volta en Creta allà pel segon mil·lenni abans de Crist. Aquesta, en un principi, era un do atorgat pels déus i un mitjà per comunicar-se amb ells, però, a poc a poc, els minoics també saberen extraure la funció social que faria servir la dansa per divertir-se en banquets i reunions.

Les danses més antigues eren les dionisiàques que les Mènades executaven amb un desbocat frenesí per honrar el déu Dionís, però prompte es convertiren en una dansa de diversió que practicaven per igual homes i dones, lliures i esclaus. Al segle v estava molt ben vist saber ballar. A l'escola, juntament amb la música, era una de les matèries més ben considerades. Creien que la dansa ajudava a millorar la salut i a ennoblir l'esperit i el cos.

Així és com a Grècia, en les celebracions col·lectives, solament els fills dels nobles podien ballar les danses rituals en les festes religioses, mentre que els esclaus professionals ho feien per als grans senyors en reunions privades.

A més de les dionisiàques, que relacionem amb la tragèdia, també hi havia una dansa característica de la comèdia, *Córdax*, més moguda i alegre i una altra de la sàtira, anomenada *Sikinnis*. En fi, pràcticament cada divinitat tenia una dansa pròpia.

Si hem parlat de danses a Atenes, a Esparta la més popular i valorada era la dansa pírrica, que servia d'entrenament militar, encara que es practicava a tota l'Hel·lade. Ara eren els homes, que ballaven nus, els únics protagonistes. Aquesta dansa es remunta al mite del naixement de Zeus, quan els curetes amb les armes ballaven i feien soroll per amagar el nadó del terrible Cronos. Aquesta dansa guerrera prompte ens fa pensar en la dansa del paloteig.

Ara és el moment de tornar al present i qüestionar-nos el sentit de les nostres festes. Així, no ocorre el mateix en l'actualitat? En una presentació fallera, en la celebració del 9 d'Octubre, en les festes majors o en les festes de carrer? La música i el ball, sempre presents, si no, que ens ho diguen als valencians, i sempre al voltant d'un sant, Sant Josep, Sant Joan, Sant Onofre, la mare de Déu de la Seu, la dels Desemparats... Totes elles noves cares d'antigues divinitats romanes, que aquests al mateix temps van manllevar dels grecs.

Qui diga que la festa de les Falles existeix de quatre dies ençà, desconeix que aquesta és el resultat d'una contínua transformació del desig del ser humà de tots els temps i de tot arreu d'expressar la seua espiritualitat, el seu desig de viure i de celebrar la vida. Les Falles compten amb els elements rituals del foc i de la dansa i amb homes que es reuneixen per celebrar la vida i agrair-li-la a una divinitat. Què ha canviat, doncs, des del temps dels grecs?

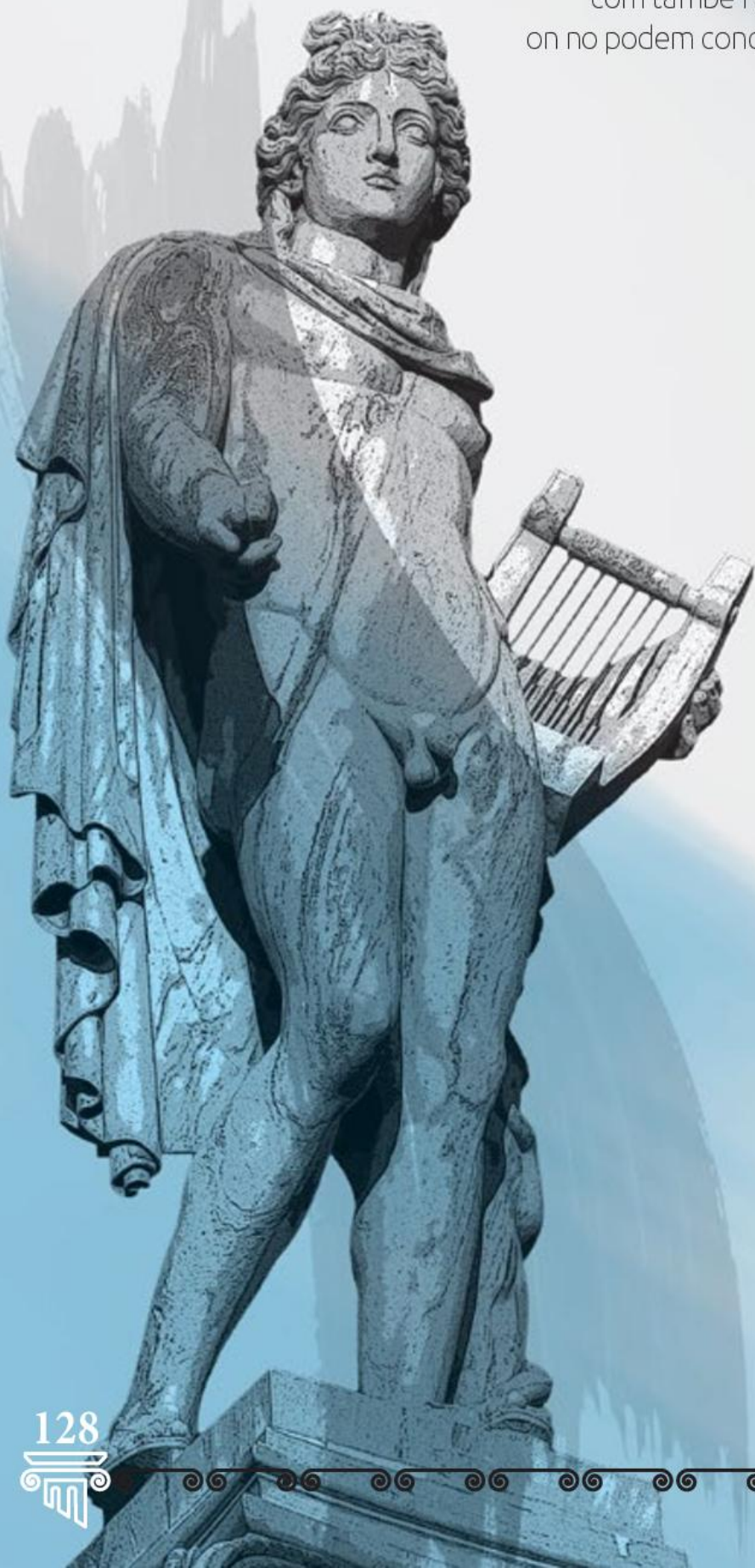
Vivim en una societat on sembla que les relacions humanes directes estan essent substituïdes per un *facetime*, un *post* en el *facebook* o un missatge al *whatsapp*, d'àudio millor, perquè així ni hem d'escriure. No obstant això, el món faller amb el seu esperit associacionista, que dura no solament la setmana de Sant Josep, sinó al llarg del tot l'any, demostra la seua força en reunir bona part de la societat i fer-la treballar, crear, aprendre, ballar i divertir-se en comunitat, al voltant del foc, com ho feien els nostres ancestres ací en les terres valencianes o en qualsevol racó del Mediterrani 🍷

Plató deia que la música és per a l'ànima el que la gimnàstica per al cos. La música comença en l'antiguitat a Grècia i té una tradició diversa i molt influent.

A l'igual que en la nostra societat, es trobava molt present en celebracions com noces, naixements, funerals, al teatre, en festivals religiosos...

Representava un paper integral en les vides dels antics grecs com també ho representa per al món faller, on no podem concebre unes falles sense música.

MÚSICA

La música, que s'escolta en temps de falles

Paco Sánchez Roca

Director de banda

La música sempre ha format part activa de les nostres manifestacions culturals i festives. Com a llenguatge artístic, posseeix intrínsecament propietats d'oci, terapèutiques, socials, lúdiques, educatives, emocionals, etc. Gràcies a la música establim relacions humanes i ens acompanya amb l'adaptació de les persones cap a la socialització. La música és en si mateixa inclusiva, una eina excel·lent per integrar persones i valors, ja que agrupa dimensions intel·lectuals, socials, generacionals i afectives.

Malgrat tot, aquests beneficis que ens aporta la música no estan basats en estudis científics recents, ni com a conseqüència de noves investigacions de caràcter neuronal, ni gràcies a les possibilitats que ens ofereixen les noves tendències en l'educació.

Ja en l'antiga Grècia (segles V i IV aC), la música era un art que es trobava present en la societat de forma quasi universal: en celebracions, funerals, en el teatre, a través de la música popular o mitjançant les balades que presentaven els poemes èpics. Tenien, per tant, una funció important en la vida dels habitants de l'antiga Grècia. La música estava considerada com un mitjà eficaç per a l'educació moral dels ciutadans, formava part de l'educació inicial dels menuts i va ser utilitzada ja amb caràcter militar en els seus exèrcits per a la disciplina dels seus moviments, era sempre inseparable de les cerimònies públiques.

Com es pot comprovar, la música, tant abans com ara, manté un nexa d'unió amb la societat en què conviu, amb la solidificació de valors afectivosocials, tant generals com idiosincràtics i identitaris, formant part important de les nostres festes més universals: les Falles.

La música, des de sempre, ha format part de la nostra festa més singular i ha configurat, junt als monuments fallers, el tractament de la pólvora tan especial que realitzem els valencians i, en aquestes últimes dècades, la recuperació i potenciació de la indumentària fallera, l'eix indivís que marca la diferència respecte a altres manifestacions festives i, al mateix temps, resalta el nostre esperit creatiu valencià únic, basat en la recerca i compaginació, entre diversió i art, entre entreteniment i bellesa estètica, en definitiva, entre la cohesió social col·lectiva a través de la festa fallera.

Però... Alerta!

Som conscients del camí que està prenent el repertori i la interpretació musical en les nostres festes falleres?

La *banda sonora* de la música en falles està basada en multitud de composicions singulars, que en arribar a la nostra oïda l'associem a la nostra festa. Música identitària i identificadora que dóna segell i fonament històric-auditiv a les Falles. Peces com *El Fallero*, *Lo Cant del Valencià*, *L'entrà de la murta*, *La flor del taronger*, *València*, i multitud de pasdobles nostres, d'estil mediterrani, dianers, de desfilada, han fonamentat l'aroma sonor de la nostra festa des de sempre.

Però realment els escoltem durant les falles? Els grups de músics tan reduïts que acompanyen les diverses comissions falleres s'atreveixen a interpretar-los? Les noves generacions de fallers i falleres coneixen, valoren i desitgen escoltar la nostra música en els diferents actes fallers? La proliferació de concursos de pasdobles fallers arreu de molts pobles i ciutats valencianes ajuda a conscienciar de la importància de la nostra música?

Aquestes i altres preguntes tenen difícil resposta, però cal fonamentar i reflexionar per què, en aquests moments, la música identitària fallera està en perill de ser arraconada en benefici d'una música globalitzada de caràcter general que pot servir per a qualsevol manifestació festiva i per a qualsevol àmbit geogràfic.

Els factors que intervenen en aquest deteriorament musical interpretatiu són variats i de diferent índole. Citaré, segons el meu criteri, alguns d'ells:

Com sempre, els diners. L'economia dirigeix i ho condiciona tot, i no anava a ser menys en la nostra festa que, realment, resulta costosa per als fallers i falleres. Això suposa que les comissions falleres hagen de restringir pressupost a costa d'anul·lar actes amb música (*desperta*, *cercaviles*, etc.) i sobretot contractar grups (*xarangues*) amb escàs nombre de músics que, a la fi, minven la qualitat i categoria en les interpretacions, amputant moltes vegades, per aquesta manca de components, parts importants en les peces interpretades (manca d'equilibri instrumental, contrapunts, harmonies, acompanyaments rítmics, etc.) que debiliten l'extraordinària riquesa colorista i tímbrica de la nostra música.

Un altre punt importat a analitzar és la conscienciació, basada en l'educació de les noves generacions dels fallers i falleres sobre la nostra història i tradició.

Respecte a la música i als músics, massa vegades es veuen obligats i desbordats a interpretar un tipus de repertori basat en versions someres de la cançó o melodia *trending topic* del moment, o de modes musicals que de cap manera tenen res a veure amb la nostra tradició i música. Es crea una mena de dicotomia entre interpretació tradicional i identitària o interpretacions desvirtuades de melodies i cançons del moment.

Aquesta problemàtica tampoc resulta exclusiva del moment actual en què vivim. Salvant les distàncies i el context, i per analogia amb l'antiga Grècia, pel que fa a la música, personatges tan importants com Plató o Aristoxen ja discutien en la seua època sobre la convivència entre música pura (sistema pitagòric) o música per plaer. En la crítica de Plató a Aristoxen sobre la música de la seua època, hom diu: «La nostra música va estar una vegada

dividida en les seues formes correctes [...] No estava permés intercanviar els estils melòdics d'aquestes formes establertes amb altres [...] Però després, l'anarquia no musical va ser dirigida per poetes que tenien talent natural però eren ignorants de les lleis de la música [...] A través de l'estupidesa es van enganyar en pensar que no hi havia bé o mal en la música, que havia de ser jutjada en funció del plaer que donara. Amb les seues obres i les seues teories van infectar les masses amb la presumpció de creure's jutges vàlids [...] el criteri no era música, sinó una reputació per l'habilitat promíscua i un esperit de ruptura de les lleis

Tornant a la nostra realitat fallera, podríem dir que la diversió és part fonamental, per descomptat, i és l'element integrador que interactua de manera col·lectiva entre tots, però, tal vegada, avui dia, durant la setmana fallera, respecte de la música que amenitza les diferents cercaviles i actes fallers, hauríem de tenir cura, mimar i fins i tot exigir interpretació de peces, tant tradicionals com de recent creació, que identifiquen el nostre univers sonor propi i faller, música que ha estat part fonamental per a la personalització i internalització de la nostra festa més universal.

Per tant, és fonamental fer comprendre als components de les comissions falleres que els músics no són un *val per a tot* i que la música ha de tenir el seu espai i temps. Pot haver moments per a un altre tipus de repertori (diguem-ne no faller), que des de sempre s'ha fet, però no pot ni ha d'ocupar un percentatge elevat del temps interpretatiu, i per descomptat no ha de deixar de costat o pràcticament residual, l'escolta dels nostres magnífics pasdobles, marxes i cercaviles musicals.

No perdem la nostra idiosincràsia musical!

Per tant, seria interessant conscienciar-nos de la importància que suposa la nostra música i els nostres músics per a les falles, a tots els nivells. Això sí, confiant plenament en els veritables referents educatius i culturals, que no són altres que les societats musicals valencianes.

Per cert, una altra alerta! Un altre factor per a la reflexió i anàlisi en crisi: l'intrusisme musical particular a costa i en contra de les societats musicals, i amb l'aquiescència de massa comissions falleres.

Però aquest punt exigiria una profunda reflexió i segurament generaria un gran debat que, tal vegada, serviria per a un futur minuciós article sobre aquest tema. Mentrestant aplega, recordem: «Les societats musicals valencianes són les veritables garants de la cultura musical del nostre poble, totes elles mimen la música i la cura per la interpretació, donant nivell i prestigi, tant a la comissió fallera a què acompanyen com a la pròpia societat musical representada.»

L'entrenament musical és un instrument més potent que qualsevol altre perquè el ritme i l'harmonia troben el seu camí *en els més profund de l'ànima*.

Plató

En l'antiga Grècia, els exercicis físics van adquirir una gran importància. Per als grecs, la bellesa i la força física perseguïen un objectiu: l'educació harmònica i completa del cos i de l'esperit, sent els Jocs Olímpics la principal manifestació esportiva. Actualment, l'esport forma part de les nostres vides i també de les falles, on hi ha durant tot l'any importants competicions de diversos esports entre les diferents comissions.

ESPORT

Les falles també són esport

Juan Antonio Cloquell Cuñat

L'esport envolta les nostres vides. Diàriament una gran part de la població veu o practica algun tipus d'esport, ja siga amb finalitats de salut, per diversió, com a professió o, simplement, com un model de vida. Practicar o ser aficionat d'un esport influeix sobre l'estat de salut, l'estat emocional, genera llaços afectius...

I els esports són part integral de la cultura grega. L'esport és considerat com la més antiga forma d'entreteniment del país, practicat i gaudit per la majoria dels seus ciutadans.

La història dels esports en aquest territori es remunta a l'antiga civilització grega quan es van crear les Olimpíades antigues de Delphi. En l'antiga Grècia, els Jocs Olímpics tenien lloc cada quatre anys i van ser una part important de la vida religiosa dels grecs. Els Jocs Olímpics se celebraven en l'estadi d'Olímpia, que va ser inaugurat amb un sacrifici a Zeus. Els orígens d'aquesta competició estan envoltats de mites i llegendes i els registres indiquen que es van realitzar entre l'any 776 aC i el 393 de la nostra era. Els sis principals esports que es van jugar durant aquell període van ser atletisme, pancraci (mescla de boxa i lluita lliure), salt, carrera d'expedició, llançament de disc i llançament de javelina.

Grècia, com a seu dels Jocs Olímpics en l'antigor, va ser una elecció natural com a país amfitrió per a la reactivació dels Jocs Olímpics moderns —celebrats a Atenes en 1896— després que Pierre de Frédy, el baró de Coubertin, fundara el 1894 el COI (Comité Olímpic Internacional), amb aquesta finalitat. La nació hel·lena ha competit en tots els Jocs Olímpics d'estiu des de llavors, un dels únics quatre països que ho ha fet, i la majoria dels Jocs Olímpics d'hivern de 1936 ençà.

Als Jocs Olímpics participen milers d'atletes i més de 200 estats, sent considerats la competició esportiva principal del món, convertint-se en un joc internacional, en una forma de competició que, traslladada a xicoteta escala, podem veure molt present en el món faller.

Les Falles són conegudes, sobretot, pel monument que durant quatre dies es pot gaudir als carrers, per l'ofrena de flors, per la pólvora, inclús per les nombroses i colorides cercaviles, a més de per les inevitables llàgrimes que acompanyen el foc en la nit de Sant Josep. Però les Falles són molt més.

La festa fallera és un moviment continu durant tot un any. És la il·lusió d'uns presidents i unes falleres majors. És la convivència quotidiana entre un grup de veïns i veïnes que, inevitablement, ha de lluitar contra el temps i el pressupost per a tirar endavant el seu projecte. És la vida en el casal. I, per descomptat, és també la sana rivalitat entre les diferents comissions, no sols a l'hora de plantar el monument, sinó en molts altres àmbits.

És per això que cada any s'organitzen distintes competicions falleres per a menuts i adults. Els jocs de casal i els diferents esports permeten que tots tinguen una parcel·la on gaudir, encara més, de l'esperit d'aquesta festa.

Pot ser que aquesta faceta siga poc coneguda per a aquells que com a fallers no han participat directament en aquestes competicions, però algunes d'elles ja fa més de 20 anys que se celebren de manera ininterrompuda, per exemple, a la ciutat de València. I és que les Falles també són esport.

Sense anar més lluny, el darrer mes de novembre la Junta Local Fallera de Xàtiva exercia d'amfitriona del IV Torneig de Pilota Fallers de Vaqueta on participaren delegacions de 12 localitats: Xàtiva, Torrent, Sueca, Carlet, València, Godelleta, la Pobla, Oliva, Massamagrell, Cu-

llera, Dénia i la Llosa de Ranes. Una competició organitzada en les modalitats de galotxa, raspall i raspall infantil. Un torneig que es desenvolupava al Genovés, fusionant una localitat que és el cor del nostre esport autòcton amb una altra que disposa d'una llarga tradició fallera de més de 150 anys d'història, sent la primera ciutat on es van plantar falles després del Cap i Casal.

Dins de l'univers faller, la capital de la Costera destaca, també, per un gran nombre de competicions entre les diferents comissions falleres del municipi: truc, escacs, dòmino, manilla, bac, parxís, futbol masculí i femení, pàdel masculí, femení i mixt... Unes competicions que reuneixen edició rere edició desenes de fallers i falleres de la ciutat i que es complementen amb aquells jocs més tradicionals que se celebren als diferents casals durant l'any.

Aquestes lligues, com la de futbol, serveixen per a estrènyer llaços entre fallers de les mateixes comissions i de conèixer integrants de les altres falles. Sempre buscant un ambient esportiu i de germanor entre les comissions falleres.

Però les Falles no sols practiquen esport, sinó que també parlen d'ell. L'esport també està present en els monuments fallers, alguns d'ells replets d'al·lusions a la pràctica esportiva. Any rere any, molts ninots s'inspiren en jugadors o esportistes i sempre trobem les crítiques i els homenatges lligats a l'actualitat competitiva.

Aprofitant el teixit d'associacions que formen totes les comissions falleres, l'esport anònim i aficionat es promou com una manera d'aportar valors positius a la tradició d'aquesta festa 🏆

L'arquitectura dels grecs clàssics cercava l'harmonia i la proporcionalitat amb columnes que subjectaven el sostre. L'acompanyaven escultures de pedra de déus i herois. Buscaven representar el moviment i la bellesa ideal amb cossos proporcionats. No dista molt d'un bon cadafal, on els artistes fallers planten tot un conjunt arquitectònic als carrers, ple de ninots esculturals fets amb cartó que caricaturitzen personatges.

ESCULTURA

La petjada d'Antoni Grau Cros en República Argentina

Agustí Garzó

Xàtiva digué adéu fa unes poques setmanes a un referent indiscutible de les falles d'aquesta ciutat, Antoni Grau Cros. Amb 85 anys i els últims 25 totalment retirat, Grau i Manolo Blanco van ser els artistes imprescindibles de les falles de Xàtiva dels 70 i 80. La competició sempre els mesurava tots dos d'una manera o una altra, tot i que Blanco tingué una època de plantar poc a Xàtiva. A més a més va allargar la seua trajectòria molt més que Grau, que es retirava el 1995. Mentre que Blanco encara va plantar en la secció especial de València quan ja tenia 60 anys, i es mantingué en actiu fins al 2006 obtenint encara uns quants primers premis més.

Nom històric de les falles de Xàtiva —i també de les de Gandia i Oliva, on va signar un grapat de premis en els 70 i 80— el seu historial està molt lligat a la Falla República Argentina. En aquesta comissió Grau va protagonitzar un relleu generacional en tota regla, perquè el seu pare, Antonio Grau Tomás, fou l'artista de referència dels primers exercicis de la falla fins que ell el va rellevar en 1969 i va signar ja en solitari alguns dels cadafals més recordats en aquesta demarcació.

Grau es va retirar després de les falles de 1995. Aquell any va signar un últim monument a Oliva i les falles grans del Raval (*El 95, l'any de...*) i Ferroviària (*Hui, el que no corre vola*). La seua última participació en la secció especial de Xàtiva va tindre lloc un any abans, amb Espanyoleto. Grau va dir que es retirava amb certa amargor, tal com confessà en una extensa entrevista en el llibre de la Junta Local Fallera de 1995. Primer, perquè els màxims

guardons se li havien resistit a Xàtiva en els últims anys de carrera. Però, sobretot, perquè un any abans de la seua retirada va patir el pitjor malson possible d'un artista: que una falla caiga a terra. Va ser en Selgas-Tovar, en la *plantà*. L'enfonsament va poder resoldre's; no sense dificultats, és clar. Però aquell contratemps li va causar un profund disgust perquè alguns el van criticar amb duresa. Segons va contar eixe any en l'esmentat llibre, eixa mala experiència l'hauria portat a precipitar la seua retirada.

Grau va plantar falles al llarg de la seua carrera a Xàtiva, Gandia, Oliva, Dénia, Benifaió i la Pobla Llarga. Però fou en República Argentina, Espanyoletto, el Mercat, Selgas-Tovar, Tetuán-Sant Francesc i el Cid-Trinitat, a la seua ciutat, on va concentrar l'activitat. Sense deixar de banda ocasionalment altres comissions. Amb Espanyoletto va treballar en dues etapes: de 1968 a 1973 i de 1979 a 1983, més la falla de 1994. Amb aquesta comissió va guanyar el primer premi de 1971. Amb el Cid té signades consecutivament les falles de 1975, 1976, 1977, 1978, 1979 i 1980. Amb la primera d'elles (*Pobra taronja*) s'emportà el primer premi absolut de Xàtiva. Aquells anys també va plantar per a Benlloch-Alexandre VI (1974, 75, 76 i 77). Exactament els quatre mateixos anys en què va signar les falles grans de Sant Feliu. La primera dècada dels 70 és d'una activitat frenètica al taller de la pujada de Bixquert. Grau

no para eixos anys, i signa igualment els cadafals de Sant Jaume de 1972, 1973 i 1974. També faria, anys després, la de 1983. En una falla com la de Tetuán on Manolo Blanco, faller de la comissió, era l'artista de referència, Grau també va plantar un grapat de vegades: en 1979 i 1980; el 1985, 1986 i 1987; el 1989 i el 1990, i els anys 92, 93 i 94. Quatre monuments va plantar per a Molina-Claret: els anys 1978, 1979, 1980 i 1985. En el seu historial té signades

dues falles grans en el Carme (1982 i 1983) i tres en Ferroviària (1975, 1992 i 1995). I onze anys consecutius va plantar la falla del Mercat: des del 1978 al 1988. Amb aquesta demarcació va obtindre el seu últim primer premi d'especial de Xàtiva (*On mengen dos, mengen quatre*, de 1985).

En República Argentina Grau va signar totes les falles que van de 1969 a 1977, i de 1981 fins a 1988. El primer premi de 1977 marca el punt tal vegada més alt de la rivalitat entre Grau i Blanco, ja que en aquella època el segon d'ells dominava l'especial des de la falla del Raval. Grau va guanyar el primer premi amb les falles de República Argentina de 1969, 1972, 1977 i 1984. A les quals se sumen els guardons obtinguts pel seu pare, Antoni Grau Tomàs.

La mateixa comissió de República Argentina esmenta en el seu volum del 50 aniversari de la falla (2014) que els anys de transició entre els Grau (Grau Tomàs va signar encara en solitari les de 1966, 67 i 68; Grau Cros ja signa la de 1969) és ben difícil de fer una atribució exacta pel que fa a l'autoria. Igual ocorre amb altres falles de la ciutat. Són anys de falles

Falla d'Antoni Grau per a República Argentina 1983

Primer premi Especial de Grau a República Argentina el 1984

construïdes conjuntament pel pare i el fill fins que Grau Cros ja pren el relleu a partir de 1971 aproximadament. Amb setze falles, per tant, més les tres signades per Grau pare, República Argentina és la falla on més va plantar l'artista ara desaparegut. Els anys huitanta, segona i última etapa, són d'una certa sequera de premis trencada només per la colossal falla *Els canvis*, de 1984, la dels dos grans músics del remat. Va costar prop de 10.000 euros (1.600.000 pessetes) dels de fa ja més de 35 anys. El 1988 seria l'any de l'última relació artística de Grau amb la falla gran de República Argentina. El succeïrien com a artesans de referència Gozalbes Moracho, Blanco (qui va tornar el 92) i Paco Roca uns quants anys després. Tots ells amb un bon grapat de primers premis que actualment ha de continuar Venancio Cimas.

De Grau han recordat la seua perícia per a la caricatura i la seua valentia a l'hora de la sàtira. I una capacitat de treball desbordant, com ho demostra la gran quantitat de falles que va fer especialment en la primera meitat dels anys 70. Féu també nombroses falles infantils. I va ser tanmateix un referent absolut del modelatge, talent que li va proporcionar set premis al millor ninot de les falles de Xàtiva: el (no sempre fidel a la denominació) ninot indultat. Ho va aconseguir per primera vegada en 1968 amb la figura del pirata, en Espanyoletto. Mítica és la seua figura de Massiel, també en Espanyoletto, en 1969 i reflectida tal com va actuar al Festival d'Eurovisió que va guanyar un any abans. En 1970 es va emportar el premi amb una caricatura de l'agent Pardo (Espanyoletto); el 1975 amb el Pastoret per a Ferroviària, i amb el bomber de 1976 en República Argentina. També obtingué el premi el seu Palleter (el Mercat, 1980) i amb la Margaret Thatcher amb armadura de 1985 en el cadafal de República Argentina, segons va documentar en 2011 l'estudiós de les falles de Xàtiva Rafa Tortosa 🐼

La mitologia grega ha exercit una àmplia influència sobre la cultura, l'art i la literatura de la civilització occidental i continua formant part del patrimoni cultural occidental. Poetes i artistes hi han trobat inspiració des de les èpoques antigues fins a l'actualitat i han descobert significat i rellevància contemporània en els temes mitològics clàssics. També molts artistes fallers s'hi han inspirat per fer els seus cadafals.

SÀTIÀ

De sàtira, mitologia grega i cadafals fallers

Rafa Tortosa Garcia

Director d'El Verí del Foc

D'entrada, podríem pensar que una suposada relació entre l'antiga Grècia i les falles estiguera establida per la sàtira, ja que tenim en ment els sàtirs, aquells éssers de la mitologia grega imaginats com homes amb potes de cabra, orelles punxegudes, banyes i una llarga cua. Aquestos eren divinitats dels boscos i de les muntanyes, i encarnaven la força vital de la natura. A més a més, solien acompanyar el déu Dionís i participaven en totes les seues festes, fent música i bevent. Els sàtirs solien ser els personatges centrals de les obres satíriques del teatre antic grec¹.

No obstant, la relació entre sàtir i sàtira és inexistent, atès que els grecs no van tenir cap paraula d'allò que més tard seria denominat sàtira, tot i que hi havia termes com cinisme i paròdia. Ni etimològicament tenen el mateix origen. Retrospectivament, el dramaturg grec Aristòfanes és un dels primers satírics més coneguts; és particularment famós per la seua sàtira política i les persecucions que va patir. Així és que no serà fins l'època romana quan es parle per primera vegada de sàtira, o *satura lanx*, com a terme per definir *plat de fruits*, assemblant-se al colorit de les burles. En el temps, la sàtira ja ha estat definida com un gènere o forma literària, així com conreada en altres arts, com les gràfiques i les escèniques així com les falles. Com bé sabem, en la pràctica poden intervindre addicions, ximpleries, abusos o defectes individuals o humans exposats a la censura a través del ridícul, derisió, paròdia, ironia o altres mètodes, idealment amb la intenció de produir millorances.

De ben segur haguera estat una relació romàntica entre les falles i l'antiga Grècia mitjançant la sàtira. Conseqüentment, només ens queda trobar la relació entre la civilització grega i les falles mitjançant els cadafals fallers, aquells que escolliran la temàtica grega per plasmar artísticament el discurs crític de l'actualitat de la societat i la política xativina. Així que podrem contemplar als cadafals fallers aspectes de la cultura grega, les seues construccions artístiques i arquitectòniques, els seus costums, llurs vestimentes i, sobretot, la seua literatura —amb els poemes èpics— i tota la mitologia grega, establerta en un conjunt de mites i llegendes que tracten dels déus i herois grecs, la naturalesa del món així com els orígens i significat dels seus cultes i les pràctiques rituals.

¹ Les descripcions i definicions al voltant de l'antiga Grècia i de la seua mitologia han estat tretes de l'enciclopèdia lliure *Viquipèdia*, un recurs en línia. Hem considerat no aprofundir en la bibliografia d'aquesta temàtica atès que la nostra pretensió ha estat en tot moment posar en context els cadafals fallers i els seus ninots amb temàtica grega.

Com podreu comprovar, poques falles han estat tematitzades completament amb la civilització grega. Els artistes fallers han escollit altres cultures i civilitzacions més pròximes a nosaltres —com l'àrab o la romana— o d'altres que tenen un repertori temàtic excel·lent i complet tant per escenificar la crítica com per a l'elaboració dels ninots, com puga ser la xinesa o la japonesa. En efecte, vestimentes, peculiars i particulars edificacions així com alguns costums, generen una bona sèrie de recursos per tematitzar els nostres cadafals fallers amb la utilització de colors vius i metàl·lics en aquestos recursos que genera ninots i escenografies molt cridaneres i que reforcen la part artística del cadafal amb acabats treballats i aconseguits.

Aleshores, d'acord amb el buidatge realitzat, la selecció dels cadafals fallers considerats amb temàtica grega responen amb aquells que han introduït en el seu cadafal algun element pertanyent a la mitologia grega que, com comprovareu, gaudeixen d'un aïllament respecte a la resta d'elements del cadafal i tenen com a missió principal la justificació del lema proposat. Prop d'una vintena d'exemples conformen la selecció de cadafals amb temàtica grega que tot seguit passem a relacionar de forma ordenada i distribuïts d'acord amb aquells elements de la mitologia grega que hi apareixen.

Cornucòpia

La *cornucòpia* era la banya d'Amaltea, la cabra que va criar amb la seua llet a Zeus, segons la mitologia grega. Anomenada també *corn de l'abundància*, tenia el poder d'oferir desitjos. Posteriorment, la banya va esdevindre símbol de riquesa i s'hi representa plena de fruites i flors que vessen com a signe de l'abundància de la natura. Tota aquesta significació sobre l'abundància ha fet que, al llarg del temps, les falles acullen en les seues creacions algun corn per mostrar metafòricament un aspecte actual d'on poder fer crítica d'una certa abundància. La primera de les referències que contenen el símbol de la cornucòpia és la falla de la plaça dels Enriques de l'any 1943 i que duia per lema *Abundància*. El cadafal, que va estar realitzat per Rafael Pastor i Enrique Morell, tenia al seu coronament un llaurador rodejat de gran quantitat de sacs replets de gènere, composició que s'hi trobava sobre una plataforma sustentada per quatre pilars en forma de corn de l'abundància. Els artistes posen aquestes banyes per reforçar visualment la crítica del cadafal, que s'hi centrava en la pràctica de l'estraperlo en aquell temps de postguerra on alguns llauradors s'hi feren rics. L'explicació de la falla ho deixa ben clar:

«No se si eres ric o pobre,
vell o chove, m'es igual;
sols sé que has comprat el llibre
que hara sostens en les mans
y prestes antensió
en lo qu'en la falla hiá
vullguent saber el misteri
d'eixe "llau" tan gros y fart
que mencha a cuatro queixos
mentres tots morim de fam.

Ves llechint en parsimònia
y molt pronte compendrás
lo que volt dir esta falla
—que per sert no està fallá—
i voràs tú, bon amic,
lo que representa el "llau"
que t'enseña l'abundància
mentres tú... ¡aaaám!...».

Aquell mateix any també trobem el cadafal *Lo passat* de José Garcia Tortosa Vèrnia (Sant Jaume, 1943), on planteja una crítica similar a la de la falla de la plaça dels Enriques. A més a més, l'estructura de la falla també guarda certa similitud amb la presència al coronament d'un llaurador sobre una estructura prismàtica on apareixen quatre corns de l'abundància. L'explicació descriu com ha canviat l'ofici de llaurador, «poc lluit, ha fet molt de sacrifici sense vores mai vestit», en aquella època on «el pòbre que may menchara, hui está fet un señorío», fins i tot, les xiques «sel busquen llauraor».

A la part de davant de la falla *Avui amb una plumà mos desplumen* d'Antoni Grau Cros (R. Argentina, 1972), era representada una gran cornucòpia de la qual eixien un muntó de lletres, amb el propòsit de fer crítica sobre les lletres bancàries, «si avui tot s'apanya amb esta classe de diners; totes tenen destinatari, però que moltes són les que fan viatge de "aná" i "tornà", perquè no són ben resibides».

Esbós de la falla *Abundància* de Rafael Pastor i Enrike Morell (Enriques, 1943).
ARXIU MUNICIPAL DE XÀTIVA

Avui amb una plumà mos desplumen d'Antoni Grau Cros (R. Argentina, 1972).
ARXIU RAFA TORTOSA

Esbós de la falla *Lo passat* de José Garcia Tortosa Vèrnia (Sant Jaume, 1943).
ARXIU MUNICIPAL DE XÀTIVA

Altres dels cadafals on trobem el símbol de l'abundància és el que duia per lema *L'arbre de la vida i el corn de l'abundància* de Lluís Terol i Paco Almiñana (Verge del Carme, 1988). Sobre el corn, al llibret explicatiu es fa referència a la riquesa que podria haver sigut l'entrada al Mercat Comú europeu:

«El corn de l'abundància
podria ser el Mercat Comú
si no se'ns frea la fruita rànica
esperant que la compre algú».

El cadafal feia una crítica de l'alt preu de les verdures, a pesar d'haver-ne a cabassos, «i a la dona se la tima en tots els seus nassos»; l'elecció de la fallera major de Xàtiva per part de la Junta Local buscant aquelles xiques «que tenen un bon grapat de pessetes»; sobre l'educació o el passotisme dels joves punkis. Josep Sanchis finalitzava l'explicació amb esta versada:

«Ni vida ni abundància
tinguem en aquest país
i si escassetat i vagància
que l'estan deixant gris».

Diògenes

Diògenes de Sinope, anomenat *el Cínic*, fou un conegut filòsof que ha passat a la història com un menyspreador de la cultura i el primer a anomenar-se a si mateix cosmopolita, en lloc de declarar-se ciutadà d'una ciutat o d'un estat. La seua joventut fou extravagant i després va iniciar una vida d'austeritat i d'autocontrol. Fou prou respectat a Atenes a pesar de les seues circumstàncies excèntriques, atès que anava mal vestit i descalç així com viure al carrer o dins d'un tonell. De fet, al cadafal *¿Qui arregla asó?...* de José Camarasa (José Espejo, 1946), veiem com a coronament la figura de Diògenes que porta a una mà un allargavistes i el seu inseparable fanal, aquell que sempre portava encès recercant l'home honest. El ninot principal es trobava damunt d'un tonell, amb xemeneia inclosa, que representava la *casa* del filòsof grec. Tot i presentar diverses escenes, la falla segurament feia crítica sobre l'assumpte de l'habitatge. Un dels versos explicatius que ens ha arribat no deixa clara la temàtica a pesar de les seues intencions:

«El asunto està ben clar,
te miga y es de cuidao;
com tot està enredrat...
¿qui arregla este guisao?».

¿Qui arregla asó?... de José Camarasa (José Espejo, 1946). ARXIU RAFA TORTOSA

Higiea

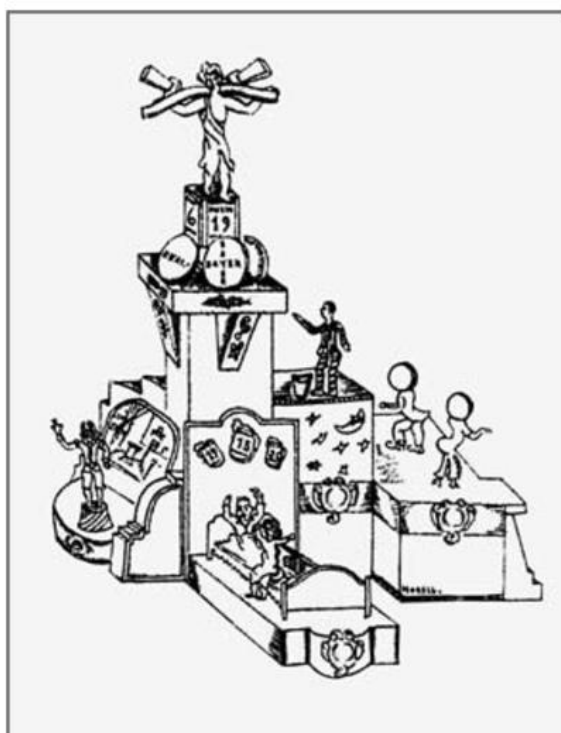
Rodejada de d'aspirines i altres pastilles, apareix al més alt del cadafal Higiea, que en la mitologia grega és la personificació de la salut, considerada com la deessa de la curació i la neteja, i posteriorment, també de la lluna. Del seu nom deriva la paraula *higiene*. *La nostra falla es l'espill d'aspèctes tots relatiu a la Plaça del Cabill* respon al lema de dit cadafal que Ramon Morell va plantar a la plaça de la Bassa l'any 1958. La representació d'Higiea en la falla sembla portar entre les seues mans una serp, la qual està considerada com un dels símbols de la medicina i la farmàcia. I a aquesta darrera disciplina sembla que s'encomana el veïnatge de la plaça de la Bassa —durant aquella època del Cabdill—, per donar solució als mals de caps provocats per la proliferació de sorolls en la plaça amb «tot un conjunt de barracons, des d'el grandot al xicotet, formen un parc d'atraccions qu'ací no hi ha qui pare dret» i que es dediquen a «fastidiar al veïnat». I és que sembla tot un seguit de «sirenes, claxos, botzines, colpejaments a deshores, altaveus sinse sordines...». Vicent Vidal Escorcia ens deia que:

«I acaba ú fet un drap,
com si fora del mon ausent,
tenim un bombo en lloc de capa
que li anul'la tot pensament.

El analgèsic es obligat
i acudim al apotecari
que tantes voltes ha remediat
el turment del nostre calvari.

Com ens manca eloqüència
per trobar una solució
ens revestim de paciència
i de santa resignació».

Com be diu l'aclaridor lema, apart d'aquest problema acústic, la plaça també tenia altres problemes com el de la circulació «que per dies es va agreujant», algun negoci de la plaça que pot ser «tinga una doble intenció» o les millores que podria tindre l'entorn.

La nostra falla es l'espill d'aspèctes tots relatiu a la Plaça del Cabill de Ramon Morell (Plaça de la Bassa, 1958).

ARXIU MUNICIPAL XÀTIVA

Centàuride

En centaure és una criatura de la mitologia grega amb el cap, els braços i els tors d'un humà i el cos i les cames d'un cavall. Hi són nomenats en l'antiga literatura i en l'art grec, aspecte que no passa amb les dones centaure, les quals apareixen ocasionalment en l'antiguitat tardana. Anomenades centàurides, són mencionades en l'obra de *Metamorfosi* del romà Ovidi. En el buidatge realitzat hem trobat una referència d'aquest ésser mitològic atès que apareix al caramull del cadafal *Qui no corre vola* de Manolo Blanco Sancho (Raval, 1979). Aquesta centàurida és especial ja que, apart de tindre mig cos animal i mig persona, l'artista xatívi va tindre la llicència d'afegir-li unes ales. En la introducció de l'explicació Pepe Santamaria ens justifica el lema de la falla:

«El qui no corre vola
és el lema de la falla
en *sentaurea* i una gran roda
sobre un coixí que no és palla».

La crítica de la falla pretén girar entorn en què «tot lo món hui és una mentida» i feia ressò de la nova forma de trobar parella per part de les xiques on «avui s'ha perdut la vergonya»; sobre el tema de la política que «és tota una mentida»; l'*affaire* de la Casa de la Joventut quan s'hi trobava a l'edifici de l'antic Banc d'Espanya o la crítica sobre el nudisme i la llibertat.

El cavall de Troia

Tothom coneix aquell artefacte anomenat cavall de Troia, que els grecs van deixar com una ofrena davant les portes de la ciutat assetjada de Troia. Va resultar, però, que els soldats grecs s'amagaren dins de l'enorme cavall de fusta. Aquesta llegenda mitològica, sempre estimant segones intencions amb la recerca de comparança amb temes actuals, ha estat utilitzada en els cadafals. A les falles de Xàtiva trobem un primer exemple amb *Troya*, el qual va estar el darrer cadafal plantat per la falla Jaume I. Davant del Bar Las Vegas, aquell 1986 es plantava un cavall de Troia que feia de coronament, falla que va estar feta per la comissió.

Cal recordar que un any abans, la pròpia comissió ja havia realitzat el seu cadafal *Tat-lin*, una rèplica del projecte del monument anomenat *La torre de Tat-lin* en homenatge a la Tercera Internacional, un edifici que mai no es va construir. De ben segur, que les seues formes rectilínies foren les que decidiren a la comissió a fer aquest projecte pensat pel faller Enric Gimeno així com el fet de comptar amb poc pressupost. I la idea del cavall de Troia va anar pel mateix camí: aconseguir un coronament voluminós a base de llistons i taulers. De l'explicació del cadafal *Troya* hem trobat en el seu llibret unes poques estrofes però que porten un missatge lapidari amb una crítica sobre l'actualitat d'aquell moment:

«Entre els Troians i els del Raval, canvia res en la local.
La tele marinera, i la faena *perrera*. A casa aniràs, el dinar no tindràs i tele menjaràs.

Entre l'IVA i l'OTAN pel c..., ens donaran.

Per anar per un carrer empedrat, un bac ha pegat.

De la dictadura eixiràs i de la censura no t'escaparàs.

Esta tia ha caigut, buscant el canvi faller que ha hagut».

I sobre assumptes fallers va plantar Paco Roca un altre cavall de Troia al barri del Raval l'any 2015. Sota el títol *Xàtiva en falles o en flames?* es feia un recorregut de la mitologia per criticar el món faller xativí. Sobre el cavall es trobava la musa hel·lènica que «ens canta plena de victòries l'Odissea Fallera i entre mig ens conta algunes de les seues míseres històries». En aquest cas, l'artefacte de fusta representa el món faller de Xàtiva, que sol representar-se grandiosos, però «amb qualsevol espurna rebenta» ja que:

Qui no corre vola de Manolo Blanco Sancho
(Raval, 1979). ARXIU RAFA TORTOSA

Troya (Jaume I, 1986). ARXIU GUILLEM ALBORCH

«A Xàtiva, passem en un minut,
tingues o no tingues ganes,
de la germanor a les armes
i de les falles a les flames».

En aquest mateix sentit, també es feia referència al faller «que és un coet i s'encén en un pet, sobretot en falles que sol anar *carregaet*». I no es deixava de comparar aquella batalla de la ciutat de Troia amb el dia del lliurament de premis:

«L'entrega de premis
és una batalla campal
on grecs i troians
trauen tot el seu arsenal».

Hidra de Lerna

Tal vegada l'Hidra de Lerna siga un dels elements més espectaculars de la mitologia grega. Respon a un despietat monstre aquàtic amb forma de serp policèfala, on el nombre del seus caps pot variar. L'espectacularitat de l'hidra ha fet que els artistes fallers l'hagen transformat en ninot. A les falles de Xàtiva l'hem localitzada en dos cadafals. El primer d'ells es correspon amb el plantat a l'avinguda de la República Argentina l'any 2001. Sota el lema *Els pecats actuals*, l'artista Manolo Blanco conformava una falla amb l'aparició d'una hidra de set caps com a coronament amb el motiu de relacionar el majestuós monstre amb els set pecats capitals, un per cada cap, atès que ha estat una forma de representar-los en l'hidra apocalíptica. A les escenes de la falla es desenvolupaven distints pecats actuals com el vandalisme entre el jovent i també en el món de les falles; l'ús abusiu dels telèfons mòbils; el deteriorament dels ecosistemes; la clonació d'éssers vius i el tracte descortès que van patir les reines de la Fira en l'acte d'inauguració d'aquesta.

L'altre cadafal on apareix una hidra és el que portava per lema *Renaiximent* (Raval, 1987), on Paco Roca la disposa a un dels laterals rodejada d'uns vikings i damunt d'un llibre, el qual respon al de la història de Xàtiva. Pepe Santamaria versava que:

«D'este llibre se escaparen,
d'este aparent Drac,
una bona talla de personatges,
que la varen destrossar.

Xàtiva en falles o en flames? de Paco Roca (Raval, 2015).

FOTO EL CORREDOR DE FALLES

Els pecats actuals de Manolo Blanco (R. Argentina, 2001).

ARXIU RAFA TORTOSA

Com un drac mol poderós,
tots a Xàtiva maltrataren.
Famolencs com si foren llops,
i uns altres la cremaren».

Leda i el cigne

Sense anar-nos d'aquesta falla, trobem a una altra de les escenes una referència a la mitologia grega, Leda i el cigne, representada en forma d'una gran estàtua renaixentista. Sembla ser que Leda i el cigne és un motiu de la mitologia grega, segons el qual Zeus baixà de l'Olimp en forma d'un cigne cap a Leda, mentre aquesta dona caminava per la vora del riu Eurotes. Més tard, Leda donà a llum dos parelles de fills. El motiu de trobar-se en aquest cadafal respon al fet que, durant l'època del Renaixement, aquest mite fou prou recorregut pels artistes italians, de tal forma que Paco Roca l'introdueix en consonància amb el lema establert. Respecte a la crítica, Leda i el cigne s'enllaça amb el pla de la restauració de la part antiga de la ciutat:

«En el plà de la restauració,
ia molt que fer encara,
pues el abús de la destrucció,
presenta Leda i el Cisne com fantasma.

Xàtiva esta esperant,
reconstruir moltes coses,
que entañ abandonat,
o trencat per les picoles.

Es com una Leda ignorant,
que fiel i casta es guarda,
mentres que llops de Cisne disfrasats,
s'aproiten, i foten encara.

Ia que estar molt vijilants,
Jupiters bastix de Cisne ians mols,
Ledes, sols una i molt gran,
que guarda in tesor apetitós».

Muses

Les muses són un dels elements més coneguts de la mitologia grega i que més s'han fet servir dins del món faller. Aquestes divinitats són les que inspiren les arts de l'oratoría, el teatre, la dansa i la música, i en les falles semblen inspirar els artistes fallers i els poetes que fan l'explicació fallera. Als cadafals fallers han aparegut en diverses ocasions, definides quasi sempre com un element secundari i complementari a una figura principal, la qual respon a la persona a inspirar.

Renaiximent de Paco Roca (Raval, 1987), on veiem al lateral esquerra l'Hidra de Lerna. ARXIU RAFA TORTOSA

*Renaiximent de Paco Roca (Raval, 1987).
En primer pla veiem la representació del mite de Leda i el cigne.
ARXIU RAFA TORTOSA*

Dos clars exemples relacionem. A *Xàtiva, bressol d'artistes* (Espanyoletó, 2000), Alfred Bernat disposa dos musses sobre el barret del pintor Sorolla que feia de coronament. L'explicació de la falla no deixava dubtes de la tasca de les muses:

«El mestre Sorolla la llum dibuixava
la pintava com si fóra de veres
sobretot dos colors ressaltava
el morat de figues i el verd de peres.

Quan no ixen les faenes
recorren a les muses
elles et lleven les penes
siguen mores, xineses o russes

Les muses de la inspiració
totes brillen en la nit
i no tens una altra obsessió
que clavar-les en el llit».

La falla era un homenatge als artistes fallers de Xàtiva i de la qual destacava el conjunt presentat a l'exposició del ninot, on Bernat va plasmar en forma de ninots tots els artistes que en aquell moment estaven actius junt a Antoni Grau, qui fa poc ens va deixar.

En aquest sentit, l'altre exemple a relacionar també és un petit homenatge als artistes fallers. El seu lema va ser *Mare, vull ser artista faller* i va estar plantat per Venancio Cimas per a la comissió fallera de Tetuán-Sant Francesc l'any 2012. Un artista faller modelant era el motiu principal del cadafal:

«De la vida de l'artista
tracta el nostre cadafal.
Només hem d'alçar la vista
per veure-lo treballar»

A les escenes es desenvolupaven diverses èpoques de l'artista faller, de quan era xiquet fins aquella en què es consolida, passant per èpoques d'èxits i fracassos. A més a més, en alguna ocasió, calia recórrer a les muses. En aquest cas, l'escena presentava un jove artista assegut a una taula de dibuix fent un esbós i, junt a ell, una musa. Feia ressò que els joves artistes volen anar-hi molt de pressa:

«Un jove poc inspirat,
assegut davant la taula,
la musa no el ajuda't
a fer l'esbós de la falla.

Els joves es creixen
sense haver fet res de res,
i de prompte exigeixen
gran quantitat de diners.

Xàtiva, bressol d'artistes d'Alfred Bernat (Espanyoletó, 2000).
ARXIU RAFA TORTOSA

Un llarg camí els espera,
cal anar pas a pas,
si tens els peus a terra,
segur que triomfaràs».

Pegàs

En la mitologia grega, Pegàs era el cavall alat nascut del coll tallat de la Medusa i està relacionat amb el mite de Perseu. Tots aquests éssers de caràcter animal sempre semblen ser un bon recurs per als creadors de les falles, gràcies a l'espectacularitat que poden comportar atès que aporten un moviment a la figura, amb les potes i les ales esteses així com l'agraïda que pot resultar la pintura. Antoni Grau va ser un dels artistes que en plantarà un en el coronament de la falla *Ahú el que no corre vola* (R. Argentina, 1974), conformant un llaç indestruïble entre coronament i lema. Les escenes tractaven temes com l'ensarronada a què estava sotmesa Europa per les rivalitats entre els EUA i l'URSS d'una banda o els israelians i els àrabs productors de petroli d'una altra; la nova norma que permetia els fitxatges de jugadors de futbol estrangers; l'homosexualitat i la prostitució o la píndola anticonceptiva.

L'altra de les presències de Pegàs a un cadafal faller la trobem en el plantat al barri del Carme l'any 2002 per José M. Gramaje sota el lema *Aquesta societat en la que vivim...* El cavall alat feia de coronament i s'hi trobava plantat amb les potes de darrere sobre un pot de til·la. L'explicació inserida al llibret ens diu que:

«Aquest grandios cavall,
al cel vol escapar
sense mirar cap avall,
docs a la terra mai vol tornar.
Un societat embogida...
uns personatges sense trellat...
eixe és el punt de partida
per a explicar la realitat».

Aquesta realitat era la continua anada a la font dels desitjos per llevar-nos els complexos corporals, les platges contaminades o el maltractament dels ramats.

Ahú el que no corre vola d'Antoni Grau Cros (R. Argentina, 1974). ARXIU RAFA TORTOSA

Aquesta societat en la que vivim... de José M. Gramaje (Verge del Carme, 2002). ARXIU RAFA TORTOSA

La caixa de Pandora

La caixa de Pandora és un mític recipient de la mitologia grega, pres de la història de Pandora, la primera dona, creada per Hefest per ordre de Zeus, el seu pare. La història explica que Zeus, desitjós de venjar-se de Prometeu per haver robat el foc i donar-lo als humans, va presentar al germà d'aquest, Epimeteu, una dona anomenada Pandora, amb qui es va casar. Com a regal de noces, Pandora va rebre un misteriós *pithos* —una gerra ovalada, encara que actualment sigui citada com una caixa— amb instruccions de no obrir-la sota cap circumstància. Els déus havien atorgat a Pandora una gran curiositat, per la qual cosa va decidir obrir la gerra per veure què hi havia dins. En obrir-la, van escapar del seu interior tots els mals del món. Quan va poder tancar-la, només hi quedava al fons Elpis, l'esperit de l'esperança. D'aquesta història va sorgir l'expressió «L'esperança és l'últim que es perd». Aquesta caixa es va obrir en els cadafals de Xàtiva l'any 2003, ja que la trobem com a coronament del cadafal *La caixa de Pandora*, plantat a l'avinguda República Argentina i signat per Manolo Blanco Sancho. De la mateixa caixa eixia Pandora llançant uns raigs que simulaven els mals que s'escampaven per la població. En aquest cas, els mals es corresponien amb les distintes escenes que criticaven aspectes negatius que afectaven la ciutat i la societat com l'augment de la inseguretat ciutadana, l'abandonament del nucli antic, la droga, les fantasioses promeses electorals dels partits per a les eleccions locals o l'escassa assistència de gent als actes de la Setmana Cultural de la Junta Local Fallera.

La caixa de Pandora de Manolo Blanco (R. Argentina, 2003).
ARXIU RAFA TORTOSA

Hèracles

Sense dubte, el personatge d'*Hèracles* és de sobra conegut per tothom. Aquest semidéu, fill de Zeus i d'Alcmena, era el més gran dels herois mítics, de gran anomenada per la seua força sobrehumana i per la gran quantitat d'històries sobre la seua vida. Ni cal dir que en la mitologia romana era anomenat Hèrcules, com majorment el coneguem. I així és com Alfred Bernat va anomenar la falla municipal de Xàtiva de l'any 2012. Sobre un Partenó, coronava la falla la figura d'Hèracles, la qual anava acompanyada de la figura d'Hades. Els versets explicatius de la falla advertien la crisi fallera i els fallers desitjaven que algú «els lleve les penes»:

«Hèracles té un cor d'or
i als fallers vol ajudar,
els diu que els ho donarà tot,
més prompte que tard.

Ell, un Déu mortal
com tos nosaltres,
li afecten com cal
tots els problemes».

Sembla que Hèracles representava el president de la JLF i potser Hades fóra l'alcalde:

«l'Hades s'alegra,
que ell no serà l'únic,
dient-li al seu "amic"
amb més glòria que pena.
I entrarà en la mitologia fallera
com el Déu més admirat.

Així tots el recordaran
com un Déu superior
i jo estaré al costat,
rient-nos de tu i de tots».

Al voltant del cos central s'entaulaven una sèrie d'escenes relatives a la vida de l'heroi amb la inclusió de personatges com el sàtirs o les muses, entre d'altres. José Manuel Gómez, l'autor de l'explicació, relacionava tot açò amb el món faller xativí i presentava les escenes en forma de mitologies falleres. La crisi econòmica i les conseqüències que presentaven les comissions falleres era el primer tema a tractar, seguida de la mitologia fallera: *Fallera no trobem, què puguem fer?*, ja que «pareix que siga un miracle, el trobar fallera major hui en dia, convertint un nou espectacle en buscar i trobar l'elegida». Com no, l'assumpte dels premis tenia cabuda a una de les mitologies així com el de l'ofrena de flors, que duia per títol *Si arribes tard a l'ofrena, serà teu el problema*. L'explicació clou amb la possible retirada de Javier Garcia Paños com a president de la Junta Local Fallera, «deixant el món de les falles al firmament més alt», i ens preguntava si:

«No sabem si entrarà en l'Olimp
doncs no passaria res de res,
ser president de l'Olímpic
i així tindrà el lot complet».

Hèrcules d'Alfredo Bernat (Falla Municipal de Xàtiva, 2012).
FOTO-ESTUDIO FEDERICO

Aquell mateix any, Alfred Bernat també plantava una altra falla ambientada en l'antiga Grècia, que responia al lema de *Xàtiva grega* (Abú Masaifa, 2012). Aquestes dos falles de l'artista xativí cal considerar-les com les úniques que en la seua totalitat han emprat la tematització grega per ambientar la part artística del cadafal i per estructurar l'explicació de la falla, la qual també estava bolcada cap a la festa fallera de la ciutat. Sobre una columna seia un músic grec que tocava una lira:

«El nostre món faller
és com un poema grec,
una faula que ens porta
a un món ple de femer».

A les escenes, ajudades per típiques construccions gregues, sorgien crítiques al voltant de la Junta Local Fallera, «que governa des d'un pedestal i està sempre a la espera de no donar pas en fals» i el tema de la crisi i les retallades que va realitzar l'Ajuntament:

«Al jefe han d'agradar
i no han de fer cap ofensa,
perquè a l'hora de retallar
el ruset tampoc s'ho pensa.
Per això li dona la clau
al que té cognom de pany,
que faça una festa en pau
sense afegir cap apany».

Coda

Després d'haver relacionat tots aquests cadafals fallers que contenen vincles amb la Grècia antiga, podem estimar que, llevat d'alguns casos, no s'ha produït una completa tematització artística de caràcter grec. Res té a veure amb altres civilitzacions i cultures com el món àrab, l'oriental, el romà o fins i tot l'egipci, on la tematització és total, amb la incursió de personatges amb les seues cridaneres vestimentes i les edificacions amb arquitectures plenes de filigranes i riquesa cromàtica. En canvi, els cadafals fallers han agafat de la civilització grega aspectes de la mitologia grega, on s'han escollit éssers mitològics, títols o passatges de la literatura grega per poder justificar els lemes escollits per desenvolupar la crítica.

En aquest sentit, el vincle falles-civilització grega s'ha centrat en el coneixement d'aquesta mitologia grega per part de la gent, la qual reconeix els elements mitològics que són mostrats a la falla, que amb l'ús del sentit metafòric o figuratiu es podem escometre temes actuals susceptibles de ser criticats. És per això que actualment no és gens difícil de trobar *caixes de Pandora*, *cavalls de Troia* o *corns de l'abundància*, atès que sempre hi ha situacions que generen els mals més malignes, altres on l'enemic s'hi troba dins de casa o algú que s'hi creu l'amo del món per la riquesa que atresora. Tot plegat, amb el contundent ús de la sàtira, és pot aconseguir que el cadafal accomplisca la seua funció crítica, d'ajusticiament i escarni amb l'ús del foc, aquell que sense Prometeu no haguera estat possible ja que, segons la mitologia grega, va ser l'autor de robar a Zeus el foc sagrat i lliurar-lo als humans 🗑️

Xàtiva grega d'Alfredo Bernat (Abú Masaifa, 2012).

FOTO EL CORREDOR DE FALLES

BIBLIOGRAFIA

Viquipèdia

Llibrets de falla de:

Enríquez 1943

Sant Jaume 1943

La Bassa 1958

República Argentina 1972, 2001, 2003 i 2014

Raval 1979, 1987 i 2015.

Jaume I 1985 i 1986

Verge del Carme 1988 i 2002

Espanyoleto 2000

Abú Masaifa 2012

Tetuan – Sant Francesc 2012

Junta Local Fallera Xàtiva 2012

Els grans filòsofs i pensadors grecs que van marcar les societats i cultures actuals també tenien molt present el tema de l'humor en els seus coneixements. Eren conscients que el sentit de l'humor hauria d'estar present en totes les accions de la vida i estaven convençuts que era bo per als humans. L'humor sempre està present en el món faller. Música, color, alegria i bon humor són les notes predominants en molts dels actes fallers.

DIVERSIÓ

El Ral·li Humorístic Faller, origen i evolució

Àngel J. Sánchez Palop
Vicepresident JLF Xàtiva

A las 7 de la tarde llegada del Tren Fallero Internacional, en el que vienen delegaciones de todos los países del mundo, siendo recibido por una representación del Excmo. Ayuntamiento y por nuestras encantadoras FALLERA MAYOR Y REINA INFANTIL, junto con las Falleras Mayores de todas las Fallas, con sus respectivas Cortes de Honor y Comisiones Falleras y por la JUNTA LOCAL FALLERA. Este acto estará amenizado por una Banda de Música, disparándose, a la llegada del tren, una traca kilométrica.

Invitamos a todos los setabenses para darle el realce que se merece a nuestra gran Ciudad. Después de su llegada, se realizará un gran desfile por las principales calles, dándose durante él, lectura al PREGÓN DE LAS FIESTAS organizadas en honor a nuestro Patriarca San José. Terminado este desfile todas las Comisiones de Fallas se dirigirán a sus respectivos Barrios. A las 24 horas la tradicional PLANTÁ».

Corria l'any 1952 quan les falles de la ciutat, aprofitant el pas del tren que unia València i Madrid per Xàtiva, i que el conegut Tren Faller de València portava turisme a la capital perquè els visitants visqueren la nostra festa, decidiren organitzar un esdeveniment diferent. Aquest consistia que gent de la ciutat anava fins a l'estació de l'Ènova per agafar el tren de tornada a Xàtiva, on es feia un simulacre d'aplegada de turistes disfressats i amb la gent a punt a l'estació per donar-los la benvinguda a la nostra ciutat i, posteriorment fer una desfilada per la ciutat. Aquell any la festa se celebrà el 16 de març, i d'ací tots tornaven a les seues comissions per a dur a terme la *plantà*.

Aquest acte, que anem a considerar festiu i humorístic, va estar dins del programa d'actes de la festa fallera, presentat com podem veure en l'encapçalament d'aquest article. Es repetí els darrers anys, i en tenim fe quan consultem els programes d'actes dels anys 1953, que es passà al 15 de març, al 1955 i posteriorment al 1961.

De segur que aquest esdeveniment va servir com a inspiració per a la creació de l'acte del Ral·li Humorístic faller, que té el seu naixement en l'exercici 1981-1982, sota la presidència de Joaquín Esplugues, sent la fallera major de Xàtiva Amparo Paredes i Ruiz. En els seus inicis sols contava amb tres premis: puntuació, disfressa i vehicle. Més avant, en l'exercici 1985-1986 es crea el premi de millor comparsa, que aglutina els tres anteriors, és una mena de campió absolut del ral·li faller.

Aquest primer any, la comissió de Raval va guanyar el premi a la millor puntuació, la comissió de Mercat la millor disfressa i Tetuan s'emportà el premi al millor vehicle disfressat. Però com

tot acte nou que s'introdueix, els seus primers anys va evolucionar i es va perfeccionar, diria que fins avui dia, però no, aquest acte s'ha desvirtuat considerablement en l'actualitat, encara que ja parlarem d'açò més avant.

Tornant als seus primers anys, cal assenyalar que l'itinerari era marcat i els vehicles havien de respectar-lo si no volien ser desqualificats. En l'exercici 85-86 s'estableixen normes més estrictes, com per exemple, que en cada vehicle sols podien participar un màxim de quatre persones i un mínim de dues, remarcant en les mateixes que no hi havia distinció de sexe, com a curiositat. Aquest exercici es marca l'eixida de l'Albereda Jaume I, ja que abans l'eixida era de l'estació d'autobusos, i s'estableixen un punts de control, mitjançant una xarxa d'enllaços de radiofreqüència, en col·laboració amb Radio Club La Costera, que disposava d'una unitat central i deu individuals, repartides al llarg del recorregut. Aquestes unitats tenien la missió de notificar a la central qualsevol anomalia que poguera succeir en el desenvolupament del ral·li. Al mateix temps, aquests llocs de control servien per a supervisar que no es produïren infraccions del codi de circulació, o per a notificar l'abandonament d'algun participant.

Les proves tenien lloc a l'emplaçament del monument de cada comissió i els participants disposaven de 60 minuts per a fer tot el recorregut i les proves, amb una velocitat màxima de 20 Km/h, havent de passar per tots els punts de control, no podent ser ajudats per

tercers en cap punt del recorregut.

Van anar passant els exercicis, i el ral·li es consolidà com un acte dels més esperats per les comissions, on la diversió es traslladava pels carrers de la ciutat a les places falleres. Els participants tiraven d'enginy per a confeccionar els seus vehicles, però sobretot les seues disfresses, que en

ASISTENTES:	En las Locales de la J.L.F. de la Ciudad de Valencia
Presidente	siendo las 20 horas del día 3 de diciembre de 1984, se
D. Ximo Esplugues	reunen bajo la Presidencia de D. Ximo Esplugues. Desde
Vice - Presidente 1º	se reúne la J.L.F. para tratar el siguiente ORDEN DEL DIA
D. Antonio Cerdas	En primer lugar se procede a la confección del programa
Vice - Presidente 2º	fallero que quedó establecido de la siguiente manera:
D. Jose Sanchis	Día 22-2-85 Presentación Fallera Mayor Infantil Hora 22:30
Secretario	Día 23-2-85 Presentación Fallera Mayor Hora 22:30
D. Blas Albarracín	Día 2-3-85 Vino de Honor e Inauguración Exposición Mot.
Vice - Secretario	Falleros.
D. Juan J. Garcia	Día 3-3-85 Cabalgata del Año Hora 18
Delegados Fallas	Día 9-3-85 Cena Homenaje a la Esposa del Fallero
Cid	Día 10-3-85 Rally Humorístico Hora 10:30
Belcan	Día 15-3-85 Planta
Bauap	Día 16-3-85 Comida Asido
Espanoleta	Día 17-3-85 Ofrenda de Flores Hora 11:30
Mercat	Día 18-3-85 Recorrida Fallas Itinerario Virgen Carmen - San
República Argentina	Día 19-3-85 Misa Campesina Hora 10
Selgas	A acuerdo que las Presentaciones de las Falleras Mayor
Ponovianca	de cada Falla aparezcan en el folleto.
Bentloch	La concentración para la Ofrenda será en la Pl. España
San Jaime	el Delegado de Selgas no estaba conforme con el itinerario
Gregorio Medina	se comentó la idea de acudir cada falla a una hora distinta
Juan R. Jimenez	al lugar de concentración Pl. Espanoleta.
San Felin	Y no habiendo más asuntos a tratar, por el Presidente se
Virgen del Carmen	levantó la sesión siendo las 21 horas del día al principio ind
Jaume I	do de la que yo, como Secretario doy fe y certifico de ver
	dad con el visto bueno del Sr. Presidente.
	V.º B.º
	EL PRESIDENTE

Acta JLF del 3 de diciembre de 1984

equip pensaven per a fer la gràcia en cada prova i de pas guanyar el premi a la millor disfressa.

Però el pas del temps no li va vindre massa bé. A començaments de la dècada dels 90, començà a desvirtuar-se un poc, quedant de costat la preparació i treball de les comissions, centrant-se més en la part festiva del concurs, motiu pel qual, sota la presidència de Joaquín Sánchez, es promou recuperar el Tren Faller en l'exercici 97-98, en vista del camí que duia l'estructura d'aquell concurs. Finalment es decideix provar tornar a aquesta antiga tradició fallera de la ciutat.

Aquest nou tren faller no és exactament igual que el seu predecessor, ja que aquesta nova versió aprofita el pas per Alcoi-Xàtiva, quedant els fallers per esmorzar a la Xopada i després, disfressats, agafar el tren a la parada d'aquest poble fins Xàtiva, on es realitzaven les proves en un circuit tancat.

A pesar de l'esforç de l'executiva, no va tindre l'èxit esperat i va durar dos anys, els mateixos que estigueren els seus promotors encapçalant la Junta Local Fallera. Quan va accedir José Manuel Benet a la presidència de l'executiu faller, en l'exercici 99-00, tornà al format original de Ral·li Faller, sent ben acollit per diverses comissions que es tornen a esforçar en la preparació dels vehicles i disfresses, destacant la comissió de Ferroviària que aconseguí emportar-se els quatre primers premis relacionats amb aquest concurs dos anys consecutius.

Aquesta comissió comença una hegemonia pel que fa a premis, ja que des del 2004 fins l'actualitat sempre ha obtingut alguns dels premis dels concursos, destacant per damunt de tots en l'elaboració dels seus vehicles, guanyant aquest concurs més de deu anys consecutius.

Llevat de destacar aquesta comissió, i altres que han rel·luït alguns anys per la seua originalitat com la comissió de República Argentina, que a pesar de no obtindre més que un primer premi de puntuació el 2006, ha destacat en diverses participacions per les seues idees originals, que encara que han quedat desqualificats abans de l'eixida, un any es van presentar en unes *minimotos* que van cridar l'atenció en l'Albereda.

Altres comissions, com Molina, Raval o Abú Masaifa, han intentat arrabassar el tro a la comissió de Ferroviària. Cal recordar també la participació de la comissió de Verge del Carme, fa uns pocs anys, amb la caracterització d'uns quants fallers com els personatges de joc de trons, la popular sèrie televisiva. Els fallers aplegaren a l'Albereda amb cavalls i disfresses idèntiques al vestuari utilitzat en la sèrie, encara que finalment, per poder entrar en concurs, aparcaren els cavalls i es pujaren a un remolc de camió.

Llevat d'aquestes pinzellades d'originalitat, el ral·li ha vist com decreixia quant a participació real, i augmentava quant a vehicles sense treballs i plens de fallers, encara que disfressats, sense més objectiu que passar-ho bé anant de falla a falla, realitzant les proves de la millor manera possible.

 JUNTA LOCAL FALLERA - Xàtiva EXERCICIO FALLERO 1.986-87	
COMISIONES ENCARGADAS Y RESUMENES DE LOS DISTINTOS ACTOS FALLEROS A REALIZAR Y QUE A CONTINUACION SE DETALLAN.-	
VIERNES 13 Y VIERNES 20 DE FEBRERO.-PROCLAMACION FALLERA MAYOR INFANTIL DE XATIVA 1.987 Y PROCLAMACION FALLERA MAYOR DE XATIVA 1.987.-	
Comisión encargada: D. José Gil Lloret D. Salvador Moscardo Planelles y D. Salvador Garcia Tortosa.-	
SABADO 21 DE FEBRERO.- ACTO DE LA "GRIDA".-	
Comisión encargada: Todos los miembros de la Junta Local.-	
INAGURACION EXPOSICION DEL NINOT.-	
Comisión encargada: Sr. Vice-presidente Sr. D. José Gil Lloret y los Sres. D. José Castells Perez y D. José Manuel Gomez Pla	
VINO DE MONON.-	
Comisión encargada: Todos los miembros de la Junta Local.-	
DOMINGO 22 DE FEBRERO.- VI RALLY HUMORISTICO FALLAS XATIVA.-	
Comisión encargada: Todos los miembros de la Junta Local.-	
CALBAGATA DEL NINOT INFANTIL.-	
Comisión encargada: Todos los miembros de la Junta Local.-	
SABADO 28 DE FEBRERO.- CENA HOMENAJE A LA MUJER DEL FALLERO.-	
Comisión encargada: Todos los miembros de la Junta Local.-	
DOMINGO 1 DE MARZO.- CALBAGATA DEL NINOT.-	
Comisión encargada: Todos los miembros de la Junta Local.-	
SABADO 7 DE MARZO.- II JUEGOS DEPORTIVOS INFANTILES FALLEROS.-	
Comisión encargada: Todos los miembros de la Junta Local.-	
DOMINGO 8 DE MARZO.- II GINKANA INFANTIL.-	
Comisión encargada: Todos los miembros de la Junta Local.-	
DOMINGO 15 DE MARZO.- VISITA AL ASILO ANCIANOS DESAMPARADOS.-	
Comisión encargada: Todos los miembros de la Junta Local.-	
INAGURACION MOTIVOS FALLEROS.-	
Comisión encargada: Sr. Vice-presidente Sr. D. José Gil Lloret D. José Castells Perez y D. José Manuel Gomez Pla	
LUNES 16 DE MARZO.- CONIDA A AUTORIDADES Y PRESIDENTES.-	
Comisión encargada: Todos los miembros de la Junta Local.-	
REPARTO DE PREMIOS.-	
Comisión encargada: Sr. Secretario el Sr. Vice-Secretario y Sr. Delegado de Incidencias.-	
MARTES 17 DE MARZO.- VISITA OFICIAL A LAS FALLAS.-	
Comisión encargada: Todos los miembros de la Junta Local.-	

Actes fallers 1986-1987

Els darrers anys s'ha intentat controlar la participació, creant unes limitacions, després d'observar el descontrol existent, ja que en la majoria d'ocasions no es complien les normes de circulació pel que fa a nombre de persones per vehicle, aplegant a veure més de 20 fallers en furgons o camions, fins i tot una comissió va arribar a plantar-se a l'Albereda amb un minibus.

Fa dos exercicis es va prohibir la utilització de vehicles com camions, on els fallers anaven sense cap protecció, corrent un greu risc, i encara que es va aconseguir que no hi haguera cap incident, la gent optà per participar amb furgons llogats, amb quatre cartons pintats el mateix matí.

L'any passat es va proposar i aprovar limitar el nombre de places per vehicle al que la seua fitxa tècnica marcara, ja que no podem quedar exempts de complir la normativa sobre circula-

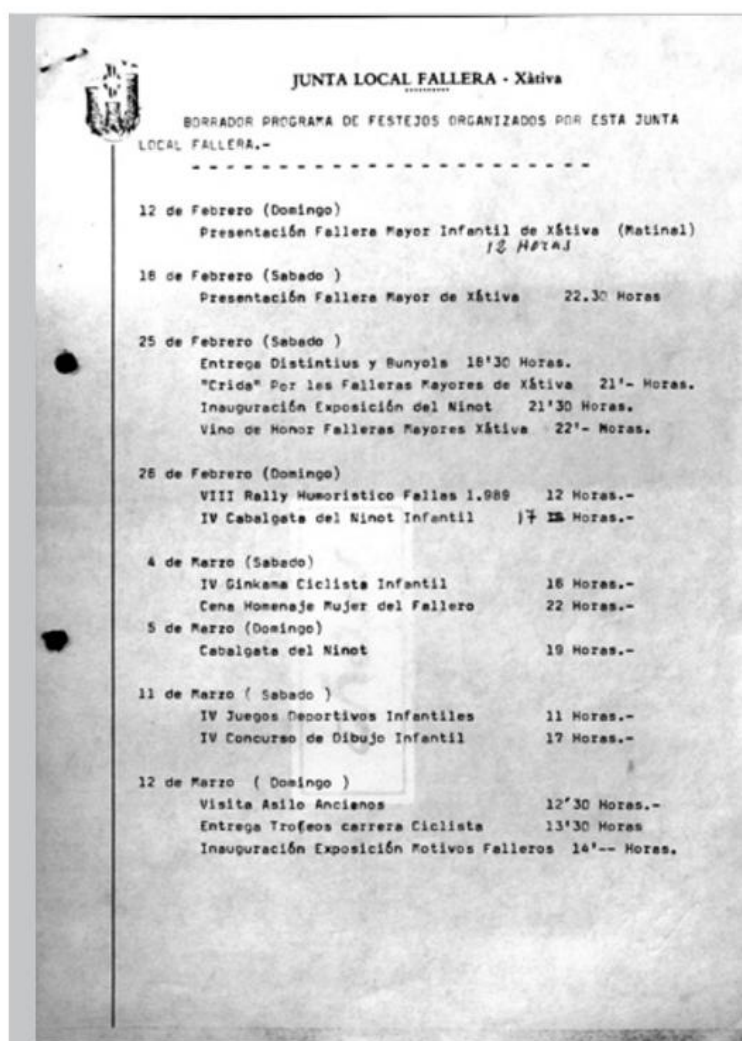
ció quan es realitza en un circuit obert, pels carrers de la ciutat. Aquesta proposta va evitar que es massificaren els vehicles pel que fa a ocupants, però també va disminuir la participació, principalment entre els més joves de les comissions, que per desgràcia veuen el ral·li com un *botellón* amb rodes, i que estadísticament han protagonitzat el major nombre d'incidents els darrers anys.

En vista d'aquesta disminució de la participació, ja que poc més de 20 vehicles competiren, la comissió d'Abú Masaifa va proposar a l'assemblea de presidents la modificació d'aquest acte, donant-li un aire nou, per veure si d'aquesta forma s'aconsegueix atraure la gent, i convertir-lo en multitudinari. A pesar de no comptar amb el recolzament per unanimitat, la majoria de l'assemblea, escoltades les seues comissions (en principi), votaren per provar al menys aquesta idea.

La Junta Local Fallera, després d'investigar sobre concursos similars a altres llocs, redactà unes bases que foren aprovades pels presidents. De forma que enguany, aquest acte passa a anomenar-se Ral·li "Autos locos", i consistirà en l'elaboració de vehicles, amb un mínim de tres rodes, que compten amb direcció, control i sistema de frenada, sense tracció motora, i que conste d'una base que done estabilitat, sobre la qual viatjaran els seus ocupants, que poden ser d'una a quatre persones. Les bases d'aquesta activitat es poden consultar en la web de Junta Local Fallera.

Aquest primer concurs amb aquestes característiques contarà amb cinc premis, un per al millor vehicle, un per a la millor disfressa dels participants i originalitat de la presentació, un altre per al millor temps, un per al vehicle més resistent i, per últim, a la millor comparsa.

A l'altura de la publicació d'aquest llibret ja se sabrà si ha tingut una bona acollida aquest acte, i ha sigut un èxit de participació i afluència, o pel contrari ha resultat un fracàs. El que estava clar és que aquest acte havia de reinventar-se, i a pesar de les veus crítiques pel canvi de format, si no es prova no se sap si una cosa funcionarà o no, cal ser valents i tirar-se avant, no viure en l'estancament acomodats que suposa no modificar els actes, pel «sempre ha sigut així» que malauradament tant s'escolta per alguns casals.

JUNTA LOCAL FALLERA - Xàtiva		
BORRADOR PROGRAMA DE FESTEJOS ORGANIZADOS POR ESTA JUNTA LOCAL FALLERA.-		
12 de Febrero (Domingo)	Presentación Fallera Mayor Infantil de Xàtiva (Matinal)	12 HORAS
18 de Febrero (Sábado)	Presentación Fallera Mayor de Xàtiva	22.30 Horas
25 de Febrero (Sábado)	Entrega Distintivos y Bunyols	18.30 Horas.
	"Crida" Por las Falleras Mayores de Xàtiva	21'- Horas.
	Inauguración Exposición del Ninot	21.30 Horas.
	Vino de Honor Falleras Mayores Xàtiva	22'- Horas.
28 de Febrero (Domingo)	VIII Rally Humorístico Faldas 1.000	12 Horas.-
	IV Cabalgata del Ninot Infantil	17.30 Horas.-
4 de Marzo (Sábado)	IV Ginkama Ciclista Infantil	16 Horas.-
	Cena Homenaje Mujer del Fallero	22 Horas.-
5 de Marzo (Domingo)	Cabalgata del Ninot	19 Horas.-
11 de Marzo (Sábado)	IV Juegos Deportivos Infantiles	11 Horas.-
	IV Concurso de Dibujo Infantil	17 Horas.-
12 de Marzo (Domingo)	Visita Asilo Ancianos	12.30 Horas.-
	Entrega Trofeos Carrera Ciclista	13.30 Horas
	Inauguración Exposición Motivos Falleros	14'-- Horas.

Esborrany del programa de festejos. Falles 1989

Bibliografia:

- TORTOSA, Rafa. 2008. "Falles i Turisme", al *Llibret de la Falla Joan Ramon Jiménez* 2008. Xàtiva, Falla Joan Ramon Jiménez, 2008.
- SÁNCHEZ, Joaquim. *Quadern de falles, 1865-2014*. Xàtiva, Junta Local Fallera de Xàtiva, 2015.
- ARXIU MUNICIPAL DE XÀTIVA. Llibres d'actes de la Junta Local Fallera de Xàtiva des del 1982.
- ARXIU MUNICIPAL DE XÀTIVA. Programes d'actes i altra documentació sobre les falles dels anys 80.

Els antics grecs tenien al cor de les ciutats un foc etern
que cremava dia i nit en un altar.

Si alguna vegada s'extingia, s'havia de tornar a portar de la ciutat mare.
Els fallers tenim el foc com l'esperit de la festa: mascletades, despertades,
petards... Tot pólvora, que a la fi serà la destinació final del monument,
la **cremà**, una apoteòsica exaltació del foc.

ΑΙΝΩΤΕΚΝΙΑ

Somnis de foc i tro

Adelino Pardillos

Faller

Vicent Argent (1960). Ouer i pirotècnic. De ben xicotet es va enamorar d'un art tan valencià com és el món de la pólvora. A l'edat de quinze anys es va oferir per ajudar en el muntatge d'una mascletada de les d'abans. El propietari de la Pirotècnia Germans Tortosa, de la Font d'en Carròs, li va demanar ajuda i ell, sense dubtar, es va brindar a prestar-li-la. En aquell moment naixia una afició que amb el temps va esdevenir una passió. 44 anys després, viu amb la il·lusió d'aquell dia la seua tasca: omplir de colorit i soroll els pobles de la nostra terra.

No va ser fàcil, però, al principi. Els seus pares no veien amb bons ulls que el seu fill arriscara moltes vegades la seua integritat. Un accident a Canals en una mascletada va posar en risc el poder continuar amb el seu projecte. Però res no el va aturar. Quan va tancar la Pirotècnia Germans Tortosa per un greu accident a les seues instal·lacions, va recalar en la Pirotècnia Úbeda, de l'Olleria. La desgràcia es va redoblar de nou i una altra vegada es va quedar fora del seu món. Però al poc de temps, comença a col·laborar amb els germans Pla, de Bèlgida. Després va vindre la pirotècnia amb què va aconseguir l'estabilitat que necessitava. Són els seus amics Gaspar i Tico, de Torís, amb qui ja fa més de 30 anys que col·labora. Mascletades i castells en els millors escenaris. València, Pamplona, Tarragona, Sant Sebastià, Castellò, fins i tot Itàlia són alguns dels llocs on ha pogut realitzar els seus espectacles. Per descomptat també en el seu poble, Canals, i en el poble en què segurament més ha treballat, Xàtiva.

Persona de caràcter emprenedor, va rebre un encàrrec d'uns amics. Volien que els acompanyara fins a la Xina, per a visitar fàbriques en el país que va inventar la pólvora.

Liuyang va ser la primera destinació d'aquest agosarat canalí, a la qual en van seguir d'altres fins a totalitzar deu viatges en els quals va aprendre molt per tal d'engrandir la seua saviesa. La Pirotècnia Platón va créixer molt de la seua mà. Avui encara continua la seua relació amb ells.

Per últim, a hores d'ara, una nova pirotècnia, Tamarit, compta amb ell per a molts espectacles.

—Vicent, coneguem un poc la teua trajectòria en aquest món màgic de la pirotècnia. Què és el que t'impulsa a continuar després de tant de temps?

—Quan es porta dins del cor i de l'ànima, res por aturar l'amor a una professió. Sóc un apassionat d'aquesta art i mai, mentre tinga forces, m'aturaré. Vull massa el que faig com per a parar.

—Castells o mascletades, què t'agrada més?

—Això és com preguntar a qui vols més, a ton pare o a ta mare. La combinació perfecta bé poguera ser la mascletada mixta, on es combina soroll i color.

—Què aporta l'era digital al món de la pirotècnia?

—La perfecció en la disparada ve donada pels ordinadors que s'hi utilitzen. Es poden crear milers de combinacions per a efectuar un espectacle de major vistositat, sempre que es dispose del millor material possible.

—Fins a quin punt ha perjudicat la importació de material de la Xina a la indústria valenciana del foc?

—Està clar que els costos del material nacional son més elevats, però una combinació d'aquests millora els espectacles, sense encarir-los. La importació d'aquests productes també ha creat negoci i ací, a València, o a través d'empreses d'ací, es comercialitza molt del que es ven a la resta del país.

Vicent Argent amb el mestre italià Romualdo Parente

—Quin és el factor més important per a tu en un espectacle pirotècnic?

—Primer i per damunt de tot, la seguretat de la gent i dels qui en prenen part en el muntatge. El públic pot viure una mascletada sense necessitat de córrer cap risc. Servar una distància de seguretat és fonamental per al bon desenvolupament de l'acte.

—Parlem una mica de falles. Quant de temps fa que tens relacions amb les comissions falleres de Xàtiva?

—Buf! Ja quasi ni ho recorde. Segurament fa més de trenta anys que col·labore amb diferents comissions falleres. En el cas d'aquesta falla, la meua primera vegada va ser amb Pepe Álvarez, un gran faller i amic,

que estimava la pólvora com el qui més. Després l'amic Julio García i tu mateix [Adelino Pardillos], heu continuat confiant en mi per continuar col·laborant amb aquesta gran comissió.

—Té futur la pirotècnia?

—Pense que sí, el que caldria es donar-li una mica més de suport i, sobretot, pagar el que realment costa un espectacle que mou moltíssima gent, la qual no cobra el que realment hauria de guanyar. Està molt mal pagat per a la tasca que suposa muntar una bona mascletada.

Moltes gràcies, amic Vicent.

Persona d'una categoria i generositat indubtable, el nostre amic Vicent fa molt de temps —com ha dit ell— que col·labora amb la Falla República Argentina. Ens ajuda a tot el que li demanem, aportant la seua saviesa i, si cal, el material necessari, moltes vegades sense contraprestació, per a millorar una bona *cremà* de falla, una *mascletà* nocturna o, fins i tot, aportant el material necessari perquè els menuts puguin iniciar-se en el món de la pirotècnia, perquè puguin estimar-la com ell l'estima.

Aquesta comissió vol amb esta xicoteta entrevista retre un homenatge més que merescut a Vicent Argent, un gran pirotècnic, però sobretot una immensa persona, amb un gran cor 🇪🇸

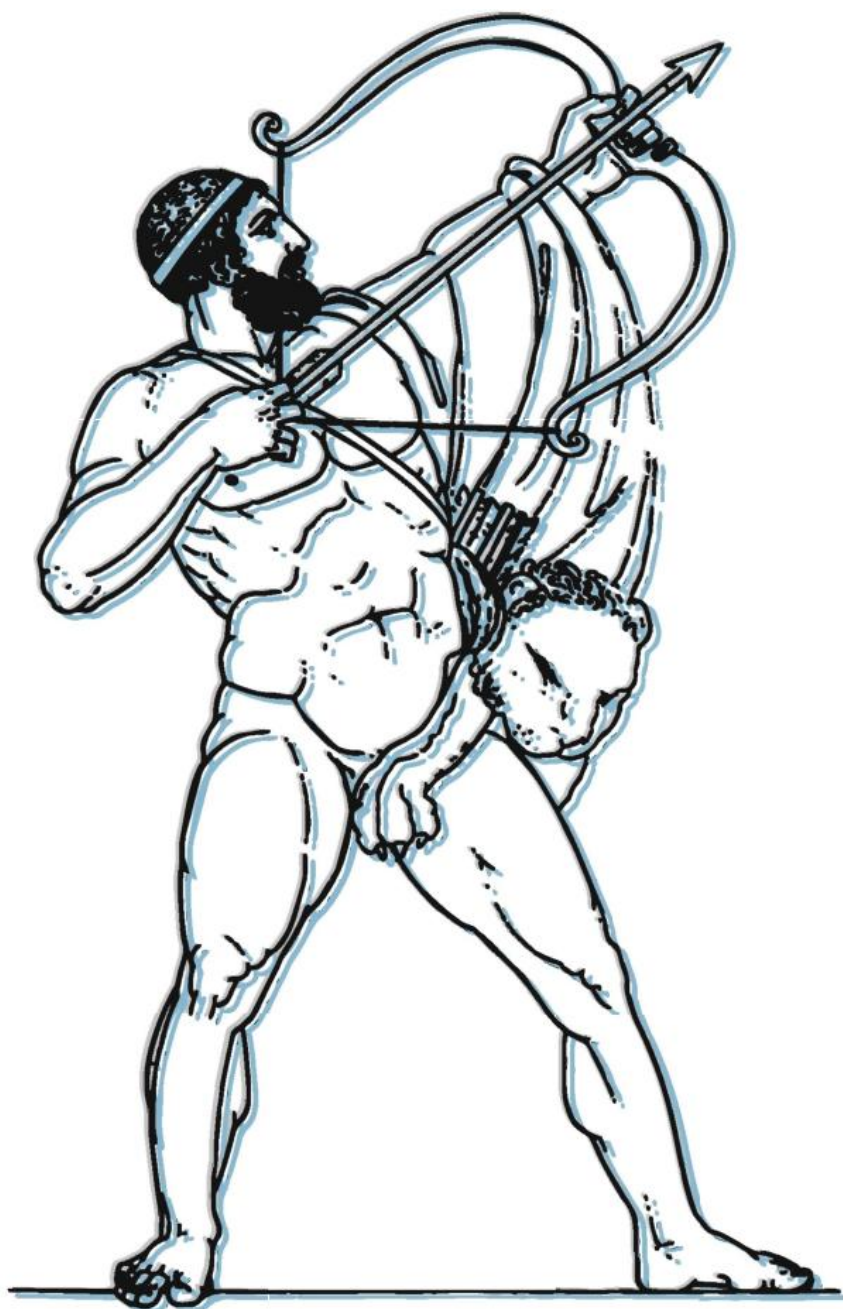

Vicent amb Julio García.
Faller i expresident de la Falla República Argentina

MITOLOGIA

SOLARRADA

La mitologia és el conjunt de mites i llegendes que provenen de la religió de l'antiga Grècia, que tracten dels seus déus i herois, la naturalesa del món, els orígens i significat dels seus cultes i les pràctiques rituals. La mitologia grega està plena de déus, monstres i guerres.

En l'actualitat es recorre als mites per aprofundir en l'estudi de les institucions religioses i polítiques de l'antiga Grècia i la seua civilització, així com per entendre millor la naturalesa de la mateixa creació dels mites. Són moltes les comissions falleres que al llarg dels anys han escollit algun mite per representar ninots; fins i tot, que el cadafal complet gire al voltant d'algun mite grec.

Mites i llegendes

En la mitologia grega, Odisseu, també conegut com Ulisses, era un heroi, rei d'Ítaca, conegut pel seu enginy i astúcia. És l'heroi de l' **Odissea** d'Homer i un dels personatges principals de la **Iliada**.

Odisseu estava casat amb Penèlope i era el pare de Telèmac. El mite pel qual és més conegut és el seu llarg viatge de tornada a casa acabada la guerra de Troia. Aquest viatge va durar vint anys i va estar ple de perills i aventures.

ΕΠΙΧΡΕΙΑ

Ulisses i el cavall de Troia. L'art del foc

Eliseo Gallego

GRÈCIA

Quan algú prova de descriure les belleses naturals de les seues mars i de les seues nombroses illes amb la multitud de restes arquitectòniques que tant meravellen els visitants d'avui dia, com ara el Partenó o la seua plaça pública on es troba l'Àgora, entre d'altres incomptables monuments, en representació i dedicació als seus innumerables déus, als quals se'ls dedicava gran respecte i veneració, em causa una profunda admiració. Quan, a més a més, en aquelles èpoques tan antigues van tenir la suficient capacitat —malgrat les dificultats amb què sens dubte es trobarien amb el sistema de monarquia, patriarcal, que existia a cadascuna de les nombroses illes que componen el conjunt d'illes que formen la nació de Grècia— per a poder desenvolupar el naixement del sistema polític de la democràcia. També se sap que en aquell temps hi havia una enorme multitud de races integrades d'altres regions d'Europa i Àfrica, així com una infinitat de llengües i dialectes de molt diverses procedències. També van ser els iniciadors dels jocs olímpics com a pràctica esportiva i de molts esports que existeixen i es practiquen fins a l'actualitat.

NOTÍCIES SOBRE LA PRIMERA FALLA

Si ens remuntem a l'antiga Grècia, ja s'hi tenen notícies de la primera falla. Hem d'acudir a un dels poetes més famosos de l'antiguitat, Homer, del qual, malgrat els segles transcorreguts, els poemes i les històries com ara la *Iliada* i l'*Odissea* estan encara vigents en els nostres dies. La primera falla, segons els escrits del poeta Homer, va ser el famós cavall de Troia: els guerrers grecs liderats per Ulisses van construir un enorme cavall de fusta i, gràcies a la astúcia i la valentia d'Ulisses, van aconseguir introduir a la ciutat de Troia el cavall de fusta, on anaven ocults en el seu interior Ulisses i els seus valerosos guerrers. Això els va servir per a una vegada dins de la ciutat, lluitar i derrotar els guerrers troians. I després de l'assalt i de la lluita van destruir i incendiar tota la ciutat amb el cavall de fusta dins.

El cavall de Troia amb gent de festa ballant al seu voltant

ACLARIMENT DE L'EXISTÈNCIA REAL DE TROIA

Durant molt de temps es va dubtar fins i tot de l'existència real de Troia, fins que l'any 1870, l'arqueòleg alemany Schliemann va descobrir les restes de la ciutat. Amb aquest descobriment va quedar demostrada de manera conclouent l'existència històrica de la ciutat de Troia, la qual fins aleshores es tenia per llegendària, amb una història deformada i en alguns casos embellida per la llegenda dels fets que la *Iliada* i l'*Odissea* ens relaten.

L'ACTUALITZACIÓ D'UNA TRADICIÓ

En el record de la tradició, la relació dels temps que aproxima la memòria i ens produeix una renovació afectiva podria fer pensar que les falles són una festa exclusivament moderna. De fet, la festa incorpora una gran quantitat de nous elements que s'integren en el vell ritual del segle XVIII ençà. Alguns d'aquests són l'agrupació voluntària dels fallers i determinats aspectes dels nous materials de construcció del monument actual; tanmateix sorprén i obliga a veure d'una altra manera la traducció que elabora la tradició de las falles. Les formes bàsiques de la festa, els mites o els vells símbols del monument, la sàtira, la dinàmica del ritual, etc., apareixen sempre de bell nou com a llavor reproductora que salta vers el present en el temps que és la tradició: la tasca de posar junts l'ahir i l'avui, i comprovar que han perdurat és una bona mostra del que és sempre la tradició. No es tracta de tenir cura dels monuments, en el sentit de conservar-los: es tracta d'una constant entre el nostre present amb les nostres metes i el passat que també som. Les falles són, doncs, una tradició que es renova alhora que incorpora elements de l'experiència present, alguns dels quals caracteritzen la modernitat. La seua presentació, tant en la festa com en el monument, el joc, l'humor, el ninot, el foc, etc., es troben avui com antigament en la festa, a més a més els actors festius sostenen encara el sentit purificador del ritual del foc, però la antiga violència sacrificial ha esdevingut crítica satírica, art i somni festiu, i és ocupat ara per un monument efímer construït per al foc.

L'ACABAMENT DEL LLENÇ TEIXIT PER PENÈLOPE, DONA D'ULISSES

Després de la conquesta i destrucció de la ciutat de Troia, Ulisses va peregrinar molt de temps i va recórrer i conèixer una gran quantitat de pobles i costums en les seues travessies per les mars, ja que el déu Posidó, sobirà de la mar, era enemic d'Ulisses i feia servir tot el seu poder per impedir que no poguera tornar a la seua pàtria. Molts anys més tard, després de passar per moltes vicissituds i desventures i sent com era l'aspiració suprema d'Ulisses poder regressar a la seua pàtria per a reunir-se amb la seua dona Penèlope i el seu fill Telèmac, la deessa Atena, que era la protectora d'Ulisses va reunir el consell dels déus de l'Olimp i aquest va decretar la tornada d'Ulisses a la seua pàtria, Ítaca. La deessa Atena va rebre l'encàrrec de preparar el seu retorn i traslladar-lo a Ítaca. Prèviament, Atena s'havia entrevistat amb Telèmac, qui tenia la intenció d'eixir a la recerca de son pare, a causa de la crítica situació de sa mare, ja que com havien passat vint anys sense saber res d'Ulisses, tothom el donava per mort i això havia atret al voltant de la seua fidel Penèlope i de les seues riqueses, un núvol d'ambiciosos prínceps d'Ítaca que aspiraven a la mà de la que creien vídua d'Ulisses. Atena, però, li va indicar a Telèmac que esperara, ja que son pare no havia mort i no tardaria a arribar. Mentrestant Penèlope, a qui ningú superava en astúcia, comunica als joves pretendents que ja fa tres anys, i va prop del quart, que va començar a teixir un llenç sudari i a tots els dona esperances que molt aviat l'acabarà, però molt diferents són els pensaments que alberga la seua ment. I el seu esperit va arranjar una farsa: va començar a teixir un finíssim llenç i de vegades els deia als preten-

dents: «joves pretendents meus, ja que Ulisses ha mort, espereu per a instar les meues noces que acabe aquest llenç, ja que no volguera ara perdre els fils a fi que tinga sudari l'heroi d'Ítaca, perquè no s'indigne cap dona aquea si veu enterrar sense mortalla un home que ha tingut tants béns». Però el quart any es va descobrir l'engany, car de nit desteixia la tela que havia teixit el dia anterior. A partir del descobriment de la farsa de la confecció del llenç, els pretendents la van amenaçar amb no anar-se'n de sa casa fins que no es casara amb un d'ells.

LA TORNADA A CASA D'ULISSES

Quan se'n va assabentar la deessa Atena, va informar Ulisses de la difícil situació en què es trobava la seua estimadíssima dona, per l'assetjament dels pretendents. Aleshores va tramir un pla per a desfer-se'n i la deessa Atena li va dir que algun d'ells tacaria amb la seua sang el paviment de sa casa. El pla era el següent: la seua protectora li va dir: «vaig a convertir-te en irreconeixible als ulls dels mortals: arrugaré la teua pell, blanquejaré el teu cap i et vestiré amb horribles parracs perquè a la vista de tothom sembles un vell menyspreable, que fins i tot la teua dona no et reconeixerà». Dit açò, la deessa Atena, amb les seues arts màgiques, va transformar Ulisses, el seu cutis i el seu rostre van quedar completament arrugats i desfigurats. I amb aquesta indumentària es va presentar a sa casa. Quan el va veure la gent, sense saber qui era, se'n burlaven pel seu horrible aspecte de vell i espentolat, però quan es va descobrir l'engany, els pretendents de la seua dona van començar una brega contra ell, amb l'ànim de matar-lo. Tanmateix, van perdre la lluita que ells mateixos havien provocat, amb la qual cosa tots van eixir fugint de sa casa. Una vegada desapareguts els pretendents, la seua dona Penèlope i el seu fill Telèmac, només descobrir qui era en realitat el vell que havia tornat a sa casa després de vint anys d'aventures, per terres i mars, sense saber res de sa vida ni de les seues fetes, el van acollir amb molta alegria i van viure feliços per molts anys junts la resta de llurs vides.

EL SEU GOS ARGOS

De tots els qui, quan va tornar a sa casa Ulisses, no el van reconèixer, l'únic a qui no va enganyar, malgrat trobar-se cec, va ser el seu gos, ja que el va reconèixer de seguida, en el mateix moment que va entrar a sa casa i, després de reconèixer-lo, va morir.

Per acabar, la famosa dita dels grecs 🐶

Penèlope confeccionant el llenç davant dels seus pretendents.

Ulisses contemplant el seu gos Argos mort.

BIBLIOGRAFIA:

Costa X. Las Fallas de Valencia: el arte de la consagración del fuego. Revista Española de Investigaciones Sociológicas. 1998;84:275-89.

Homer. Odissea. Versió de Joan Francesc Mira. Barcelona: Proa, 2

La vida dels déus a l'Olimp és molt agradable i tranquil·la.
Són com una gran família que passa tot el temps celebrant festes.

Les muses, les divinitats de les arts, canten i ballen,
mentre Apol·lo, el déu de la música, les acompanya amb la cítara.
La resta de divinitats, assegudes en els seus trons, gaudeixen d'aquests cants
i balls continus i meravellosos, i mengen i beuen tant com volen.

OLIMPO

Som i serem

Ofèlia Mira

Hera! Hera! —crida Zeus, des de el seu llit. Zeus ha envellit. El temps passa per a tots, al cap i a la fi els déus tenen forma humana.

—Què vols ara? —contesta Hera, amb una carpeta de fulls a la mà dreta—. Des que t'has fet major no t'aguanta ningú.

—M'has dut les pastilles? —pregunta Zeus, alçant-se com pot del llit—. I recorda que hem d'anar a veure Hèrcules i Mègara la setmana que ve, que ja fa un mes que no vénen a veure'ns.

—Ai, Zeus —rebufa Hera mentre li dona les pastilles: tensió, protector estomacal i unes herbes acabades de treure del jardí de darrere de casa.

Zeus ja no és el que era. Els déus s'alimenten de les oracions dels seus fidels, i bé, la veritat és que el politeisme ja feia uns anys que estava passat de moda.

Cal recordar, però, que moltes de les nostres celebracions vénen de rituals que els nostres avantpassats feien per aquells déus que se'ls pareixien, i que tenien una xicoteta part d'humà.

Un gos de color negre, molt paregut al nostre rater, amb tres caps, entra de sobte a l'habitació de Zeus i comença a menejar la cua com si fos un ventilador.

—Hades! Hades! —crida Zeus, ja completament fora del llit, acaronent-se la barba blanca que li penja pel coll—. Trau d'aquí el maleït gos! Per l'amor meu, fora de la meua vista!

Hades entra per la porta de l'habitació, amb la cornucòpia i un manoll de claus a la mà. Fa cara de cansat, com si fera anys que no dorm.

—Zeus, deixa'l —diu mentre es dona palmades al genoll. Cèrber arriba als seus peus i es gita, com si vingués de fer la marató de la SPAX—. Calla i vine ja a desdejunar, que estem esperant tots.

Els dos germans obrin la porta de l'habitació i un petit fum els rep a les portes de l'Olimp. Fa olor de fusta, de pintura i algun altre material que no aconsegueixen desxifrar. «Ja estan els humans tornant a fer fem. Amb la feina que va fer la meua àvia per poder donar-los aquest món!»

—Si fos per mi, ja tindrien una altra plaga —diu Àrtemis deixant anar del seu costat un cérvol amb una poma a la boca—. Però la veritat, després de l'última vegada que li van donar tots els premis al senyor de la barba de l'última planta, se m'han llevat les ganes de plagues —posa els ulls en blanc—. Maleïts humans, que veuen un treball ben fet i ja es pensen que l'ha fet un home.

Estan tots els déus reunits al voltant d'una taula de marbre. Tots han envellit, les canes s'apoderen del cabells d'aquells déus que tantes estàtues de marbre van dedicar als seus noms. Tots envellim. Tots? Entre conversa i conversa, bufit i bufit, algun antiàcid que altre també, sona un riure.

Un riure redó, d'aquells que emplen qualsevol habitació. Tots els germans es miren entre si esperant trobar-se la figura de Dionís entrant a la sala. Tots els anys, els déus solen baixar a la terra, es vesteixen com a humans i tornen a viure d'aquelles festivitats que estaven dedicades per a ells. Com bé hem dit abans, aquestes festivitats, encara que majoritàriament maquillades pel cristianisme, tenen la seua essència hel·lenística, cobrint per uns instants de glòria els nostres déus.

I de sobte, apareix. Dionís, vestit amb una camisola blanca, els pantalons curts del mateix color i unes espadenyes de color negre. Duu a la mà la faixa i un mocador de la millor seda, ja ben arrugat de dur-lo a la mà fet un bolic.

—Bon dia germans! —cria des de la

porta—. Ja sóc aquí! Que no em veieu una mica més jove?

Tots els germans rebufen, i Hèstia corre pel seu germà. Com a deessa de la llar i germana favorita de Dionís, va a rebre'l amb els braços ben oberts, fins que arriba al seu costat.

—Per l'amor de pare, Dionís —es tapa el nas—. Tots els anys igual, quina olor més fastigosa!

—Hèstia, que ja no fan les falles de fusta —riu, mentre besa al front la germana—. Ara mesclen productes estranys, i dona, fa més pudor. Però pel que es veu als humans no els importa gens. Al principi pensava que ploraven per aquests productes, però no!

—Quanta aigua utilitzada per a res —se sent rebufar a Posidó mentre acarona el seu cavall—. Ah! Per cert, de res per no enviar-te una inundació aquest any, Dionís.

—Gràcies germà —li contesta Dionís—. Però he trobat que a aquests humans els és igual. Encara que vingui una inundació, neus o una calor infernal ells i elles es posen les seues vestimentes i com si no passés res!

—Amb els déus han topat aquesta gent! —contesta Hermes—. I conta'm, Dionís, com escriuen aquests homes?

—Ai, Hermes, si tu saberes! —sospira Dionís—. Mai en tots els anys que duc com a déu he vist lletres més dolces —comença a palpar-se el pit—. Espera... —el nostre déu ix de l'estància amb foc als peus, i al cap d'uns pocs segons torna amb un llibre a la mà, orgullós li'l dóna al seu germà—. Pren, germà. Aquest any en la... la... falla! Si així es diu —mira als germans—. En la falla en què estava, vaig poder fer-me amb un d'aquests.

Apol·lo apareix de darrere, corrents, amb les ulleres ja posades a la punta del nas, amb els braços estesos per poder llegir el llibre que el seu germà duia a les mans.

—Ei! Apol·lo, que jo estava primer! —renega Hermes—. Que el déu de la retòrica sóc jo!

—Hermes, calla que ja sabem qui és qui mana sobre les arts i la poesia —li contesta el germà, mirant-lo de reüll.

—Qui *manava* —la veu de Tànos retronca per tota la habitació.

—Oncle, mira que tens mala llet! —cria Zeus—. A veure quan es digneu a baixar els dinous a fer-nos una visita. Que ja no pareixeu tan primordials!

Tots acaben per riure un poc, ja feia milers d'anys que no veien els déus primordials, s'havien convertit en veus en *off* que apareixien de sobte per fer algun altre comentari que feia recordar

als déus que ja no s'en el que un dia van ser.

—Manar, manava —diu Dionís mentre sacseja les mans com si estigués espantant una mosca—. Detallets, què importen? —li torna la brillantor als ulls—. Germans! Germans quina festa! —es deixa caure a una cadira, i beu un poc de cafè—. Tots, per uns dies, són germans, beuen, mengen, i ploreu junts.

—I a nosaltres què ens importa? —sona la veu d'Hèstia al fons de la sala—. Ets tu l'únic que pot gaudir de les benediccions dels humans! Ja no queda castedat, ja no queda família, i intenten controlar el foc... els... els...

—Bombers, Hèstia, bombers —li diu Hermes—. I són necessaris, Hestia. Pel que es veu, les cases dels humans d'ara valen molt d'or.

—Bogeries! El foc no es controla! —Hèstia, la deessa més callada, la més oblidada per part de tots els humans, ja no pot més—. En quina mala hora vaig donar la cara per tu, Dionís! Hauria d'haver-te deixat al Tàrtar!

—A mi no me'l fiques a casa! Que després tot fa olor de vi i de suor! —li replica Hades, que estava concentrat en donar de menjar a Cèrber.

—Tot el món assegut a taula ja! —cria Dionís—. Ja està bé de viure en la pena, i amb angonya —està roig com una flama—. Tots estem! No estem morts!

Tots els déus callen, i tots seuen a la seua cadira.

—Posidó! Gràcies a tu els humans no tenen ni inundacions, ni terratrèmols —Posidó s'acaronava la barba i assenteix a les paraules del seu germà—. Hermes, gràcies a tu els humans poden comunicar-se i saben parlar la seua llengua. Hera! Les dones, quines dones! —es posa les mans al cap—. Sense la teua protecció ninguna podria ser tan bella! —assenyala Hefest—. Tu que tens cura dels artesans, els que fan els monuments, els que creen les sedes per vestir les dones i els homes —respira, posa una cama a la cadira i una mà al pit—. Hades! També hi ha penediment, i tots sabem que alguna ànima fallera tens per ací baix.

—Cert és —riu—. Molts diuen no se què d'una *Junta* —alça els muscles—. No sé si deixar-los eixir o què.

—Demèter —ella alça el cap—. Quin gust dóna veure créixer els xiquets! I l'arròs que fan es digne de nosaltres! —Dionís acaba de pujar damunt de la cadira—. Atena, menudes guerres! Quins savis hi ha en cada comissió, com saben d'estratègia i també de com fer les paus! —una cama damunt de la taula—. Àrtemis —sospira—, les xiques joves són fetes per les teues mans, poden apagar la lluna amb la seua bellesa —ja està damunt la taula—. Apol·lo, les arts, la música que trona per els carrers a totes hores... —sospira i tanca els ulls—. I tu, Afrodita, el desig emplena els carrers, l'amor, la bellesa i el plaer són essencials —alça la veu—. Com nosaltres! Nosaltres som els que van fer els fonaments d'aquestes festes, els que vam fer els homes, homes, i les dones, dones. No morim, no ens apaguem! Ens transformem, canviem amb els mil·lennis, i els humans amb nosaltres. Però germans, no ens anem enlloc. Som i serem, per sempre, déus!

L'escriptura en el continent europeu no va ser coneguda fins el segle ix aC.,
encara que coneixien els sistemes d'escriptura egípcia i mesopotàmica.
La cultura grega també es va escriure i es va transmetre en rotllos de paper.
Fou on el llibre va adquirir per primera vegada la seua vertadera dimensió,
a causa de l'aparició de l'escriptura alfabètica,
procedent dels fenicis.

ESCRITURA

Projecte UN:TWIST

Informe preliminar de resultats

AK24PNT75 – 03/02/2020

Guido Scopatto, Ph.D.

Ximo Cerdà

Abstract: En el present informe tècnic es reporten els resultats preliminars de l'aplicació de la tècnica desenvolupada pel professor Brent Seales, de la Universitat de Kentucky, basada en l'aplicació de la radiació sincrotró del diamant, i que ja va ser utilitzada amb destacable èxit per a l'estudi dels papirs herculans rescatats de la ciutat de Pompeia, al cas específic de la ciutat grega de Psoroidis i els papirs dionisiacs. Es descriuen les millores introduïdes en la tecnologia i, finalment, es presenten les inscripcions que s'han obtingut com resultat de l'aplicació d'esta innovadora tecnologia.

Introducció

La ciutat de Psoroidis és coneguda com la *Pompeia Grega*, perquè va ser l'escenari d'una desgràcia semblant a la succeïda a la ciutat del Vesuvi, però quasi cinc-cents anys abans.

Psoroidis és pràcticament l'únic emplaçament habitat en la diminuta Seléboros, illa dominada per la impressionant figura del volcà Pecdras, el qual va entrar en erupció sobtadament en algun moment del segle v abans de Crist. La sorprenent erupció va prendre per sorpresa els cinc mil hòmens i milers de dones i xiquets que residien en l'urbs en el dit moment, els quals no van ser capaços de reaccionar a temps. De la nit al dia, la bulliciosa ciutat es va convertir en un poble fantasma negat per la lava.

A pesar que apareixen referències a la ciutat en el llibre cinqué de la *Història Universal* de Praxítides, i que la ciutat és anomenada en nombrosos versos de les *Glosses* de Dimenoxandre, la veritat és que poc s'ha esbrinat sobre la vida quotidiana i els costums dels psoroidians, ja que l'exigua documentació escrita sobre l'illa va quedar soterrada pel material ejectat pel volcà. No obstant això, en esta circumstància també podria residir l'esperança d'aplicar la tecnologia actual per a

aconseguir extraure i desxifrar tota esta informació, atés que la capa de lava ha propiciat que la ciutat i tot el seu contingut s'haja mantingut almenys parcialment intacte.

Des de fa 15 anys, per mitjà de l'ús de tècniques geofísiques i excavació, hem aconseguit restaurar els carrers de Psoroidis, identificar unes 2.500 cases, el port i la zona industrial. Inclús hem aconseguit trobar les restes de menjars abandonats per la gent de la ciutat i dotzenes d'articles de ceràmica, com ara olles i taulellets. I el que possiblement siga més interessant, certs papirs, batejats com els *dionisiacs* en honor al déu de la fertilitat i el vi.

El següent pas en el nostre estudi ha sigut aplicar una tècnica depurada desenvolupada pel professor Brent Seales, de la Universitat de Kentucky, per a poder llegir els esmentats papirs.

Metodologia

Sense entrar en massa detall, la tècnica del professor Seales comprén els següents punts.

Atés que una capa de lava solidificada recobreix els papirs i impedeix l'accés al seu contingut, estos són sotmesos a irradiació de llum sincrotró de diamant, una font de molt alta potència i resolució, que serveix de base per a una anàlisi de tomografia axial computeritzada. La distinta susceptibilitat òptica dels materials presents en la mostra (fonamentalment lava, paper i tinta, encara que també han sigut identificades altres impureses de distinta naturalesa) modulen la intensitat de llum, que és captada per un anell de fotodetectors d'arseniür de gal·li disposats en una geometria cilíndrica al voltant de la mostra.

Gràcies a tècniques clàssiques de filtratge i retroprojecció és possible discriminar aquelles parts en què s'ha depositat tinta, accedint, per tant, a la informació escrita.

No obstant això, el procés de plegat enrotllat típic dels papirs provoca que les diferents línies del text queden solapades entre si, pel que és necessari un pas addicional que permeti *desenrotllar* el text. Eixa és, precisament, la major innovació aportada pel nostre equip, el qual va aplicar tècniques d'intel·ligència artificial i aprenentatge màquina per a aconseguir el desenrotllat. Es va recórrer a una xarxa neuronal multicapa d'aprenentatge automàtic programada en Python, el codi de la qual pot consultar-se en l'annex 1.

Contingut dels papirs

Gràcies a la combinació de tècniques exposada en l'apartat anterior, ha sigut possible recuperar alguna de les inscripcions dels papirs. En concret, es va aplicar amb èxit a certs documents que pareixen datar exactament dels dies en què va tindre lloc la fatídica erupció.

Alguns dels dits fragments s'ofereixen en este apartat com a mostra de les capacitats de la tècnica. Els fragments vénen datats i ordenats de forma cronològica.

FRAGMENT 1

Escolta, oh musa, la història d'aquells que van arribar a la nostra pacífica illa, procedents del llunyà occident. El teu devot servidor, Lectindre de Tava, deixarà escrit sobre paper tot el que va succeir perquè els nostres fills, i els fills dels nostres fills, coneguen la seua història i la de la seua entranyable illa. Guia la meua mà, per tant, per a complir amb diligència la meua comesa.

Els estrangers van arribar en els seus vaixells amb l'alba. Al veure arribar el seu vaixell, les autoritats de la ciutat van organitzar una comitiva de benvinguda.

Els estrangers diuen provindre del llunyà oest, quasi en el confí del món, d'un lloc exòtic a què es referixen com *la Terreta*. Pel que s'ha vist, han arribat a les nostres costes de manera casual. Ens expliquen que van eixir a festejar alguna cosa i que, pel que diuen, es van enredar. Un apunta: «puto vi barat». No entenem molt bé a què es refereix.

Els seus costums ens pareixen estranys. Pareixen bromejar tot el temps, encara que no acabem de comprendre el tipus d'humor de què fan gala. Al presentar-me, un d'ells va comentar: «Tava, Tava, tu poses el cul i jo la fava», davant del que tots van prorrompre en rialles. Segons pareix, consideren eixe tipus de comentaris divertit.

FRAGMENT 2 – Un dia després del fragment anterior.

L'ànsia d'estos estrangers per la festa i la xanxa és inesgotable. Les autoritats locals van creure que seria un bon detall celebrar una festa en el seu honor, i ja quasi han acabat amb les provisions de tots els cellers de l'illa. No pareix haver-hi gran diferència entre el seu comportament quan estan ebris i quan sobris. Fa un moment, un d'ells m'ha comentat, referint-se al vi: «Açò és aigua. Si vols tastar una cosa bona de veritat, pren açò». Em va donar un líquid dens a què es refereixen com a cassalla. Ací estic, assaborint-lo mentre escric.

FRAGMENT 3 – Poc després del fragment anterior.

La manta al coooolllll, i el cabaseeeeeetttt, mooonnnn anireeeemmmm, al postigueeeeeettttt.

FRAGMENT 4 – Dos dies després del fragment anterior.

Perdona, oh musa, que no haja acudit puntual a la meua cita. En el meu descàrrec diré que ahir em vaig alçar amb el major mal de cap que mai haja sentit. Vaig creure que era el meu moment de trànsit a l'Hades, no dic més.

D'altra banda, els estrangers continuen en la seua tònica, i ja hi ha veus entre els nostres que advoquen per insinuar-los que potser haurien de plantejar-se tornar a casa, que igual allí els troben a faltar. A part d'acabar amb totes les nostres reserves de beguda i gran part del menjar, no respecten les hores de descans, manifesten la seua alegria amb gran estridència i, sobretot, mostren una actitud en excés llibertina cap a les dones de la nostra illa, en especial cap aquelles de sins més prominents, a les quals es refereixen com *monleonetes*. Veges tu a saber per què.

FRAGMENT 5 – Dos dies després del fragment anterior.

La situació s'ha tornat del tot insostenible, oh musa. Estos estrangers són imparables. És impossible parlar amb ells seriosament, a banda que hem arribat a sospitar que no és que s'embriaguen, sinó que estan així tota l'estona, com si la ingesta d'alcohol haguera provocat danys permanents en la seua psique.

Davant de la insuportable situació s'ha organitzat una comitiva per a plantejar l'assumpte a les clares. Els estrangers pareixen haver entés les nostres raons, i asseguren que se n'aniran demà, abans que caiga el sol. Però diuen que abans volen fer una excursió per a veure l'illa.

Pareix, sobretot, que crida la seua atenció la silueta del Pecdras, del que algun d'ells ha comentat: «és més gran que la Vernissa». Nosaltres els hem advertit del perill que implica acostar-se al volcà, a pesar que ha estat poc actiu estos últims anys, però no pareixen donar mostres de temor. Al contrari, fa la impressió que la proximitat al foc i a la lava els resulta atraient.

Abans de partir, un d'ells comenta, visiblement il·lusionat, que ha portat una caixa plena de alguna cosa a què es refereix com *masclats*, i un altre ha respost que això no és res, que es va portar de casa un barril ple de *femelles*. Desconeixem amb exactitud de què estan parlant.

I ara escric estes línies mentre els veig pujar al volcà, a la distància, amb un cert alleugeriment de pensar que, en unes poques hores, els estrangers hauran partit i la nostra plàcida illa podrà tornar a la normalitat. Curiosament, se senten com a trons des de la vessant del volcà. Es diria que vol ploure, però el cel pareix aclarit. Què rar.

Esta és l'última entrada del papir

Segons la mitologia grega, els éssers humans foren creats originalment amb quatre braços, quatre cames i un cap amb dues cares. Davant la por del seu poder, Zeus els va dividir en dos éssers separats, condemnant-los a passar les seues vides buscant les seues altres meitats.

NARRATIVA

Oruixo

Antoni Espí Cardona.

Conte publicat al recull *Alcohol de romer*. Ed. 96. 2015.

Aquella vesprada en el Cafè del Moret tot rodava mansament: els quatre desvagats que ens hi havíem aplegat manteníem una tertúlia de poques paraules i llargs silencis.

Ens havíem arrecerat a la part més arraconada de l'altíssim taulell; cal dir que aquest taulell forma una L, la part més llarga de la qual comença a l'entrada del local. Nosal·tres sèiem al voltant d'una tauleta darrere del pal curt de la L. N'hi érem cinc: Calín, Lluís, Fibra, Miquel i jo mateix. Isabel, darrere de la barra —hieràtica i flexible alhora— oficiava de sacerdotessa: atenia les comandes, endreçava les begudes en el refrigerador, posava els discos, mirava cap a la plaça del Mercat...

Fora feia una calor autènticament xativina. Era el dia 23 d'agost, tot just acabada la Fira. Els meus contertulians es recuperaven dolçament de les ressaques festívoles i jo d'una febre persistent que no em deixava des de la meua tornada de Grècia, on havia passat una quinzena de dies visitant monuments, museus i ruïnes. De tot aquell viatge, el que més m'havia agradat havia estat una petita esfínx —vull dir, l'escultura d'una petita esfínx— al museu de Corint. Era el primer dia que iniciàvem el periple del Peloponès. Quan la vaig veure em vaig esbalair: era petita —ja ho he dit— i extremadament realista —hiperrealista, gosaria dir, si no fóra que en aquell temps, aquesta etiqueta artística no devia ser inventada—. Durant una bona estona vaig contemplar aquest animalet meitat dona, meitat gossa (o potser gos) o lleona (o lleó) amb cua de serp i ales d'ocell rapinyaire, cofat amb un capellet que hom podia en-

devinar de tela o de llana, encara que era de pedra... i va arribar un instant en què vaig tenir la sensació que podia ser viu. O que podia revifar de la pedra. I vaig notar una esgarripança, com un lleu tremolor que em va recórrer l'espinada. Ho vaig comentar amb la meua dona i em vaig recordar de l'Ezequiel Torquemada, un amic erudit en aquestes matèries, estudiós de mitologia clàssica i autor d'una famosa tesi que resumida de manera barroera ve a dir que l'esfinx és un invent de la por de l'home per demostrar el seu enginy en derrotar els monstres que la mateixa imaginació paorosa de l'home ha inventat. Vaig recordar també que, quan va publicar aquella tesi, fèiem broma sobre el sexe dels éssers mitològics, perquè els diccionaris solen definir-los exclusiva-

ment en masculí —«bust de dona, urpes de lleó, cos de gos...»— encara que tinguen més trets femenins que no masculins.

A causa de l'extrema calor que va fer aquells dies a Grècia i per altres raons que no venen al cas, vaig emmalaltir una mica i vaig tenir febre durant uns quants dies. Al final només eren

unes decimetes de res: unes dècimes que de tant en tant es manifestaven en forma de calfreds...

Però llavors, és a dir, el dia 23 d'agost, aquella vesprada que sèiem darrere el pal curt de la L que forma el taulell del cafè del Moret ja feia un parell de dies que no en tenia.

Aquell migjorn els termòmetres havien depassat els 41° a l'ombra i el ponent era espès i calent, com si vinguera directament de la fornall d'Hefaïstos. De tant en tant parava el ponent i bufava un vent agregalat, aspre i prim, però igualment passat per algun foc infernal.

Tanmateix, a dins del Moret tot rutllava divinament: l'aire condicionat, la musiqueta lleugera i suau d'algun saxofonista negre, els sorolls de les culleres en les tasses de cafè i del gel en les copes de

licor. Ja ho he dit abans: una tertúlia d'aquelles plàcides, en què tothom defuig el protagonisme excessiu, en què les xarrades ixen amb gràcia continguda i en què no importa tant el que es fa o es diu sinó el fet de ser-hi.

Insistesc. Tot rodava mansament i plàcidament... fins que va aparèixer aquella figureta de dona pidolaire.

Abans de veure-la vaig sentir un d'aquells calfreds. Però llavors —ho acabe de dir— ja feia dos dies que no en tenia.

Des d'on estàvem asseguts, vam veure que sobreeixia per damunt la barra una doneta estranyíssima. Devia ser baixeta, perquè només se li veia el cap i les espatles per damunt el taulell: els cabells trenats en trenes llargues i grosses i cofats amb un capellet breu i ridícul; les celles negres i espesses; el nas prim; els llavis primíssims, mesquins i estirats amb un somriure despectiu, vell; els ulls grans, botits, obertíssims i quiets alhora... Vestia amb un jersei de coll alt, marró claret, massa gros per a la calor que feia. Portava també una mena de mantellina deixada caure damunt les espatles, de llana esfilagarsada, com si fóra de plomes de colors argentats i tanmateix foscos. Des d'on sèiem, si miràvem cap al carrer, el sol ens enlluernava i només podíem veure per damunt el taulell estirant el coll. Tanmateix, del que acabe de descriure, me'n recorde perfectament.

Aquella estranya figura va demanar:

—Uso.

Isabel no l'entengué i ella demanà —quasi implorà— de nou:

—Uuso.

Isabel se'ns acostà:

—Demana «uso» o «uixo» o una cosa així.

—Deu voler dir oruixo. —aclarí l'Home Fibra.

—No en tenim— digué Lluís.

—Posa-li cassalla —va dir Calín.

—O absenta d'Aielo —conclogué Miquel.

Isabel maniobrava tensa. Li posava un gotet d'absenta i mirava cap a la finestra. Llavors em vaig alçar, impel·lit per una mena de força aliena, dissimulant, com si anara a traure tabac de la màquina, i la vaig veure: just en el moment en què amb la pota de davant alçava la cope-ta, deia *efharistó* i se la posava als llavis i se l'engolia amb un xarrupeig de plaer i alçava la cua i se li podia veure el sexe de gossa o de petita lleona. Jo li podia veure el sexe. I la cua acabada en un cap de serp adormida i vella. Només un instant, perquè de seguida, amb un bot estranyament àgil, davallà del tamboret i quasi em refregà l'ala esquerra per la cara...

Eixí del Cafè i trencà cap a la dreta. Amb una revolada s'enlairava, amb una mena de vol gallinaci, d'au desacostumada a volar, i per la finestra del costat de la porta —Isabel canviava el disc girada d'esquena— dibuixava una línia inclinada, tallava tangent la llum de la finestra i se sentia el foc-foc de les ales i una riallada fastigosa.

Encara em durava l'esgarripança quan, procedent de la part de l'esquerra de la plaça, entrava Ezequiel, es llevava les ulleres de sol i s'enretirava les grenyes grises que li queien sobre els ulls.

—L'has vista? —li preguntava jo.

—Què? No, no he vist res —responia. Però una lleugera contracció de la part esquerra del llavi superior el delatava.

—Era femella —vaig dir 🐾

Els déus grecs adoptaven figures humanes i personificaven les forces de l'Univers.
Eren imprevisibles, de vegades tenien un estricte sentit de la justícia
i altres eren cruels i venjatius.
El seu favor s'aconseguia per mitja dels sacrificis i per pietat,
però aquests procediments no eren sempre efectius,
atés que els déus eren molt volubles.

ΣΤΑΤ
ΔΕΥΣ
Η
ΤΑ

Mites, falles i mentides anacròniques

Ricard Vila.

Mai he parlat amb cap déu, però el tedi es combat amb imaginació. Cap a València per visitar algunes galeries d'art modern. He de passar per la Temple, Miguel Àngel Campano fa una revisió actual de la història de la pintura i el professor de dibuix del natural ens ha parlat molt bé d'aquesta mostra. També per la Bretòn de los Herreros on hi ha un alemany a qui no conec. Si em sobra temps, em deixe caure per Val i 30 i parle amb Vicent. A les mans tinc un llibre de mitologia molt entretingut, el vaig comprar a París València a molt bon preu, menys de trenta duros. Zeus, al meu costat em comenta la decepció patida amb Tàntal. El lladronici del nèctar i de l'ambrosia i els comentaris viperins i malintencionats d'aquells que en ell havien confiat es poden entendre, però allò del seu fill no té perdó dels déus. Encara recorde els brams de Màrsies penjat d'un garrofer prop del Corral de Mateu, conseqüència d'un desafortunat repte musical. No li dic res. He deduït, per la seua mirada, que el càstig serà dur per al filicida.

Els seients rojos d'escai són incòmodes i afortunadament, el tren, rovellat i sorollós, entra en la terminal de l'estació del Nord. Soltadament, em vénen a la memòria la mare i la iaia quan anaren a visitar el iaio en temps de guerra al quarter. Gent corrent amb els ulls plens de por, vidres pel terra deixant nues portes i finestres, sirenes alertant el poble del perill present al cel, caos per tot arreu i un refugi salvador a l'altra banda del carrer, on ara els docents eduquen els adolescents perquè mai més tornen a bramar eixes sirenes.

Immers en les elucubracions del passat, m'adone de l'absència de Zeus. Deu haver pujat a l'Olimp per banyar-se la gola, no crec que amb cassalla, pense. Al tren feia cara d'avorrit.

Al passar per davant de l'Ajuntament veig un muntó de fusta i cartó pel terra. Un cap daurat i unes cames trencades és el que resta del monument. Continue rememorant velles vivències. L'oncle Miquel m'havia portat a veure la falla de la *Plaza del Caudillo*. Em digué que eixe era el Colós de Rodes. Passat un lustre, vaig saber que l'original no va tenir millor destí i que un terratrèmol també el va tombar i des d'aleshores, l'entrada d'aquesta petita illa grega es quedà sense monument de ferro i bronze. Èol havia fet el mateix amb la rèplica de menys nobles materials, anys després. Allargue el pas i deixe que els antics pensaments es perden. Faré tard. Em tancaran les galeries. Camine més ràpid.

Pel carrer de la Pau, cap a la Temple, veig el déu al meu costat. Té ganes de conversa, de fer auguris. Com que xafa terres valencianes, se sent faller i com és testimoni diví de les meues vivències infantils, em diu que al 2019 la falla de la plaça de l'Ajuntament barrejarà la seua cultura amb el grafit, que serà un treball molt original, encara que amb una mica de polèmica i que aquesta caurà plena de flames el dia de Sant Josep i no per culpa del vent, com la del 1970. No entenc res. Falles i grafit? Ell deu saber-ho, és un déu. A l'estiu me'n vaig a la mili, sense gana i amb cara de gos i més després de l'esglai de febrer.

Cap a Xàtiva. Campano interessant. Els olis de l'alemany: repetitius i tècnicament incorrectes. Vicent vindrà a visitar l'estudi la propera setmana, bé. Poca gent al tren. Tres som els passatgers del vagó, quatre contant l'immortal que duc al costat. Una xica amb sa mare, enfront. Tinc son. Puja les cames distreta i ens mostra, velat de blau, l'origen del seu univers. Pense en Courbet. Torne a mirar. S'adona de la meua mirada, del seu descuit; baixa les cames, em somriu.

Veig el Puig a la meua esquerra. Zeus ja no està al meu costat. Mai no ha estat 🗿

Els déus grecs poden perdre els poders però no poden morir mai.
Mentre que els éssers humans estan subjectes a fer-se vells i morir,
els déus viuen per sempre feliços i no moren mai.
És cert que els humans moren però mentre hi hagen somnis
no acabaran de morir del tot.
Dins dels somnis també som immortals.

ΜΕΓΑΡΟΚΛΑΤ

Nit de *cremà*, somniais de foc

Vicent Tormo

lla encenia la metxa amb el foc que Prometeu li va regalar, eixe foc de flames devastadores que castigarien Pandora amb una caixa tancada, la que no s'havia d'obrir.

La va obrir!

I no va trobar l'últim que es perd. Però mentre hi ha vida les flames muden de color, canvien a verd i renaix l'esperança.

Però el foc que castiga també és vida i noves il·lusions, i la cendra purificada et deixa somniar mentre Morfeu t'arrossega.

Ella, il·lusionada, es va dormir i somniava somnis somniats en altres somnis, els quals és possible que mai no els haguera somniat, ni tan sols quan somniava els seus propis somnis.

Quan la nit fina les flames moren i ella es desperta. Sí, torna a despertar, no per haver somniat molt, sinó per no haver somniat prou 🐼

Un déu pot convertir un home en un animal, fulminar-lo amb un llamp o,
al contrari, treure'l del mig del camp de batalla quan està a punt de morir
i fer-lo aparèixer a casa seua sa i estalvi.
També són capaços de moltes altres accions sobrenaturals: volar,
moure's amb més velocitat que cap altre ésser,
fer-se invisibles o prendre qualsevol forma.

VIVÈNCIES

A falles des d'Austràlia

Teresa Balodis Serra

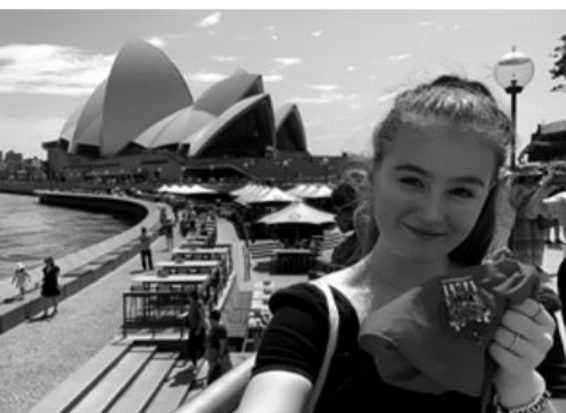
uan tenia 10 anys, vaig visitar Xàtiva per març junt a la meua família i vaig veure les Falles per primera vegada. Ma mare, que és de Xàtiva, volia que coneguérem les festes de primera mà; fins i tot la meua família em van vestir un dia amb el vestit tradicional de fallera. No recorde massa coses de les meues primeres falles, només que era una cosa molt diferent a qualsevol altra que jo mai haguera pogut veure a Austràlia. Allà no celebrem festivitats culturals; les úniques festes que hi ha són les habituals: Nadal, Pasqua, etc. Malgrat que Austràlia és un país multicultural, no hi ha gaires celebracions culturals en què participe tothom. Per això per a mi les Falles sempre han estat una cosa atractiva i interessant. D'aquesta manera, quan estava planificant el meu any sabàtic posterior a l'ensenyament secundari, sabia que havia de viure les Falles com Déu mana.

El 2019 vaig tenir la sort de tornar a anar a Xàtiva per Falles. Aquesta vegada, però, com a fallera de la Falla República Argentina. Va ser una experiència inoblidable i, per descomptat, no seran les meues darreres falles.

La meua experiència en Falles va començar amb uns quants viatges a València per emprovar-me el vestit de fallera. Dur-ne un posat, i més el meu, va ser tan bonic com ho havia imaginat. Però no només era el meu: em van cridar l'atenció totes les teles i vestits de la botiga. Trobava en ells alguna cosa especial; no havia vist res igual en ma vida. Vaig enviar fotos del meu vestit a tots els meus amics d'Austràlia, i em deien: «Sembles una de les Menines.» Després d'encomanar el vestit, vam haver de demanar a coneguts pintes i agulles per al pentinat de fallera, car no hi havia tradició de fallers o falleres en la meua família. Però el que em va semblar més estrany era comprar trossos de cabell; havia de comprar un tros de cabell de veritat d'alguna persona per a posar-me'l al cap?! Em va semblar molt estrany; supose que havia donat per fet que el pentinat de fallera era natural, no fals. Tampoc no havia parat esment en la quantitat de temps que tardes a pentinar-te i vestir-te. Tot i això, vestir-me per a cada acte va ser, sens dubte, la meua part preferida de la festa.

Tots els actes previs a les Falles em van resultar sempre molt emocionants. Era com un petit tast del que arribaria. La meua primera *mascletà* va ser realment especial. Vam pujar tots al tren per anar a València (també la banda; supose que això deu ser normal per a tothom, però

era completament nou per a mi), i vam veure la *mascletà* a la plaça de l'Ajuntament. De veritat vos dic que el meu primer pensament va ser: «Focs artificials de dia? És una mica estrany.», però aviat vaig canviar d'opinió. M'ho vaig passar molt bé aquell dia i encara em van emocionar més les Falles.

El primer dia de Falles, en la *plantà*, estava intrigada per tot el que passava al meu voltant. Tot era nou i encara m'estava acostumant al fort soroll dels petards que esclataven sense avisar. Per a mi, tots els monuments de les falles de Xàtiva eren molt bonics; encara que, per descomptat, els nostres eren els millors. Hom podria sentir l'emoció de tothom, hom podria dir que tothom havia esperat tant de temps per a açò i, ara, finalment, havia arribat. Fins i tot ara vos tinc zels a tots els de Xàtiva, que teniu Falles cada any. En tot cas, crec que gràcies a això, la pròxima vegada que vaja a Xàtiva en Falles serà molt més especial.

Els millors dies van ser quan em vaig vestir d'hortolana i de fallera i vam desfilar per la ciutat. Tanmateix, no estava massa entusiasmada amb el pentinat; cada dia havia d'anar a la perruqueria i cada vegada que tornava a casa el meu cap pesava deu quilos més. La roba també esdevenia incòmoda després d'una estona de portar-la i passejar amb ella. Al capdavall, però, això no em va importar. Era part de la indumentària i jo era massa feliç com per a queixar-me'n. Tots els meus amics a Austràlia estaven impressionats pels vestits. Un d'ells, que és un fanàtic de *La guerra de les galàxies*, em va dir afectuosament que semblava la princesa Leia amb els monyos que portava als costats del cap.

Una de les coses que més em va agradar de República Argentina va ser el sentiment de comunitat, el sentiment que som més que un grup. Em vaig sentir orgullosa de pertànyer a aquesta comunitat, sobretot perquè vam ser campions. Pertànyer a un reduït i proper grup de gent que celebra una tradició especial et fa sentir bé. Vaig conèixer molta gent i vaig fer molts amics i la companyia que vaig tenir durant aquestes increïbles festes les van fer molt més especials. Totes les persones d'aquest grup que vaig conèixer eren amables i col·loques, i realment em feien sentir com si jo formara part d'una meravellosa i gran família. Em sent privilegiada per haver format part i continuar formant part d'aquesta falla. Vull donar les gràcies a tots i cadascun dels membres de la Falla República Argentina per haver fet que les meues primeres Falles hagen sigut tan especials i memorables. Vull donar les gràcies especialment a Emili, un gran amic nostre, que va ajudar a organitzar-ho tot per a mi. Estic orgullosa de representar la Falla República Argentina a l'altra banda del món i estic en el compte enrere dels dies que resten per a la meua tornada a Xàtiva en Falles 🍷

To Falles from Australia

When I was 10 years old, my family and I visited Xativa in March and I saw my first Fallas. My mother, who is from Xativa, wanted us to experience the festival firsthand; my family even dressed me in the traditional Fallera dress for a day. I don't remember much of my first Fallas, just that it was so different to anything I'd ever seen in Australia. There, we don't have cultural festivals to celebrate, only the usual ones; Christmas, Easter, etc. Although Australia is a multicultural country, there aren't many cultural celebrations that everyone participates in. That's why, for me, Fallas has always been something attractive and interesting to me. So, when I was planning my sabbatical year for after high school, I knew I had to live Fallas properly.

In 2019, I was lucky enough to be in Xativa again for Fallas. This time, however, I was a member of the Falla Republica Argentina. It was an unforgettable experience, and it certainly will not be my last Fallas.

My Fallas experience started with a few trips to Valencia to try on my Fallera dress. All I could think about when I was wearing it was how beautiful it was —especially mine. It wasn't just mine though; all the other dresses and fabrics in the tailor captured my attention. There was something so unique about them; I hadn't quite seen anything like it in my life. I sent photos of my dress to all my friends in Australia; and they said "you look just like one of the Meninas!". After we hired the dress, we had to borrow hair pins and other bits and pieces from people we knew, because there is no tradition of being a Fallera or Fallero in my family. The strangest thing for me was going to buy the hair piece; I had to buy an actual piece of someone's hair to wear on my head?! It seemed very strange to me; I guess I assumed that the Fallera hair was natural, not fake. I also didn't realise how much time it took to get your hair done and get dressed... despite this, however, getting dressed for each act was without a doubt my favourite part of the festival.

All the acts leading up to Fallas were always so exciting for me. It was like a small taste of what was eventually to come. My first Mascletà was really special. We all got on the train to go to Valencia (including the band; I suppose this must be normal for everyone else, but it was completely new for me), and watched the Mascletà in the Plaza del Ayuntamiento. Honestly, my first thought was, "fireworks during the day? That's a bit strange", but I soon changed my mind. I had such a good day that day, and it made me all the more excited for Fallas.

The first day of Fallas, la Plantà, I was intrigued by everything going on around me. Everything was so new, and I was still getting used to the loud sounds of the petardos going off without warning. The monuments of all the different Fallas in Xativa were all so pretty to me; although, of course, ours were the best. You could feel the excitement in everyone, you could tell that everyone had waited so long for this, and now it was finally here. Even now, I feel so jealous of everyone back in Xativa, who get to have Fallas every year. But I guess, for me, it will make it that much more special the next time I'm in Xativa for Fallas.

My favourite days were the ones where I would be dressed as *huertana* and *fallera*, and then parade around the town. However, I wasn't too keen on the hairstyle; every time I'd have to go to the hairdresser, and every time I'd come back home and my head would weigh ten kilos more. The dresses also became very uncomfortable after a while of wearing them and walking around in them. But in the end, it didn't matter. It was all part of the costume, and I was too happy to complain. All of my friends in Australia were so impressed by the outfits; one of my friends, who is a Star Wars fanatic, lovingly pointed out that I looked just like Princess Leia, because of the hair pieces on the side of my head.

One of the things I liked most about RA was the sense of community, the sense that we're more than just a group. I felt proud belonging to the community, especially since we were the champions. It felt good to belong to a small, close group of people, celebrating a special tradition. I met many people, and made many friends, and the company I had during this incredible festival made it that much more special. Every single person I met from this group was kind and inviting, and really made me feel like I was part of a great, big family. I feel privileged to have been, and continue to be, part of this Falla. I would like to thank everyone at Falla Republica Argentina for making my first Fallas so special and memorable. I would especially like to thank Emili, a great friend of ours, who helped organise everything for me. I'm proud to be representing RA on the other side of the world, and I'm counting down the days until my next time in Xativa for Fallas.

La sàtira és un gènere literari inspirat en la poesia grega.
Expressa indignació cap a algú o alguna cosa,
critiquen els costums o vicis amb un propòsit merament burlesc.
Una de las caracterfstiques més conegudes de les falles és la sàtira:
sense ella les falles no serien el que són.

nostàlgia

Diuen que...

José Ramón Cerdà.
Trellater

 iuen que...

No està de moda la poesia
i que els poetes estan antiquats.
Que l'amor i la fantasia
per la rutina han sigut reemplaçats.

Ha passat l'època de la nostàlgia
i la de comptar ximpleries,
innecessàries per a la convivència
i prescindibles per a tots els dies.

Diuen que...

No hi ha temps
per admirar cel i estrelles.
Que hi ha millors passatemps
que escriure penes o esqueles.

Que no cal parlar-li a la mort,
ni a qui se'n vaja per sempre.
Ni descriure cap record
dels que donen mal de ventre.

Diuen que...

Amor és paraula antiga
i sols existeix plaer sensitiu,
que unes noten en la *figa*
i altres noten en el *piu*.

Hi ha qui, com és qüestió d'estímul,
i contra gustos no hi han querelles,
quan els toquen el cul,
brillen més que les estrelles.

Diuen que...

No fa falta
veure un ocell volar,
ni mirar la lluna quan està alta
per a posar-se a pensar.

Que cal tindre els peus a terra
per saber on xafar.
I no parlar-li al camp o la serra,
perquè no et van a contestar.

Diuen que...

El riu no murmura
quan transcorre pel teu costat.
Que sols és per passar amb pressura
eixe so, tan compassat.

Que els pàmpols no tenen cura,
ni senten, quan els has esclafat.
I és propi de *bogeria d'altura*
somiarse despert, amb intimitat.

Diuen que...

La lluna no motiva
a poetes i enamorats.
Ni el sol, quan fa una posta emotiva,
desperta instints apagats.

Que el dia i la nit
són iguals...
I que no té sentit,
per l'amor, caure malalts.

Diuen que...

La platja,
no és on va a morir la mar.
Que només és on la gent viatja
a l'estiua, a descansar.

Que no cal parlar-li a les flors,
que només cal mirar-les.
Gaudir dels olors i colors,
i quan s'assequen, tirar-les.

Diuen que...

Ja no hi ha sensibilitat,
que tot és materialisme.
I que, a la emotivitat,
l'ha matada, el realisme.

Que no cal,
els sentiments expressar.
I que és un carcamal
qui, d'ells, es posa a escriure o parlar.

Diuen que...

Hi ha *poesia de diumenge*
i poesia de *tots els dies*.
I jo crec que, si et transporta de viatge,
la resta són ximpleries.

No hi ha *poesia refinada*
i poesia d'espardenyes.
Hi ha lectura que t'agrada
o que dorm a les penyes.

Diuen i diuen i diuen
que el món no té solució.
I jo crec que els que així pensen
són orfes... d'il·lusió.

La imaginació
és un món per revelar.
Qui la practica, amb dedicació,
la gaudeix ell i qui amb ell vol estar.

No feu cas d'opinions que no sumen
i que només volen restar.
No feu cas del que parlen i diguen
els qui, d'amargor, ens volen *infectar* 🦠

EL GAUTXO

SUPLEMENT SATÍRIC · 16

Des de l'antiguitat, l'humor ha aparegut com una manera de presentar les situacions amb un toc enginyós, burlesc i estretament vinculat a la comicitat. Dins del diferents tipus d'humor trobem un molt característic amb tot el que té a veure amb la festa de les falles, l'humor satíric, que expressa els esdeveniments amb ironia i sarcasme, exagerant la realitat amb un to de paròdia.

Plató deia que «les coses humanes no són dignes de ser preses amb serietat, no obstant això, cal exercir-les amb serietat».

Ja des dels inicis s'ha tractat de trobar la naturalesa de l'humor i el que queda demostrat és que és beneficiós per a la salut atés que l'humor ens fa riure i això aporta vitalitat, energia i felicitat.

La sàtira ha envoltat sempre tant el món grec com el faller, on aquest humor satíric és un dels seus signes d'identitat.

Deixarem enrere els grecs clàssics per endinsar-nos en el nostre complement satíric *El Gautxo*, on l'objectiu principal serà que gaudiu, expressant de forma enginyosa situacions que desaprovem.

Començarem amb les notícies del nostre noticiari *L'Albercoc*, on amb ironia contarem esdeveniments que ocorren a la ciutat, seguirem amb la nostra peculiar i sarcàstica cartellera, i acabarem amb un recull de fotografies carregades d'humor de les nostres falleres i fallers.

L'Albercoc

NOTICIARI 2020
EXEMPLAR GRATUIT

Manifest de la comunitat escolar del Col·legi Malte Tórtora

Josep Lluís Magerit i le

Segons que ha pogut saber la redacció de L'Albercoc, de fonts ben informades, la comunitat escolar del Col·legi Malte Tórtora ha confeccionat un manifest que farà públic pròximament. Transcrivim el seu contingut tot seguit:

La comunitat escolar del Col·legi Malte Tórtora, de Xàtiva, manifesta:

1. Atesa la petició del partit d'espital del col·legi, la necessitat de l'alumnat de jugar a futbol i el poc ús que se li dona al camp de la Murta, exigim la cessió a perpetuitat i l'ús exclusiu d'aquest camp de futbol per a ser usat com a part per al Col·legi Malte Tórtora.
2. Exigim la cessió de l'IES Josep de Ribera i del Centre Integrat Públic de Formació Professional la Costera com a aulars complementaris per al Col·legi Malte Tórtora.
3. Requerim la cessió de la caserna de la Guàrdia Civil al Col·legi Malte Tórtora per a ser usat com a gimnàs.
4. Demanem l'abandonament del Col·legi Gosalbes Vera — i la cessió de les seues instal·lacions — per part del Col·legi Malte Tórtora. Al capdavant, all'alumnat del Malte Tórtora ha de continuar els seus estudis en el Gosalbes Vera, no té cap sentit que canviem d'escola.
5. Condemnem a les autoritats a la cessió del Gran Teatre per al seu ús com a sala d'actes del Col·legi Malte Tórtora.
6. Reclamem el desviament de la línia fèrria a Alcoi pel port de l'Ollería i de la línia de ferrocarril a València pel port de Círcer, per tal que el soroll generat pels trens no interfereixca en les activitats acadèmiques desenvolupades en el futur Complex Escolar Malte Tórtora.
7. Reivindicuem l'enderrocament de tots els habitatges compresos entre lesavingudes de Selgas i del Ferrocarril, la Balada del Carme i el carrer Sant Gonsal Vinyes, per la mateixa raó que en el punt anterior.
8. Instem les autoritats sanitàries a la construcció d'un centre de salut al lloc on ara s'ubica la plaça de bous per a l'atenció de la comunitat escolar del futur Complex Escolar Malte Tórtora, és a dir, alumnat d'infantil, Primària, Secundària i Universitari, així com mestres, professors i pares i mares d'alumnes.
9. Ordenem que es produïska en els pròxims tres dies una cimera urgent entre totes les parts implicades: director de l'escola, ministre d'Educació, ministre de Sanitat i ministre d'Interior, per a la concreció immediata d'aquestes justes i solidàries sol·licituds.

Un veí del barri, Vicent Santibonç, astorat perquè no anem res, ha declarat a L'Albercoc: «Si realment els molesta tot, estaria bé que construïren el col·legi fora del nucli urbà i que on es trobe l'actual col·legi feren el nou centre de salut».

CANVI CLIMÀTIC:

A la propera cimera sobre el canvi climàtic es tractarà el fenomen dels aïls secarrats

PACO GUARDÀ

A causa de les pluges torrencials caigudes recentment a Xàtiva, ha tornat a créixer la llavor de Fall tendre a la carretera nacional 340, a l'entrada de la ciutat. Aquest aïl sí que té denominació d'origen. I és que... a ben tota açò era camp!

ECLESIAL:

PROPOSTA PER POSAR EN VALOR ELS GRANS CANTANTS DE XÀTIVA

FELIU LUIG

Com a conseqüència de la darrera moda existent a la localitat de Xàtiva que Pep Gimeno, Botifarra, faga duets amb cantants de reconegut prestigi com ara amb Andreu Valor en la Fira d'Agost, o amb Carles Núñez en la propera edició de Nits al Castell, la Junta Local Fallera ha decidit proposar-li que interprete l'himne regional en companyia del tenor xativí Ignasi Giner en les col·leccions de les fallas majors de la ciutat.

SANITAT

A l'Hospital Lluís Alcanyis, desarticulada una xarxa de compravenda de cites amb els metges especialistes

Kim Rovelló

El cosos i forces de seguretat de la Costa es han desmuntat una xarxa que es dedicava a comprar i vendre cites amb els especialistes de l'Hospital Lluís Alcanyis. Un portaveu de seguretat ha declarat: «Ateses les llistes d'espera existents per a ser visitats pels especialistes de l'hospital i del centre d'especialitats, aquest grup es dedicava a comprar cites per a especialistes de persones que ja havien fallat i els revien a pacients necessitats de consulta urgent d'especialitats». Segons les mateixes fonts, les consultes que havien assolit un major preu en el mercat negre eren les de Traumatologia i les de Cardiologia, per les quals van arribar a pagar-se 5000 €. Una altra branca d'aquesta banda de malfactors es dedicava a piratejar els ordinadors sanitaris per aconseguir consultes extraordinàries amb els especialistes.

Un usuari, Hipòlit Condric, ha declarat a L'Albino: «Tinc tres cites, una de Cardiologia per a 2028, una d'Oftalmologia per a 2034 i una amb el traumàtic per a 2061. Com que jo ja m'hauré mort, vaig a incloure-les en el testament per a deixar-les als meus fills i que se'n puguin aprofitar».

Revolucionari canvi del Ral·li faller

Arriben els Autos Bojos

Equip redacció Gaudí

Amb motiu del gran èxit de participació de la nova activitat fallera programada a Xàtiva, els autos bojos, la Junta Central Fallera ha decidit incloure aquesta activitat entre els actes a celebrar a nivell provincial. Segons declaracions d'un portaveu de la junta, la final tindrà lloc al circuit urbà de fórmula 1 de la ciutat de València.

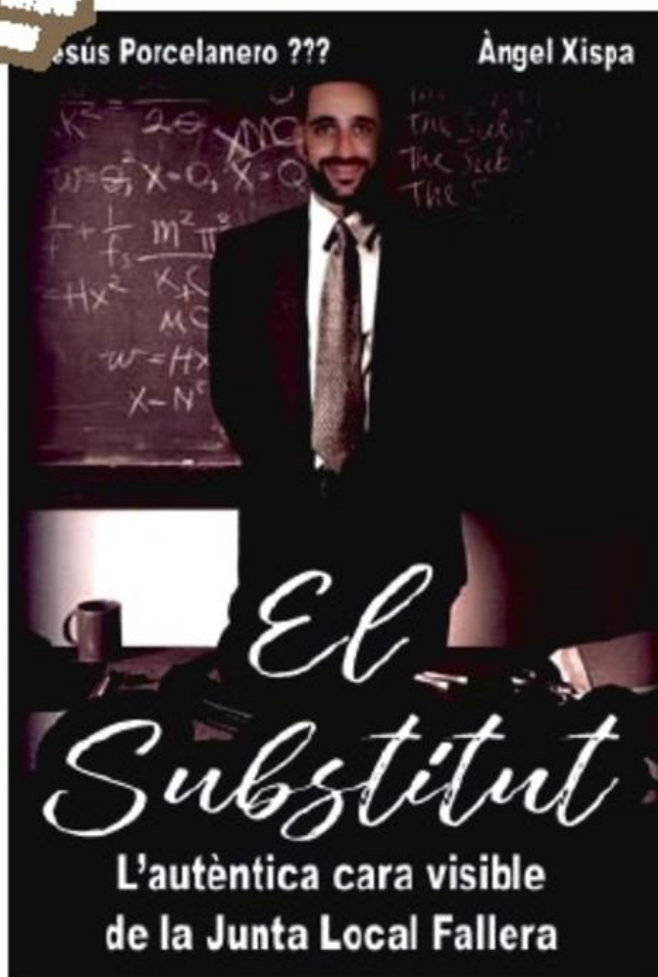

CONVOCATÒRIA *resfem*

*Vots acudir a les
masacletades a València?*

**Sol·licita els bitllets de tren un mes
abans si vols arribar a temps
i reserva un banc a l'estació
per esperar**

**TROBA LES DIFERÈNCIES I
ET REGALEM DUES ENTRADES
PER AL PROPER
FESTIVAL CASTELLS DE NIT**

CONCURS GAUTXO

**Aquest món sempre fou, és i serà
foc eternament viu.**

Heràclit d'Efes, 540aC-480 aC.

Passeu unes bones falles

La comissió de la Falla República Argentina agraeix, sincerament, la col·laboració de les següents cases comercials, les quals suposen un important suport, sense el qual no es podria haver editat aquest llibre.

És aquest el motiu pel qual aquesta comissió ha posat a disposició dels seus establiments col·laboradors 10.000 paperetes de rifa, per a repartir als seus clients.

VISITA ELS NOSTRES

COL·LABORADORS I PARTICIPA EN AQUEST SORTEIG

COL·LABORADORS COMERCIALS

**Xàtiva lliure
d'agressions
sexistes**

**no
és
NO**

**UN COL·LABORADOR
ANÒNIM**

COL·LABORADORS COMERCIALS

Hnos. NOCEDAL FAYOS, s.l.

DISTRIBUIDOR OFICIAL:

NUVIANA

LEGARIS

VINERA DEL DISEÑO

C/. MIGUEL HERNÁNDEZ, 4 · 46666 L
TEL./FAX 96 258 61 27 · MÓVIL: 615 677 212 · fc.c

(VALENCIA)

COL-LABORADORS COMERCIALS

No és el que dones,
és el que reps

MANIPULADOS PERIS, S.L.

**FÁBRICA DE
ENVASES Y EMBALAJES
DE CARTÓN ONDULADO**

www.manipuladosperis.com

Villanueva de Castellón (Valencia)

Tel. 96 245 42 04 info@manipuladosperis.com

Clínica Dental **Segura de Lago**

Implantología avanzada
Odontología integral
Ortodoncia invisible
Estética dental

Baixada de l'Estació, 20 - Bajo · Xàtiva C/ Poeta Quintana, 5 - 5º - 9ª · Valencia

T. 96 227 3955

T. 96 352 0880

www.dentalseguradelago.com

COL·LABORADORS COMERCIALS

FERRADURA
Frutos Secos. Frutos sanos

© CANELA Y CLAVO COMUNICACIÓN

Locos
por los
frutos secos

www.ferrersegarra.com

FERRER SEGARRA, S.A. Ctra. Simat, s/n. 46800 Xàtiva (Valencia) Tel. 96 227 61 61

STIL
CONVERSION

Ctra. de Simat, s/n. · Pol. Ind. de Meses, s/n. · C/ Ronda s/n · Ap. correos 461
Tel. 0034 96 070 59 00 · 46800 XÀTIVA (València) España
stilconversion@stilconversion.com · www.stilconversion.com

COL·LABORADORS COMERCIALS

C/ República Argentina, 15

Tel. 96 228 00 46

46800 XÀTIVA (València)

ANGEL DIAZ DONOSO

construcciones y promociones

ALEMEDA JAUME I, 62 | 46800 XÀTIVA | VALENCIA

TEL.: 96 228 72 54 Info@angeldiazsl.net

www.angeldiazsl.net

LA TRANQUILIDAD DE VIVIR EN UN HOGAR **ANGEL DIAZ DONOSO**

Abierto todos los días de fallas
Los mejores buñuelos de Xàtiva

Passatge del Lleó s/n 46800 Xàtiva (Valencia)
Tel. 96 228 34 90 • www.elpobletdexativa.es

COL·LABORADORS COMERCIALS

MOLINA

**MAQUINARIA
AGRICOLA I
JARDINERIA, S.L.**

Ronda Sequia la Vila, 16 Polig. F - 46800 XÀTTVA (VALENCIA)

Tel. TIENDA 96 227 65 36 - TALLER 96 228 35 24

www.maquinariamolina.com • molina@maquinariamolina.com

COL·LABORADORS COMERCIALS

mosset
MEDITERRANI

menjar
PER A PORTAR

mosset
MEDITERRANI

XÀTIVA:

Ausiàs March, 11
Tel. 96 227 61 12

CARCAIXENT:

C/. Alacant, 1
Tel. 96 107 68 96

ALZIRA:

Avd. Sants Patrons, 13
Tel. 96 201 88 98

GRAO DE GANDIA:

Mare de Déu
de la Blanqueta, 3
Tel. 960 230 942

GANDIA:

Paseo Germanías, 76
Tel. 960 094 371

República Argentina, 15
Tel. 96 228 06 18

C/ Benissuai, 18
Tel. 961 045 640

COL·LABORADORS COMERCIALS

GARCIA CARNISSERS
DES DE 1920

GRAN QUALITAT D'EMBUTITS I HAMBURGUESES ARTESANALS

Plç. del Mercat, 31. Xàtiva - 96 227 48 73
C/ Sanchis Guarnier, 4. Xàtiva

COL·LABORADORS COMERCIALS

DESDE 1952

VISTA PARCIAL DE LES NAUS AMB ELS CAMIONS DE REPARTIMENT

CARBONICASETABENSE

Distribuidor oficial

Ctra. De Simal, s/n.
Tel. 98 227 41 97
admin@carbonicasetabense.com
46900 Xàtiva (València)

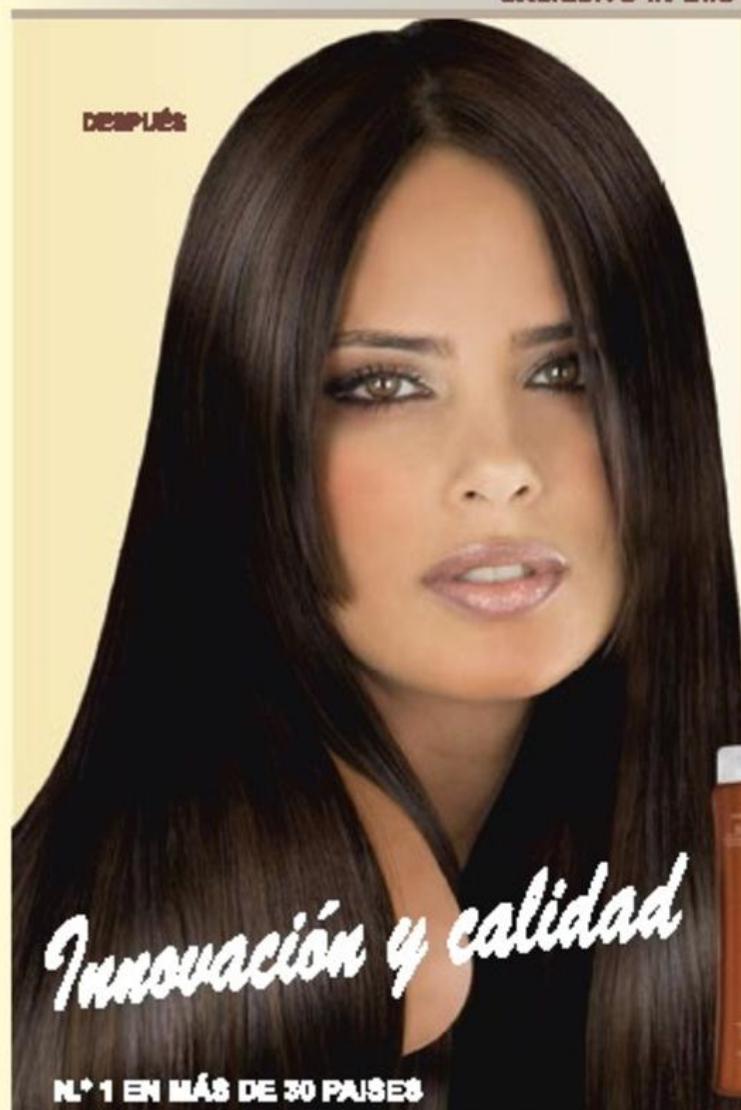
COL·LABORADORS COMERCIALS

BRASIL CACAU

exclusive in this salon

DESPUÉS

ANTES

Innovación y calidad

N.º 1 EN MÁS DE 30 PAÍSES

BRASIL CACAU KERATIN
CABELLOS LISOS Y SUAVES
SMOOTH & SOFT HAIR

BIOSALONE

fino i ricardo perruquers
des de 1930

home&dona

cerdan de tallada, 6 · 96 228 36 56 / 96 228 34 37
baixada del carme, 9 · 96 227 53 25

**eres más raro que
un perro RAL 610***

VISITE NUESTRA NUEVA TIENDA EN:
Pol.ind de Genovés vial "e" Parcela "6" 46894 Genovés (Valencia)
tel y fax 96 222 94 82 · www.grupotricolor.com

TODO TIPO DE PINTURAS · DECORACIÓN · PAPEL PINTADO · PARQUET
PINTURA PARA AUTOMÓVIL Y NAÚTICA

DIVISIÓN TEXTIL:
ROPA LABORAL · CALZADO SEGURIDAD · RECLAMOS PUBLICITARIOS

Tricolor

F Á B R I C A D E P I N T U R A S

dentalfayos

Más de 30 años creando sonrisas

y con la garantía de que todo nuestro equipo posee master universitario

Ahora tú eliges el tratamiento más estético para empezar a sonreír desde el primer día:

Ortodoncia lingual

Ortodoncia invisible

Tecnología cad-cam

Carillas porcelana

Endodoncia- Cirugía- Prótesis-Implantes-Odontología general e infantil- TAC dental- blanqueamientos

*c/ Ximen de Tovia, nº8 bajo
Xàtiva (Valencia)*

Tfno. 962275699

www.clinicadentalfayos.com

Acadèmic Maravall, 9 y 11 • 46800 Xàtiva
Teléfonos: 96 227 52 03 - 04 - 05 • Móvil: 665 970 562

recreativossaetabis.com

COL·LABORADORS COMERCIALS

EN UN
CLIP,
TE
VUELVES
MAGIC

ALAINAFFLELOU

ALAINAFFLELOU
— Óptico —

Alameda Jaume I, 38 · 46800 XÀTIVA
C/ Músic Martínez Valls, 41 · 46870 ONTINYENT

COL·LABORADORS COMERCIALS

Loteria La DIOSA FORTUNA

www.ladiosaafortuna.com

Administración Loterías Nº 3

Pasaje del León, 4 - 46800 XÀTIVA (Valencia)

Tel. 96 227 35 97 - info@ladiosaafortuna.com

Evyan S.L.

"Cítricos desde 1956"

**NOVA
BUGADERIA
A XÀTIVA!**

BUGADERIA

EL RETORNO
LAVANDERÍA

OBERTA ELS 365 DIES DE L'ANY

**De dilluns a diumenge,
de 8 del matí a 10 de la nit.**

PODEU PORTAR A RENTAR:

**BUGADA DIÀRIA, EDREDONS, NÒRDICS, COBERTORS,
MANTES, COIXINS, LLENÇOLS, PELUIXOS,
CORTINES, FUNDES DE SOFÀ,
SACS DE DORMIR.**

Carrer Dr. Simarro, 1,
A la finca del Retorno, junt al parc de la plaça de la Ximenera.

SERVICIOS INMOBILIARIOS

tongas's

Since 1988

Pl. País Valencià, 3b

Tel. 675 995 402

46800 XÀTIVA (Valencia)

info@tongas.es

www.tongas.es

*Evolucionant i adaptant-se
a les exigències del mercat gràfic*

PL Santa Anna 11 bajo
XÀTIVA (València)

96 227 38 84 • 664 67 68 56

info@graficastormo.com

Tarjetas plàstiques de PVC personalitzades.
Imprimides a tot color, per una o dues cares.

Ideals per a acreditacions d'esdeveniments,
identificació d'usuaris, targetes VIP,
fidelització de clients o targetes corporatives.

També tenim a la nostra disposició productes
de material d'oficina.

PRODUCTES EN PROMOCIÓ

Per més informació que trobareu pàgina web
o consulta al nostre comercial: 664 676 836

www.grificastormo.com

**Pensa en els gossos quan tires els petards.
Has de divertir-te des del respecte!**

Consells pràctics
patrocinats per:

**ADN
CANINO**

*A ells no els
agraden*

Els tenen por!

PER A QUAN SONEN ELS PETARDS

- Abans d'edir a passejar revisa bé el collaret i la corretja, el teu gos pot donar una entrada forta i escapar-se
- A casa no el deixes sol i busca-li un espai allunyat del soroll. Pren-t'ho amb calma i transmet-li tranquil·litat
- Intenta posar-li música o la ràdio per a alluar-li del soroll dels petards.
- Existeixen productes i medicaments perquè es relaxi. Consulta al teu veterinari.

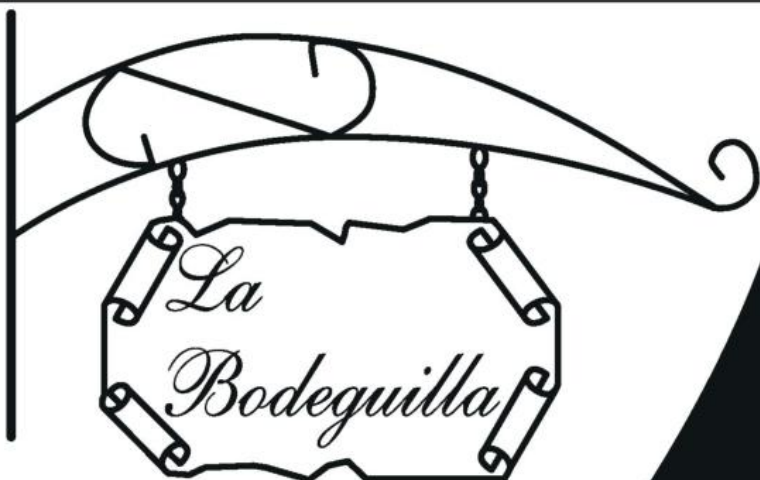

La
Picaeta
de Carmeta

T. 619 511 971

Plaça del mercat, 19
46800 XÀTIVA (Valencia)

Cocina de mercado

**Especialidad en Jamón
Embutidos Ibéricos
y Vinos**

Rubén Rubio Fernández

C/ República Argentina, 7
Telf. 674 579 515 - Xàtiva - 46800 - Valencia

Amigos, música y copas

EL BARCO

— Desde 2017 —

SPORT F. MEGIAS, S.L.

CONSTRUCCIONES DEPORTIVAS

TIERRA BATIDA Y COMPLEMENTOS PARA PISTAS DE TENIS

EMPRESA CERTIFICADA

ALMACEN: Pol. Ind. Calle. C - Nave 27 · 48894 GENOVÈS (Valencia) · 99 887 81 14

OFICINAS: C/. Gregorio Molina, 12. 4. 13 · Apartado 398 · 46800 XÀTIVA (Valencia)

www.sportmegias.com

CLÍNICA DENTAL

Dra. PILAR GARCÍA DEL CAÑO

Salud dental para toda la familia

Baixada del Carme, 6 - 1º C
46800 Xàtiva

96 228 42 65

www.clinicapilargarcia.es

Clinica Dental
Pilar García del Caño

COL·LABORADORS COMERCIALS

MARIA PEREZ

Peluqueria Mixta

☎ 96 227 55 24

Gregorio Molina, 21, 1º 1ª
Xàtiva 46800

HYUNDAI
Koryo Car

Concesionario HYUNDAI Valencia

Xàtiva

Ctra. Llosa de Ranes 96 066 40 10

COL·LABORADORS COMERCIALS

 **MILAR
ESPARZA**

Avd. República Argentina, 25 Tel. 96 227 53 91 46800 XÀTIVA www.milar.es

Juan Carlos **CARNICERIA**

C/. Gregorio Molina, 20
Tel. 96 227 21 30

XÀTIVA

**bar
casa chulla**

Nieves Pavía Gil

C/ San Pascual, 2 · XÀTIVA
Tel. 622 241 814

FERRETERIA BLESA

SARA BLESA MARTÍ

C/. Gregorio Molina, 1
46800 XÀTIVA

Tel. 96 227 23 17 • Fax 96 228 09 77
ferreteria@blesamarti.com

UN MON DE SABORS

Frutos Secos Ricardo

- CARAMELOS Y GOLASINAS
- FRUTOS SECOS RECÉN TOSTADOS
- APERITIVOS Y SNACKS
- ACETUNAS SELECTAS Y SALINERA
- TODO PARA TUS CELEBRACIONES
- IMPRESIÓN DE LÁMPARAS DE AZÚCAR PARA TUS TARJAS

AVDA. REPÚBLICA ARGENTINA, 19 • XÀTIVA • Tel. 96 227 43 87

ricardopubli@hotmail.com

OPTICA
IBORRA

C/ Carlos Santhou, 6
XÀTIVA
Tel. 96 227 51 79

COL·LABORADORS COMERCIALS

CUARTERO

- *Toda clase de arroces*
- *Fideua*
- *Pescados*
- *Menú del día*
- *Gazpacho Manchego*
- *Carnes*
- *Postres caseros*
- *Almuerzos*

Académico Maravall, 7 - Tel. 96 227 55 82 - 46800 XÀTIVA

englishCorner
★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★
SCHOOL & FUN

Av. República Argentina, 14
46800 - XÀTIVA (Valencia)

Teléfono: 962 047 031 / 601 331 643

E-mail: info@englishcornerxativa.es

www.englishcornerxativa.es

CORTI - DECOR
J.J CLIMENT BARBERÁ

C/ Carlos Sarthou, 6 Tel./Fax: 96 227 61 21
corti-decor@hotmail.com
XÀTIVA (Valencia)

COL-LABORADORS COMERCIALS

WWW.VENDERE.ES

vendere

Café - Hostelería - Climatización - Servicio técnico

46800 Xàtiva (Valencia) Avda. Selgas, 70 Tel.: 96 227 22 69 - 687 818 934

EURONORSERVICIO

REPARACIÓN GENERAL DEL AUTOMÓVIL MULTIMARCA

Mecánica	Amortiguadores	Frenos	Silenciosos
Cambio aceite	Neumáticos	Electricidad	Aire acondicionado

Vehículos de Ocasión
www.euronor-camacho.es

Ctra. Simat, s/n. • Ap. Correos 2 • XÀTIVA • Tel. 96 228 11 29 • Info@euronor-camacho.es

**CENTRE D'ESTUDIS
XÀTIVA**

- **TOTS ELS NIVELLS**
- **TOTES LES ASSIGNATURES**
- **GRUPS REDUÏTS**
- **HORARIS FLEXIBLES**
- **PROFESSORAT QUALIFICAT**

Elena Sala Ruzafa
Tel. 630 493 521

Pere IV, 10, 1º, 2ª • 46800 XÀTIVA (Valencia)

COL·LABORADORS COMERCIALS

CAFETERIA • RESTAURANT
TERRASSA

Quiosc

MONCHO

Avenguda de Selgas, 5
46800 XÀTIVA

Tels. 96 227 14 41 • 670 373 601

Apolonio

Servicios de Carrocería

Pol. Ind. F
Acequia La Vila, s/n.
XÀTIVA (Valencia)
Tel. 96 228 72 49
Fax 96 228 74 98

 Valdonaire, s.l.

SUMINISTROS PARA LA CONSTRUCCIÓN

Ctra. Simat, s/n. • 46800 XÀTIVA (Valencia)
Teléfonos: 96 011 70 34 Oficinas • 96 061 24 74 Almacén
e-mail: suministrosvaldonaire@gmail.com
www.suministrosvaldonaire.es

José Torregrosa Soler

TRANSPORTES, ÁRIDOS · RETROEXCAVADORAS

Tel.: 96 227 50 34
administracion@jtsl.com

EXCONTO

Movimiento de tierras - Urbanizaciones
Nivelaciones - Derribos - Cimentaciones
Transportes de gravas y arenas
Servicio de contenedores de obra

Pirotecnia TAMARIT

Móvil:
667 704 348
CANALS

Delegado comercial
Vicente Argent

vallatex

Pol. Ind. "La Punta", s/n.

46601 VALLADA

(Valencia) Spain

Tels.: 96 229 60 00

96 229 60 01

Fax: 96 225 77 83

E-mail: vallatex@astro.es

COL·LABORADORS COMERCIALS

ESTUDIO FEDERICO

FOTO & VIDEO

c/ montcada, 20
Xàtiva - Valencia

www.estudiofederico.es

Tel. 962 276 643

info@estudiofederico.es

l'hospital veterinari

C/ Carlos Sarthou, 2 • Tel. 96 204 74 74
46800 XÀTIVA València

info@hospitalveterinari.com

www.hospitalveterinari.com

www.facebook.com/hospitalveterinari

Urgencias 664 30 22 42

de lunes a viernes 24 horas / Sábado hasta las 14 h.

FUENTES BONO

ASESORAMIENTO INTEGRAL EMPRESA

LABORAL - FISCAL - SEGUROS GENERALES
PREVENCIÓN DE RIESGOS LABORALES

C/. Carlos Sarthou, 10-1º-pta.1

Tel. 96 228 08 64 - Fax 96 227 59 11 - Móvil 670 037 179

46800 XÀTIVA (Valencia)

asesoriamfb@gmail.com

✂ INMA BALDRÉS ✂
PELUQUERÍA Y ESTÉTICA

Baixada de l'Estació, n.º 6
Xàtiva
Telfs.: 96 228 02 13
616 658 862

30

ANIVERSARIO

Con motivo de nuestro aniversario
por cualquier compra o tratamiento
en nuestro establecimiento,
entra en el sorteo de un producto,
MENSUAL

f /PeluqueriaEsteticaInmaBaldres

SERVICIOS:

- Láser de diodo
- Extensiones de pestañas
- Servicio exclusivo
de pelucas naturales
(Centro Beltran)
- Enzynoplastia
(Alisado, restructurante y nutriente)
- Tratamiento de barro
(Cabello más brillante y
con mas volumen)
- ZONA WIFI Y CAFETERIA

BEATRIZ

moda en lencería

Av. República Argentina, 37 - Tel. 96 228 23 37
46800 XÀTIVA

NICOLETA

ROPA DE HOGAR

#FAMGALATV
#VINIAJUGAR

Botigues 26, Xàtiva
T. 638 293 777
info@lamona.es
www.lamona.es

COL·LABORADORS COMERCIALS

merceria
Baldrés

c/ Botigues , 10 - Xàtiva -
telf.: 96 227 44 40

El rincón de Isabel

M O D A I N F A N T I L

Font Alós, n.º 5 / 96 227 47 91 / 46800 Xàtiva
www.elrincondeisabel.es / info@elrincondeisabel.es

Paco Garcia

XÀTIVA

FRUITES I VERDURES CAMAROTJA

Collites pròpies

Pepi 616 499 782

Ramón 667 447 023

Horari:

Dilluns a divendres
de 8:30h a 14:00h
I de 17:30h a 20:30h

Dissabte i diumenge
de 8:30h a 14:00h

República Argentina, 16
XÀTIVA

reme

UNDERWEAR

Pasaje del León, 6

Tel. 962283144

Pensa en un acte
important...
de segur que l'has
d'acompanyar
amb flors.

Carrer Trobat, 7
Tel. 96 228 17 53
46800 · XÀTIVA

José

flors i decoració

Mòbils:
687 401 244
690 267 245

COL·LABORADORS COMERCIALS

REINA 2, S.L. SEGUROS GENERALES

REINA 2. SDAD. DE AGENCIA DE SEG. S.L.

Porta Sant Francesc, 10 bajos · 46800 XÀTIVA Valencia
Tel. 96 227 30 23 · Fax 96 227 49 51 · Móvil 610 44 37 17
relnados@telefonica.net

Bierwinkels

Baixada del Carme, 10
Tel. 637 433 437

46800 XÀTIVA (Valencia)

cerveceriasrafa@gmail.com

facebook

Síguenos en: www.facebook.com/Bierwinkelsativa

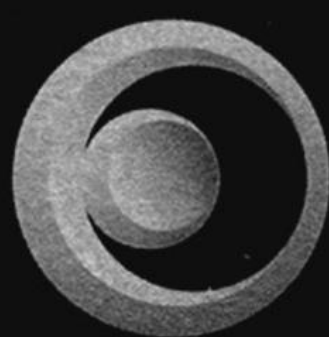
Asesoría Vinaches

economistas
Colegio de Valencia

GERMANIAS, 1. PISO 2ª PUERTA 8
TEL 962283501

COL·LABORADORS COMERCIALS

ÓPTICA

Médica Xàtiva

C/ República Argentina, 15 - 46800 XÀTIVA (Valencia)

96 204 79 11 · opticamedicaxativa@gmail.com

www.opticamedicaxativa.com

REVISIONES GRATUITAS - TARIFA PLANA NIÑOS - 2ª GAFAS - SOL 6 VISTA - ADAPTACION LENTES DE CONTACTO

PEIXATERIA

CASTRO

C/. Carlos Sarthou, 8 . 46800 XÀTIVA (Valencia)

Móvil: 634 540 730

COL·LABORADORS COMERCIALS

Styl's

M O D A

MARTÍN SANZ CHACÓN

República Argentina, 6 - Tel. 96 228 11 28 - 46800 XÀTTVA (Valencia)

Avinguda Gandia, nº 32
Genovés (València)

● CARNISSERIA - XARCUTERIA

● ENCARNA

Especialitats Cams i Embutits

Telèfon: 96 222 90 38

DESDE
1965

TINTORERÍA

ALBIÑANA

XÀTIVA

9622275474

República Argentina, 29
(Frente parking GLORIETA)

Servicio a domicilio GRATUITO

CASA CARMINA

Receptor Misto 79500
HAY LOTERÍA NACIONAL
Buenos, sábado, Navidad, Niño

CASA CARMINA

La Primitiva

Bono Loto

La Quiniela

EL GORDO
DE

Avda. Jaume I, 16 · Tel. 96 227 42 83
46800 XÀTIVA

COMIDAS · TAPAS · CAÑAS
El Racó de
BETET
1988

RESERVAS:
 960 071 553

Baixada de carmen, 10
XÀTIVA

BASIQ

C/Sant Francesc, 23
962259263 - 607459696

joieria
DIAMANT

C/Albereda Jaume I, 28
962284273 - 633700417

XÀTIVA

EPI

ESTILISTES

C/ Miguel Hernández, 1 bajo
46800 Xàtiva (Valencia)
Telf. 962 281 714
epiestilistesx@gmail.com

CENTRO AUDITIVO

VICENTE SANCHO

Pida cita al
☎ 96 181 62 68

C/ Alameda Jaume I N°20 · 46800 Xàtiva (Valencia)

El Cullerot

Menjars tradicionals

Plaça del Mercat, 10 · XÀTIVA · Tel. 607 788 201

**La Falla República Argentina
desitja que gaudiu
d'unes bones festes falleres.**

LLIBRE EXPLICATIU DE LA FALLA REPÚBLICA ARGENTINA · XÀTIVA · 2020

Les falles de Xàtiva són declarades Bé d'interès Cultural Immaterial, Festa d'interès Turístic Autonòmic i Patrimoni Immaterial de la Humanitat

